

מפורטניות לסקסואליות

מחברי המאמר

עוז אלמוג
(מבוסס על ספרו "פרידה משרוליק - שינוי ערכים
באליטה הישראלית")

נוצר ב-6/24/2009 | עודכן לאחרונה ב-11/8/2009

'ולא תתורו אחר לבבכם' (תפילת שמע)

למעלה מאלף שנים שלטו במערב תפיסות נוצריות ובכללן תפיסות המתייחסות לפעילות המינית. הכנסייה, בעיקר הקתולית והאורתודוקסית, תפסה בעיקר של דבר את הפעילות המינית כרע הכרחי, מכשיר להולדת ילדים. הנישואים היו 'חוק טבע' ושמירת הבתולין עד הנישואים ונאמנות אחריהם נחשבו לכלל מקודש. היצר המיני נתפס כמזוהם ומסוכן, וההתמכרות לו לחטא שיוביל לגיהנום. יסודה של תפיסה זו בפחדים מפני הפן היצרי של האדם ומפני מחלות מין קטלניות כמו הרפס וסיפיליס, בבחנת ביחס לעובדות החיים הביולוגיות, ובשאיפתם של בעלי הכוח לשלוט בנתונים למחמתם באמצעות השליטה על צרכיהם האינטימיים. תפיסה זו הצמיחה עונשים מחמירים (גינניים, נידויים, חרמות, קללות ואף הוצאות להורג) על מגוון רחב של התנהגויות מיניות שנחשבו אסורות. הכנסייה פירסמה מאות ספרים שבהם הופיעו רשימות של עונשים לכל התנהגות מינית אסורה.

פיטר הוגרט, שחקר את התפתחות התפיסה המינית בצביליזציה המערבית, טוען שהנצרות היא שהצמיחה למעשה את 'תרבות האשמה', ובכלל זה האשמה על 'החטא' המיני, שגברה על 'תרבות הבושה'. הכנסייה הנוצרית עוררה בקרב מאמיניה תחושה מתמדת של נקיפות מצפון. כללי המוסר המיני הנוצריים היו כה מחמירים, עד שהיה מובטח לכל אדם בעל יצרים מיניים נורמליים שיחוש 'אשם' במשחו. רגשי האשמה הקנו לכנסייה סח אדיר בפקיח על התנהגותם של מאמיניה, כיוון שבניגוד לבושה, שהיא ציבורית במהותה, האשמה היא פרטית ואינה מותנית בנכחותם של אנשי הפיקוח החברתי ובגינטי פומבי. במילים אחרות, האדם מוכון לחוש אשמה על 'חטא מיני' שחטא כביכול בלי שאיש בסביבתו החברתית ידע על חטאו.

המסורת הדתית היהודית שהתפתחה באיחופה הושפעה אמנם עמוקות מן הקודים הנוצריים, אולם בניגוד לנוצרים, היהודים מעולם לא אימצו את עקרון הפרישות כערך רוחני והם נחשבים, כפי שמציין ביאל בספרו 'ארוס והיהודים' העוסק במיניות ביהדות, 'למי שיחסם כלפי ארוס חיובי הרבה יותר מזה של הנוצרים'. אולם, הוא מוסיף ומסייג, 'יש הרואים ביהדות את מקור הפטריארכליות המדכאת, שבה נבלמים ומדוכאים המיניות והרגש הרומנטי; אלוהי התנ"ך, אל גבר, סילק בקנאות כל זכר לארוסיות מן האלילים הפגאניים של הכנענים, והעדיף על פניהם מונותאיזם סר וזעף'.

ואמנם, גם אם גילתה היהדות המסורתית מידה נדיבה יותר של סובלנות מינית בהשוואה לנצרות, ביסודה היא היתה ונשארה טהרנית וצדקנית, מנסה להצניע ולרסן את הארוס. הרבנים והפוסקים חוקקו חוקי הלכה רבים שנועדו להילחם בפיתוי המיני, כגון לבוש צנוע לגברים ובעיקר לנשים, ואסור לשוחח ולכתוב על מין בחופשיות. אפילו על הזכרת איברי המין בכתב הוטל טאבו חמור. עדות מעניינת לכך מביאים דוד אסף וישראל ברטל במאמרם על האטימולוגיה של המילה 'זין', מתוך ספר הזואולוגיה 'תולדות הארץ', שתירגם יוסף שיינהאק (חלק א, וארשה תר"א, עמ' קלח). 'כאשר נדרש המתרגם לכתוב בעברית את שמה הגרמני של הציפור Seidenschwanz (זנב משי) הוא רשם "זידען שו-ץ", כדי לא להדפיס את המלה "שוואנץ" בשלמותה'. 'שוואנץ' בגרמנית הוא זנב, ובשפת היידיש העממית השתמשו בה לציון הפין.

הפורטניות המאפיינת את האורתודוקסיה הדתית נובעת בראש ובראשונה מהפחד מאובדן הסמכות המוסדית. הביטוי המיני, במחשבה, בכתב או במעשה, הוא ביטוי של חירות ואינדיבידואליזם ולכן מנקודת מבטן של הדתות הממוסדות, ובכללן היהדות, הוא מהווה איום על הסדר החברתי הקיים. אין תימה אפוא שתנועת ההשכלה במאה השמונה עשרה והתשע עשרה, שיצרה גל של חילון בעולם היהודי, הציתה גם ניצוצות ראשונים של שחרור מכבלי המוסר המיני האורתודוקסי. לראשונה הופיעו על במת הספרות העברית קומץ יצירות ספרות ושירה עברית בעלת 'ניחוחות' ארוטיים, כמובן מחמזים. יהודים משכילים גם העזו לראשונה לתקוף את המנהגים המסורתיים בתחום האישות, למשל מנהג האירוסים הכפויים או המנהג שאסר על כלה וחתן להיפגש עד ליום החתונה. אך מן הראוי להבהיר שגם המשכילים היהודים היו עדיין פורטיטים מאוד בהשוואה למרמות של היום והדגישו את הצניעות בהליכות המין ואת הצורך לתעל את היצרים למסגרת המבוקרת של המשפחה. המין עורר ברובם עכבות, בלבול, מבוכה ובושה, ונתפס כפעילות גברית שבה האישה אמורה לספק את תאוותו של הבעל ולשאת ברחמה את ילדיו.

קומונה ללא יצרים

בשלהי המאה התשע עשרה וראשית המאה העשרים הופיעו באיחופה ובארוס הברית הסימנים הראשונים למהפכת השחרור המיני. למשל, נעשו ניסיונות חלוציים לפקח על תופעת הזנות ולמסד אותה כדי למנוע הפצתן של מחלות מין ולווסת ילודה לא מבוקרת. לראשונה גם פורסמו ספרי רפואה שעסקו בגוף האדם ובמיניות מנקודת מבט מדעית יותר וצדקנית-מוסרית פחות. צמיחתו של מדע הנפש תרמה רבות לריסוקה של התפיסה הוויקטוריאנית הנוקשה של המיניות, ששלטה ברבות מארוסות איחופה עד סוף המאה התשע עשרה. מבין הפסיכולוגים המודרניים שהופיעו באותה

עת, הרפורמטור הגדול ביותר של הסקסואליות האנושית היה כמובן זיגמונד פרויד, שגילה לעולם את 'אנרגיית הליבידו' וניסח את הרעיון המהפכני שהסקס הוא הדינמו הפסיכולוגי המניע את נפש האדם ושטרואמות מיניות בגיל הילדות הן המקור לחלק ניכר מהפתולוגיות הנפשיות בגיל מבוגר.

מהפכת השחרור הלאומי של העם היהודי, שנולדה באיחופה בתקופת הזעזועים החברתיים של סוף המאה התשע עשרה וראשית המאה העשרים, לא כללה משנה מינית סדרה, ובהגותם של ראשי הציונות נדיר למצוא התבטאות הקשורה לסקס. אולם בהיות האידיאולוגיה הציונית מבוססת על תפיסת עולם לאומית-חילונית, היא שימשה בעקיפין 'מתנע' (starter) חשוב לתהליך השחרור ההדרגתי של היהודים מכבלי השמרנות הדתית שאיפיינה את ההווה היהודית בגולה. גם בהדגשתה של תרבות הגוף באידיאולוגיה הציונית, שהיתה חלק ממודל 'היהודי החדש', אפשר לראות ביטוי ארטי חדש ששינה את המוסכמות היהודיות הישנות. חשוב להדגיש ולסייג שזו היתה ארטיקה בעלת אוריינטציה גברית. 'האישה הלאומית', כתבה ההיסטוריונית רחל אלבוים דהור, 'היא יישות מינית ללא מיניות ארטיט וללא חושניות. הדגש הוא על הפן האסתטי ולא החושני. הנשים באוטופיה הציונית הן דמויות מעודנות, שברירות ומעורפלות בהתאם לתיאורים ארכיטיפיים המקובלים לתיאור דמויי נשים שהן בראש וראשונה אימהות. [...] האישה כדמות מינית בגרת, חושנית, וארטיט, וכבעלת צרכים מיניים שמעבר לצרכי הולדה, אינה מופיעה באוטופיות הציוניות'.

וסייג נוסף: כמו במהפכות חברתיות אחרות, זו היתה רק ראשיתו של שחרור. החברה הישראלית נאלצה להמתין עוד כחצי מאה להתערבות המינית, הן משום שמהפכה חברתית זקוקה לזמן כדי להבשיל והן משום שחלוצי הציונות בארץ ישראל אמנם מרדו במוסר הרבני, אך בה בעת היו תוצר של עולם הישיבות וחסרו חינוך מיני חופשי בילדותם. למעשה כל ימיהם הם נשאו שמרנים וביישנים בתפיסתם ובהתבטאותם ביחס למין, בכתב ובודאי בעל פה.

המהפכה הציונית היתה רק ראשיתו של שינוי בתחום המיניות ולא ראשיתה של מהפכה, גם משום ש'הלאומיות החדשה' באיחופה כולה, 'לוותה' כדבריו של ביאל, 'בתחושת מנובדות חזקה, פרי התרבות הבורגנית האיחופית, מחד גיסא; ובדחף לפרישות, האופייני לתנועה לאומית שכל מענייניה נתונים למטרות המתעלמות מאושרו של היחיד, מאידך גיסא'. יתרה מזו, הרוב המכריע של המהגרים לארץ בראשית המאה התגורר ביישובים עירוניים וניהלו את חייהם - ובכלל זה בתחום יחסי האישות - על פי המודלים המרחיבים של הבורגנות המזרח איחופית, שהציבה את האיפוק והריסון האישי כמושכל יסוד בהתנהגותו של האדם.

בקבוצות ובקיבוצים הראשונים, שבהם חיו המהגרים הצעירים חיי קומונה, נוצרה לכאורה תשתית חברתית להתפתחותה של מיניות חדשה. בפברואר 1932 ביקר בארץ ישראל ד"ר מגנס הירשפלד (Magnus Hirschfeld), הסקסולוג הגרמני שהקים בברלין שנים מספר קודם לכן את המוסד המחקרי הראשון לחקר הסקס ואת כתב העת המדעי הראשון בנושא (שניהם נסגרו עם עליית הנאצים לשלטון). הירשפלד דיווח בהתפעלות ובתקווה על החלוצים הציונים הסוציאליסטים הצעירים: 'בלבושם הפשוט - בלי כובע, בצואר חשוף וברגליים חשופות - בהתנהגותם הפשוטה והגלויה [...] נראים מלאי שמחה, כוח ואהבת חיים, כאילו התגברו על הדיכוי ועל רגשי הנחיתות האיחופיים התת-הכרתיים, הרווחים כל כך בקרב בני גילם'. הוא האמין שהצעירים הרומנטיים הללו הצליחו להשתחרר ממאות שנים של דיכוי מיני ולהביא בשורה של מיניות משוחררת לעולם היהודי ולעולם בכלל.

הירשפלד צדק בשני עניינים חשובים: התנועה הקיבוצית העניקה לגיטימציה חדשה לערטול של חלק נרחב מאיברי הגוף. העבודה במשק החקלאי ובבניין בגופיות ובמכנסים קצרים היו ללא ספק שבירה משמעותית של קוד הלבש הצנוע של העיריה הגלותית. גם החיים המשותפים - לעתים באותו אהלה או צרף - של בנים ובנות בקומונות החלוצים שברו טאבו ביחסים המקובלים עד אז בין המינים. אולם, כפי שניתן ללמוד מעיון ביומני הקבוצות וממחקרים על אותה תקופה, בקיבוצים הראשונים לא שררו יחסי מין חופשיים במלוא מובן המילה, והיחס לסקס לא עבר שינוי רדיקלי ממה שהיה מקובל בקרב המשכילים היהודים בגולה. חיי האישות נדחקו לקרן זוית בעולמו של היחיד והיו מוצפים כהלכה מעיניה ואוזניה של הקהילה. חברי הקבוצה לא דיברו על כך ביניהם, ולעתים קרובות גם בני הזוג עצמם נמנעו מלשוחח על כך בחופשיות. מרבית זיכרונותיהם של החלוצים מאותה תקופה אינם עוסקים בנושא אלא בחטף, ויומני הקבוצות - בראש ובראשונה הקובץ המיתולוגי 'קהילתנו' (תרפ"ט) - חושפים מתח מיני כבוש ובלבול מיני ולא סקסואליות חופשית. הנטייה הפורטנית מצאה את ביטוייה, כפי שמציין ביאל בספרו, גם בהסדרים החברתיים שהתגבשו בקיבוצים:

טקסי חזרו התקיימו על פי דפוסים מוגדרים מראש, שאפיינו את יחסי המינים כבר בקרב היהודים המשכילים של מזרח אירופה, [לאמור]: יחסים המושגתים על קריאה בשניים ועל שותפות החלומות האידיאולוגיים; [...] לאחר שהיו בני הזוג מסיימים את שלב החזרו ומכריזים על עצמם בפומבי, לא היה על פי רוב מתקיים טקס נישואין [...] ובקובץ עצמו היו ה'נישואין' באים לידי ביטוי בפניה למזכירות לקבל חדר משותף [...] בני הזוג נהגו להיכנס לחדר האוכל השיתופי בנפרד ולאכול בשולחנות נפרדים, כדי למנוע את הרושם שיחסייהם האישיים פוגעים במידת הסולידריות שלהם עם הקבוצה. בעגה שהתפתחה בישובים אלה היתה אשה פונה אל בן זוגה בכינוי 'אישי' ולא 'בעל' בגלל ההקשר הרכושני העולה מהמלה 'בעל'. גם הדוקטרינות החינוכיות של תנועות הנוער האוטופיות הללו היו על פי רוב פורטיניות פנאטיות. [...] כדי לשחרר את הילד מרגש אשם כלפי המין, מצאו לנכון לנטרל את המשכיה המינית במשך הילדות, על כל תקופותיה. אין להתיר לילדים לישון בחברת הוריהם, כדי למנוע מהם את הטראומה הכרוכה בחשיפתם למיניותם של המבוגרים. ואולם האמצעי העיקרי לנטרול הכפיון המיני היה חשיפת יתר, היינו ההיפך הגמור מהמסורת היהודית ומהדיכוי הבורגני. העירום נחשב לגורם שאינו מעודד גירוי מיני, אלא מפחית אותו.

מהו אפוא ההסבר ליחסם השמרני של חלוצי הקיבוץ ותנועת הפועלים למיניות? דומה שהיה כאן שילוב של גורמים: היה כאן תוצר של בית הגידול המסורתי והדתי שעיצב אותם בילדותם; של תפיסת הקהילה במונחים של משפחה (ולפיכך גם תפיסת יחסי המין בין החברים בקומונה כגילוי עריות); של ביטול צרכי האני הפרטי לטובת צרכי הכלל; ושל המתח האופייני השורר בקומונות בין התא הזוגי המשפחתי ובין המסגרת הקהילתית. לפי תפיסה זו, ההסתגרות של זוג נאהבים במערכת יחסים ארטיט גלויה היתה עלולה לפגוע בחיי השיתוף והשוויון הקבוצתיים, לאיים על תפיסת

הקומונה כמסגרת של מעין אחאים, ולשמש דוגמה רעה לאנוכיות בשעה גורלית לאומה. האהבה, קל וחומר המין, הם התגלמות האישי והפרטי, ולפיכך בחברה בעלת אוריינטציה לאומית-משימתית נגזר עליהם להיות מוצנעים מן העין ומן האוזן. תשומת לב 'רבה מדי' לזוגיות ולמיניות סימנה במשתמע את ההתבדלות מן הקולקטיב ואת השעבוד הקטנוני ליצר האישי 'הקטן' על חשבון ההתמסרות למטרות הלאומיות 'הנשגבות'. אליהו רפפורט, אחד מהכותבים בקובץ 'קהילתנו', ניסח זאת במונחים של 'כיבוש האנוכיות הקמצינית' [הרצאה] 'באהבה פרטית' [ותובעת את] ה'אך ורק זה' [כדי להתמסר ליצר].

בין הוליווד לדגניה

היתה עוד סיבה לשמרנות היחסית של חלוצי העליות הראשונות: החיבור התרבותי הטבעי שלהם למזרח אירופה והניתוק התרבותי והפיזי שלהם מארצות הברית וממדינות מערב אירופה, בעיקר אנגליה וצרפת, נושאות בשורת המהפכה המינית בעשורים הראשונים של המאה העשרים.

בשנות העשרים והשלושים החל במערב עידן מימוש הפנטזיות המיניות, והמודלים המסורתיים של המין החלו להתערער. את השינוי חוללה תעשיית הסרטים האמריקנית שהפכה בשנים אלו לגנטור החשוב ביותר של זרם התרבות הפופולרית באמריקה ולמעשה במערב כולו. בפעם הראשונה הוקרנו סצנות חמנטיות ומיניות לקהל הרחב ומלח גיבורי קולנוע שהעמידו מודל חדש של מיניות עבור קהל הצופים ההולך וגדל. ראשונה היתה השחקנית היהודייה תדה בארה, פאם פאטאל ארוכת ריסים ועמוסת תכשיטים, שגילמה יצר סקסי טורף, אקזוטי ומסתורי, אישה עצמאית ומפתה. זו היתה הפעם הראשונה שאישה שידרה 'אני יצר מיני ואני רוצה שישפוקו אותי', וכדי להקל על הציבור השמרני לקבל אותה היא היתה מגלמת תמיד את הדמות הרעה, הנענשת בסוף הסרט על חטאיה. רודולף ולנטנו היה סמל המין הגברי הראשון של הוליווד, עם החיך הכובש והמבט המצועף ששידר 'אני רוצה לעשות אהבה אתך' (יש לסייג ולהדגיש כי מאחר שמדובר בסרט האילם לא היתה ברירה אלא להחצין את הרגשות). אחרים החל מצעד של כוכבי מין ובעיקר כוכבות מין ששידחו 'סקס אפיל' (אז מושג חדש) במגוון צורות ויצרו מודלים התנהגותיים שזכו להערכה וחיכוך. הבלטות ב'נערות ה-pin-up' שהנפיקה הוליווד היו הדי לאמאר, השחקנית הראשונה שצולמה בסצנה של אורגזמה, בסרט 'אקסטזה'; קלרה ב, השחקנית שהעזה להחצין את משיכתה לגברים בסרטים שבהם הופיעה כמו גם בחייה האישיים, ועוררה סקנדלים רבים (הצהובונים פירסמו פרטים פיקנטיים רבים על הרפתקאותיה המיניות); ג'ין הרלו, 'החתיכה' המושלמת עם הפיטמות הזקורות, ומי ווסט, האישה האסרטיבית והפחובוקטיבית, שהתבדחה על חשבון הגברים, לא היססה לשלב דיאלוגים גסים בסרטיה ולא הסתירה את הנאתה מסקס. אירופה תרמה להוליווד את מרלן דיטריך המסתורית, שסימלה במשך שנים רבות את התשוקה האפלה, הדו-מינית של 'הנשים הרעות'. כל אותן תופעות סקסואליות חדשות שהופיעו על המסך לוו בקרבות מתמשכים עם הצנזורה האמריקנית, שנחלה פה ושם ניצחונות מקומיים, אך נכשלה בטרפוד המגמה הכללית של המתירנות.

הוליווד תרמה לשינוי המודלים המיניים המקובלים לא רק באמצעות הסרטים שהפיקה אלא גם בדיווחי העיתונות על מסיבות האלכוהול שנערכו בה ועל ההתנהגות הפחובוקטיבית של גיבורי ממלכתה. הצהובונים האמריקניים החדשים, דוגמת Hotplay, כתבו עליהן (לרוב בהגזמה) בכתבות רבות, שיצרו לעיר הסרטים תדמית של עיר החירות, התענוגות והחטאים, ולשחקניה, במאיה ומפיקיה תדמית של אנשים משוחררים ושטופי זימה.

כאמור, בארצות הברית ואחר כך גם באירופה, היתה לתעשיית הסרטים ההוליוודית השפעה עצומה על עיצוב התנהגותם - ובכלל זה התנהגותם המינית - של מיליוני בני אדם. אך ביישוב היהודי בארץ ישראל, שבה היו מעט מאוד בתי קולנוע, השפעתם היתה הרבה יותר מצמצמת. איכרי העלייה השנייה והשלישית, שחיו בפריפריה הישראלית, מיעטו לקרוא מגזינים של פנאי וספרים באנגלית וכמעט לא צפו בסרטים הוליוודיים. לכן גם כמעט לא נחשפו לכל המודלים החדשים של הסקסואליות שנצרו בקצה השני של הגלובוס. האוכלוסייה היהודית בערים, לעומת זאת, היתה חשופה מעט יותר להשפעות חוץ.

אחת ההשפעות של הקולנוע היתה בתחום הלבוש, שנעשה בשנות השלושים והארבעים קצת יותר חושפני בהשוואה ללבוש שהיה מקובל בחברה היהודית הדתית בגולה. דוגמה פיקנטית היא המעבר באותה עת מבגדי ים שלם וסרוג למכנסי רחצה חדישים וחושפניים לגברים ובגדי ים שני חלקים לנשים שהיה עשוי כותנה וחוטי גומי (השימוש בגומי היה חדש באותה תקופה). תחילה נתקלה האופנה החדשה בהתנגדות של השמרנים, ועיריית תל אביב אף חוקקה חוק עירוני (ב-1935) על פיו חויבו האזרחים ללבוש בגדי ים שלם, אך בסופו של דבר נטיות הרחיצים גברו על החוק הפורטני והאיסור על ערטול חלקי הגוף בוטל.

בין טוהר הנשק לטוהר המין

גבולות ההתנהגות הארזית בקרב דור הצברים הראשון והשני שגדל בארץ בשנות השלושים והארבעים, היו מעט יותר רחבים מאלה של דור המייסדים (החלוצים והחלוצות). הדבר ניכר במיוחד בלבוש ובסגנון הריקוד שהיו מתיינים יותר: את מכנסי ה'שרוארס' הקצרים של החלוצות החליפו מכנסי ה'שורטס' הקצרים יותר של הצבריות בתנועות הנוער, שנצמדו בגומי וחשפו ירך ארוכה. לצד ריקודי המעגל החלוציים נוספו ריקודי זוגות, 'בן לוקח בת', שהיו בעלי אופי אינטימי יותר, למשל יד המונחת על הכתף או המותן. אולם אלה היו בסופו של דבר שינויים מזעריים בלבד והצברים כמו אבותיהם החלוצים נשארו במהותם פורטנים.

בקרב הצברים, כמו בקרב החלוצים, נמנעו בדרך כלל מגיפופים, מזמזומים ונשיקות בפומבי (לשים יד על הרגל נחשב באותה עת לנעזז), וכן מדיבור ישיר על מין. אפילו את המחזור החודשי של האישה לא העזו לכוון במילים מפורשות והיו משתמשים בביטוי המרומז 'סיבה חודשית', ובצבא 'ג'ימל ח''. על היריון היו אומרים 'היא במצב'. במחנות הקיץ היו הבנות תולות את התחתונים והחזיות לייבוש על חבל הכביסה ועליהם מגבת, מחשש שעלמן האינטימי ייחשף ויגרום להן מבוכה.

זאת ועוד, הצבר הטיפוסי היה אמנם מאצ'ו בתפיסותיו ובהתנהגותו, אך בניגוד למאצ'ואים בתרבויות אחרות הוא התמקד בכיבוש משלטים ונמנע מלהתהדר בכיבושים מיניים. האגדה הישראלית המוכרת מספרת על בניו ש'רצו מהר לספר לחברה' אחרי המגע המיני עם בחורה 'שווה', אבל

בפועל הסיפורים שעברו מפה לאוזן היו בדרך כלל תמימים למדי, ולא כללו העברת מידע 'עסיסי' על חוויות וביצועים מיניים. לעתים נדירות היו הצעירים מרכלים על 'זו שנתנת' או על זה 'שהשכיב' אך לא יותר מזה. רוב הצברים והצבריות כלל לא דיברו ביניהם על סקס, אפילו לא עם החברים הקרובים. סולם ידעו שאנשים עושים את זה, אבל אף אחד לא ידע בדיוק מי, עם מי, מתי והיכן. המידע על מין ניתן למעשה על ידי מי שקיימת אתו יחסי מין, וחוסר ההכנה גרם לקשיים ובעיות לרוב בשלבים הראשונים של היחסים. פגישות עם רופא המשפחה (הגינקולוגיה לא היתה אז מפותחת), כדי להיוועץ מה לעשות ומתי, לא היו נהוגות, ורק צעירות מעטות עשו זאת, וגם אז בחשאי.

יתרה מזו, שלא כחיליים אמריקנים במלחמת העולם השנייה, שהיו תולים על קיר הקסרקטין או מחזיקים בארנקם צירים ותצלומים של pin-up girls" מעורטלות למחצה, לוחמי המחתרות ויורשיהם בצה"ל שמרו את הפנטזיות המיניות שלהם לעצמם. הנשוא כמעט לא הוזכר גם בחליפת המכתבים בין החיילים הישראלים בחזית לבנות זוגם בעורף, ורוב ביטויי האהבה במכתבים הללו כונו למולדת ולא לבת הזוג. 'תמיד כששואלים אותי אם באמת היה טוהר הנשק בפלמ"ח, כתבה לימים נתיבה בן יהודה, 'אז אני עונה: "טוהר הנשק - אני לא יודעת. אבל טוהר-המין - בטח" [...] כי אצלנו לא רק שלא עשו את זה, אז גם אפילו לא דיברו על זה, אפילו לא בבדיחות'. עם זאת, בן יהודה מציינת שבמסגרת הרחבה היו דרגות שונות של פורטניות:

צריך להגיד שתל-אביבים היו יותר חופשיים מכל שאר הארץ, בטח יותר מהירושלמים, ובטח-בטח יותר מהחיפאים. הצמעים והחסודים למיניהם השתמשו בכל מיני ביטויי גנאי כלפיהם [בן יהודה היתה תל אביבית - ע"ע]: 'חודף שמלות', 'תיזהרי ממנו - הוא שולח ידיים', 'יש לו ידיים ארוכות, לא הרגשתי?', 'הוא כל הזמן מתחשש', 'היא כל הזמן מתחששת'. וכמו שאנחנו קראנו להם 'ילדים', כך הם אמרו עלינו 'מזמזמים'. יכולת לשמוע מיישע של רכילות, מהסוג: אז כמו שכולם יושבים ושרים יחד - הם מצאו להם מתי להסתלק, כדי להתמזמז. וכל זה נאמר כמובן בגנאי.

היצירות שפירסמו סופרי דור תש"ח בשנות החמישים המוקדמות שיקפו במידה רבה את יחסו של דור זה לסקס. הן חסרו כמעט לחלוטין מרכיב אחיזי והצטייבו בדרך כלל בצנזורה מרצון בכל הקשור לתיאור מערכת היחסים בין זוג הגיבורים הנאהבים. כך, למשל, ב'מי צקלג' של יזרה, בכל פעם שהשיחה המשותפת במשולט הגיעה איכשהו לעניינים שבינו לבינה, הגיבור נבוך והסופר 'נבוך ומגמגם' גם הוא:

בואו נדבר על בחורות. נכון מאד. יצורות מופלאות. החברות של הבחורים העזובים. חציים הטוב והמרוחק. [...] דבר אחר כולו. איך מתחילים להשיח עמן, דברים כה וכה, ולאט-לאט מתחילים להידחק אליהן יותר. ולא דבריהן אלא חמודותיהן. המתקוות שבכמעט המגע. ואיך הן, כמובן מתראות נרתעות - אבל זה רק ממין המשחק. והיינו-הן איך. המיושב נדחק להניח ראש בחיקה. ותפספס היא שערך באצבעותיה הדקות, הקרירות. המהלך - מקיף מכרך לחבק גזרתה - ומתלטפים יותר, קצת כה וקצת כה, עד שנאספת השיחה לאן-שהוא, ונשארים שניכם רק חמים ומחוממים, ומחפשים ומחפשים זה בזה, קרוב ככל האפשר, חשוף ככל הניתן. חדל, אל תרגיז. למה לא? הו, מה אתם יודעים על בחורות.

ב'הוא הלך בשדות' של משה שמיר, שהקדים מבחינה כרונולוגית את 'מי צקלג', המין מוסתר פחות מאצל יזרה, והסיפור כולל אפילו רמיזות על בגידות בין בעל לאשתו (רותקה בגדת בולי עם אברהם גורן) וסצנות גיפוף ארוטיות בין הגיבור לגיבורה. אך מעשה האהבים מתואר כמו מתוך עדשה מרכנת והוא מטושטש באמצעות תיאורים פיוטיים ברגיסטר ספרותי גבוה ובמשפטים קטועים, מהוססים, שאינם מזכירים במפורש איברי מין ומשאירים מקום נרחב לדמיונם של הקוראים:

גל חום עלה שעה שהרגיש היאך ידה מסייעת לו אט אט ובעדינות. [...] היא עצמה, בתנועות שקטות, כמורגלות, ברשרוש חלק ובזיעה-היד הזהירה. נרעד, משחש באצבעותיו את עורה. גישש בהן מתוך זהירות אטית וחרדה. חש את החספוס הקל, שהוא טוב, הרבה טוב ומסיח על צמרמורת מעט, על עור תוזז, על קמטים חיים, תנועה. זקף ראשו והציץ בפניה. עיניה היו עצומות. לאט לאט היו עדיין רגליה נעות כשלעצמן כביכול מסלקות מעליה כסות אחרונה מיותרת. ופתע, כלפני הכרעה אחרונה, תמיה היה - האמנם היא יפה? - והיה גם מתמה על עצמו. בתוך כך לא העיז לסלק את מבטו מאותו חריץ קטן שנתמשך מנחיריה אל שפתותיה והיה עתה משובץ שלוש טיפות גדולות של זיעה. [...] שתל את שתי ידיו משני עברי ראשה המופשל והעיז מבט לווהט אחורה, לאורך חולצתה, חצאיתה המופשלת ולהלן. [...] רגע קל תקפה עליו חולשה ודומה שעבר את הפסגה אך משנהו נטל את גבה של מיקה בין זרועותיו, הגביהו מעט כלפי חזהו ודיחק את ראשו מעבר לכתפיה. [...] ריח זיעה ובשרים חמים, ופיה הלחלוחי של מיקה נצמד אל חזהו ומטביע בו שעה ארוכה. בשערה השחור, ליד סיכות הראש הנוצצות - צמד צמד - מחטי אורן חומות, דקות, זקופות. צל בעצים. דממה.

בענין התנהגותם המינית של צעירים ילידי הארץ מן הראוי לציין נקודה סוציולוגית חשובה: בתרבות תנועות הנוער התקיים פער מסוים בין השיח על סקס, שעורר מבוכה ואי-נחות ונתפס בדרך כלל כולגרי, ובין ההתנהגות המינית בפועל. בתחום ההתנהגות היתה לבני נוער חילוניים, בעיקר עירוניים, בתקופת היישוב וקום המדינה, גישה ליברלית מזו שהיתה מקובלת באותה עת בקרב חלק גדול מבני גילם בארצות הברית ובחבר ארצות אירופה. אמנם אין בידנו נתונים סטטיסטיים על היקף יחסי המין וטיבם בין צעירים לא נשואים באותה עת, אך משיחות שערכתי עם בני אותו דור עלה שיחסי מין לפני החתונה לא היו תופעה כה נדירה. זאת ועוד, בניגוד לארצות מערביות אחרות, שהפעילו פיקוח פורמלי מחמיר על התנהגות מינית של חוקים ורוקות, בישראל הגישה הכללית היתה נוקשה פחות. למשל, שמירת הבתולים עד ליל הכלולות נחשבה לרצויה אך לא הכרחית, כמקובל בקרב חלק גדול מהבורגנות האירופית והאמריקנית, וקיום יחסי מין בתקופת המורטוריום הקודמת לנישואים לא נתפסה כחטא.

חשוב להדגיש כי בישראל, כמו בחברות מערביות אחרות, נהגו איפה ואיפה ביחס להתנהגותם המינית של גברים ושל נשים. למשל, הורים שגילו שהבת הגימנזיסטית פעילה מינית נטו להגיב כלפיה בתקיפות רבה (צעקות, איומים ועונשים), ואילו התגובה כלפי נער שגילה להיטות מינית רבה מדי היתה נגמרה בדרך כלל בתוכחה קלה. גם היחס החברתי ל'התפרפות' ולבגידה מחוץ לנישואים היה נגוע בשוני: סלחנות ואף התעלמות ממעשי הנאף, ורכילות מרשעת וגינה (לרוב בלחשיה מפה לאוזן) של הנאפת. זאת ועוד, בחורה מבוגרת שהחליפה בני זוג בתדירות גבוהה ולא הסתירה את הגנתה ממין נתפסה בדרך כלל כקלת דעת ואף זנותית, ואילו בחור שעשה זאת נתפס לכל היותר כשובב או אגואיסט.

היחס לעיחם במשפחה ובחברה היה אמביוולנטי: מצד אחד, נוצרה לגיטימציה לנשים ללכת ברגליים וכתפיים חשופים ולגברים בפלג העליון של גופם. במלאתנות הציבורית שבברכות לא היו בדרך כלל מחיצות בין המקלחות, ועיחם בעיקר בקרב גברים לא עורר בושה. מצד אחר, לא מעט

משפחות נמנעו להסתובב בעינים בתוך הבית. ילדים רבים שגדלו בשנות השלושים עד השישים מעולם לא ראו את הוריהם בלבש תחתון, וגם נשיקות וגיפופים בין האב לאם נעשו בדרך כלל בצנעה. בבתים של ניצולי שואה אפשר שהדבר היה קשור בקושי להביע רגשות והנאה בכלל.

בעיקר של דבר, אפשר להגדיר את הגישה שלטה בכיפה בשכבה הוותיקה והחילונית ביחס למין 'כשמרנות נאורה או מתונה'. ארבעה גורמים מיתנו את הפיקוח המיני הממסדי על התנהגותם של בני נוער בקרב שכבה זו בתקופת היישוב וראשית המדינה: ההתרחקות מהדת המסורתית, שהחלישה את השפעת המוסר הדתי; הגמישות וחוסר הפורמליות שאיפיינו ועדיין מאפיינים את החברה הישראלית - חברה משפחתית שאינה נוטה להטיל מרות ומגלה סלחנות גדולה כלפי אי-ציות לכללים וחוקים; העבודה שצעירים וצעירות התגייסו בגיל צעיר (17-18) ל"הגנה ולצה"ל, וממילא הועמדו תחת פיקוחו של הארגון הצבאי - והרי אין צבא בעולם שאינו מטיל רסנים על התנהגותם המינית של חייליו; ולבסוף, בישראל נוצרה נורמה בלתי כתובה של נישואים בגיל צעיר (20-23). הוללות מינית פורחת בדרך כלל בשלב הרווקות, ומכיוון שהצעירים הישראלים נטו להתחתן מוקדם, תקופת הרווקות שלהם היתה קצרה ולא נוצר מתח ממש ומאריך ימים בינם לבין הוריהם בשאלת התנהגותם המינית. יתר על כן, גם בשלב הבחנות (טרם נישואים) היתה לצעירים הישראלים נטייה למונגמיות. חכם קיימו מערכת יחסים חמנית ומארכת ימים אחת עם חברים מבית הספר, מתנעת הנער או המצבא, או לכל היותר שתיים שלוש מערכות יחסים לפני החתונה. זוגות רבים 'צאו קבע' כבר מגיל 13-14. המוסכמה הרווחת היתה שכל עוד בני הזוג יוצאים קבע איש אינו שואל מה הם עושים יחד. רק צעירים שקיימו מערכות יחסים קצרות או מין מזדמן בלבד נחשבו לבלתי מונגמים, חסרי אחריות, אגואיסטים ואף פוחזים.

העדיפות שניתנה באותה עת למין מונגמי, על פני חילופים תדירים של בני/בת זוג ומין מזדמן ללא מחויבות רגשית, היתה גם תוצאה של תנאי המגורים שהקשו על יצירת מרחב פרטי. הדירות היו קטנות ולבני נוער מעטים היה חדר משלהם. חכם גרו עם אח או אחות, לפחות. מכונת - 'המאורה הפרטית' שבתוכה צעירים כה רבים בארצות הברית ובאירופה איבדו את בתוליהם - היתה עד סוף שנות השבעים זמינה לצעירים מעטים בלבד. עובדה זו הקשתה מאוד למצוא אתר התעלסות מוגן וגמיש. רק החול על שפת הים היה חופשי ורחב. אפילו הגישה הראשונה ויצירת המגע האינטימי המילולי בזמן החיזור ובעיצומו של החמן היו קשים, שכן ברחב הבתים לא היה מכשיר טלפון והשיחות עלו ביוקר (הטלפון הוא, כידוע, אחד הכלים המודרניים החשובים ליצירת אינטימיות). זאת ועוד, ישראל היתה חברה משפחתית שבה כולם יודעים על כולם, והפחד מפני רכילות מרחשת ומכתימה תרם גם הוא להפחתה במוטיבציה להתקשרויות לאורך מין מזדמן.

ניצנים של פולרליזם מיני

בשנות הארבעים היתה עדיין רוב החברה המערבית שמרנית ביחסה לסקס והתקשתה להפנים את התפישות הליברליות החדשות שהופיעו באופן. דעות קדומות וצביעות היו חזון נפרץ והפעילות המינית טרם נתפסה כהנאה פיזית לגיטימית כשהיא לעצמה, ללא קשר הכרחי לילודה, לאהבה ולנישואים. אולם זו גם היתה תקופה שבה החל המבנה החברתי הישן להתערער ובתוך כך גם מוסכמות ישנות על המיניות.

מלחמת העולם השנייה נחשבת לנקודת מפנה בהתפתחות המוסר המיני בעולם המערבי. המלחמה שיחררה עכבות ורופפה מגבלות של מוסר, שכן נוצר בה יחס חדש לחיים - תחושה שלא יהיה מחר ועל כן צריך לנצל את מה שיש עד תום. במהלך המלחמה שהו מאות אלפי חיילים אמריקנים חודשים ארוכים על אדמת אירופה והמתח המיני שלהם מצא פורקן במפגשים של מין מזדמן עם הנשים האיחפיות שהגברים שלהן נשלחו לחזית והן נשארו גלמודות ועצמאיות בעורף. הצבא האמריקני חילק לחייליו קונדומים, שכנו 'מכתבים צרפתיים', בעיקר מהחשש להתפשטות מחלת העגבת, והפיץ סרטי הדרכה למין בטוח שבהם נראו ונשמעו דברים שעד אז היו בחזקת טאבו.

הניצחון הגדול של בעלות הברית שיחרר פרץ חדש של אנרגיה ותאוה מינית (מכאן בא לעולם דור ה'בייב' בום), שאותה ניצלו המפיקים בהוליווד עד תום. סצנת האהבה שבה הגיבור אומר לאהובתו 'אני אוהב אותך בכל לבי' ואחר כך שניהם מתנשקים בחושניות היתה רגע השיא במאות סרטים והולדה אלילית ואלילי סקס חדשים. בראש כולם היתמרה מרילין מונרו, נערת החלומות הרטובים של מיליוני גברים שקראה תיגר בהתנהגותה האקסצנטרית על תפיסת המין השמרנית. הטלוויזיה האמריקנית, בניגוד לקולנוע, נשארה באותה תקופה שמרנית והגנה על דימוי המשפחה המהוגנת, אך הפרסומות נעשו חושניות וחושפניות יותר.

בשנות החמישים גדל במערב דור חדש של צעירים וצעירות עם שפע של פנאי ועודף מזומנים בארנק, ו'הדיינרים' (מסעדות הדרכים), בתי הקולנוע, 'הדרייב-אינים', ומועדוני הריקודים נעשו מוקדים של תרבות-משנה צעירה ותוססת שהוציאה את גימני המיניות (מזמזמים וכו') לאוויר הפתוח. המבוגרים החלו לאבד שליטה על בני הנוער כאשר נכנס לזירה התרבותית הרוקנרול. הרוקנרול שיחרר תשוקה וטען את האווירה במתח מיני. אלויס פרסלי, שנעשה במחצית שנות החמישים לאליל המונים, סימל בסקס-אפיל שלו, יותר מכל גיבור תרבות אחר, את מהפכת הסקס של שנות החמישים. פזמוני החמנטיים-מתקתקים ('את בודדה הלילה?'), נעמעי הירכיים הקצביים בפזמוני ה'ביבלובה', והדנדיות האקסצנטרית של בלוריתו המבריקה ומלבושיו הנמצים השפיעו על מיליוני צעירים, שהחלו להחצן כמוהו את מינותם.

בשנות החמישים היתה ישראל מדינה צעירה וענייה, שליקקה את פצעי מלחמת השחרור והתמודדה עם גל עצום של מהגרים ועם בעיות ביטחוניות מסוג חדש (מסתננים וטרור). התהליכים שהתרחשו מעבר לאוקיינוס הגיעו אליה באיחור מה ונקלטו בתוכה לאט. לקראת סוף שנות החמישים נעשה הלבוש קצת יותר חושפני ונעז, בעיקר של הנשים הצעירות: מכנסיים ארוכים בגזרה צרה וצמודה ('רגלי ג'רפה') ובאורך הקרסול ('שבע שמיניות'), שמלה ללא כתפיות ('סטרפלס'), גרבי סטרץ' צבעוניים, כתוספת משלימה לחצאית פעמון וחוגרת גומי צבעונית רחבה שנרכסה באבזם גדול, שיער קצר נערי או פזור גולש על הכתפיים, בצד שיער אסוף ב'זנב סוס', ונעלי סירה - כולם סממני אופנה שהיו שכיחים בסרטי הנעורים של שנות החמישים ובעיקר בסרטי אלויס פרסלי. חברי תנועות הנוער הציוניות, בעיקר הסוציאליסטיות, ראו בחידושי האופנה האלה הפרת טאבו וחריגה מוסרית. מי שהעזה ללכת בגרבי ניילון או בחצאית הדוקה, למשל, נחשבה ממש לזונה. אולם עם הזמן גם השמרנים התרגלו והאקסצנטרי נהפך לבנלי.

גם המילים, הביצוע והמוזיקה הקלילה של הפזמונים הפופולריים נעשו באותן שנים נועזים יותר ונסללה הדרך לסקסואליזציה של הלשון העברית. בפזמון 'רוח סתיו' (1959) של להקת הנח"ל נכללה השורה 'היי בבה, מותק, באי לרקוד', בפזמון 'זאת מרחוב פנורמה', ששרה רביעיית מועדון התיאטרון (1958) ואחר כך להקת 'התרנגולים' (1961), נכללו המילים הנעזות (במונחי התקופה) 'זוג שדיה כגלים, שני שיבר ושליש ירתיים'. הפזמון 'שיר השכונה', בתכניתה השנייה של 'התרנגולים', שנבחר כשיר העברי הפופולרי ביותר ב-1963 במצעד המעורב של הגל הקל של קול ישראל, כלל את המשפט שכולם אהבו לשמוע שוב ושוב: 'מסובבת את התחת, מבליטה את החזה'. ברשות השידור התנהלו דיונים כבדים אם לאשר את שידור השיר בגלל המילה 'תחת' והיו מתנגדים רבים לכך. את הפזמונים האלה חיבר חיים חפר, הפזמונאי הישראלי הראשון שהעז לשבור את הטאבו שאסר לכלול 'מילים גסות' בזמר הישראלי.

המפץ המיני הגדול במערב אירע בשנות השישים כאשר נכנסה לשוק הגלולה למינעת היריון ששינתה את כל הכללים והחוקים. הגלולה הפיגה את פחד ההיריון הלא רצוי ובזכותה היו הנשים לכוון החדש המניע של מהפכת הסקס. האפשרות לשלוט על ההתעברות הצמיחה בארצות הברית, בצרפת ובעיקר באנגליה תופעות חדשות של חירות ומתירות מינית שטרם נראו עד אותם ימים. כך, למשל, קמו קומונות שלא היססו לפרסם ברבים את חייהם האינטימיים של חבריהן (המפורסמת ביותר היתה קומונת 'סנדסטון' בצפון ארה"ב, שבה נוצרו דפוסים של עירום פומבי וחילופי זוגות) ונסדו מגזיני מין חדשים שהעזו לכתוב על התנהגויות מיניות בחופשיות. אחד המובילים בתעוזתו היה המגזין האנגלי Oz, הראשון שפרסם מודעות על אביזרי מין, והתעמת עם הצנזורה ועם המשטרה. מקצת העימותים אף הגיעו עד לבית המשפט. ומעל לכול, פסטיבל פופ המוניים, שהיו למעשה גם פסטיבלי אהבה וסקס. ילדי הפרחים של שנות השישים רצו לברוא עולם שבו אפשר להגשים בחופשיות כל תשוקה, וכוכבי פופ כמו מריאן פייתופול, מיק ג'אגר והחיפושיות נתפסו ככזה-שכזה. הפולחן החילוני החדש. השחרור המיני היה לחלק חשוב בבשורה של זר 'ילדי הפרחים', גם משום שהוא ביטא את השחרור מכבלי הממסד והבורגנות. המילה Fuck, שנחשבה עד לשנות השישים למילה גסה שאין לבטאה בציבור, נעשתה אחד הסמלים של המהפכה הצעירה, וביטאה חוץ מרדנית ושחרור מיני.

מהפכת הפמיניזם, שעשתה את צעדיה הראשונים באותה עת, היתה חלק חשוב ובלתי נפרד ממהפכת המין של שנות השישים. לראשונה נשמע קול מחאתן של הנשים על היותן שפחות לתשוקה הגברית ותביעתן להפסיק לשמש אובייקט מיני. האידיאולוגיה הפמיניסטית דירבנה אותן לממש את הזכות שלהן על גופן, ולימדה אותן שהנאה מיחסי מין צרכה להיות דו-סטרתית ויש להן זכות לדבר עם בן הזוג שלהן על מה שהן אוהבות ואיך שהן אוהבות את זה. ג'רמין גריר, הפמיניסטית הבריטית האסרטיבית, שלעה בכתב ובעל פה (ספרה הידוע נקרא 'הסריסה') על שמרנותם של הגברים הבריטים, קראה לחופש ארוטי מוחלט ודיברה על זכותן של הנשים 'להזדיין'. גריר היתה המבטאת המובהקת ביותר - ולמעשה מעין נביאה - של מהפכת השחרור המיני של הנשים, ששיחררה באופן עקיף גם את מינותם של הגברים.

השחרור אכן החל. מחקרים שונים שפורסמו בעולם בארבעת העשורים האחרונים מוכיחים כי בעקבות מהפכת המין של שנות השישים חלה עלייה עקיבה בשכיחות הפעילות המינית ובחופש המיני בין בני זוג. נשים וגברים פיתחו ציפיות חדשות להנאה מחיי המין שלהם: הם החלו ליזום, להגיב ולגונן, ונפטרו בהדרגה מן העכבות והדעות הקדומות שלהם על המיניות (עדיין לא לגמרי כמובן).

התמונות שהתרחשו בשנות השישים במערב הגיעו לישראל באיחור קל, כרגיל. למעשה, רק לקראת סוף שנות השישים ובתחילת שנות השבעים החלה התרבות הישראלית להפנים, באופן חלקי, את הקודים המיניים החדשים שהופיעו במערב. הראשונים בארץ שקלטו והחלו ליישם את הקודים הללו היו מטבע הדברים בני הנוער מהשכבה המשכילה והמבוססת. זוגות רבים יותר העזו ללכת ברחוב חבוקים ולהתנשק בפרהסיה והלגיטימציה למזמזמים ולמין לפני הנישואים גדלה ונעשתה מוסכמה בתרבות הנוערים הישראלית. ריקודי הדיסקו עם הניחוח הארוטי נעשו גם הם פופולריים מאוד, ותל אביב, שבה נפתחו דיסקוטקים (למשל, 'ברברים' ו'בר מיין' - דיסקוטקים לסטודנטים שנפתחו ב-1966) ומועדוני לילה, היתה מאז ועד היום לסמן הימני של הילברליזם המיני בארץ ומשכה אחריה בהדרגה את המחנה כולו.

גם בגילאים צעירים יותר (לפני צבא) חל תהליך של ליברליזם מיני. במסיבות יום שישי של תלמידי בתי הספר היסודיים והגימנסיות העירוניות החלה חוות מסורת מסיבת הריקודים ב'ערב ביתה' (שנערכו בדרך כלל בבית אחד הילדים). במקום לתת ידיים בריקודי 'בן לוקח בת' וריקודי מעגל אחרים עיכסו הדרדקים זה מול זה בריקוד 'שייק' לזהט או רקדו 'סלואו' חושני צמודים פחות או יותר. הם רקדו לצליליהן של להקות פופ רווק בריטיות ואמריקניות ('ונס' של להקת 'סגול מזעזע', 'בית השמש העולה' של להקת 'החיות', 'היי ג'וד' של להקת החיפושיות וכיוצא באלה). הפעם, בניגוד לשנות הארבעים והחמישים, ה'סלונות' התחרתה בהצלחה רבה בפורטיות של תנועות הנוער. גם המבוגרים ריכזו את יחסם ל'סלונות' של הנוער. רבים אמנם עדיין תפסו אותה כיציאה לשמד, אך בניגוד לשנות החמישים, הפעם נמצאו לה גם מסנגרים, שנגעו ל'רוח הזמן' וביקרו את המבקרים. למשל, אמנון רבינשטיין:

הגישה הכוללנית, הפוסלת את הנוער 'הסלוני', שאינו משתייך למגירה הטובה, לא תתרום דבר לחינוך אנשים צעירים הגדלים בישראל של היום. נניח לרגע, לצורך הויכוח, כי אכן יש נזק מוסרי במכנסי ג'ינס, ובריקודי הטוויסט. גם אם כך הדבר, אין כל טעם בקינה ובקטרוג המושמע נגד הנוער. אותם נערים ונערות - המכונים בפי חברי כנסת כ'נוער סלוני' - לא יחזרו בתשובה גם אם תטיף להם הכנסת מוסר כל ימות השנה. הבחורים הגברניים בעלי התסרוקות החדישות, העומדים בפינות הרחוב בלילות שישי, לא יבואו אל צריף התנועה גם אם יחרישו אוזניהם במשאות תוכחה. יתר על כן, הדיבורים הכוללניים האלה, העוטפים מעשי בריונות ופשעיה ביחד עם דרכי בילוי לגיטימיים, עשויים לטשטש את התחושה שבין האסור והמותר. אם היו כל בני הנוער הרוקדים ריקודים סלוניים שומעים את דברי חברי הכנסת, היו עלולים להשתכנע כי אכן עבריינים הם וכי ממילא הם עומדים מחוץ לתחום. למזלנו הרב, דברי חברי הכנסת לא יגעו אליהם, אך אילו היה שומע נער צעיר כיצד רואים אותו נבחרת האומה, היה מסיק כי ממילא הוא משתייך לשכבה עבריינית או כמעט עבריינית. הוא לא יצא לגרעין התיישבות עקב, אך הוא עלול, אם ישתכנע, לגלוש אל עבר עבריינות של ממש.

הסרט האמריקני 'שיגעון המוסיקה' (Saturday Night Fever), שיצא לאקרנים ב-1977 בכיכובו של השחקן והרקדן ג'ון טרבולטה, סיכם למעשה את התפתחות תרבות הנעורים המערבית שהתפתחה במהלך העשור וסימל את חוה הנעורים והסקס ואת משקלם הגובר של הצעירים בתרבות המערבית כצרכנים וכמתיבי טעם.

השינוי בקוד ההתנהגות המיני התבטא גם בתחום אופנת הלבוש. עד ראשית שנות השישים מיעוט זניח מבין הצעירים הישראלים העזו להפר את קוד הלבוש האסקטי של תנועת הנער הציונית, ואילו לקראת סוף שנות השישים ובשנות השבעים נפוץ המראה האמריקני, האחטי יותר. השינוי ניכר במיוחד בחזותה של הצעירה הישראלית הטיפוסית, שנעשה שוב יותר ומהוגן פחות, בין השאר בעקבות חידושים טכנולוגיים בעולם הטקסטיל, כמו שילוב ויניל, ארנל, בלון ודקרן. אופנת ה'מיני' היתה פופולרית ובגדי הים החלו מסתירים טפח וחושפים טפחיים. אסרטיביות אחטית בוטאה גם בפריטי אופנה חדשים כמו פיג'מת 'בייבי דול' (מכנסים קצרצרים ושמלונת קצרצרה כחלק עליון), חולצת 'ממבו' צבעונית מבליטת החזה, חזיות עם מראה טבעי במקום החזיות המחפדות, מכנסי 'דפוק אותי' (מכנסונים קצרצרים וצמודים-צמודים), מכנסי גברדין 'ניקרס' שהחליפו את מכנסי החאקי, מכנסי 'פיל' מתרחבים כלפי מטה עם קו מותן נמוך, גרבי מכנס 'טייטס', חותלות סרוגות, מגפי עור צבעוניים, נעלי 'שפיץ', 'לק' ופלטפורמה. גם איפור וצביעת שיער, שנחשבו בשנות החמישים והשישים בתנועת הנער ל'התגנדות' דקדנטית ואף זנותית, נעשו מעט יותר שכיחים בקרב נשים צעירות וכך גם גילוח שיער בית השחי, הרגליים וקו המפשעה.

בקרב הגברברים החלה מגמה אופנתית דומה, אמנם איטית ומהוססת יותר, של כרסום בנטייה לקו אחיד וחסר צבעים ולאפוק בלבוש: צעירים ישראלים רבים יותר נראו ב'מכנסי פיל' או במכנסי ג'ינס צמודים (ומבלטים), חולצות סריג או טריקו צמודות וצבעוניות, חולצות עם צווארון גולף, שהחליף את הצווארון הפתוח, מותניה (וסט) בהמית דקה ופתוחה לכל אורכה, נעלי 'גואר' ואחר כך ה'סניקרס', שבאו במקום הסנדלים הפתוחים, וחולצות עם הדפסים אמנותיים, שהחליפו את אופנת החולצה בצבע אחד. גם מודל התספורת הצברית (שיער קצוץ בעורף, בלזרית לפניו ופיאות קצרות) החל נדחק מפני אופנת השיער ההיפי-מוזנח והפיאות הארוכות. 'האופנה הזרקה', סגנון שהוא היפוס של המראה המהוגן/מסודר/מהודר/אני, מעין רישול מתוכנן היתה חביבה אז במיוחד על צעירים, אולי משום שהיא לא היתה ניגוד כה קוטבי לרישול הצברי של הפלמ"ח, הקיבוץ ותנועות הנער, ואולי משום שהיתה זולה והיה קל לשלב בה אלמנטים מהתרבות הבודווית: גלבויות, מכנסי שחואל, רקמות. דפוסי הלבוש החדשים, כמו הריקודים, התנגשו גם הם (מבחינה סמלית) עם ערכי תנועות הנער, כפי שציין העיתונאי שבתי טבת בכתבה שהתפרסמה ב'הארץ' בספטמבר 1966:

משנה לשנה רבים בנוער המתרגלים לקריו מסיבות סלונים. החברות הסלוניות של הנער מתחילות בכיתות האחרונות של היסודי. בחמישית של התיכון כבר מוצאים אנו נערות הזקוקות למספרת-גברות. בהדרגה רבות הנערות המשתמשות באיפור ומתהדרות בסגנון האופנה האחרונה. הנערים לובשים תחילה למסיבה הסלונים מכנסי ערב העשויים מאריג חליפה. [...] תנועות הנער חשות היטב את תחרותן של החברות הנקראות סלוניות. השומר הצעיר שינה את הדיברה העשירית (הדיבר העשירי), 'אינו שותה כוהל' לאינו שותה לשכרה'. גם לבושו של השומר הצעיר הוצב תחת לחץ הגנדור הרווח בישראל והוועידה השישית החליטה שמכנסי החאקי יוחלפו במכנסיים כחולים כהים. מכנסיים שחורים דמו יותר מדי למכנסי הנער הסלוני, על כן הוחלט על מכנסיים כחולים כהים. הצופים איבדו נערות לא מועטות בגלל האיסור על החציאת הצרה.

שפת הדיבור של בני הנער נעשתה אף היא משוחררת יותר וביטויים שנחשבו בעבר לגסים ובלתי לגיטימיים נעשו שגורים ו'שגרתיים'. למשל השימוש בשורש ז"ן בהטיותיו השונות: לזין, זיינתי, זיון, הזדיין, מזדיינת וכו' (עד אז היה נהוג לומר 'עשה אהבה', 'שכב' או 'התעלס'). שאלת מקורו של הכינוי הרווח 'זין' לאיבר המין הזכרי היא מן החידות שטרם נמצא להן פותר בחקר השפה העברית. דוד אסף וישראל ברטל סקרו כמה הצעות הסבר שניתנו לפתרון גזרונת של האות 'זין' באותיות האלף-בית כמציינת איבר מין:

- א. הדמיון למשמעות המקורית של מלה זו, 'כלי משק ומלחמה'. על דרך לשון חכמים: 'אשה כלי זיינה עליה' (בבלי עבודה זרה, כה ע"ב), כשהכוונה גם לתכונותיה המיניות. אך זו, כנראה, אטימולוגיה מאוחרת הרואה בפעילותו המינית של הגבר מעשה של תוקפנות.
- ב. הדמיון לנגזרי השורש ז-נ-י, ובעיקר למלה זונה. אך שורש ז-נ-י הוא מן העתיקים בלשונו ושגור כבר במקרא, ואילו המלה שאנו דנים בה על נגזריה השונים - שורשה (ז-נ-י) ובמשמעותה זו אינה מוכרת קודם למאה העשרים.
- ג. הדמיון הטיפוגרפי של האות ז"ן לאיבר המין הזכרי. אף הסבר זה אינו מניח את הדעת, שכן אותיות אחרות, כגון ו"ו, יו"ד או קו"ף, דומות אף הן לאיבר זה.
- ד. הקרבה למלים בעברית החדשה שיש להן משמעות דומה, כגון זרג או זרק, או למלים הערביות בעלות משמעות דומה כגון זב.

אסף וברטל מציינים כי המילה 'זין' במשמעותה האנטומית מתועדת לראשונה סביב שנת 1911, והיא היתה בוודאי בשימוש זמן-מה קודם לכן בפי תלמידי גימנסיה הרצליה, בשנותיה הראשונות של תל אביב. אולם אף שהשימוש ב'זין' היה מקובל כבר בתקופת המנדט, רק לקראת סוף שנות השישים נהפכה המילה, על נגזרותיה ונרדפיה (למשל 'שמוק', או 'הקטן') לחלק משפת היומיום.

אחד הביטויים לשינוי הזה היה הוצאתו לאור של 'המילון העולמי לעברית מדוברת' (זמורה ביתן, 1972), מילון הסלנג העברי המלא הראשון שכתב דן בן אמוץ ונתיבה בן יהודה. במילון החדש לא נפקד כמובן השורש ז"ן על הטייתו והופיעו בו מילים מיניות שגורות אחרות, שנחשבו זמן קצר קודם לכן למילים וולגריות ומלוכלכות, שהס מלהגותן. למשל, 'ארים אותך', 'ביצים' (אשכים), 'חרמן' (כינוי לאדם בעל יצרים מיניים עזים), 'נס', 'גמר' ('הגיע לאורגזם מיני'), 'דפק' ('הזדווג', בעל, בא במגע מיני), 'השפיך' ('הגיע לאורגזם מיני') וכיוצא באלה. הופעת המילים הללו בדפוס, ובספר המסונה 'מילון', היתה משום לגיטימציה והכרה חברתית בכך שהן חלק בלתי נפרד מהתרבות הישראלית. היה בכך גם איתות שלא צריך לעשות עוד עניין גדול משימוש במילים סקסואליות ו'גסויות' יכולות להיות גם מצחיקות. בספר מופיעים גם תצלומים של אישה עירומה תחת הכותרת 'תפסה פוזה' (עמ' 44), של זוג מתמזמז תחת הכותרת 'התחיל איתה' (עמ' 77) ושל זונה תחת הכותרת 'זנזונת' (עמ' 86).

המילון עורר כמובן את חוגם של 'הממונים על טהרת השפה העברית', כהגדרתם של בן אמוץ ובן יהודה בפתח למילון. שומרי הסף הלשוניים מחו לא רק על 'זיהום' השפה בביטוי רחוב 'זולים' ועל מתן לגיטימציה לשפה 'לא תקינה', אלא גם על שימוש בטוהר בניבולי פה וגסויות. אולם בשלב זה, כאשר הסלנג העברי נעשה כבר מובן מאליה, הביקורת נשמעה באוזני חב הציבור, ובודאי באוזני הצעירים, אנכרוניסטיים, צדקנית ומרובעת ולכן גם מגוחכת. למעשה, היא רק הגדילה את התהודה הציבורית ואת הפופולריות של המילון ושל מחבריו. מהדורה ראשונה של המילון אזלה בתוך שלושה ימים ובתוך חודש נמכרו 13 אלף עותקים.

נטייתו של בן אמוץ לצפצף על השמרנים ולחלץ את הלשון העברית מה'מחור' שלה באה לידי ביטוי גם בסותרת שבחר לחונן האנטי-מלחמתי שלו שיצא לאור שנה לאחר פרסום המילון, 'לא שם זין' (ביתן, 1973); על הספר ראו בשער 'החזית הפסיכולוגית'. בבחירתו בסותרת זו כפה בן אמוץ על העיתונים להדפיס את המילה הגסה, אף שהיו עורכים שהשימוש בה היה כה קשה עבורם עד שבמדור 'נתקבלו במערכת' ציין שם הספר כ'לא שם זין'! גם בעלי חנויות ספרים, ספרנים ועורכי עיתונים נאלצו לשק את הסותרת 'זין' באכסנייתם למורת חכם ולצהלות של הקהל. ספרו הבא של בן אמוץ, אסופת מאמריו, זכה אף הוא לשם מיני פרובוקטיבי, 'קרעיה תמה' (ביתן, 1974), ובן אמוץ ביסס בשלב זה את מעמדו הציבורי כלוחם מספר אחת נגד השמרנות והפורטניות הישראלית.

חשוב להדגיש כי השימוש במילה 'זין', במשמעותה המינית, נשאר עוד שנים רבות מחוץ להכרה של הממסד הלשוני בארץ. במהדורת 1986 של מילון אבן שושן המילה 'זין' עדיין הוגדרה כ'הכנת כלי מלחמה, הצטיידות בנשק', ו'זין' הופיעה רק כאות השבעית באלף-בית. רק במילון 'רב מילים' של יעקב שוויקה (סטימצקי, 1997), מפורשת המילה 'זין' כ'משגל, קיום יחסי מין' וב'מילון ספיר' (הד ארצי, 1998) אף לא היססו לכלול את ההגדרה 'זין מוח' (בלבול מוח) כחלק מערכי המילון.

אולם הפורטניות של טהרני הלשון (האקדמיה ללשון, מורים, מפקחים, וסתם שמרנים) לא הפריעה לשפה העברית המדוברת לספוג לתוכה עוד ועוד מילים מיניות שימושיות. בד בבד עם תהליך 'הלבנת' המילים העבריות ה'מלוכלכות', שהחל בשלהי שנות השישים ונמשך בכל שנות השבעים והשמונים, הועשרה העברית כל העת במילים וביטויים מיניים חדשים, במקרים רבים 'גור' של מילים לועזיות, תהליך ששיקף וביטא שלב נוסף בהסרת הטאבו על השיח המיני. למשל, המילים 'להשפיר', 'למצוץ', 'עמד לו', 'אורגזמה' (במקום 'אביונה'), 'הביא ביד', ומעל לכול השימוש בכל נטייתו של השורש גמ"ר. מעוררת מחשבה העובדה שהמילה האנגלית come תורגמה לעברית דווקא למילה 'גמר' ולא למילה 'הגיע'. באחד מקטעי המופע שלו 'זה הכל בינתיים, בינתיים זה הכל' (1974) ליגלג יחונתן גפן על ההנאה של הישראלים מן השימוש בשורש זה, המזכירה את הנאותו של ילד מחזרה על מילים גסות שזה עתה גילה:

גמרתי להכין את כל השיעורים. גמרתי. לגמור. לגמור זה פועל עברי פשוט: גמרתי, גמרתי, גמרתי. גמרתי. לפעמים אפילו גמרה. מה שעושה את זה גס זה איפה שאתה שומע את זה. אתמול בלילה עברתי במקרה בשיכון בבל', שזה שיכון של חרמנים, ושמעתי שם מכל החלונות והמרפסות, באמצע הלילה, כמו סולו של תופים: 'את גמרתי טוב? את גמרתי טוב? [...] אז אם יש פה מישהו 'בצוותא' - מועדון לתרבות מיגמרת - שחושב שהמלה העברית הנפלאה הזאת - לגמור - היא מלה וולגארית ומלוכלכת - זה רק סימן שהמישהו הזה לא יכול לגמור. אתה גמרתי דני? אז גם אני. זהו. גמרנו. כאב?

הפולרליזציה של הלשון העברית מצאה את ביטוייה גם בתחום הבדיחות. עד שנות השבעים שלטו בארץ בדיחות יהודיות קלסיות שאומצו בשינויים קלים ובדיחות מקבריות על המצב הכלכלי, על קליטת העלייה, על מנהיגי המדינה לחרותיה ואפילו על המלחמות. אך בעשור זה החל ההומור המיני להיות דומיננטי יותר הן בקרב הציבור הרחב והן בקרב הקומדיאנטים המקצועיים. בספרי ההומור, השנייה והבדיחה שיצאו לאור בישראל עד שנות השבעים, המין תופס מקום שולי, לעומת זאת, ב'תן חיוך! האנציקלופדיה העברית להומור' של אלעזר כרמי (1973), המין כבר תופס מקום חשוב. לפופולריות רבה במיוחד בארץ זוכות הבדיחות על בגידות בחיי הנישואים. להלן דוגמה:

כמו לכל אשה מודרנית היה גם לעופרה מאהב - פריץ קוהן, ה'יקה' החיפאי שבילה יום-יומיים מדי שבוע בעיר מגוריה, תל אביב, וניחן בכל התכונות הדרושות פרט לאחת: הוא היה קצת קשה-הבנה. עופרה ידעה שאין איש מושלם בכל הבחינות ולמדה להסתדר עם פריץ כפי שהוא. אי לכך, כשנקרא בעלה לשירות מילואים - שיגרה מיברק מפורש וברור:
פריץ! בעלי יצא לשירות מילואים! בוא לדפוק!
על כל השיב פריץ במיברק משלו:
עופרה! אני בא ביום שלישי - הבנתי את הרמז!

המתנדבים והמתנדבות בעם

משבי הרוח הליברלית שהגיע מאירופה ומארצות הברית בשלהי שנות השישים החלו להשפיע בשנות השבעים על יחסם של המבוגרים למיניות ילדיהם, בעיקר בקרב משפחות ותיקות, משכילות ומבוססות. התנהגויות שנחשבו בשנות החמישים ובחלק משנות השישים להמוניות ומופקרות והגיבו להן בתוכחות ובעונשים מרתיעים - למשל, בילויים משותפים של בנים ובנות בגיל התיכון עד השעות הקטנות של הלילה, הסתגרות זוג צעיר בחדר - החלו לקבל לגיטימציה שבשתיקה של ההורים. גם הפיקוח על אוננות ועל יחסי מין לפני החתונה נחלש, בין השאר בשל חדירתם של אמצעי המניעה שהפחיתו את החשש להיריון בלתי רצוי.

מבין תרבויות המשנה בחברה הישראלית, דומה שהתהליך המהיר ביותר של הליברליזציה המינית היה בקיבוץ (למעשה, כבר בשנות הארבעים ניתן היה להשיג בקיבוצים מסוימים קונדומים אצל החובשת והדבר העיד על פתיחות מסוימת לנשוא). ההסבר לכך נעוץ ככל הנראה באוטונומיה והעצמאות שניתנו לבני הנער בקיבוצים, אשר צימצמו את יכולתם של המבוגרים לפקח על התנהגותם מחוץ לשעות הלימודים. צעירים בקיבוץ חיו בנפרד מהורים (במעונות הילדים) מגיל צעיר וקיבלו חדר פרטי כבר בתקופת השירות הצבאי. אפשר שגם העובדה שילדי הקיבוץ חיו בתוך הטבע וצפו בדיווגים ובהמלטות של בעלי חיים תרמה לפתיחות הגדולה יותר שלהם בתחום המיני. המוסדות החינוכיים של התנועה הקיבוצית, בעיקר של

השומר הצעיר, היו גם הראשונים שהוציאו לאור ספרות הדרכה מינית מסודרת, שהיתה מבוססת על תובנות פסיכולוגיות (ראו להלן).

הסבר אפשרי אחר לסובלנות הגדולה של הקיבוץ בתחום הנורמה המינית היא העובדה שבקיבוץ נוצרה כבר בראשית דרכו נורמה של חשיפה גופנית (הליכה בגופייה ומכנסיים קצרים ואף מקלחת משותפת בבית הילדים), שיצרה גישה טבעית לעיחום ובעקיפין גם לסקס (לא בין חברי אותה שכבה גילית – פעילות שעליה נוצר טאבו בלתי פורמלי). ואולי פעלה כאן גם האטמוספירה הרחמנית של הקיבוץ, שנבעה מהיותו יישוב כפרי, מבדד ופסטורלי. במשק הקיבוצי גם לא חסרו מקומות שבהם אפשר להתעלס הרחק מעיניה הבולשות של הקהילה.

לכל אלה נוסף בשלהי שנות השישים גורם נוסף: המתנדבים. אחרי מלחמת ששת הימים החלה נהירה של מתנדבים יהודים ולא יהודים מארצות הברית ומאירופה (בעיקר מארצות סקנדינביה) לקיבוצים. הם באו לעבוד בקיבוץ בשביל לספוג את האווירה המיוחדת שבו - קהילה ידידותית, חיים בחיק הטבע וכו' - ומשום שהקיבוץ איפשר להם שהות ארוכה מחוץ לארצם בתנאי מחיה נוחים למדי ובתמורה לעבודה לא קשה במיוחד. מקצת המתנדבים הנחילו לקיבוצניקים הצעירים את רוח 'ילדי הפרחים', ובכלל זה אהבה חופשית ועישון חשיש ומריחואנה. לא מעט צעירים וצעירות בקיבוץ עברו את ההתנסות המינית הראשונה שלהם עם מתנדב או מתנדבת. אילוסטרציה משעשעת לדימוי המיני שנקשר בתנועה הקיבוצית למתנדבים אפשר למצוא במילון העגה המקומית של קיבוץ רמת דוד שיצא לאור בתשל"ז. המושגים נכתבו בהומור המתבקש:

מתנדב: 'סטיב' בעגה המקומית. לא כל מי שנמנע ממקלחת, מגדל שערות, הולך יחף וזקק לסמים, הוא מתנדב. יש גם מקומיים כאלה. בעיקרון זהו אדם בעל רצון כנה להכיר את חיי הקבוצה ולעבוד קשה. במציאות, זהו נתח נוסף של 'קידמה מערבית' וחוסר בטחון עצמי, אשר מותיר אחריו הרבה רצון חקוי ולוקח עמו ידיעה מעטה מאד על הקיבוץ (כולם מתעקשים להוכיח לו שהם יודעים אנגלית, גם חברים ותיקים). מתנדבת: תתפלא, אבל העובדה ששדיה מיטלטלים בחפשיות אינה בהכרח הוכחה לכך שהיא 'נותנת' בקלות. על כל פנים, לא בכל מקרה... פינת אולפן: מקום הכשרה לחיים לבני הכתות הגבוהות בחברת הילדים; נושא חלומם של בעלים מאוכזבים; מרכז של קידמה תרבותית, אשר תל אביב מפגרת אחריו בשנה-שנתיים, לפחות.

'הצרכים מוצאים אחד את רעהו'

כתיבה מפורשת בעברית על יחסי מין הופיעה בתקופת היישוב עם הולדת החינוך המיני לדור ילידי הארץ. מחנכים ואנשי רפואה החלו לעסוק 'בבעיה המינית של הנוער', כחלק ממנגנון החינוך הלאומי. הניסיון הראשון להוציא ספחות הדרכה מינית לבני נוער היה של הסופר חיים אריה זוטא, שפירסם בתרס"ט (1909) חוברת הסברה מינית לילדים (בהוצאתו הפרטית), שנקראה בשם המרומז 'הזרע למינהו'. אולם בשל הפורטניות ששררה בקרב אנשי העלייה הראשונה, ניסיון זה לא עלה יפה. החוברת עוררה סערה בחוגי המחנכים וההורים, ו'מרכז המורים' משך את ידו ממנה. היא הופצה בתנאי מחתרת, ובמקומות אחדים אף הועלתה באש.

ריכוך ראשון בגישה הישראלית להדרכה מינית ולחינוך מיני התרחש בשנות השלושים והארבעים, כאשר גברה ההתעניינות בתיאוריית הליבידו של פרויד. ביטוי לכך אפשר לראות בתרגום לעברית של ספרו של ריצ'רד סטארבך 'תורת הליבידו לפרויד' על ידי 'הוועדה הבינקיבוצית לחינוך' של תנועת הקיבוץ המאוחד, השומר הצעיר וחבר הקבוצות. סטארבך היה בשעתו אחד המרצים הבולטים במסן הפסיכואנליטי בווינה, שבו פעלה בין השאר אנה פרויד. במבוא לתרגום לעברית נכתב שהספר מסכם את 'תורת היצרים לפרויד' כפי שהתפתחה במשך הזמן והסתכמה אחרי עבודה עיונית של דור שלם. כמו תורתו של פרויד כולה, אין הספר נקי מדעות קדומות, למשל, ביחס למיניות של האישה. אך כמכלול ביטא הספר את התפיסה המינית האנטי-שמרנית של פרויד ושל ממשיכיו, שיצרה את המאפיין לתמורה המינית במערב. להלן קטע מתוך ההקדמה לספר המדגים זאת:

השאלה שעלתה מתוך הגדרת הליבידו כאנרגיית היצר המיני, והיא - מיניות מהי? על שאלה זו השיבו בדרכים שונות זו מזו, עוד לפני שהתחיל פרויד בחקירותיו. דיעה אחת, שהיא לא רק פופולארית, אלא - לצערנו - גם מיוסדת, כביכול, על חקירות מדעיות, מזהה את מושג המיניות עם חוסר צניעות. תרבותנו בנויה על הדחיקת היצר המיני, ולא עוד אלא שבמידה מרובה נעוץ שרשה בדיכוי המאוויים המיניים, ורק מתוך כך יכלה לבוא לעולם. הדעת נותנת, איפוא, ואם גם לא הוכח הדבר באורח מדעי, שכנגד יצרי-המין יוצא משפט של חובה, מאחר שהאדם משועבד להכונן של שלילת היצר. משפט הגיוני כנגד היצרים המיניים הם שהביאו לידי זיהוי תוכן המושג שלהם עם חוסר-הצניעות. [...] מוטב איפוא שנוותר על הגדרה חמורה של המיניות, ולעומת זאת נשוה לנגד עינינו מה שהוכר כמיני על ידי הסתכלות מדעית, ללא הערכה ככל האפשר, כפי שניסיתה לעשות הפסיכואנליזה.

באותה עת החלו לצאת לאור ספרי מידע על מיניות האדם, בעיקר בתנועת השומר הצעיר, שנכתבו בהשראת כתבי פרויד ותלמידיו. חבם תורגמו מלועזית ומקצתם נכתבו בידי חפאים ומחנכים בארץ. הנפוץ והמוכר ביותר היה ספרם של המחנכים צבי זהר ושמואל גולן, שניים מהמחנכים הבכירים של השומר הצעיר, 'החינוך המיני' (1941). בהקדמה לספרם נכתב:

שאלת המין והחינוך המיני הוצאו מן 'התחום המעלם' והוארו באור הביקורת הציבורית הגלויה והתכליתית. בעולם היהודי באה ההתערורת הראשונה לבחינת-הערכין עם ראשית תנועת העבודה, ובייחוד עם התפתחות תנועת הנוער והתנועה החלוצית, אשר ראו בחינוך הסינתטי של האדם את הערובה לצורות החיים החדשות של הפועל העברי בארץ ישראל. יחס של כבוד לאישה, שאיפה לשוויון מאכסימאלי של שני המינים, יחס חברות, וכו' - היו ביטוי ראשון למהלך החדש. התנועה הקיבוצית יצרה דפוסים אירגוניים למימוש המגמות הנ"ל, והיא מקיימת למעשה - בדרך העקלתון אשר לכל הגשמה אשר היא - צורות של חיי משפחה, חינוך וחינוך מיני שהן בקו המוסר הסוציאליסטי והחינוך החדשי.

מדריכי המיניות נכתבו באותה עת בעיקר עבור מתבגרים, ולמעשה למחנכים של מתבגרים, ולא עבור האוכלוסייה הבוגרת הרחבה, כי הכותבים היחידים שזהו הגיל שבו מעצב האדם את אישיותו ובו מופיעה בו לראשונה הסקרנות המינית והשיטתיים ההורמונליים, ומשום החשש שהמין יסטה את המתבגרות/מדרך הישר שמתווה לו החברה. לכן גם הודגש בספרים הללו תהליך ההתבגרות המינית ובעיקר של הבנות, שהיא מורכבת ואולי

טראומתית יותר, לפחות על פי המוסכמות, מזו של הבנים, בעיקר בשל צמיחת השדים, הופעת המחזור החדשי, וכמובן החשש מהיריון בלתי רצוי. בחינוך המיני של הבנים הודגש הרצון להרתיעם מפני אוננות.

במשך דורות רבים התייחסו לעין ולהסתכלות בפעולות איברי המין של האדם, לחקר ולתיאור רגשות וחוויות מיניות, כאל פגיעה במוסר ובדת. לק הוצאה לאור של ספחת הדרכה מינית כבר בראשית התפתחותה של החברה היהודית בארץ היתה בבחינת תקדים ליברלי חשוב. מצד התקן קשה לדבר על ליברליות. הגישה שהנחתה את כתבי הספרים היתה מרתיעה ומזהירה, והם התמקדו בהיבטים השליליים של המיניות, ולקו בברות, סטריאוטיפיזציה וגם אמונת טפלות. חריג בפתיחותו ובטון הענייני שלו היה ספרו של הרופא ד"ר א"ב מטמון 'חיי המין של האדם', שכלל פרק ב'תורת המשגל' ובו כמה ממאפייני ספחת ההדרכה המינית של תקופתו. מהדורה ראשונה של הספר יצאה לאור בתרצ"ח, בהוצאת 'המכון להגינה ומדעי המין' בתל אביב, ואחריה נדפסו עוד ארבע מהדורות.

גבריאל קאבאליון, שחקר את התפתחות החינוך המיני וההסברה המינית ביישוב היהודי לפני קום המדינה, מציין שספרות זו הרבתה לתאר את הפעילות המינית כתהליך סטרילי פונקציונלי. נושאים כמו משגל, תשוקה, משיכה והנאה מינית כמעט אינם נדונים בה. ספרים אלו פנו בדרך כלל לבנים ולבנות בנפרד, ונקטו גישה פטרונית של המומחה-המבוגר-המשכיל הבא לאלף את הילדים הבורים, הבלתי מנוסים והנמהרים. תקופת ההתבגרות המינית הוצגה כשלב מאיים ומסוכן שיש לצלוח אותו בשלום, באמצעות ריסון עצמי. בחינוך המיני של האישה תפס המחזור החדשי מקום מרכזי. הוא נתפס כמצב חולי המביא לחולשת הגוף וכמעין מחלה חודשית המחייבת את האישה להגביל את עצמה במגע עם החברה בתקופת הדימום.

טשטוש האמת, בגלל החשש מגלישה מסוכנת לשטחים מביכים, הושג בספרי ההדרכה המינית לבני נוער באמצעות עמימות ועיסוק בעיקר באיברי הרבייה של צמחים ובעלי חיים ולא של בני אדם - נוהג שהיה שכיח עד סוף שנות השישים. תיאור תהליך ההזדווגות באמצעות ההשוואה לבעלי החיים בטבע סייע לא רק להימנע מלקרוא לדבר בשמו אלא גם לחדד ולחזק בתודעת הילדים את התפיסה שהאקט המיני הוא אקט טכני של הולדת צאצאים ולא אקט של אהבה, בילוי והנאה גופנית וחחית. כך לדוגמה בספרו של ד"ר מרדכי ברכיהו 'הדור הבא' (1946):

הצרצרים מוצאים אחד את רעהו, משדלים ומושכים זה את זה ברשתות אהבה על ידי - קולות. מבין בעלי החוליות ידועות לכל זמרת הצפורים והתזמורת הפחות מלודית של הצפרדעים. בעזרת הקול מודיעים הזכרים ומכריזים לנקבות על נוכחותם. לא הריח מספר על הבדלי המינים, אלא גוון הקול והצליל.

ברכיהו היה רופא במקצועו וכתב את ספרו על סמך ניסיון בחינוך מיני של בני נוער בבתי ספר ברחבי הארץ. העובדה שרופא הוא המחבר של ספר ההדרכה הזו אינה מקרית. ההדרכה המינית הופקדה בידי רופאים, אחיות ולעתים גם מורים, בעיקר מורים לביולוגיה, לא רק בזכות הידע הביולוגי שלהם ומשום שהם שנתפסו כאנשים דיסקרטיים היודעים לשמור סוד (ולק גם כמי שרשאים לעסוק בבעיות אינטימיות), אלא גם משום התפיסה שחוחה באותה עת בארץ ובעולם שמין לא מבוקר טומן בחובו סכנות שצריך להישמר מפניהן באמצעות ריסון עצמי. לק החינוך המיני בבית הספר נכלל לפי הגדרה ותפיסה כחלק מן 'החינוך לבריאות'. תפיסה זו באה לידי ביטוי סמלי בכינוי החוח לחינוך מיני: 'חינוך להגינה'.

חשוב להדגיש כי לימודי המיניות היו בדרך כלל יוזמה מקומית של רופא או מחנך ולא חלק ממדיניות מוגדרת ומתוכננת של ראשי החינוך בארץ ישראל, וגם לא פרי משנה חינוכית סדורה. יתרה מזו, היוזמה לחינוך מיני נבעה לאו דווקא מתוך גישה ליברלית ששאפה להקנות לילדים ידע בענייני אהבה והזדווגות, שיועיל ויעשיר את חייהם האינטימיים, אלא במגמה לאלף אותם ולמנוע מהם שנחשב לסטייה, ובעיקר קיום יחסי מין בגיל צעיר מדי, 'פרוסטוטציה', 'פילגשות', 'אהבה הומוסקסואלית' ו'מסטורציה'.

זו היתה בעצם מדיניות של 'הקדם תרפה למכה': אצל בנות, להבטיח שיהיו נשים מכובדות ובמיוחד שלא ייכנסו להיריון לא רצוי; אצל בנים, למנוע מהיצר המיני 'התוקף אותם', כבר בזמן התהוותו, ומאיים להשתלט על אישיותם ולהפכם לפראים ואנטי-חברתיים. אדם 'מתורבת', על פי תפיסה זו, הוא אדם מרוסן היודע לתעל את יצריו המיניים לאפיקים 'חיוביים'. המחשה לתפיסת המין כאיום אישי אפשר לראות בדברי ההקדמה של ברכיהו לספרו:

דעתי היא שתיאורים של צורות משגל שונות, הוראות למניעת ההיריון, זהירות ממחלות מין וכיוצא בזה אין להם מקום אלא בספר המיועד לרופאים, שענינו הם מחלות, ריפויין ומניעתן. מצד שני צריך ספר על חיי-המין להשפיע השפעה חינוכית על הקורא (ללא הטפת מוסר, כמובן, וללא קביעת הלכות פסוקות), הנער והמגודל כאחד; כי בשום שטח בחיי האדם אין העזובה כה גדולה, אין כה הרבה אי סיפוק וסטיות כמו בתחום של חיי המין. לדעתי חייב ספר כזה להראות לקורא, בין השאר את 'מותר האדם מן הבהמה', את התפתחותו של יצר המין החל מאינסטינקטים ירודים בבעלי חיים וגמור בהתעדנותו והאצלתו בצורות משובחות של אהבה, ביצירה ובהליכות אדם.

אחד הקשיים המשמעותיים שהתעוררו באותה עת בהדרכה מינית של בני נוער ובמתן עצות אינטימיות לצעירים ובכלל, היה המבוכה העצומה ששיח על דברים אינטימיים עורר הן בקרב הילדים (זו תופעה טבעית עד היום) והן בקרב המבוגרים. הורים לא נהגו לשוחח עם צאצאיהם על סקס, ואת רוב המידע ליקטו הצעירים מספרי ביולוגיה, מחוברות 'איתנים' של קופת חולים ומאחים וחברים בוגרים. משנת הארבעים ועד סוף שנות השבעים הסתכם החינוך המיני בחוב בתי הספר החילוניים בארץ פחות או יותר בשיעור אחד או שניים בשנה שהעבירה אחות בית הספר, שבהם דיבר בעיקר על 'הגינה' בזמן הווסת והסבירו על מנגנון הרבייה, בדרך שתיארונו לעיל, מבלי לגעת במועקותיהם של בני הנוער בנושא או בצד הרומנטי שלו. כל כך נזהרו שלא לקרוא לדברים בשמם, עד שהמורים לתנ"ך נהגו לאמץ את פירוש רש"י למילה 'זונה' בסיפור המרגלים: 'אשה המוכרת מזון'.

המחנך הוטיק יעקב בנאי, ששאף להתגבר על הקושי לשוחח על מין עם תלמידים, יזם שיטה מקורית שאותה החל ליישם כבר ב-1928. הוא היפנה לתלמידיו שאלות כגון: 'המרגיש אתה צורך להכיר את כל איברי גוף האדם ואת תפקידיהם?', 'היכול משהו מכם לברר איך מתרבים האנשים?' וכו'. התלמידים היו משיבים לו במכתב אנונימי ומספרים על תחושותיהם ומחשבותיהם. כך נוצרה אווירה של קירבה שדירבנה את הילדים לפנות למורה בשאלות פרטיות באמצעות המכתבים הללו. בתש"ח כינס בנאי מבחר מהשאלות והתשובות בחוברת. מקראה בה מתקבל הרשם שחרף הניסיון

להגיע לפתיחות, המורה, לא פחות מתלמידיו, היה בור ונוכך בעיניי מין ומלא בדעות קדומות על הנושא. רוב התשובות שנתן לתלמידיו (שאותן כינס בספר) הוקדשו לתיאור איברי הרבייה, בעיקר של בעלי החיים בטבע, למיין של סטיות מינית (הומוסקסואליות, מזוכיזם וסדיזם), ל"היגנה של הווסת" ולהטפה צדקנית 'להבליג על תאוות האוננות'.

ברכיהו כתב על שיטה דומה שהנהיג בבתי הספר. ילדים מהכיתות העליונות בבית הספר העממי או מתבגרים בבתי הספר התיכוניים היו זורקים ל"תיבת השאלות" פתקאות בלי חתימה ובהן שאלות בנושאי מין. פעם בחודש הוא פתח את התיבה במנכחות אחות בית הספר, המורים והילדים, הוציא את הפתקאות וענה על השאלות. ברכיהו מספר על מכתב שקיבל ממתבגרת ומצטט קטעים ממנו, הממחישים את הקושי שהיה באותה עת לילדים לשוחח על עניינים אינטימיים עם הוריהם, שרובם החזיקו בדעות שמרניות מאוד:

אני אוהבת את הורי, ובכל זאת, אינני יכולה לגשת אל אמי ולשאל עצה ממנה, כי הורי עדיין מחזיקים בדעות מהימים ההם. איני רוצה לומר שאני מתנגדת לכל אותם כללי המוסר, כמו שעושות זאת רוב חברותי. אני מרגישה שיש לי דעות עצמאיות, שהן על-פי-רוב מתנגדות לאלו של הורי, ובכל זאת מתאמת בי מה שתיאר אחד-העם במאמרו 'שתי רשויות': הדעות של הורי עדיין משפיעות עלי, ופעולתן כהיפנזה על דעותי. כמה מריבות כבר היו לי עם אמי! הורי רואים את הנוער בא"י ואת חברותי, ושופטים את רובן לחובה. לפי דעת הורי, צריכה בחורה להיות בבית לא יאוחר משעה 9 בערב, אחרת אין זה מוסרי. ומה יהיה אם אחזור ב-10? האם זה הורס את כללי המוסר? אמי אסרה עלי איסור גמור ללכת לבקר את חברי בחדרו. היא הדגישה שלא היתה מתנגדת ששנינו, חברי ואני, מלך לטייל יום שלם במדבר שממה, כי היא בוטחת בו ובי, אבל להיות לבדנו בחדר, זאת 'אין עושים'.

העצה שהרופא משיא לה, שגם היא מופיעה בספר, היא להיפרד לזמן-מה מהחבר. הוא מספר שהבחורה אכן קיבלה את עצתו, ולאחר שנה וחצי חודשו הקשרים בינה לבין הבחור והזוג התחתן. ברכיהו היה כמובן אורח הכבוד בחתונה.

אימת האוננות

המהמה השמונה עשרה ואילך נוספו למסכת הדעות הקדומות שהפיצה הכנסייה מקדמת דנא על האוננות, דעות קדומות חדשות של חפאים ומדענים. ב-1785 טען בלהט הרופא השווייצר הנודע סימון אנדרה טיסו (Simon Tissot), שאוננות מעררת ומגבירה את לחץ הדם בראש ולפיכך פוגעת במערכת העצבים וגורמת אי-שפיות. חפאים אחרים הצטרפו מהר למערכה וייחסו לאוננות מחלות כמו כאבי גב, עיוורון, אפילפסיה, עצירת פוגדגרה, עקרות, נימפומניות והקאות. אין מדובר בדעות קדומות חריגות של מעטים אלא דעות שרווחו בכל ארצות המערב. מספרים שממציא הקורנפלקס ג'ון הרואי קלוג (Kellogg) טען ב-1898 שפתיית היתירס הקלוי שהמציא נועדו במקורם להיות תרופה להפחתת התשוקה המינית והאוננות. נדרשו יותר משישים שנה להתפוגגות הדעות הקדומות האלה, והיא שביטאה אולי יותר מכל שינוי אחר את התמורה העמוקה שעברה החברה המערבית בתפיסת המיניות.

החברה הישראלית לא היתה שונה בהרבה מחברות מערביות אחרות ביחסה לאוננות. ב-1962 התפרסמה ב'מעריב' כתבתו של אלי טייכר על השלמת מחקר ראשון מסוגו על התנהגותם המינית של ילדים וילדות בגיל הגן, שבא להפריך תיאורות מקובלות רבות. ד"ר הנס קרייטלר, ראש החוג לפסיכולוגיה באוניברסיטת תל אביב, ועוזרתו הגברת שולמית אלבלינגר (לימים אשתו) ריאיינו במשך שנה שלמה, בעזרת גנות מנסות, מאות ילדים יוצאי עדות שונות בכל רחבי הארץ. עיקר המחקר, על פי דיווחו של 'מעריב', הוקדש לבחינת התיאורות של הילדים על היווצרות העובר. הממצאים היו משעשעים:

נראה שאבד הכלח על התיאוריה של החסידה. במקומה מקשרים רוב הילדים את לידת הדור החדש עם 'אכילה'. 'אמא אוכלת הרבה, נהיית שמנה ומביאה לנו תינוק חדש'. הילדות סבורות, כי תינוק נמצא בבטן כל אשה גם בבטן שלהן, ומשום כך הן דורשות כבר עתה זכויות של אמ. 'התינוק בא מחווה, זאת הזקנה מגן העדן, ואחר כך הוא הלך לבת של חווה ואחר כך לבטן של סבתא ואחר כך לבטן של אמא, ועכשיו הוא בבטן שלי'.

טייכר מציין שהחוקרים 'הופתעו מן החופש הגמור, בו דיברו הילדים על כל הנושאים, פרט לנושא אחד, שעליו קיים טאבו חמור – האוננות (לילדים היא הוצגה ככל הנראה לא בשמה אלא כנגיעות ומשחק באיבר המין שלך). אולם בעוד שילדים מעדות המערב ניסו לתרץ את האיסור בנימוקים חינוכיים כביכול: "זה נורא לא בריא ולא טוב" ו"היו לך אחר כך חידקים בפה", החרימו בני עדות המזרח את הנושא חרם אוטוריטטיבי: "אבא לא מרשה לדבר על זה בכלל-בכלל!".

עיון בספרי ההדרכה המינית שיצאו לאור בארץ משנת השלושים ועד שלהי שנות השישים מספק הסבר לממצא זה. מתברר שהאוננות נתפסה כפעילות המינית המאיימת ביותר ולכן הוטל עליה הטאבו המחמיר ביותר וסביבה נולדו מרב הדעות הקדומות. היא נקראה תחילה בשמה הלועזי, 'מסטורביצה', ואחר כך 'אונניה' או 'אונניזם'. האוננות נתפסה כנגע חברתי המסכן את הבנים (הבנות לא נחשדו כלל באוננות כי נתפסו כא-מיניות) ואת החברה: היא עלולה להביא להתמכרות, פוגעת בבריאות ומחלישה את הנפש; היא פעילות מינית 'לא טבעית', השתלטות היצר על ההיגיון; היא אלטרנטיבה נחותה למי שאינם יכול לקיים יחסי מין תקינים; היא אינפנטילית ומסכנת את מערכת היחסים בין בני זוג ואת הנישואים.

בחברות 'איתנים' של משרד הבריאות, שבה ויעצה הרפאה הדסה היינריך לבני נוער מאוננים לעשות ספורט ומקלחת קרה כדי להיפטר מהבעיה. ב-1961 יצא לאור ספר הדרכה, שנועד לרכז את החומר, אשר מורים וגנות חייבים לדעתו למען שמירת בריאות תלמידיהם ולשם חינוכם לבריאות! המחבר, ד"ר אליעז ברגמן, מעיד על עצמו בהקדמה שהוא מבסס את דבריו על 'ניסיון מעשי של 30 שנה בעבודה רפואית בבתי ספר, בחוץ לארץ ובארץ, ועל ניסיון של 15 שנות הוראה במדרשות ובקורסים למורים' (מעבר לדעות הקדומות, ברגמן מערב בין נגיעה מהנה בפין בגיל צעיר לבין אוננות ממש שמתחילה בגיל ההתבגרות):

ילד מתבגר. העוסק במעשה-אוננו בלילות ומפסייד בדרך זו בתאי הזרע לא מעט מכוחו. עלול להיות עייף למחרת בבית-הספר. עגולים סביב

העיניים וצילי דופק חזקים כמו צילי התוף, יגלו לרופא את עבירתו (אם כי לא בבטחון גמור), אבל יותר מענין יש למורה ולפעמים אפילו לגנות בילדים המאוננים בפרהסיה, בנגיעת עקיפין באברי המין, ובדרך כלל בשפשוף נמרץ של הירכיים. בגיל המוקדם אין מעשי אונן מחלישים, כיוון שאין בהם עדיין הפסד של הפרשה, אבל אמצעי הסיפוק הקל הזה מסוגל לנתק את הילד עוד יותר מן הסביבה מאשר מציצת אצבע, וברי שהוא יתמיד בו עד לשנות ההתבגרות ויותר. וגרוע מזה, שאם מצא ילד אחד את הדרך לסיפוק מיני עצמי והאחרים מחקים אותו, תחילה מתוך לעג - עשויים הם להרגיש לפתע ש'יש דבר מה' במנהג זה שצחקו לו קודם, ויום אחד תמצא הגננת קבוצה שלמה של ילדים מאוננים.

במיוחד עושה בספרים הללו השפעתה הפיזיולוגית והנפשית של האוננות והגורמים לה, כפי שמתאר למשל ברכיהו בספרו:

פעמים באיזור כלי המין ופי הטבעת המעוררים גירוד, תולעי מעיים ידועים, כינמת, זיבת-הלובן משמשים לעתים קרובות גורמים לאונניה. בייחוד אנו רואים זאת אצל ילדים וילדות קטנים. מצב של רוגז חוסר מנוחה, רגשות צער או צפייה מאומצת הרת פחד לכשלון, כגון לפני בחינות, מביאים לעתים קרובות את התלמידים לידי אונניה. אבל גם צפיפות רבה בכיתה או נגיעות בחלקי-גוף מגולים מסייעות לכך. בקרב רפויי השכל נפרזה האונניה מאד. ילדים עצבניים נתפסים לאונניה יותר מהר. ביניהם נמצאים אלה שגם לאחר המשואים אינם מוותרים על האונניה כעל מקור של עונג. מצד שני יש שמשים צעירות נתפסות לאונניה כשהבעל חלוש או נגוע ב'יריה מוקדמת'. [...] לא זו בלבד שאין הצעיר מתנסה בנסיונות של כיבוש היצר, העשויים לפתח את רצונו ולשכלל את אישיותו, אלא הוא עצמו מעוררו, מזרזו, משליטו על עצמו ומשתעבד לו. וסופו של דבר שהוא מזעזע את מערכת עצביו; וגם המכשיר המיני, המאומץ יתר על המידה, עלול להתקפח ולהחלש. ואם בין המאוננים לשעבר מצויות חולשות אלו לעתים קרובות יותר מאשר בין המשואים המספקים את יצרם במשגל, הרי זה משום שהאחרונים מוצאים בדרך כלל סיפוק מלא במשגל, ולפיכך אינם נוהגים לעורר את יצרם באופן מלאכותי, אלא במקרים יוצאים מן הכלל. המזק הנגרם לגוף באיפוא לא מתוך המעשה הבודד, מתוך סיפוק הדרישה הטבעית, אלא מתוך הפרזה, וגם מתוך מצב מתמיד של חוסר סיפוק מלא. [...] ההסתגרות החשאית, מוסר הכליות, פיתוח האנוכיות, דלדול הרגשות החברתיים הם התוצאות. וכן מזיקה החד-צדדיות של העונג ואף חוסר הסיפוק ליצרי-הלואה; המשתתירים, מצטברים ומחפשים להם אחר-כך מוצא בדרך בלתי רצויה ובלתי חברתית. משום-כך אין להזניח מקרים של אונניה בתקופה זו, ואין גם לאסור אותה על הילד. אולם על המחנכים, המורים וההורים לפנות בכל מקרה לרופא-פסיכולוג לשם התייעצות.

בספרו של יעקב בנאי 'מכתבי אבטליון', שהוזכר לעיל, מופיע קטע משעשע במיוחד (מפרספקטיבה של היום), המדגים את מצבור הדעות הקדומות שהגדירו את יחס החברה דאז לאוננות:

המזק העיקרי באוננות הוא, שהשטוף בה נמשך יותר ויותר אחרי ההרגל הזה וקשה לו להשתחרר ממנו. הוא מאבד את כל שליטתו העצמית, נחלשים בו הזיכרון וכוח המחשבה. תורת הרפואה מציינת מקרים של מחלות קיבה, מחלות הלב והנשימה, ובעיקר חולשת השרירים כתוצאה מאוננות. מרוב שפשוף נפגעים אברי המין בעורם העליון, הקרום של אברי-המין עדין מאד ועלול להפגם על נקלה: אבעבועות וצלקות מגרות לגרוד הן שכיחות אצל אוננים. [ואלה הם האמצעים שמונה אבטליון נגד אוננות]: אל תשכב לישון בכרס מלאה, מוטב שתאכל כשעתים לפני השינה; אל תרבה לשתות לפני השינה; אל תקרא ספרות מעוררת לפני השינה; אל תשתמש במשכב רך וחם מדי!; אל תישן בשנים!; אל תשכב בשעת שינה על בטןך; את הידיים שים מעל לשמיכה; בהתעוררך, רד תיכף מעל המטה; השתמש בבגדים רחבים ומרווחים!; אל תחזיק ידיך בכיסי המכנסים!; אל תרכבי רגל על רגל בשבתך!; אל תעשן ואל תשתה משקאות חריפים!; אל תהיה שטוף בשיחות המעוררות תשוקה מינית!; אם ברצונך להשמר מן האוננות, הרבה בעבודה גופנית, בשחיה, בשיט, בהתעמלות, ובשאר מיני ספורט. הרבה לשחק באויר החופשי!; מקלחות קרות לפני השינה הרגל טוב ומועיל הוא.

מדוע אפוא נתפסה האוננות בדרך כה מחמירה ומעוותת? ראשית, בתרבות הישראלית כמו בתרבויות אחרות, היה חשש (שמקורו בברות), שאוננות, הכרוכה במחשבות על מין ובעוררות מינית, היא חולנית ועלולה להביא להתמכרות, למחלת נפש ולפריצת מינית. תפקיד חשוב שיחק גם החשש, המשותף לתרבויות רבות, מיצרים חזקים (והדחף המיני הוא אחד הדחפים החזקים בטבע אם לא החזק מסלם) העלולים להביא לאובדן שליטה ולאיים על הסדר החברתי. כיוון שאוננות מאפשרת לאדם להגיע לפורקן מענג ללא קיום יחסי מין היא עוררה חשש גם מפני היחלשות מוסד הנישואים, שנחשב לאחד המוסדות החשובים ביותר בחברה הישראלית. ואפשר שהיה כאן החשש מהחלשת היכולת להביא ילדים לעולם, בשל הסברה המוטעית שאוננות מקטינה את כמות הזרע בגוף ומחלישה את הגוף ואת האון המיני. יש להדגיש שבאותה עת טרם הבינו את ערכה הרב של האוננות לגיבוש המיניות, להכרת הגוף ורגישויותו, להעשרת חיי המין ושכלול היכולת המינית, לפריקת לחצים, לא רק מיניים, ולזוגיות טובה במיטה (אוננות משותפת).

כבר ציינו לעיל ששליטת האוננות לא היתה ייחודית לחברה הישראלית, אך במדינת ישראל הציונית היתה לכך ככל הנראה גם סיבה נוספת: אפשר שהיחס השלילי לאוננות משקף את היחס השלילי לכל ביטוי של התרכזות באישי בתקופה משימתית. האוננות הנהנתנית והאינדיבידואליסטית התנגשה בתפיסה שעל האדם לתעל את דחפיו ואת רצונותיו הפרטיים לאפיקים חברתיים. היא היתה דרך שבה יכול היחיד לעקוף את הפיקוח החברתי (הפיקוח על הסיפוק המיני היה גם הוא דרך לפקח על הפרט ולהרתיע) ובכך לסדוק את סמכותה של החברה ולחפף את יכולתה לשעבד לרצונותיה ולצרכיה. רמז לקשר הזה אפשר למצוא בספרו של ברכיהו:

דווקא על ידי נפתולי היצר (ריסונו, ע"א) מתעשרת האישיות, מתחזק כוח ההשתתפות בצערו של השני ומתחדדת הראייה הפנימית. כשם שבשעת יצירת חיי מדינה, אנו רואים את צער היצירה, כשכוחות הדחיפה מתגברים לפעמים על כוח המשיכה, כשהמפלגות מפליגות בדרי פולמוס ואינן יכולות לכבוש את יצרן המפלגתי וע"י כך הן מחלישות את כוח הליכוד והאיחוד - כך הדין גם בשעת יצירת האישיות בתקופת ההתבגרות, שהיא על הרוב תקופה של יסורים, של זיגזגים, של התקדמות ונסיגה.

חשוב להדגיש כי ספרי ההדרכה המינית למתבגרים ולמבגרים כאחד, שיצאו לאור בתקופת היישוב, לא היו עשויים מקשה אחת והיו בהם מתקדמים יותר, ופחות. מכל הספרים שיצאו באותה עת ושהגיעו לידי במהלך המחקר, המתקדם ביותר הוא ללא ספק ספרם של ד"ר א. קוסטלר וד"ר א. ווילי, 'אנציקלופדיה למדעי המין' שיצא לאור בהוצאת 'השחר' הירושלמית ב-1946. מדובר בספר בן שני כרכים שכתבו שני חפאים צרפתיים

הספר, הן במרב הנשאים החשובים במיניות האדם, נכתב בשפה ברורה, עניינית וישירה (גם התרגום של יעקב בן-גרא הוא נגיש וחרג לזמנו), והוא מפתיע ואפילו מדהים בפתיחותו (ביחס לאותה עת) ובגישתו המדעית-האמפתית. הספר מזים לא מעט דעות קדומות שרווחו באותה עת ביחס למין. למשל, שקרום הבתולים מוכיח שהאישה עדיין בתולה, שתשוקתה של אישה הרה נחלשת, שיש להבחין בין תשוקה ('אהבת בשרים') לאהבה חמנטית, ושהנרתיק הוא האיבר הרגיש ביותר בגוף האישה (המחברים מציינים בצדק את הדגדגן). למעשה, קיימות בספר הרבה תבנות מיניות המאפיינות את הספרים המתקדמים בני ימינו. להלן כמה משפטים המדגימים זאת: 'אין להתייחס בשלילה לסקרנותו ה"בלתי מוסרית" של הילד בשאלות מיניות. חקרנות זו אינה למעשה אלא אחד הסימנים הראשונים לפעילות השכלית של האדם [...] הניסיון מראה לנו שאין הילדים מאמינים לסיפורים על החסידה [...] תומך אני בהתגלות לב גמורה בזה משום שאני חושב, שלהסתיך תופעות טבעיות במעטה של מרמה מביא לידי נזקים חמורים מאשר לגלות את האמת'; 'יש לדעת שמשחק האהבה, כלומר, החיבוקים, הליטופים והגיפופים של כל האיזורים הארטוגניים, שכוללים גם את איזור אברי המין, חשוב לחיים המיניים לא פחות מאשר האקט המיני עצמו'.

האקט המיני לא רק זוכה לתיאור מפורט ואמין, אלא שהמחברים נוגעים בנושאים חשובים שלא הופיעו כלל בחב ספרי ההדרכה המינית שיצאו עד אז בעברית ואולי בכלום, וככל הנראה גם בשפות אחרות. כך למשל, בחשיבות יחיו הדגדגן, בקצב השונה של האורגזמה הנשית לעומת הגברית, בחשיבות המשחק המקדים, בפחדים ובמעצורים הגזלים את הנאת המין ועוד ועוד. את הליברליות המתקדמת שאיפיינה את הספר הזה אפשר לתמצת באחד ממשפטי המפתח המופיעים בו: 'לא החושניות היא חטא, אלא ביזוי מתת הטבע'.

פרק נרחב מוקדש בספר לאוננות, שהכותבים האים בה פעילות טבעית ובלתי מזיקה; כל עוד אין מזכר בהתמכרות. 'קודם שנמסור מספרים אלה, הם כותבים על שיעור המאוננים, המוכיח שמספר רב של בני אדם, אם לא כולם, אוננו לפחות פעם אחת בימי חייהם, 'נקיע, אחת ולתמיד את צביעותם של אלה המגנים את האונניה והמתארים אותה כחטא וכפריצות. לציין את האונניה, בתקופה מסוימת של החיים כסילוף פירוש הדבר להרשיע אחת הנטיות הטבעיות ביותר של האדם'. בהמשך מזימים קוטלר וווילי מוסכמות מוטעות, כגון שאוננות גורמת עייפות או הפסד כמות הזרע בגוף. חשוב להדגיש שהמחברים אינם מעודדים אוננות. להפך, הם מציעים טכניקות שונות כדי להימנע מלהפוך את האוננות 'להרגל' - החל באכילת מאכלים 'מתאימים ומזינים' וכלה ב'החלפת מצעי הנוצות בכרים ממולאים שערות סוס ובשמיכות צמר נתונות בלבנים'. כמו חפאי משפחה אחרים באותה עת, גם הם ראו באוננות תחליף למין עם בן/בת זוג ולא פעילות משלימה. אך עדיין גישתם היתה פתוחה ולא צדקנית.

דו"ח קינסי בעברית

בשנות החמישים והשישים חל ריכוך מסוים בגישת האליטה המשכילה, ובתוכה הורים, מורים וחפאים, למיניות. גורם חשוב לשינוי היה התמסדות החינוך המיני בעולם (המובילים בתחום זה היו השוודים שהקימו כבר ב-1933 את הליגה הלאומית לחינוך מיני) ובעיקר הדו"ח המדעי שפירסם הזואולוג האמריקני שנעשה פסיכולוג אלפרד קינסי (Kinsey)). הדו"ח הופיע בשני כרכים ב-1948 וב-1953, והוצג בו לראשונה נתונים סטטיסטיים על ההתנהגות המינית: מי עושה מה, עם מי, איך ומתי. דו"ח קינסי, שהתבסס על נתונים שסיפקו 8000 נשים לקינסי ולעמיתיו למחקר, נחשב לנקודת מפנה ביחסה של התרבות המערבית לסקס. עד לאותה עת נתפס המידע מן הסוג שנמסר בדו"ח כעניין אינטימי שלא נהוג לשתף בו את הזולת. אלפרד קינסי היה הראשון שהוציא את המין מחדר המיטות המשפחתי וגרם לטלטלה תרבותית עצומה. הוא גילה לעולם שנשים אינן 'קרות', כמו שהניחו קודם לכן, ועם הגיל אף חלה עלייה ברמת העוררות המינית שלהן. חשיבותו של הדו"ח היתה לא רק בממצאיו אלא גם בפתיחות החדשה שהוא יצר ביחס לפעילות המינית ובלגיטימציה לדבר על יחסי מין בהקשר של הנאה גופנית גרידא. דו"ח קינסי אמנם לא חולל מהפכה מיידית ביחסה של החברה הישראלית לסקס (גם בארצות הברית הבשילה השפעתו בהדרגה), אבל ממצאיו לא נעלמו לגמרי מעיני הישראלים. ב-26 באוגוסט 1953 פירסם השבועון 'לאשה' כתבה גדולה (ללא שם מחברת) שבה הובאו ממצאי הדו"ח, ימים ספורים לפני שיצא הספר לאור בשוק האמריקני והפך לרב-מכר גדול. הכתבה הוכתרה בסותרת הדרמתית: 'מאז גילוי פצצת האטום לא הורעש העולם במידה כה רבה כמגילויי החדשים של דוקטור קינסי על הביאה המינית של האשה!'. עוד נכתב בה:

פצצת ה-S, בשם זה מכנים באמריקה את ספרו של הדוקטור אלפרד קינסי, העומד לצאת לאור בימים אלה. S פירושו 'סקס' או בשפתנו 'מין' והספר דן בהתנהגות המינית של האשה האמריקאית. [...] בניגוד לרופאים ופסיכיאטרים שסברו, כי שני שלישים של הנשים הן נשים קרות, התברר במחקר כי משך שנת הנישואין הראשונה שלוש מבין ארבע נשים יודעות את 'לאורגזם' (שיא של סיפוק מיני) ולו רק פעם אחת. 75% מהנשים הנשואות מגיעות עם השנים לסיפוק מיני שלם ב-84% עד 90% מהזמן. אולם לדבריו של ד"ר קינסי, אין אשה שהגיעה ל'שיא' של 100% משך כל תקופת נישואיה. [...] לדבריו של ד"ר קינסי שחרור האשה מנגע הקרירות המינית הריהו הישג בעל ערך מכריע. להישג זה הגענו הודות לגישה החופשית והשיחה האמיתית על בעיות המין.

כתבה זו וסדרת כתבות נוספות שפירסם 'לאשה' בעקבות הדו"ח היו אמיצות וחלוציות בישראל של שנות החמישים לא רק בשל הנכונות להביא לקוראות הישראליות את הממצאים החשובים ששברו טאבו לשוני וערכי, אלא גם משום שזו היתה אחת הפעמים הראשונות, אם לא הראשונה, שבה הוזכרה ונדונה ה'לאורגזמה' בעיתונות הממוסדת. ד"ר חמן פאר צל, בעל המדור הקבוע ליעוץ בנושאי נישואים וזוגיות בשבועון בשם 'מדריך לאושר בחיי המשפחה' (כעבור זמן הוסב השם ל'יעוץ לחיי נישואין תקינים'), אמנם ניסה למתן את הבשורה המתירנית בכך שהדגיש את ההבדל בין מוסריות החברה הישראלית ל'פוחזות' האמריקנית, אך גם הוא הודה ש'לאם חיים בתקופה שבה חדלו חיי המין להיות בבחינת טאבו'.

'לאשה' היה ככלל העיתון הראשון שהעז לעסוק בבעיות האינטימיות שהטריחו את הקוראות, ולא היסס להכתיר את כתבותיו בכותרות כמו 'האם אוכל לבטוח בבעלי?', 'לא די לי באהבת בעלי', 'בגדתי בבעלי', 'חשיבותה של המשכיה בחיי הנישואין' וכדומה. מזר המכתבים של השבועון רב התפוצה סיפק עצות שחולקו למספר קטגוריות. אחת מהן היתה 'עולם המין' ובה נדון, כמובן ללא שימוש במילים המפורשות, בעיות שונות, כמו אוננות, בגידה, דעות קדומות, נימפומניות, בושה וסיפוק מיני. 'לאשה' גם ייסד עבור קוראותיו תחנת ליעוץ מיני, ובשלב מאוחר יותר גם תחנת ייעוץ לבנות

הנעורים. חשוב לסייג ולומר שחרף התעוזה לכתוב על מין ובעיותיו, הגישה השמרנית כלפי מיניות עדיין שלטה בכיפה בלאשה! כך, למשל, במדור העצות 'לבנות הנעורים', בחתימת גב' אלה עצמונית, נכתב בדצמבר 1956 כי 'נערות המשתתפות במסיבות פרושות [...] אינן יכולות עוד למצוא סיפוק חרני וגופני בחיי המשפחה הנורמליים בקרבתו של גבר אהוב. הן מחפשות תמיד את הבלתי רגיל, את המיוחד, למרות שבמעמקי ליבן הן מקנאות בכל אשה שהיא אם מאושרת ורעיה אוהבת'. במדור העצות 'עולם המין' הוסבר לגבר שהתלונן על כך שבת הזוג שחיה אתו אינה נמנעת מלקיים יחסי קרבה גם עם גברים אחרים, כי 'אותה נערה היא נימפומנית, כלומר, אשה החולה במחלה פסיכית שמקורה בשטח חיי המין, ומכאן תשוקתה הבלתי נורמלית ליחסים עם כל גבר, יהיה אשר יהיה'.

ב-1954 יצא לאור בעברית הספר 'התנהגות המינית של האשה' (בתרגום נ' בן עמי ו' לבנון) שכתבו קינסי וצוות עוזריו במכון לחקר המין באוניברסיטת אידיאנה. המוצאה לאור של ספר זה היתה הוצאה היחשלמית 'אחיאסף' - הבולטת וגם הליברלית ביותר בתחום הוצאה לאור של ספרי ההדרכה מינית בעברית. בשנות החמישים והשישים יצאו לאור בהוצאה זו תרגומים של רבי-מכר שכתבו חפאים אמריקנים, רבים מהם יהודים, שנכתבו ברוח הליברלית החדשה. למשל, 'מורה דרך בחיי המין והנישואין', רבי-מכר מאת ד"ר חנה מ' טון וד"ר אברהם טון (1952), שתורגם לשפות רבות ויצא לאור בשבדיה ופילנד, הולנד, צ'כוסלובקיה, שווייץ ויפן וארצות אחרות. טון היהודי, שביקר בארץ ב-1951 בהזמנת הגינקולוג פרופ' אריה סדובסקי, כתב בהקדמה למהדורה העברית:

באופן אישי עקבתי בעניין רב אחרי כל הפרטים הקשורים בלידתה ובהתפתחותה של מדינת ישראל, וחוויותי מביקורי בישראל ומנסיונותי בימי שהותי בה בקיץ שנת 1951, שימשו לי למקור התרגשות עמוקה. אכן, בעיותיה של המדינה הן ענקיות, אולם איתנה אמונתי ברוחם וביוזמתם, במסירותם ובתבונתם של תושבי ישראל וביכולתם לפתח ארץ חופשית ודימוקרטית, ליצור בית ליהודים של כל תפוצות העולם ולדורות הבאים אשר יוולדו ויתחנכו על אדמת ישראל. נוסף על הבעיות החברתיות והפוליטיות הרבות העומדות כיום בפני תושבי ישראל במיוחד, קיימות כמו כן הבעיות האישיות והאינטימיות של חיי נישואין ושל חיי משפחה העומדות לפני כל אדם ואדם באשר הוא שם. תקופת ההתגבשות והמעבר העוברת עתה על תושבי ישראל, הגישות החדישות לנישואין ולחיי משפחה, קיבוץ הגלויות הרבות על כל תרבויותיהן וערכיהן השונים, על הבדליהן בגישה אל הדת בין קבוצות היהודים השונות - גורמים אלה ורבים אחרים יוצרים בעיות נישואין המיוחדות לישראל.

ספרם של בני הזוג טון נכתב במתכונת של שאלות ותשובות, וכמו רוב מדריכי המיניות שיצאו לאור באותה עת הוא התמקד בצד הביולוגי של המין, כלומר באיברי הרבייה. אולם שלא כרוב הספרים האחרים, הוא גם העז לגעת בצורה פשוטה ועניינית בבעיות שבהן עלולים להיתקל זוגות צעירים לפני הנישואים ואחריהם, וכלל פרקים שנחשבו אז למתקדמים מאוד כמו 'אמנות הנישואין' ו'תיאום ואי תיאום מיני'.

בשלהי שנות החמישים כבר עמדו על מדף הספרים העברי למעלה מתריסר ספרים וספרונים שעסקו במיניות, עם שמות כגון: 'אדם וחווה - לקט מעתונת וספרות העולם לבעיות חיי חברה, מין ופסיכולוגיה שימושית' (ללא ציון הוצאה, 1956), 'המין והטבע' בעריכת י' ניב אביב (דפוס בני שאול, תשי"ט). רוב הספרים פורסמו בהוצאות לאור שוליות, ונקראו ככל הנראה על ידי מיעוט בלבד, ורבים מהם התעלמו ממצא ד"ר קינסי ואפשר עדיין למצוא בהם נימה מרתיעה ומאיימת ביחס לפעילות המינית והתייחסות אליה כאל סכנה. אולם בד בבד יצאו לאור קומץ ספרים אחרים שביטאו גישה מרוככת יותר וסיפקו מידע מדעי מדויק ונרחב מבעבר. השינוי המשמעותי ביותר באותה עת היה המעבר מתיאור איברי המין של צמחים ובעלי חיים לתיאור האנטומיה המינית של הגבר והאישה. פה ושם אף העזו כמה מהספרים לשרטט לקורא (ביושב כמובן וללא אזכור טכניקות) את תהליך ההזדווגות וההתעברות. חיזוש אחר ששיקף את ראשיתה של הליברליזציה היה הוצאה לאור של ספרות מינית גם למבוגרים (עד אז רובם ככולם של המדריכים יועדו למתבגרים), שמעדה לספק מידע חדש גם לאנשים לכאורה מנסים. גם מדריכי המתבגרים הושפעו מן המהפכה שבאה בעקבות ד"ר קינסי. ב-1957 יצא לאור בהוצאת אחיאסף ספרו של הפסיכולוג לואיס פמברטון 'לא החסידה!... מדריך לגיל ההתבגרות'. בספר זה, שזכה לקוראים רבים בארצות הברית, באה לידי ביטוי מגמה חדשה - יחס של כבוד למתבגר וניסיון להבין את מצוקותיו ולסייע לו לצלוח בקלות את תקופת ההתבגרות. פמברטון פנה אל קוראיו הצעירים בגובה העיניים וסיפק מילון מושגים בסיסי הקשור במין ובמיניות, שנכתב בלשון עניינית ללא עמדות שיפוטיות. הוא גם תיאר לקוראיו את התחושות שיחוו בשנות התבגרותם, נתן עצות מעשיות ונמנע מלהטיף. בדוגמה שלהלן הוא מסביר למתבגרות על השינויים הביולוגיים שעתידים לחול בגופן עם ההתבגרות הביולוגית:

בתחילה תרגשנה רגישות באזור השדיים בהתחילן לפרוץ ולגדול. לפתע תמצאנה את עצמכן נושאות את עיניכן לזו החזיה הראשונה אשר משום מה, הנה תמיד מאורע לא קטן. [...] אל תתיאשנה או תחרדנה או תהיינה אומללות אם תתהלכנה שטוחות-חזה זמן ארוך יותר מחברתכן הטובה ביותר. פשוט, יש בנות אטיות יותר מבחינה זו מחברותיהן ואי אפשר להאיץ בטבע. [...] לאחר מכן תתחלנה להנץ שערות הערווה השחורות והתיליות. אלה הופכות במהירות לגודש עבה ומתולתל בין הרגליים. במלים של אנשי הרפואה הן מהוות 'ציון מיני'; בדומה לנוצותיו של טוס זכר או לרעמתו של האריה, מקומם מחושב כדי להסב אליהם את תשומת לבם של בני המין השני. [...] בינתיים, בזמן שתשאנה את כל אלה, יהיו ימים בהם תשאנה כל אחד, כולל את עצמכן. יקרה, שלא תוכלנה לעצור בעד הדמעות; תהיינה רגישות כל כך, שדי יהיה אם יביט לעברכן מישוהו וכבר תתחלנה לבכות, לא כל שכן, אם יעז מי לפתוח את פי. [...] 'בניפחות' שלכן, בקדחתכן וביגונכן תעברנה על דעתם את אביכן ואת אמכן. זה טבעי, אם כי מטריד. ובכן התגוננה! היאחזנה בחוש ההומור שלכן. כאשר בני המשפחה יקיטו אתכן - ואין ספק שיעשו זאת - אל לכן להתרתח או לרדת לארץ-נכאים ולא להשתוחח על ספתכן. צחקנה! ואם יש צורך, צחקנה להם. הצחוק הוא סם מרפא הטוב ביותר לשנות העשרה.

ב-1957 יצא לאור גם ספר הכיס 'המין ואתה: המין על כל בעיותיו ותסביכיו' (הוצאת ים סוף, יפו), שהצטיין גם הוא בפתיחות, בהשוואה לרוב הספרים שקדמו לו, וכלל, לראשונה בישראל, גם תצלומים ארוטיים. הספרון היה לרב-מכר ונמכר באלפי עותקים. ב-1962 התפרסמה מהדורה שביעית ומורחבת שלו עם התוספת: 'אמנות הנשיקה, גיליים ראשונים על האוננות, פרק מיוחד על תורת המזמזם והדרכה לגבי צורת המשגל'. גם ספרם של פ' בראון וג' פילדינג 'מין ללא דאגות' (הוצאת ים סוף, 1965) נכתב בהשפעת הפתיחות הפסיכולוגיסטית החדשה.

ד"ר קינסי, שיצר תנופה בחקר המיניות בארצות הברית וביטא את ראשיתו של שינוי ביחס למיניות, גם הגביר את התעניינות הציבור המבוגר

בגישה המדעית לסקס. ב-1961 פירסמה הוצאת 'כתר' לקט מסות של חלוצי המחקר המיני תחת הכותרת 'מה שלא סופר לך עד כה על מין ואהבה'. הופיעו בו בין השאר מאמריה של הפילוסופית הצרפתייה סימון דה-בובאר, 'היודעת האשה לאהוב?' ו'הזנות', מאמרה של האנתרופולוגית האמריקנית מרגרט מיד, 'המין בחברה המודרנית', ומאמרו הקלסי של זיגמונד פרויד, 'חיי המין והאמת הפסיכואנליטית'. המאמרים בספר גדושים בטעויות עובדתיות ביחס להתנהגות המינית ויכר בהם הד לדעות קדומות מסורתיות בתחום המיניות, אך לתקופתם הם היו מתקדמים ופורצי דרך. עצם הרעיון להוציא לאור ספר בעברית המוקדש למין מפרספקטיבות מדעיות היה ציון דרך חשוב בתרבות הישראלית. ההקדמה לספר מבטאת זאת ומשקפת את השינוי הקטן שהחל להתחולל בשכבה הישראלית המשכילה בהשפעת הגישה הפסיכואנליטית:

המאמרים בקובץ זה, אשר לוקטו ממבחר עשיר של כתבים מודרניים, מציגים גישה חדשה לשאלה ישנה: כיצד מסוגלים הגבר והאשה לנצל את שכלם ואת הידע החדש, כדי לפעול כפרטים וכבני חברה גם יחד, להקטנת מספר הנשואין האומללים, מספר חסרי כוח-הגברא, המופרעים, המסתגרים וחסרי האהבה שבכל דור ודור. חלוצי המחקר המיני, המיוצגים בכרך הזה, נקטו בצעדים אשר דרשו עוז רוח וכוח דמיון לא מבוטלים. ראשית, הם עברו על איסור הכתיבה והדיון בעניני המין. הם אמרו: הבה נמצא מה מתרחש בחיי אנוש, בחלומותיו ובדמיונותיו, ולא רק בהתנהגותו הגלויה. נגלה-נא מה מסתתר מאחורי מסווה השתיקה של הבתולה הזקנה או של האלמנה, מה שיעור הפחד, האשמה, שאפשר להחדיר להכרותיהם של הנערים המתבגרים, אשר אינם מבינים את טיב מעשיהם.

בשנים הבאות הובאו לידעת הקורא הישראלי ממצאים שונים של המדע בתחום חקר ההתנהגות המינית. כך, למשל, בספר 'חיינו המיניים, מדריך יועץ לכל איש ואשה' (אחיאסף, 1962) של ד"ר פריץ קאהן (כהן) [הספר, שכלל 24 לוחות ותמונות, נמכר בשתי מהדורות - כ-6000 עותקים]; בספר 'תולדות המין של האדם' (צ'ריקובר, 1964) של פרופ' אנדרה מראלי-דאנינו; בספר 'שאלות ותשובות בבעיות מין: מחקר מדעי' (הוצאת ים סוף, 1965) של ניגר פאלוס; ובספרים 'חיי מין ללא בעיות: מחקר מדעי' (צ'ריקובר, 1964) ו'מחקר מין חדשים: בעקבות דו"ח קינסי' (הוצאת ים סוף, ללא תאריך) - שניהם ללא ציון שם המחבר.

חשוב לשוב ולסייג שלא כל ספרי ההדרכה המינית שיצאו אחרי פרסום דו"ח קינסי היו ליברליים באותה מידה או ליברליים בכלל, ובמקצתם (כולל ספרים שהופיעו סמוך לשלהי שנות השישים) ניכרים עדיין התפיסות השמרניות והסטריאוטיפים הישנים. למשל, בספרו של מ' מזור, 'דרכי איש ואשה - פרקים בפסיכולוגיה של הידידות, האהבה והמין' (עם עובד, תשכ"ב), מתוארת האוננות כתופעה ילדותית ואף מצוין שהיא 'נפסקת בגיל 15-17' (עמ' 56). יתרה מזו, יותר משמחברי ספרי ההדרכה המינית שיצאו באותה עת גילו טפח הם הסתיחו טפחיים: הגבר והאישה הם עדיין 'זכר' ו'נקבה', איברי המין אינם נראים כלל, הגוף מדומה למכונה וההזדווגות לאקט מכני.

שנות השישים היו למעשה מעין תקופת מעבר בין תפיסת המיניות הישנה, שהתבססה על קודים מעמדיים, על תפיסות דתיות ושוניסטיות ועל בורות עמוקה, ובין תפיסה מודרנית חדשה שהתבססה על קודים דמוקרטיים-ליברליים ועל תובנות מחקריות. המעבר הזה משתקף באי-אחידות הרבה בין ספרי ההדרכה המינית שהופיעו באותה עת. לעתים שתי התפיסות הללו חיות בכפיפה אחת באותו הספר. מקרה מבחן המדגים באופן מעניין את התופעה הזאת הוא הספר 'מין מעל לכל' (הוצאת חרמש, 1963). זהו ספר כיס קיקיוני, שכמו ספרים אחרים דוגמתו הוציא אותו לאור מו"ל לא מוכר, ללא שם מחבר. על העטיפה נכתב: 'הוצאה מיוחדת ומתחת, באותיות קטנות: 'תורת המין וחי' מין אידיאליים, מאמריהם ותיאוריהם של גדולי הרופאים בעולם. למד לדעת מה!!! לא נאכזב אותך!!!'. בעמוד הראשון של הספר, שעלה 1.40 לוחות, מופיעות המילים הבאות: 'את החומר המרתק המוגש לך בספר זה אתה יכול ללעס וללעס מכיוון שהוא טעים וערב לך מכוון שהוא כולו - אמת!!!'. ובגב העטיפה נכתב: 'הקצב המטורף של החיים המודרניים הפך את חיי המין של האדם למכניזם הפועל על פי חוקים שנקבעו באופן מלאכותי. נער מתבגר, נערה צעירה, אפילו זוגות צעירים ובוגרים אינם מתפנים ללמוד את סודות החיים ומסתפקים בביקור חטוף בלבד בממלכת המין. מטרתו של ספר זה היא: להסיר את הלט האופף את סודות הקיום, הפרייה והרבייה, חיי המין הסדירים של גבר ואשה'.

אבל ההסברים בספר אינם ממצים את עולם המין. הספר נכתב בשפה גבוהה ולא נגישה לציבור הרחב, שכן העברית המדוברת היתה עדיין צעירה והיה קושי בתיאור עשיר וקולח של נושאים הקשורים במין. בספר גם אין צילומים או איורים המדגימים את הכתוב ותיאור איברי המין בו דומים לתיאור נוף ארכניים ומייגעים ולוקים בשגיאות מצחיקות:

בגופה של האשה, האברים החיוניים ביותר הם השדיים, הפותה, הביצית והרחם. אצל בתולה החדירה לפותה או המעבר לשם חסום ע"י קרום בתולים שאינו אלא שכבה דקיקה של עור בעל מרכז קטן ריכוז יותר. החלק הפנימי של הפותה בנוי מכתלים ריכוזיים וריריים בדומה לחלקים הפנימיים בגרונו של האדם. מעל למעבר הפותה נמצאת לשון קטנטנה המהווה חלק מהאבר. מתחת לזה בא צינור המשמש מעבר לזרמי השיא של האשה. שתי הביציות הנמצאות בגופה של האשה ואשר אינן נראות מבחוץ, יוצרות את הביצה או הזרע הנשי, בדומה לזה של הגבר, הזכר.

הפן הליברלי והחדשני בספר הוא העובדה שכמעט אין הוא נגרר לשיפוטיות מוסרנית ומסתפק בתיאור יבש של העובדות, הגם שהוא רצוף טעויות ואי-דיוקים, והוא נעזר בנתונים מדעיים, רובם ככולם מדו"ח קינסי. האוננות כבר אינה מוצגת בספר הזה כמאיימת. בהמשך הדברים היא אמנם מיוחסת בעיקר לחיות, אך אין מהירים מפניה, אלא רק מפני אוננות אובססיבית. הכותרת של הפרק העוסק בה הוא 'אוננות כתופעה נורמאלית':

אצל בני האדם, האוננות מפותחת דוקא בתרבות, ולמעשה, זה אחד העניינים המאפיינים את עמי אירופה, אולם דבר זה מצוי בכל גזע האנושות [...] האוננות מופיעה כהרגל של החיים שלפני ההתפתחות המינית. בין עמי תרבות שונים, אנו מוצאים, כי הנשים משתמשות בצורות שונות ובחפצים שונים כדי לאונן כגון: גזר, נר, בננה ותיירס. יש נשים הנוהגות לחכך את אברן בקצה השמיכה או בכר כדי לאונן. מקרים אלה, נוהגות רק נשים תרבותיות שהשיגו במרוצת הזמן ואריאציות שונות כדי לספק את תשוקתן הרגעית. אולם במקרים רבים נתגלו מאי-זהירות - חפצים שונים בתוך הפות, כגון: עפרונות, גלילי צמר, סיכות ראש ונרות, שהיה צורך לעשות ניתוח על מנת להוציאם. החוקרים שעמדו על תופעה טבעית זו, מצאו, כי הגיל בו מתחילה האוננות לקבל צורה של קבע, הוא - בין 17 ל-30. [...] עד לפני השנים האחרונות היו הבדלים ודעות שונות לגבי התוצאות שבמעשי האוננות. בה בשעה שבעלי הסמכויות קבעו, כי אין לזה תוצאות רעות ומזיקות לגוף, הוסיפו רבים כי מעשה אוננות מוגזמים עלולים להזיק לגוף ולהתפתחותו.

אזכור המילה 'פוט' - איבר המין הנשי - והמילה 'דגדג', המופיעה במקום אחר בספר, היה בבחינת חידוש נועז ושיקף את התמורה העומדת בפתח. מנגד, לא היו חסרות גם בורות ודעות קדומות, שהיום נראות משעשעות למדי. למשל, נכתב בו כי 'בעת המשגל, ישנה נטיה לתנועות אי רצויות עם הגברת פעילות השרירים הרצוניים. כמו-כן קיימת נטיה לחוש כאב בגרון או עיטוש תכף בזה אחר זה'. בפרק שכותרתו 'מדע הבעילה' נכתב:

הזדווגות בין גבר ואשה היא תוצאה של התאמה נפשית או תשוקה ייצרית חולפת, מכל מקום אפילו אם בליבות בני הזוג מקננת תאוה שאין לכבותה אי אפשרי להוציא לפועל את המעשה בלי שתהיה ביניהם התאמה גופנית והבנה הודית. [...] הצלחתו או כשלונם הסופיים של המשגל תלויים בהתאמת אברי המין של בני הזוג וכן משך הפעילות. מבחינת גודלם של אברי המין הן של האשה והן של הגבר קיימים שלוש הבחנות: 1. גדול. 2. בינוני. 3. קטן. הפגישות המיניות המשובחות ביותר הם בין בני זוג המתאימים לפי גודל אברייהם.

גם ההומוסקסואליות זוכה לטיפול סטריאוטיפי בספר ומתוארת כתוצאה של עיוות סביבתי. היא נכללת בקטגוריה 'סטיות בחי' המין':

היא תלויה לרוב בסביבת בית מגוריו של הילד. סביבה שבה גרים לרוב נערים יותר מנערות מהווה סיבה די מספקת לכך. מקרה אחר הוא כשפעילות הבלוטות אינה סדירה. יתכן שיחס קרוב מאד מצד הזכר אל נקבה (אמו למשל), או ההיפך (אביה), היא אחת הסיבות.

הקטע הנועז ביותר בספר הוא הפרק שבו משולבת 'תמצית הלקוחה מתוך החיבור ההודי בן האלמוות "קמא סוטרא"'. דומה שזו היתה הפעם הראשונה שחומר מסוג זה הופיע בעברית. מתחת לטותרת נכתב בלשון זכר: 'תמצא כאן כל מה שתאבה נפשך ותלמד כיצד להתענג על כיבוש מושלם'. הפרק הזה מביא סוגים שונים של תנוחות המסונות 'חיבוקים': 'חיבוק מגע', 'חיבוק חזה', 'חיבוק חסך', 'חיבוק לחץ', 'חיבוק רננים', 'חיבוק שטוח' ועוד. בשל העדר אירוסים נלווים ובשל השפה הגבוהה קשה להבין 'למה התכוון המשורר'. אפשר להניח כי התיאורים עמומים משהו, מזהרים מלגלוש לשפה מפורשת, בשל המחסור במילים עבריות, ובשל העכבות של המתרגם והחשש מהצנזורה:

חיבוק חזה: הוא חיבוק טרומי בין בני זוג אשר מתלקחים לפתע מסיבה כל שהיא ושואפים להשתייך זה לזה. החיבוק נערך כך שהאשה מתלהטת לפתע ומקריבה את שדיה ללוח חזהו של הגבר או אפילו לגבו ולצידו. החום השופע משדי האשה והזרם כחשמל בין בני הזוג מעניק לחיבוק זה משמעות ארוטית מרחיקת לכת.

[...] חיבוק רננים: בחיבוק זה שמה האשה רגל אחת על כף רגלו של הגבר בעוד רגלה השנייה מורמת ונכרכת סביב ירכו או מותניו של הגבר. חיבוק זה הוא חיבוק בשלבים מתקדמים של משחק האהבה כאשר האשה והגבר ערומים כביום היוולדם ומעוניינים להביא את אברי המין שלהם לידי הכרות ראשונה, תוך כדי סדרת נשיקות ומצמוצי שפתיים.

אחר כך מוצגים סוגים שונים של נשיקות: 'נשיקה מוגבלת' - שהיא נגיעה קלה פה לפה המקובלת בשלב הראשון בין אוהבים. נשיקת משיכה - הגבר נוטל בין שפתיו ושיניו את שפתה התחתונה של האשה ואינו מרפה ממנה עד שהאשה נענית לו בתשוקה ומגישה לו את כל פיה, 'נשיקת פתוי', 'נשיקה צרפתית' ועוד. ואחר כך בא פרק של ליטופים 'לראש ולשערה, לצואר ולכתפיים, לשדים, לגב, לעגבות, לירכים ולשוקים'.

המאפיין הבולט ביותר בספר הזה הוא התפיסה השוביניסטית שלו, שרווחה שנים רבות בעולם ובישראל ביחס למיניות. על פי תפיסה זו, המין הוא מקור של הנאה בעיקר לגבר. לא במקרה כותרתו של הפרק האחרון בספר היא: 'כיצד לכבוש את לב האשה על מנת לכובשה?' בפרק גופה נכתב בין השאר:

קורא יקר - כדי שתמצא את אושרך בקרב נשים, עליך לדעת פרטים שונים בקשר אליהן. האשה לגבי הגבר היא יצור חניני מושך ו... מיסתורי עד תום ימיו! איש לא יכול עדיין להתפאר שהצליח לרדת לסוף מחשבותיה ותגובותיה של אשה. דא עקא קיימים גברים אשר יכולים במאמץ קטן לפתות כמעט כל אשה, להתעלס עימה באהבים מתוך כך שיש בהם יתרונות בעלי ערך לנשים. גלה את עצמך בבקשה ביניהם: 1. גבר המומחה במשחק האהבה. 2. מומחה בסיפורי מעשיות. 3. ידיד נעורים. 4. גבר נאה ומפותח מבחינה גופנית. 5. ידיד המסוגל לספק עבודה לאשה. 6. ידיד שבחברתו יכולה האשה לשפוך את צרותיה באופן חופשי. 7. גבר היוודע להשרות אוריה אינטימית ולחלק מחמאות. 8. גבר המסוגל להוציא לפועל שירותים למען אשה. 9. גבר שהוא בעל קשרים עם נשים אחרות מכובדות ועשירות. 10. גבר שהוא מאהבה של ידידתה של האשה. 11. גבר המביא חדשות טובות. 12. שכן תאוותן. 13. גבר עשיר ובעל תואר. 14. גבר מפורסם בכוחו הגופני. 15. ידיד משפחה העולה על בעלה של האשה ביתרונותיו.

קורא יקר - בהיותך גבר בריא בעל תשוקות ובעל אינטליגנציה נורמלית עליך לדעת לאבחן נשים כאשר אתה נתקל בהן בכל מיני נסיבות. במקרה שאתה מוכשר לאבחן אותן במהירות תוך כדי שיחה קלילה, התחנקות אחרי הליכות, או ניחושים מוצלחים כתוצאה מחקירה מקיפה אודות האשה - תוכל להשיג סוגים שונים של נשים במאמץ פועט על ידי יתרוך. [כאן מובאת רשימה של 20 סוגי נשים כאלה, בין השאר, 'נשים המפגינות את אי שביעות רצונן מן הבעל'; 'נשים המתידדות בקלות עם זרים'; 'נשים זולות המרבות להמצא מחוץ לביתן'; 'אלמנות צעירות'].

בואו נדבר על סקס

בשלהי שנות השישים חלה התקדמות נוספת בליברליזציה של השיח המיני ובגישה כלפי החינוך המיני בעולם המערבי. אחד הגורמים החשובים להתקדמות הזו היה דו"ח מדעי חדש של מחקר קליני מקיף על פיזיולוגיית המין, שנערך בארצות הברית. הדו"ח הזה, שפורסם ב-1966 בספר שכותרתו 'התגובה המינית של האדם' (Human Sexual Response), נכתב על ידי ויליאם ה' מאסטרו וירג'יניה 'ג'ונסון, שותפתו למחקר של מאסטרו ולימים אשתו. השניים בדקו את ההתנהגות המינית באופן הישיר ביותר. הם עקבו מקרוב אחר מאות זוגות ויחידים, שהתנדבו לעסוק בפעילות מינית במעבדתם, ותיעדו את השינויים והתמורות האנטומיים והפיזיולוגיים שמתרחשים במהלך ההתעלסות והאורגזמה. באמצעות מדידה שקילה ולמידה של המכניקה של המגע המיני בין גבר לאישה הם ניסו להבין את התפקוד המיני, לטפל בליקויים מיניים ולעשות את החוויה המינית מספקת יותר. מסקנתם העיקרית היתה שהמיניות הנשית הוגדרה במשך שנים על ידי הגברים, לתועלתם הם. הנשים הוטעו לחשוב שאורגזמה

נרתיקית (חדירת הפין לפות) היא הדבר החשוב ביחסי המין, ואורגזמת הדגדגן היא מעשה נקלה ועילה לבושה ולרגשי אשמה. ספרם של מאסטרו וג'ונסון, שהדהים את העולם בפתחותו ובמצאיו המפתיעים, היה עד מהרה לרב-מכר ענק, מניפסט פמיניסטי חשוב וציון דרך היסטורי ומיתולוגי במהפכה המינית. אחרי 'התגובה המינית של האדם' פירסמו השניים עוד שישה ספרים משותפים שגם הם תרמו לפריצת הדרך בחקר המיניות.

למחקריהם של מאסטרו וג'ונסון, ובעיקר לספרם הראשון, היה תפקיד חשוב לא רק בהבנת הביולוגיה של הסקס, אלא גם בפיתוח שיח ציבורי על מיניות ובזכותם נהפכה הסקסולוגיה למדע, והטיפול בליקויים בתפקוד המיני לתרפיה מקצועית. מאסטרו וג'ונסון הסיחו את מעטה המסתורין והערפל שאפפו את נושא מיניות האדם וסייעו בכך במלחמה בבערות ובדעות הקדומות. בהשראת מחקריהם נערכו מאות מחקרים מדעיים על מיניות הגבר והאישה, וממצאיהם פורסמו בספרות המדעית, העיונית והפופולרית.

גם בחינוך המיני חל שינוי כמותי ואיכותי בזכות מחקריהם. המהפכני והמפורסם ביותר מבין ספרי ההדרכה המינית שהופיעו על מדף הספרים האמריקני בגלל ההדף של דו"ח מאסטרו וג'ונסון, היה מדרוך סקס שניתן לו השם המפתה והקולע 'כל מה שתמיד רצית לדעת על המין' - ולא העזת לשאול'. הספר, שנכתב על ידי דייוויד חבן, חפא מקליפורניה, היה לרב-מכר ענק ותורגם לשפות רבות. ב-1970, שנה לאחר שיצא לאור בארצות הברית, יצא הספר בעברית ובתוך ארבעה חודשים אזלו שלושה מהדורות. בהקדמה כתב המחבר:

הצעד הראשון להבהרת המידע על ההתנהגות המינית שלנו עד שנבינה, למשל, באותה מידה שאנו מבינים בהתנהגות המינית של החזירים, הוא - בפשטות, - הכרת העובדות והנתונים שיש בידינו בנושא זה. נוכל למצוא לפחות תריסר ספרים כתובים בתבונה, בכנות ובדייקנות על אודות ריבוי חזירים - הללו מוסרים לקורא את כל סיפור המעשה; גליונות, ישירות, במונחים מדעיים ולפעמים אפילו בסגנון מרתק ומבדר. חייב להיות, איפוא, לפחות ספר פשוט אחד על יצורי האדם, המעניק לנו מידע ברמה דומה על אודות עצמנו.

ואכן זהו הישגו הגדול של המדריך הזה. הוא נכתב במתכונת של שאלות ותשובות, המספקות מידע תמציתי, בהיר ונטול דעות קדומות על הביולוגיה של המיניות. 'האם יש פסול באוננות?' שאל המחבר באחד מפרקי הספר, ועונה מיניה וביה: 'האוננות היא, בפשטות, אמצעי מיני שנמדד לפתור משימה חשובה'. 'חודו של הספר היה גם בכך שהוא 'כיסה', לראשונה בתולדות ספרי ההדרכה המינית, את שפע הצורות ודפוסי ההתנהגות המינית האנושית כפי שהיא מתרחשת במציאות, בכל שעות היממה.

ספר דומה בגישתו הליברלית, אך רחוק בהיקפו מ'כל מה שתמיד רצית לדעת על המין' ובמגוון הנושאים שהוא מטפל בהם, יצא לאור ב-1971 ושמו 'חינוך מיני לנערי'. הספר, שהיה ל'תנ"ך' של ההדרכה המינית בבתי הספר (ב-1976 יצאה הדפסה עשירית שלו) נכתב בידי עמנואל (מני) חיגר, חפא ילדים ונער.

חיגר נולד ב-1928 ביחשלים לרב צעיר שהיה מקורב לראי"ה קוק. ב-1929, לאחר פרעות חברון, קיבל האב הצעה לעבוד בדרום אפריקה והמשפחה החליטה להגר. בבחרות החל הבן עמנואל להתרחק מהדת ופנה ללימודי רפואה. אך הציונות נשארה טבועה בדמו. ב-1950, עם קבלת הדיפלומה ברפואה, הוא עלה ארצה והחל להתמחות ברפואת ילדים, תחילה בבית החולים 'אסוף החפא' ואחר כך בבית החולים 'תל השומר'. בשלהי שנות החמישים התקבל חיגר לעבודה כרופא בבתי ספר בתל אביב וברמת גן, ושם התוודע לצורות הגדולה של הילדים והמורים בענייני מין ומיניות. לאחר שצבר ניסיון בתחום זה הוא החל לפתח תוכנית להסברה מינית של בני נוער. כאשר נכח בחשיבותה ובהצלחתה של התוכנית, החליט חיגר לתת לנשוא תהודה רחבה גם מחוץ לישראל ולשם כך אירגן בשלהי שנות השישים כנס בינלאומי של חפאים על מיניות ונער. הכנס, שהתקיים בתל אביב והיה ככל הנראה הכנס הראשון בעולם שעסק בתחום זה, אמנם לא הפך את חיגר לדמות בינלאומית, בעיקר משום שישראל היתה פתוביניצה רחוקה, אבל המו"ל צ'ריקובר הבין את הפוטנציאל הכלכלי של התוכנית הזאת ושיכנע את חיגר לכתוב ספר הסברה מינית בעברית לבני נוער.

תוכנית ההסברה של חיגר היתה חדשנית בזמנה הן משום שהוא נקט גישה עניינית ללא הסתר וללא הטפה ושיפוטיות, והן משום שהוא נעזר במשוב מהתלמידים (באמצעות סקר) שלימד אותו ואת קוראיו מה נערים ונערות ישראלים חושבים על הנושאים שבהם עסק. הסקר גם חשף את חוסר הידע המשועשוע הרחוב בקרב בני הנוער בנושא והדגיש את חשיבותו של החינוך המיני המסודר. חיגר כתב בפתח ספרו:

בהקניית חינוך מיני לנוער קיימות כמה שיטות: א. השיטה המסורתית - הסברת ההתנהגות המינית של חיות והשלכתה על חיי המין של בני האדם. ב. תיאור האנטומיה של הגבר והאשה והסבר על פעילות מינית, המביאה להריון וללידה. ג. הצגת בעיות - המין הוא דבר 'בעייתי' מאוד. אם משתמשים בו בצורה בלתי נכונה הוא עלול לגרום למחלות, לסיבוכים - כגון הריון מחוץ לנישואים - ולהרס של החיים הנפשיים. במילים אחרות, גישה זאת בנויה על הסיסמא - 'זהירות, חומר נפץ!'. אם המדובר הוא בהקניית חינוך מיני לנוער, שלוש השיטות שנסקרו לעיל אינן קולעות למטרה. ראשית, האדם אינו בהמה; שנית, אין לראות את הנער כגבר מבוגר; ושלישית, המין הוא דבר חיובי ולא שלילי. לכן אני מעדיף להכתיר את נושא החינוך המיני לנוער בכותרת 'בריאות בגיל ההתבגרות'.

'חינוך מיני לנערי', שכלל בפעם הראשונה בארץ שרטוטים מפורטים של האנטומיה של איברי המין, כיסה מגוון רחב של נושאים הקשורים למין ולגיל ההתבגרות: 'ההתפתחות הנפשית והגופנית בגיל ההתבגרות', 'אנטומיה (צמיחה ותורשה, המערכת המינית של הזכר והנקבה)', 'פיזיולוגיה (המחזור החודשי, הפריה והיריון, עקרות, הפלה, מחלות מין)', 'התנהגות מינית', 'היצר המיני', 'אהבה וחברות', 'הסתגלות מינית', 'משגל', 'אמצעי מניעה', 'סטיות מינית', 'אוננות', 'מעג מיני ק - לא', 'מין וחברה'.

בדומה ל'כל מה שתמיד רצית לדעת על המין', גם חיגר בנה את ספרו במתכונת של שאלות ותשובות שנסחו בצורה דיבורית-דיאלוגית (הנער שואל והמומחה משיב) ולא נרתע משאלות פרטניות כגון: 'האם הגבר יכול להקל על כאביה של האשה בשעת קיום יחסי מין?', 'האם הגבר מסוגל לעצור את הפרשת הזרע בשעת קיום היחסיים?', 'מהם שלבי המשגל?', 'כמה פעמים במשך המשגל קיימת פליטת הזרע?'.

גישתו של חיגר היתה מתקדמת וליברלית, עדינה ומתחשבת בהשוואה לרוב הספרים שקדמו לו. בקטגוריה 'סטיות' נכללים 'אונס' וחשיפת איברי המין בציבור, בעיקר לעיני נערות, תוך הימנעות מהכללת רוב ההתנהגויות המיניות שנחשבו בעבר 'סטיות' בקטגוריה זו. הומוסקסואליות אמנם

נכללה בפרק 'טטיות' אך הגישה כלפי התופעה אינה שיפוטית כבעבר, להפך: 'אם תפגש עם הומוסקסואל, הגישה הרצויה היא בלי בהלה, ובלי סלידה (גם הוא בן אדם ואין הוא סובל מ"צרעת")'.

הליברליות החינוכית החדשה של חיגר התבטאה גם בתשובות שניתנו בספר לשאלות רגישות בנושא אוננות וקיום יחסים לפני הנישואים. לראשונה בספרות הדרכה מקורית לנוער בארץ הוצגה האוננות כפעילות טבעית ולא שלילית והוזמו דעות קדומות בנושא. לשאלה 'האם אתה רואה נזק כל שהוא בקיום יחסי מין מלאים בגיל התיכון?' נתן חיגר תשובה ארוכה וניתח את היבטיה השונים של הסוגיה. תחילה ציין: 'ברור שיש הנאה בקיום מגע מיני בכל גיל. אין זו שאלה של נזק. השאלה היא אם כדאי או משתלם לצעיר(ה) בגיל-ההתבגרות לקיים מגע מיני מלא. או שכדאי לדחות את הפעילות המינית המאכסימאלית לתקופה שאחרי גיל ההתבגרות. במילים אחרות: השאלה היא של "העיתוי המוצלח". וסיים: 'בכלכלה יש חוק האומר שהשקעה לטווח קצר נותנת ריבית נמוכה, ואילו השקעה לטווח ארוך נותנת ריבית גבוהה יותר. חוק זה יפה גם לענייננו. לי נראה שכדאי לדחות את ביצוע המגע המיני המלא לתקופה שלאחר גיל-ההתבגרות. אז יש סיכוי גדול להגיע לחוויות עמוקות יותר המעשירות את החיים'.

בתחום אחד המשיך חיגר את המתווה הישן-השמרני של ספרי ההדרכה המינית: הוא לא קישר בין מין להנאה ובילוי ולא ציין שפעילות מינית מהנה בריאה מאוד לנפש ולגוף והצלחתה מותנית בשכלול ולמידה הדרגתיים של הרצונות והרגישויות של בן/בת הזוג. הוא גם לא ציין שאפשר להשיג הנאה מינית מגוננת באמצעות 'אלף ואחת' דרכים המצריכות גישה פתוחה ורוח הרפתקנית. אפשר שלא עשה זאת משום שכונתו היתה ליצור מדרך אינפורמטיבי בסיסי למתבגרים, אבל מותר לנחש שהיה פה גם הד לתפיסה השמרנית הישנה. הניסוח של התשובות מרמז שזה היה קצה הגבול המתירני שחיגר הרשה לעצמו ללכת ושהוא נזהר מלהיכנס לנושאים שהיו עלולים להיתפס באותה תקופה כ'גסויות' ולעורר מבוכה. את הפעילות האוראלית, למשל, הוא מתאר ביובש 'כיחרגי'. גם בתשובה לשאלה 'אבקשך לפרט צורות וסוגים של ביצוע המשגל (הדגש נא אילו מהם נפוצים ביותר)' השיב חיגר תשובה סכמתית:

רוב הזמן אצל רוב הזוגות מתקיים המשגל כשהגבר שוכב בין רגליה הפשוקות של האשה ומחדיר את אבר המין תוך כדי שיפשוף אל תוך הנרתיק. במצב זה נגרמת הנאה מלאה לשני הצדדים. שיטות אחרות כגון - שכבת האשה על הגבר, ביצוע משגל בישיבה או בעמידה, חדירה לנרתיק מאחור או גרימת אורגזם על ידי משיקות באזור אברי המין - קיימות, אך בדרך-כלל הן באות לשימוש רק לשם גיוון.

המסר שהספר מבקש להעביר הוא שיחסי מין הם בעיקרם משהו טכני - שלב בחיים שצריך לצלוח בשלום. גישה זו לא היתה ייחודית לספר של חיגר, והיא באה לידי ביטוי בשני מדריכי מין אמריקניים למתבגרים שיצאו בתרגום עברי בסמוך לפרסום ספרו והיו גם הם ללהיטים. המדריכים האלה נכתבו בעיקר עבור בנות צעירות ורובם גם נקראו על ידי צעירות: ספרה של ברברה לידיקה (מ-12 עד 16: מדריך לנערה המתבגרת) (ש' פרידמן, תש"ל) וספרו של ד"ר משה לנצט, 'מאחורי עלה התאנה: הסברה מינית לצעירים' (מסדה, 1971). גם האוריינטציה השוביניסטית לא נקתה עדיין מספרי המתבגרות הללו. לנצט, למשל, מספר לקוראות הצעירות שלאישה אין כלל צורך 'באורגזם ממש' כדי להרגיש שהגיעה לסיפוק המיני ודי לה בסיפוק שהעניקה לבעלה. נדרש עוד עשור לניקוי הרעשים' האלה מספחות ההדרכה המינית למתבגרים.

בשנות השמונים ובעיקר בשנות התשעים חל גידול משמעותי בביקוש ובהיצע למדריכי מין למתבגרים, בעיקר למתבגרות, והיום יש בשוק הספרים הישראלי עשרות ספרים כאלה. תוכנם נעשה ליברלי להדהדרן והם נכתבים בשפה פתוחה ואמפתית, מנקים מדעות קדומות, ומוגעים בנושאים האינטימיים ביותר, כמו דגדגן, אשכים, שער ערווה, מין אוראלי ואנאלי ועוד, בגלוי ובענייניות, ומלווים בתובנות וברגישויות פסיכולוגיות. המחשה לגישה זו אפשר למצוא ב'מדריך הישראלי למתבגרים', ספר שנעדר לבני 13-15. בפרק העוסק באוננות נכתב בתמציתיות:

איפה נוגעים?

נוגעים במקומות שנעימים למגע. בנות מלטפות בדרך כלל את הדגדגן ו/או את השדיים שלהן. בנים, שגם הם מאוננים, עושים זאת על ידי שפשוף איבר המין שלהם, וכל אחד מוצא את הדרך הנעימה לו. תוך כדי אוננות אפשר לפעמים לחוות אורגזמה. זוהי תחושת תענוג שמתחילה בין רגלייך ואז מציפה את כל הגוף. התחושה הזאת היא דרכו של הגוף להתפרק מהריגוש המיני שבא בעקבות האוננות, ומאחר יותר - מהריגוש המיני שבא בעקבות יחסי מין.

האם גם מבוגרים מאוננים?

כן, גם נשים וגברים מבוגרים מאוננים, וזאת פעילות טבעית, נורמלית בריאה שאינה גורמת שום נזק. חשוב לזכור שאין רע באוננות. יש הרבה סיפורים ואגדות על כך שזה גורם לשיגעון, לעיוורון, לחולשה ואפילו לצמיחת שערות על כפות הידיים. הכול שטויות.

הגישה הפתוחה והדמוקרטית בחינוך המיני של מתבגרים היום משתקפת גם בעיתונות הנוער. בשנות השמונים פורסם לראשונה ב'מעריב לנוער' מדור של עצות בנושאי מין שיצר לגיטימציה לעיסוק בסוגיה בעיתונות הנוער. ב-1994 נדפס בשבועון הנוער 'ראש אחד' מדור חדש בשם 'איזה מין ראש' שנכתב על ידי מרים ברנר, עובדת סוציאלית בעלת תואר שני מאוניברסיטת בר אילן שהתמחתה בטיפול מיני באוניברסיטת קורנל בניו יורק. המדור נתן תשובות מוסמכות וענייניות והתייחס לאלפי בני הנוער שפנו אליו כאל מבוגרים לכל דבר. השאלות עסקו בנושאים מגוונים: שיימים גופניים בגיל ההתבגרות, אוננות, חברות ואהבה, התעללות, יחסי מין, אמצעי מניעה, אלימות מינית ועוד. השאלות והתשובות כונסו בספר 'איזה מין ראש'. התשובות, כמו השאלות, היו ישירות ולא ניסו להסתיר או לעגל פינות. להלן דוגמה:

בת 18: אני מקיימת יחסי מין כבר שלושה חדשים עם חברי, והוא לא מספק אותי. איך להגיד לו את זה?

תשובה: כל דבר אפשר להגיד בלי לפגוע. את אחראית לכך שתייני, לחבר שלך אין דרך לדעת איך לגרום לך הנאה וסיפוק, ולכן את צריכה לכוון אותו. אל תבקרי אותו ואל תכעסי עליו משום שהוא לא יודע לגרום לך הנאה, פשוט אמרי לו שאת מאוד רוצה שהוא ייגע בך בדרך מסוימת ובמקום מסוים, ושזה יגרום לך הנאה. את יכולה גם לכוון אותו עם היד שלך. חשוב שתדעי, שמשים רבות לא נהנות מהחדירה עצמה אלא יותר מגירוי חיצוני בפות ובכל הגוף. ייתכן גם שחברך גומר מהר (דבר שקורה הרבה בגיל זה ובתחילת קיום יחסי המין) ועם שיפור שליטתו בשפיכה,

בגישה החדשה לחינוך מיני של בני נוער הוטמעה בשלהי שנות התשעים גם התפיסה הפמיניסטית. לצד העצות המסורתיות למתבגרת, כמו 'איך לא להיכנס להיריון', הופיעו בספרים החדשים נושאים חדשים וחשובים כמו גילוי עריות, ניצול מיני, גירושים במשפחה, שימוש בטמפונים, התמכרות לשיחות טלפון, בדיקה עצמית של השד, ניתוחים פלסטיים ולסביות. העיתונאית גפי אמיר, שפירסמה בשנת 2000 כתבה שעסקה ב'אינפלציה' במדריכים למתבגרות, ציינה כי בניגוד לספרי המתבגרות בעבר, שהעדיפו להתעלם מהעובדה שגם בנות חצות מין והרבה לפני החתונה, והזהירו את הבנות שוב ושוב פן יבולע להן, למשל: 'טבעי הדבר שבנים בגיל ההתבגרות ינצלו את ההזדמנות ליהנות מבת שנתנת'. בעשור האחרון התהפכו היוצרות.

התפיסה הזאת משתקפת כמעט במזוכך בספרה של כנרת רוזנבלום 'בנות - המדריך השלם להתבגרות' (כתר, 2000). זהו ספר שלמעשה מבשר ז'אנר חדש בספרי המתבגרות. הוא נכתב 'ללא בלשיט' ובעיקר במתכונת של שיח ידידותי וחם של חברה עם חברה או של אחות בוגרת עם אחותה הצעירה, ללא פטרונות, צדקנות ונימות אזהרה, ועם הרבה רגישות, הומור קריצתי, אסרטיביות ואחוות נשים פוסט-פמיניסטית. גם השפה הדיבורית-עדכנית מקילה על הקוראות את ההזדהות. כך, למשל, כותבת רוזנבלום במבוא לפרק 'חשק':

שיעורי החינוך המיני, אם אני זוכרת נכון, הם ברובם תעמולה אחת גדולה נגד מין. אף מורה לחינוך מיני לא תסביר לתלמידותיה איך משיגים שלוש אורגזמות בערב אחד. בשיעורי חינוך מיני לא מקרינים לפני הכיתה תמונות של אנשים יפים וסקסיים כדי להדגים באופן קבוצתי, איך התשוקה עשויה להתעורר רק מלראות גוף מדהים, לא מראים שקופיות של הבוקר הפסטורלי שאחרי עם החיוך הבלתי נגמר על שפתי הזוג המקסים, שהסקס עשה אותם יפים יותר, רגועים יותר והרבה יותר מסופקים. במקום, מראים לך שרטוטים או איורים של זוג אנשים (הגבר מזוקן, אחרת איך תבדילי בינו לבין האשה?) שעומדים עירומים ורפויים מול הכיתה, קצת נבוכים אבל בכל זאת לא מכסים את מבושיהם, כמו בבדיקה כללית אצל הרופא. [...] אני לא טוענת לרגע, שבנות מסוגלות לנתק לחלוטין מין מרגשות אחרים. אנחנו לא ייצרו אותנו ככה שחשוב לנו יותר אם הוא אוהב אותנו מאשר אם אנחנו נמשכות אליו. טוב ויפה - היאבקות בנתון ההתחלתי הזה היא כמו להכחיש את העובדה שיש לנו ציצים - ניסיון טיפשי ובלתי אפשרי ממילא. כל מה שאני אומרת זה שחשק גם הוא סוג של תחושה, שחבל להתעלם ממנה או להמיר אותה בצדקנות מופרזת, נוסח: 'אני נורא אוהבת אותך, אני חושבת שאני יכולה כבר לתת לך להכניס לי יד מתחת לחולצה'. להיפרך!

לעלייה בהיצע ובביקוש לספרי הדרכה מינית ולתוכנם הליברלי כמה סיבות: ראשית, ההשפעה הגוברת של התרבות האמריקנית על החברה הישראלית והנגישות הקלה למוצריה של התרבות הזאת, המושלת במערב. שנית, הלגיטימציה הגוברת לשיח המיני הפומבי כתוצאה מהתחזקות הגישה הליברלית; שלישית, התפתחות שוק הספרים בארץ ובעיקר הביקוש לאלבומים ומדריכים למשפחה - ספרים שנמכרים 'על משקל' בחנויות 'סטימצקי' ובשבוע הספר; רביעית, החשיפה האינטנסיבית של ילדים ובני נוער למסרים המיניים שמעבירים תוכניות הטלוויזיה, סרטי הקולנוע, השבועונים, הירחונים, הסרטים והפרסומות. החשיפה הזאת חיידה את הצורך בהדרכה לקליטה מבוקרת ולעיכול המסרים הללו, שגורמים לא אחת מבוכה ועיוותים תפיסתיים.

סיבה נוספת לעלייה במספר ספרי ההדרכה המינית וביקוש להם היתה השתנות הנורמות ההתנהגותיות בתחום קיום יחסי מין. גיל קיום היחסים המיניים ירד ומגורים משותפים של צעירים וצעירות לא נשואים בדירה משותפת או לינה משותפת במיטה אחת בבית ההורים נעשו לגיטימיים ומקובלים במשפחות רבות. הסקרים מוכיחים שמדובר בנורמה הרווחת היום בחברה הישראלית. למשל, על פי סקר של 'ידיעות אחרונות': 76% מהגברים חושבים כי רצוי שהזוג יחיה יחד לפני הנישואים, 73% מהם קיימו יחסי מין לפני הנישואים ו-61% קיימו מערכת יחסים רצינית לפני הנישואים עם אישה שלא נישאו לה. כאשר הליכה משותפת של אם ובת לגינקולוג להתאים את הגלולות למניעת היריון חדלה מלהיות תופעה נדירה, גם קניית מדריך סקס כמתנה נחשבת ל'נורמלית' יותר.

חשוב להדגיש כי חרף ההיצע והביקוש הגדלים לספרי הדרכה מינית, רוב בני הנוער הישראלים, ובכלל זה נערים ונערות מבתים מבוססים ומשכילים, אינם קוראים כלל את הספרים האלה ועדיין ניזונים כבעבר ממידע חלקי ולא מדויק, העובר מפה לאוזן, מצפייה בסרטים ובתוכניות טלוויזיה ומגלישה באינטרנט. אולם המגמה בעולם ספרות ההדרכה משקפת בהחלט מגמה תרבותית רחבה של פתיחות, שהספרים הם בבואה ומאיץ שלה, וקרח לודאי שהיא תלך ותתרחב בעתיד. זאת ועוד, הספרות החדשה משפיעה על גישתם של הורים ומורים, הנפתחים למידע החדש ולגישה הליברלית החדשה בתחום החינוך המיני של המתבגרים בבית ובבית הספר. משרד החינוך החל בשנים האחרונות לגבש תוכניות ליברליות לחינוך מיני בבתי ספר, וגם חברות מסחריות (למשל, חברות הטמפונים) יזמו פרויקטים לחינוך מיני בבתי הספר ברוח הליברליזם החדש. מובן שיוזמה זו לא נעשתה בהכרח 'לשם שמים' אלא לצרכי קידום מכירות, אך כידוע לעתים קרובות 'מתוך שלא לשמה בא לשמה'.

הבל הכרובית ושקר החסידה

תהליך הליברליזציה של החינוך המיני בעולם ובישראל התבטא לא רק בגידול המתמיד בהיצע ובביקוש לספרי הדרכה מינית למתבגרים ובתוכנם המתירני והליברלי, אלא גם בהורדת הגיל שבו מתחילים להכניס את היונקא בסוד מנגנוני הרבייה. הסוגנית הראשונה שבישרה על מגמה זו הופיעה כבר ב-1957, כאשר ראה אור בעברית ספר ההדרכה המינית הראשון לילדים 'תינוק בא לעולם' (A Baby is Born), של ד"ר י' מילטון, י' לין וג' זליגמן בהוצאת 'הדר'. הספר הזה, שנכתב במתכונת הליברלית המזכירה את זו המקובלת היום וכלל תמונות מתקדמות, בישר גישה חדשה בחינוך המיני שהתפתחה בארצות הברית ועיקרה מסירת מידע בסיסי על 'איך נולדים ילדים' כבר בגיל צעיר מאוד (כיתות ה-ז), מבלי להסתיר מהילד או לשקר לו וללא גישה מוסרנית. היוזמה היתה של המשוררת מרים ילן-שטקליס, שתירגמה אותו לעברית. בפתיחה שהוסיפה למהדורה העברית הסבירה ילן-שטקליס מדוע מצא הספר חן בעיניה:

פעם כשהייתי קטנה, שאלתי את אחי הגדול: 'איפה הייתי לפני שבאתי הביתה?' קרא הוא בתימוהו: 'מה את שואלת? הלא היינו אצל דודה חנה'. אמרתי: 'לא, לא היום... פעם-פעם, לפני שבאתי אל אבא ואמא, איפה הייתי?' צחק אחי ואמר: 'טיפשונית, איזה שאלות את שואלת?' צחק וברח. נשארה שאלתי בלא תשובה. ופעם שאלתי דודה אחת 'איך נולדים תינוקות' [...] ונשארה שאלתי בלא תשובה. וזה לא טוב. ופעם שאלתי

דודה אחרת: 'איך אני נולדתי?' אמרה הדודה וקולה מתוק מאוד: 'חמודתי, עכשיו את קטנה מדי ולא תביני, כשתגדלי - תדעי הכל'. ושוב נשארה שאלתי בלא תשובה, וזה רע מאד. ילד כאשר שואל שאלה רצינית, צריך הוא לקבל תשובה רצינית, תשובת אמת.

נדרשו עוד תשע שנים תמימות עד שהופיע בשוק ספר נוסף בנושא המיניות שיועד לגיל הרך. ב-1966 עלה על מדפי הספרים בעברית ספרו של ד"ר זאב סגל 'סוד החסידה, כיצד נולדים וגדלים'. הספר, שיצא בשתי הדפסות, לועג למיתוס החסידה ומזים אותו באמצעות שיח דמיוני המתנהל במשפחת חסידות שקבעה את משכנה מעל הארובה בביתה של משפחת ינסן. רגלנית ומקורן, אח ואחות במשפחת החסידות, שמעו יום אחר את הגברת ינסן מספרת להנסי בנה בן התשע שהחסידה תביא לו במתנה תינוק, אח או אחות. נרעשים מהבשורה הם מספרים זאת להוריהם ומבקשים הבהרות. ההורים בני הכנף מבטלים את 'הסיפור האילי' שהשתרש בקרב בני אנוש ומסבירים כיצד באמת באים צאצאים לעולם - החל בהתאהבות של שני בני הזוג ועד להזדווגות, ההיריון והלידה. בהסבר משולבות עובדות חיים מעולם הציפורים ועובדות מעולמו של האדם, והוא מלווה בהדגמה על הנעשה במשפחת ינסן החיה בבית מתחת לגג. תוך כדי ההסבר לומדים הקוראים מושגים בסיסיים על איברי הרבייה (אשכים, ביצית, הפריה, היריון, וסת, טבור, פות, פין, שדיים, שחלה, זרע וכו') ועל פעולת ההזדווגות.

כעבור שנה יצא לאור תרגום ספרו של אדי סויסדורף 'על המין: מה תספר לילדיך?', שנכתב בחוץ הפולרליזם ההומני החדש של שנות השישים. לדברי המחבר, הספר נועד 'לעזור להורה בן זמננו השואף להעניק לילדו רקע נאות ועמדה בטוחה ובריאה ביחס לנושא המין'. בספר זה, הבנוי כמדריך שימושי, כל פרק עוסק בשלב אחד בהתפתחות הילד, מילדות עד בגרות. ניתנת בו תשובת בלתי מתחמקות ונטולות דעות קדומות על השאלות הטיפוסיות שמציגים הילדים להוריהם, כגון: 'למה אין לילדות איבר זכרות?', 'מאין בא התינוק?', 'מאיפה יוצא התינוק?', 'למה לנשים יש שדיים?'.

החל בשנות השבעים גדל קצב ההוצאה לאור של ספרים מסוג זה, רובם תרגומים מאנגלית. כך, למשל, אנדריו ס' אנדריו וסטיבן שפ, 'כיצד באים תינוקות לעולם' (ספרית מעריב, 1969); עדנה להמן, 'חינוך מיני לילדים קטנים' (צ'ריקובר, 1973); סטיפני וקסמן, 'מה זה בן, מה זו בת?' (וייל, 1977); פיטר מייל, 'מנין באתי' (כנרת, 1979); אפרים סידון, 'שירים במיץ' (כתר, 1978); ורפי חזן 'פרחי מין, אני ודודי וחברי משוחחים על אהבה מינית' (צ'ריקובר, 1981). בספרו של חזן מסופר על אח ואחות שנתקלו בעת טיול עם דודם בשני כלבים מזדווגים. האח הסקרן שואל את אחותו שאלות על היריון והלידה הנבוכה מנסה להחליף נושא. הדוד הנאור (שהוא למעשה המחבר) מתערב ואומר את הדברים הבאים, המתמצתים למעשה את הגישה הליברלית החדשה בתחום חשיפת הילדים לנושא המיני:

אלה דברים שעלינו לעסוק בהם משחר ילדותנו. יש ללמוד אותם, לשוחח עליהם, לראות אותם ולשחק בהם. עלינו לייצר צעצועי מניעת הריון עבור התינוקות שלנו, כמו רמזורים ומעברי חציה, וכאשר ילדינו יהיו מוכנים להתחבר באהבה, ידעו להשתמש בהם בחופשיות, בביטחון ובגלוי. עלינו להושיט להם יד ולהדריך אותם בשימוש באמצעי המניעה, כשם שאנו נותנים להם יד כדי לחצות את הכביש בתנועה הסואנת. הבושה, המבוכה וחוסר הידע בשימוש באמצעים למניעת הריון גורמים לא פחות אסונות משגורמות תאונות הדרכים.

לשאלת הילדים 'איך נולדים תינוקות?', שבעבר נהגו להתחמק מלהשיב עליה במבוכה (ראו ההתייחסות להולדה ב'שלגיה', 'היפהפיה הנמה' ובסיפורי עם אחרים) והולידה שקרים מוסכמים ומגוחכים ('החסידה', 'קלחי כרוב'), ניתנת היום תשובה כנה וגלויה בעשרות ספרי מקור ותרגום. על פי התפיסה החדשה, לא רק המענה לשאלות בענייני מיניות של האדם צריך להיות ק ואמיתי אלא החינוך המיני צריך להשתנות ובמקום להיות פסיבי (מענה לשאלות) עליו להיפך לאקטיבי (מתן מידע יזום ויצירה מבוקרת של אסוציאציות מיניות חיוביות).

התפתחותה של הגישה שיש לתת חינוך מיני בגיל מוקדם עומדת ללא ספק בסימן השפעתה המתרחבת והמעמיקה של הפסיכואנליזה הפרוידיאנית, התיאוריה רבת-קסם הגורסת שלהתנסות הארוטית בגיל הילדות יש משקל מכריע בעיצוב אישיותו של האדם. התיאוריה הפרוידיאנית עוררה בקרב הורים, מחנכים ויועצי חינוך חששות מוצדקים יותר ופחות מפני 'קיעובן מיני' שעלול לתת את אותותיו ההרסניות בגיל מבוגר, והולידה מעין גישה חיסונית. הם ממליצים להורים להיות פתוחים ושירים ביחס לסקרנותם המינית של הילדים וגם להעניק להם חוויות גופניות חיוביות (ליטוף, חיבוק, יניקה ארוכה, נשיקות וכו') ולהימנע, כהמלצתו של פרויד, מלהטמיע בהם אסוציאציות שליליות ביחס לאיברי ההפרשה (שהם גם איברי המין), למשל דרך חינוך קפדני מדי לניקיון והתאפקות.

קמא סוטרא פוסט-מודרני

עד שלהי שנות השבעים מרבית ספרי ההדרכה המינית, תרגום ומקור, שיצאו לאור בארץ התמקדו במידע בסיסי על המין ובחינוך מיני של ילדים ומתבגרים. מסופו של העשור ואילך החלו להופיע במערב, וגם בישראל, ספרי הדרכה מינית שיועדו בעיקר למבוגרים. ספר חשוב שבישר וסימן את המגמה הזאת הוא ספרו של הפסיכולוג יוועץ הנישואים הבריטי רוברט צ'רנס, 'מדריך מקיף לבעיות מין' (1978). זהו ספר עזר גדוש מידע אמין ומדויק המ'מסה' את מגוון היבטי ההתנהגות המינית ובכלל זה נושאים שלא זכו עד אז - ודאי שלא בעברית - להתייחסות כה מפורטת כגון: 'הדגדגן והבעיות הכרוכות בו', 'הומוסקסואליות גברית ונשית', 'בלות', 'הזדקנות ומין', 'הזיות', 'טרנסוסטיזם', 'מין קבוצתי', 'חילופי זוגות ושלושת', 'פטישיזם', 'קשיים בשפיכת זרע', 'ביאה מכאיבה', 'שעמום בחיי הנישואים'. הספר נכתב בסגנון ענייני, מנקודת מבט ליברלית ובמגמה לעודד את הקוראים להתייחס לבעיות המין בצורה טבעית ללא מבוכה, רגשי אשמה ודעות קדומות. המתכנת של שאלות ותשובות יוצרת בקוראים את ההכרה שהנושאים המטרידים אותם הם נחלתם של אנשים רבים ומה שנתפס כנכות או כחטא יסודי בטעות. בניגוד לתרגומים קודמים של ספרי הדרכה מיניים למבוגרים, התרגום העברי של אביטל ענבר הוא 'דיחית' לקראת ואים מטשטש או מבליע 'גסויות' באמצעות שימוש במילים מדעיות או ספחותיות. כשצריך הוא כותב 'מציצה', 'להשפיר', 'זיקפה', 'בין רגליה הפשוטות' וכיוצא באלה, והישיחות הזאת תורמת לרוח האנטי-שמרנית המנשבת בין דפי הספר. הפרק הראשון בספר עוסק ב'אהבה האוראלית', נושא שרבים ראו בו טאבו לשוני, תרתי משמע. צ'רנס מציג תחילה מכתבים שנשלחו אליו בנושא זה ובו מתלוננים הכותבים על סירוב בן/בת זוגם לפעילות זו: 'היא אמרה שפשוט הרגישה שזה לא מוצא חן בעיניה. ובכן, הפסקתי אותה מייד, אף כי זה גירה אותי מאוד'; 'הוא מבקש ממני למצוץ את אברו, ופשוט אינני מסוגלת לעשות זאת'. צ'רנס משיב ללא כחל

האהבה האוראלית היא קרוב לוודאי אחד ההיבטים המיניים של תרבותנו, שמרבים לשגות בהם ולהבינם שלא כראוי. קיימים זוגות לרוב, שפשוט אינם יודעים כי בעת משחקי האהבה עומד לרשותם מיגוון של מגעים בין הפה ואברי המין. אחרים, המודעים לכך, דוחים מגעים אלה או שוללים אותם בשל סיבות שונות, בראש וראשונה מסיבות של חוסר היגינה וחוסר מוסר, בהתאם למושגי הדת של חטא.

כאן מציג צ'רתם הסברים על הדעות הקדומות כלפי הפעילות המינית האוראלית. הוא תולה זאת בסייגים שהעמידה הכנסייה הפרוטסטנטית ובאקלים הבריטי הקר שספה על קיום יחסי מין מתחת לשמיכות ואינו מאפשר 'לבצע משחקי אהבה ראויים לשמם' במיטה:

מה שעושים אנשים רבים כל כך בכל רחבי תבל, אינו יכול להיות בלתי טבעי או להוות טייה, בעיקר כשזה דבר הנעשה מזה עשרות ומאות בשנים. [...] ומה בדבר הנזק הבריאותי שבדבר? אם שומרים על נקינות הקפדני של אברי המין - והיגינה זו של אברי המין חיונית לחלוטין בין אם נוקטים באהבה אוראלית, ובין אם לאו - יהיו עליהם הרבה פחות חידקים ואלה אשר יהיו, הם מסוכנים לבריאות הרבה פחות מאשר חידקי-הפה, וכל מי ששולל אהבה אוראלית בשל נימוק בריאותי, חייב גם לשלול נשיקות פה.

ספח של צ'רתם בישר למעשה שלב חדש במהפכת הסקס - סוף עידן המבוכה וראשית עידן 'המשחק המיני'. מסקירה של מדגם ספרי ההדרכה המינית שיצאו לאור משנת השמונים ואילך בעולם כבישראל עולים כמה מאפיינים שלא היו קיימים בספרים מהסוג הזה קודם לכן, והמשקפים את המקום החדש שתופס היום הסקס בהווה המערבית ובמערכת הערכים החילונית:

א. ביטול מלא של הצנזורה הלשונית וסקירה מפורטת יותר של הפעילות המינית לגוניה.

ב. שימוש שכיח בהומור לתיאור יחסי המין.

ג. התייחסות אל סקס כאל ציר מרכזי בזוגיות והגדרת ההנאה והסיפוק המיני כאחת המטרות החשובות שיש לחתור אליהן בחיים.

ד. התמקדות הולכת וגדלה בלימוד טכניקות לגיוון ולשיפורם של יחסי המין, עד כדי הפיכתה של ההתעללות לאמנות, לקתרזיס רוחני או לספורט עממי שיש ללמוד ולשכלל עוד ועוד. אחד הביטויים העדכניים לתפיסה זו הוא הופעתם של ספרי ה'טאנטרה', האמנות ההודית של הארכת הנאת המשגל ושכלולה על ידי שני בני הזוג, על מדפי הספרים.

ה. הרחבה ניכרת של המידע על בעיות ומצוקות שכיחות בתחום יחסי המין: אימפוטנציה, יובש נרתיקי, רתיעה מפעילויות שונות וכו'.

ו. פמיניזציה של הסקס, שבאה לידי ביטוי בתחומים הבאים: ביטול הנימה הפטרונית כלפי האישה ותחת זאת התייחסות אליה כאל יצור מיני תוסס ושווה זכויות.

ז. התמקדות ב'מסתרי האורגזמה הנשית'; חשיפתם והדגשתם של יתרונותיה המיניים של האישה לעומת הגבר: אינה סובלת מאימפוטנציה, מסוגלת להגיע למספר אורגזמות בזו אחר זו ובאינטנסיביות הולכת וגדלה, חווה אורגזמות מסוגים וגוונים שונים, יכולה להסתיר 'כישלון מיני' באמצעות 'זיוף אורגזמה'.

ח. חשיפת שכיחותם הגבוהה של בעיות השפיכה המוקדמת והאימפוטנציה בקרב גברים והדרכתם כיצד לתקן את הליקויים הללו.

ט. הגדרת הסיפוק המיני ההדדי של השותפים למיטה כמדד ראשון במעלה לזוגיות איכותית ואת מערכת היחסים הארוטית כמפתח לאושר שמימי.

שלושה ספרים חשובים נוספים בישרו והובילו את השלב החדש שאליו הגיעה מהפכת המידע המיני בשלהי שנות השבעים: 'דו"ח הייט' של שרי הייט (כתר 1977); 'חדוות המין, מדרך בן זמננו לשלל מיני' בעריכת אלקס קומפורט (ספרי מידע 1977); 'שעשועי מין' של קסאוירה הולנדר (אלבית 1978). 'דו"ח הייט', העוסק במיניות האישה וחושף כמה שקרים מוסכמים בנושא, עורר הדים חיוניים רבים בארצות הברית ובאירופה, אם כי זכה לביקורת קטלנית של מדענים על פגמים בשיטת הדגימה שלו. בארץ הוא נמכר באלפי עותקים ונסקר בהרחבה בעיתונות הישראלית.

'חדוות המין, מדרך בן זמננו לשלל מיני' הגיע לישראל חמש שנים לאחר שיצא לאור. על עטיפת הספר הובטח לקוראים שזהו 'ספר גלוי וישר על מין, אשר נכתב בהומור שיכבש כל לב הפתוח להרפתקנות שבמין. מעל ומעבר לספרות השגרתית המלומדה על נישואים, הוא גם ספר שמושי'. ואכן ההבטחה קוימה במלואה. הספר דן בשפה ישירה ומשעשעת בכל מה שקשור בהתנהגות המינית, ומלווה באורים ריאליסטיים ומקסימים של צ'רלס ריימונד וכריסטופר פוס, שנראים בהם איברי מין והדגמות של משגלים בתנוחות שונות. הוא כולל פרקים עם תוכחות כגון: 'אביזרים והתקנים', 'אינן איטי', 'בוהן', 'גומי', 'ברביים', 'הזדווגות בבגדים', 'מראה רטוב', 'נדנדות', 'נשיכות', 'סגנון הודי', 'סגנון יפני', 'תחת כיפת השמיים', 'הרצה' ועוד.

'שעשועי מין' נעשה במתכונת תוכנית, לשונית ועיצובית דומה לזו של 'חדוות המין' וגם מלווה באורים ריאליסטיים, חושפניים ומדייקים של תנוחות ואיברים, אלא שהוא נעז ומשעשע הרבה יותר. מחברת הספר, 'מהנת הסקס' הסקנדינבית-האמריקנית קסאוירה הולנדר, 'מאדאם' בתי הבושת לשעבר (היא זכתה לפרסום בארצות הברית בשל ספרה The Happy Hooker שבו תיארה את ההנאה שהפיקה מעיסוקה כזונה ואחר כך כמאדאם בניו יורק) ביקרה בארץ ב-1981 לקדם את המכירות של ספרה וביקורה סוקר בעניין על ידי התקשורת הישראלית. כמה סמלי ואולי לא מקרי שבאותה שנה שביקרה הולנדר בארץ יצא לראשונה בעברית בהוצאה אלבומית ובלוויית אורים מקוריים, המדגימים תנוחות המשגל, ה'קמא סוטרא' (בהוצאת 'אלישר' ובתרגום אלישע בן מרדכי), המדריך ההודי המיתולוגי 'לאמנות התשוקה', הגברת והגשמתה' מן המאה החמישית לספירה. על גב העטיפה של 'שעשועי מין', שיועד על פי ניסוחו בעיקר לגברים, נכתב:

קסאוירה הולנדר, זו שהביאה לך את 'בית התענוגות', הולכת איתך צעד אחד קדימה: היא מלמדת אותך, ליטוף אחרי ליטוף, איך לעשות בדרכך החובבנית את כל מה שעשתה היא באופן מקצועי. מן המשחק-המוקדם אל המשחק-המאוחר, המשחק-השני ומשחק-הביניים, מערכת האורגיות ועד אופניים-לשלושה, מעבודת-שולחן ועד מסע-התענוגות האינסופי - קסאוירה אינה שומרת לעצמה אף סוד אחד, אינה מניחה אפילו סדין אחד בלתי מורם - והכל בלוויית הוראות שימוש וציורים משגעים. אחרי שתקרא ספר זה לא תצטרך להעיז לשאול, פשוט תדע הכל.

שני הספרים הללו בישרו, כאמור, מגמה חדשה על מדף ספרי הסקס: לא מתארים עוד מה עושים אלא מה צריך לעשות. להלן כמה מכותרות הפרקים ב'שעשועי מין', המדגימים את ישירותו הכובשת:

הנה בא המשוגע למשחק-המוקדם; אין אזורים רעים; השדיים - בלי תפיסות, בבקשה; מתי רכבת לאחרונה על ברך?; האבר כוויבראטור; אוי, הרגל - אבל עם בהונות, בבקשה; ועוד כמה משחקים - הייתם מאמינים?; ההבדל בין אבר לגבר; הדפיקה הגדולה או איך עושים אורגאזמה?; איך מזייפים; הכניסי אותו לתוכך; לא כל עבודת שולחן היא משעממת; אהבה בדלת האחורית או קורס קצר בתאונות-עכז; ערגת האורגיות או אופניים לשלושה או יותר; המדריך השלם למפשעה שלה; העתיד צפון בביצים; המספר המהיר או צ'יק-צ'אק וגמרו; אבזרים, התקנים ושאר ירקות; גבירות בלבוש צנוע ושאר סוטות.

הישיחות של 'שעשועי מיטה' התבטאה לא רק בנושאי אלא גם בלשון דוגרית שאינה מתכסה במחלצות ספרותיות. הולנדר כתבה (והמתרגם נשאר נאמן למקור) בשפה דיבורית, בהירה ומפורשת שאינה משתמעת לשת' פנים, שפה שמונה, צעירה ומלאת הומור ואיחוויה, ולא בחלה להשתמש בגסויות משעשעות'. הפרק הראשון בספר, שכתרתו 'משחק-מוקדם פיחשו שלעולם לא תצטרך לומר "את מוכנה?"', נפתח במילים הבאות:

גרמיין גריר אמרה פעם: 'כל גבר צריך להידפק בתחת, כדי שיידע מהי ההרגשה כאשר חודרים לתוכו'. היא די צודקת, הגברת. גברים שונים יגיבו, כמובן, בצורות שונות להצהרה הזו. בעוד שברובם של הגברים חבויות כמיהות הומוסקסואליות, רק מעטים מעוניינים באמת בשותף הומוסקסואלי במיטתם. אך במין, ככלל מערכת יחסים בחיים האלה, על הגברים ללמוד כי חדירה ללא הכנה איננה בדיוק הדרך לזכות בהזמנה נוספת.

ההומור הזה, שנעשה בשנות התשעים לאחד המאפיינים הבולטים בשיח על סקס בספר ההדרכה המינית למבוגרים, הוא אמצעי חשוב ויעיל לתהליך הנורמליזציה של השיח המיני ושל הלגיטימציה לפעילות המינית לגווניה. הוא מסייע להפחתת פחדים הקשורים בפעילות המינית, מסלק את חומרת הסבר המרתיעה והצדקנית שבה דיברו וכתבו על סקס בעבר, מקל על הבנת הקוראים, מקרב אנשים עם מבוססות ועכבות לנושאים אינטימיים, מחדד את הממד האנושי-האנושי שבפעילות המינית (בבחינת 'אל תעשו מיחסי מין יותר ממה שהם'), מסיר את העמימות שמצרה סביבה, והופך את תהליך הקריאה והלמידה של נושא המיניות למהנה ומושך.

'להיות עם חופשי'

ספרה של הולנדר וספרים אחרים דוגמת שהופיעו אחריו בישרו וקידמו בעת ובעונה אחת עידן מתירני חדש לא רק בספרי ההדרכה המינית אלא גם בהתנהגות המינית המקובלת והלגיטימית בחברה בכלל. על סקלת המותר והאסור של ההתנהגות המינית החלו השוליים להתקרב למרכז. התנהגויות שנחשבו בעבר בלתי שגרתיות, בלתי לגיטימיות, מביכות, סטייתיות, גסות וביזריות, נעשו משנה לשנה שכיחות ונורמליות יותר, בעיקר בשל הלגיטימציה שניתנה להם במדריכי מין, בעיתונים ובכתבי עת שהפיצו את בשורתם. חשוב להבהיר: דומה שלמעט קיום יחסי מין תוך כדי צפייה בסרטים כחולים או שימוש בוויברטורים (שתי פעילויות המחייבות חשמל) לא היתוסף הרבה לאינוונטר ההתנהגויות המיניות מימי קדם ועד ימינו, שהרי היצר והדמיון האנושי לא מלחז בעידן המכונה והמחשב. מה שאכן השתנה הוא הפצת המידע על מה אפשר לעשות במיטה ומחוצה לה, והלגיטימציה לעשות את אותם דברים שבעבר נחשבו לחטא ואף לפשע.

כיצד נראה המין הסטנדרטי בין זוגות עד לעידן המתירני של שני העשורים האחרונים ובעיקר של העשור האחרון? בדרך כלל הוא נעשה בין בעל ואישה, לכל היותר בין אחס ואחסה. הומוסקסואלים ולסביות רבים נאלצו להדחיק את נטייתם הטבעית ורבים מהם הוכרחו להיכנס בברית נישואים מאמללת עם בן/בת זוג מהמין השני. מובן שאנשים אוננו אך עם הרבה רגשי אשמה ופחדים, בעיקר פחד להיתפס. אוננות משותפת עם בן/בת הזוג היתה מעשה נדיר שבנדרים. עד לשלהי שנות השבעים לא היתה מודעות רחבה לאמצעי מניעה, ורבים עדיין התביישו לרכוש אותם בבית המרקחת. לכן יחסי המין כונו בעיקר לימים הבטוחים. נשים רבות נאלצו לעבור הפלות בגלל חוסר מודעות לשיטות ואמצעים למניעת היריון והמין היה כרוך מבחינתן בחרדה מתמשכת. חב יחסי המין התקיימו בשעות הלילה, בחדר השינה, בחושך, מתחת לשמיכה, במקרים רבים בעירום חלקי (עירום מלא גרם לא אחת למבוכה גם בין בני זוג) ובשתיקה. דיבורים על הסקס בזמן המשגל ובוודאי שמחוץ למיטה לא היו מקובלים, וזוגות רבים סבלו מחוסר התאמה מינית רק בשל הבושה לדבר בחופשיות ובכנות על 'מה אני רוצה' או 'מה נעים לי'. המשגל היה בדרך כלל מהיר, ללא התחשבות של הגבר באישה (רוב הגברים לא היו מודעים כלל לעובדה שלנשים קצב עוררות משלהן, ועברם המין הסתיים עם פליטת הזרע), בתנוחה המיסיונרית הסטנדרטית, שבה הגבר גוהר על האישה. העובדה שהגבר היה בדרך כלל זה המכתיב (החל מהזמנה לקיים יחסי מין ועד לרגע שבו הם מסתיימים) הותיר נשים רבות בלי מסופקות ואף אומללות. רוב הזוגות מיעטו לגוון בתנוחות בזמן המשגל, ומין אוראלי או אנאלי נחשבו בקרב רבים לסטייתיים ודוחים. צפייה בסרטי פורנו או שימוש ב'צעצועי סקס' לא היו קיימים כלל.

כאמור, כל זה השתנה בשנים האחרונות - לא אצל כולם, לא באותו קצב, ולא בכל הפרמטרים. אך המגמה שרירה וקיימת והיא מובלת ומשתקפת בספרי ההדרכה המינית שיצאו לאור בעשור האחרון. יחסי מין לפני הנישואים נתפסים היום בחוגים רחבים של הציבור כלגיטימיים ואף רצויים לגברים ולנשים כאחד, וערך שמירת הבתולים, שהיה חלק מהותי מתפיסת הפורטניות, הולך ומתמוסס. השינוי ביחסה של החברה לקיום יחסי מין לפני הנישואים הוא מהפכני במיוחד באשר לדימוי החברתי של האישה. במשפחות רבות התייחסו בעבר לאישה שקיימה יחסי מין לפני נישואיה כאל 'זונה'. היום תפיסה זו הולכת ונעלמת גם במשפחות שמרניות. הדבר הביא לירידה עקיפה בגיל המגע המיני הראשון ובעלייה בשיעור המקיימים יחסי מין מלאים לפני הנישואים. על פי סקר על הרגלי המין ב-15 מדינות ברחבי העולם, שערכה חברת הקונדוזים 'זורקס', עולה כי הגיל הממוצע של ההתנסות המינית הראשונה בישראל הוא 18.2 שנה (בארצות הברית 16.3, בהונג קונג ובתאילנד 19.6, ובגרמניה 17.4). ממחקר אחר ומקיף יותר, שבדק את דפוסי המיניות של צעירים בישראל בשנים 1998-1994 (את המחקר ערך יוסי הראל מאוניברסיטת בר אילן, כחלק ממחקר בינלאומי מקיף של בני נוער), נמצא כי רבע מהתלמידים הלומדים בכיתות ' בחינוך הממלכתי (החילוני) מדווחים על קיום יחסי מין. עוד נמצא כי הבנים פעילים יותר מהבנות: 44.1% מהבנים קיימו יחסי מין, לעומת 10.5% מהבנות. הבנים גם מתחילים לקיים יחסי מין בגיל מוקדם יותר מהבנות - 14 לעומת 15. ההבדלים בין הבנים לבנות בהתנהגות המינית באו לידי ביטוי גם במספר בני הזוג שעזבו יחסי מין. בקרב הבנים קיימו 13.6% יחסי מין עם בת זוג אחת, ו-30.5% עם שתי בנות זוג או יותר. בקרב הבנות, כ-6% קיימו יחסי מין עם בן זוג אחד, וכ-4% עם שני בני זוג או יותר. מתוך המחקר עולה מגמה ברורה של עלייה בשיעור מקיימי יחסי המין. ב-1994 26% מהבנים קיימו יחסי מין, וכעבור 4 שנים בלבד (ב-)

חשוב לציין שהמהפכה בארץ היא איטית מהחשם שעשוי להתקבל. חב בני הנער עדיין אינם מקיימים יחסי מין לפני סיום התיכון. חוה ברנע, האחראית על החינוך המיני בבתי הספר מטעם משרד החינוך, אמרה בריאיון לעיתון 'הארץ' כי 'בשנים האחרונות נעשו כמה סקרים על קיום יחסי מין ובכולם חוזר על עצמו אותו מספר. 30% מבני הנער מדווחים שהם מקיימים יחסי מין. בדרך כלל הם בני 15-18, ורק במקרים נדירים מדווח על קיום יחסי מין בגיל מוקדם יותר'. לדברי ברנע, הנתונים האלה מציבים את ישראל מתחת למוצע בארצות המערב. בארצות הברית, למשל, שיעור המתבגרים הפעילים מינית הוא 50%. חב בני הנער מתחילים לקיים יחסי מין במסגרת חבחת ולא בקשרים מזדמנים, אומרת ברנע. הם משקיעים בזה מחשבה, שיקול דעת, בונים קשר ועושים זאת מראון.

קשה להעריך במדויק את עוצמת השינוי בהתנהגות המינית של הישראלי הממוצע, צעירים כמבוגרים, שכן עד מחצית שנות התשעים כמעט לא נערכו בישראל סקרי התנהגות מינית, וגם היום מספר הסקרים המדעיים קטן. אולם מתוך אלה שהתפרסמו לאחרונה ניכרת מגמה של הפחתה בדעות הקדומות ובאיסורים מיניים (כיוון שלא נערכו סקרים בעבר תהליך ההפחתה הוא בבחינת השערה הגיונית, המבוססת גם על שיחות שקיימת עם סקסולוגים). על פי הסקרים הללו, אנשים רבים יותר מקיימים יחסי מין באור, לא רק במיטה ולא רק בלילה. רבים יותר גם מגוינים בתנחות, נעזרים באבזרי מין, משתפים את בני זוגם בפנטזיות שלהם ורגישים לצורכיהם ולרגישויותיהם המיניים. תדירות המגעים המיניים עלתה אף היא (קיימת טענה שבעקבות הלחץ בעבודה מספרם דווקא ירד, אך טענה זו נראית לי על פניה כבלתי הגיונית, ועל כל פנים לא מוכחת).

גם מספר הפרטנרים שהישראלים מקיימים אתם יחסי מין במהלך החיים נמצא ככל הנראה במגמת עלייה. הנה כי כן, בסקר על הרגלי המין ב-15 מדינות ברחבי העולם שערכה חברת 'דורקס' ב-1998 נמצא כי למעלה ממחצית הנשים הישראליות קיימו במהלך חייהן יחסי מין עם 3-4 בני זוג בממוצע ו-35% מהגברים הישראלים קיימו יחסי מין עם 13-14 נשים שונות בממוצע. ביולי 1997 פירסם מכון דחף סקר על 'התנהגות של הציבור הישראלי נוכח פריצת מחלת האיידס בעולם' (הסקר נערך על ידי רוני שטרקשל ומינה צמח). בסקר נמצא כי מכלל הבוגרים שאינם נשואים רק 17% לא קיימו יחסי מין בשנה האחרונה. 45% קיימו יחסי מין עם בן/בת זוג קבוע. 31% קיימו יחסי מין גם עם מי שאינו בן/בת זוג קבוע.

יתרה מזו, פעילות מינית ערה כבר אינה נתפסת כנחלתם של צעירים בלבד והסקרים שמתפרסמים בנושא לא רק מלמדים על היקף התופעה אלא גם מעודדים אותה ומסירים מעליה סטיגמות ישנות. הנה כי כן, מסקר שערכה חברת 'פייזר', יצרנית הוויאגרה, ופורסם ב-2002, נמצא כי בקרב 26 אלף איש מ-28 מדינות (ובכלל זה ישראל), עולה כי 'חיי המין של גברים ונשים רחוקים מלהסתיים בעשור החמישי לחיים, ואנשים בריאים הנים ממגע אינטימי אפילו בגיל 80'. כמו כן נמצא כי: 80% מהגברים ו-60% מהנשים בני 40 ומעלה מקיימים יחסי מין באופן סדיר, ורואים בפעילות מינית את אחד הדברים החשובים ביותר בחייהם. 75% לא הסכימו עם הקביעה שאנשים מבוגרים אינם מעוניינים עוד במין. בסקר אחר, שערכה רשת הדיוור המוגן 'בית בכפר', לרגל יום הקשיש הבינלאומי 2002, נמצא כי 63% מגילאי 60-75 בישראל מקיימים יחסי מין בתדירות של פעם בחודש בממוצע.

גם האסרטיביות המינית של הנשים נמצאת במגמת עלייה. הוכחה למהפכה המתרחשת בתפיסת תפקידה ומעמדה של האישה (הן על ידי גברים והן על ידי נשים) 'במיטה' מספק סקר מקיף שערך 'לאשה' בשנת 2002 בקרב קוראות השבועון. בסקר נמצא כי כ-60% מקיימות יחסי מין פעם-פעמיים בשבוע וכ-20% כל יום; כ-50% מהנשים יוזמות פעילות מינית בתדירות שווה לזו של בן זוגן וכ-10% הן אלה היוזמות; כ-35% נוהגות לקיים יחסי מין באור; כ-45% מצינות שהמשחק המקדים שלהן ושל בן זוגן מספק אותן; כ-55% משתפות את בן זוגן בפנטזיות המיניות שלהן; כ-80% די מרצות או מרצות במידה רבה ממשך הזמן של יחסי המין שלהן עם בן הזוג; כ-55% היו מצטרפות לבן הזוג כשהוא צופה בסרטים כחולים וכ-15% מפרגנות לבן הזוג את ההנאה לבד.

האידיאולוגיה של הסקסולוגיה

הטיפול המיני המעשי עשה את צעדיו הראשונים בארץ בסוף שנות השבעים, כאשר חפאים ישראלים שנסעו להשתלמות בנושא בחו"ל הקימו עם חזרתם את מרפאות הטיפול המיני הראשונות בארץ. בשלהי שנות השבעים התודע הציבור הישראלי לראשונה למושג 'סקסולוגיה' (תורת הסקס או מדע הסקס), כאשר המושג שב והופיע בעיתון 'לאשה'. 'לאשה' גם היה המגזין הישראלי הנפוץ הראשון שהחל לייבא את השיח הסקסולוגי ארצה. הוא הירבה להביא ממצאים עדכניים ממחקרי מיניות בעולם ועסק בשאלות ובנושאים מגרי סקרנות כגון 'נקודת הג' הנשית', 'רב אורגזמות', 'פערים בחשק המיני בין בני זוג', 'האם הגודל קובע', 'מין קבוצתי', 'פנטזיות מיניות' (בגידה או לא) ו'סיבות לבגידות בנישואין'.

'מוניטין' נמנה אף הוא עם חלוצי השיח הסקסולוגי. עורך המגזין רון מיברג, המצטיין מאז ומתמיד בגישה פסיכולוגיסטית-ליברלית, שילב ב'מוניטין' כתבות על סקס ועל טיפול מיני, שנחשבו באותה עת למעזות וחדשניות. כך, למשל, בגיליון אוגוסט 1981 הופיע ריאיון מיוחד של הסקסולוג ד"ר עמי שקד עם ד"ר ויליאם מאסטרס ולצדו כתבת ביקורת אמנותית של חן מיברג תחת הכותרת 'אשה על קיר/פין אפ'. לעמי שקד, לימים היו"ר המייסד של 'האגודה הישראלית לטיפול מיני' (איט"ם) ומנהל המכון לטיפול וחינוך מיני במרכז הרפואי ע"ש שיבא בתל השומר, היה בעיתון מדור קבוע בנושא סקסולוגיה שנגע בנושאים כמו 'אני אשת ובעלה' ו'פיתוים' - מדור שבזכותו היה שקד לדמות הראשונה בארץ המזוהה עם המושג 'סקסולוגיה'.

תפקיד חשוב וחלוצי בהפצת השיח הסקסולוגי היה לתוכניתו של יובב כץ (עורך ומגישי) 'שנים ביחד וכל אחד לחוד' בקול ישראל. ב-1978, חמש שנים לפני שד"ר רות וסטהיימר העלתה את תוכניתה הפופולרית Sexually Speaking בתחנת רדיו מקומי בניו יורק, הקדיש כץ תוכנית ראשונה בישראל בשידור חי לנושא של הפרעות בתפקוד המיני. מאז עסקה התוכנית הפופולרית והחשובה הזאת פעמים רבות בנושא זה.

הראשון שקלט את הערך השיווקי-בידורי של הסקסולוגיה היה השחקן, הבמאי והמפיק יהודה ברקן. ב-1981 יזם ברקן מופע סקסולוגיה ראשון

ששילב בין הבידור ללימודי בשם 'הגירוי המיני'. בחלק הראשון של המופע הציג צוות של שלושה שחקנים קטע אימפרוביזציה הקשור לסוגיות מיניות, ובחלק השני הוזמן סקסולוג לבמה לריאיון עם המנחה ירון לונדון. תחילה היה זה עמי שקד ואחר כך החליפה אותו זיוית אברמסון, פסיכולוגית צעירה ומוכשרת. אברמסון היתה התלמידה הראשונה בחוג לפסיכולוגיה באוניברסיטת תל אביב שסיימה תואר שני בנושא הקשור לטיפול המיני (העבודה נעשתה בהנחייתם של ד"ר י' יפה וד"ר צ' צוקרמן והוגשה ביולי 1980). הקהל שתה בצמא את המידע המעניין והחשוב על מיניות והיה מוקדם מגילוי האמת הפשוטה שאפשר לדבר בחופשיות על מין, ובכלל זה על הומוסקסואליות, אוננות ואימפוטנציה, מבלי לגלוש לולגריזציה או להסמיק. רבים נהרו למופע, שנדד בין אולמות שונים בארץ, ובשורת הסקסולוגיה עברה מפה לאוזן. אברמסון ושקד נהפכו עד מהרה ליועצים מבוקשים בתקשורת וחיינו במהלך שנות השמונים עשרות פעמים (מאוחר יותר נוספו לצוות המרואיינים הפופולרי של התוכנית גם יועצי מין אחרים, מקצתם פמקצועיים פחות).

בעקבות המופע של ברקן פשטה בארץ אופנת ערבי הראיונות בימי שישי, שהופקו בחיבתם על ידי מוסדות התרבות של ההסתדרות. הקהל שנאסף באולם חזה במראיין המשוחח שיחת חולין מעניינת עם גיבורי השעה: פוליטיקאים, עיתונאים, דוגמנים, בדרנים, ולראשונה גם סקסולוגים. השיחה עם הסקסולוג היתה הלהיט בערבים האלה, בעיקר עם זיוית אברמסון, שניחנה בשלוש תכונות החיוניות לשיח הסקסולוגי: בקיאות, ניסוח בהיר של רעיונות, והקרנה של אמפתיה אנושית וחוסר מבוכה. הכישחן המילולי של אברמסון (בכתב ובעל פה) לא נעלם מעיני התקשורת והיא נהפכה עם הזמן - דרך הראיונות אתה וכתבות עליה - לסקסולוגית הישראלית בהא הידיעה ולגיבורת תרבות.

במחצית שנות השמונים הוזמנה אברמסון על ידי ערכת 'במחנה' רות לויאב לכתוב מדור על מין בעיתון הצבאי (תקדים מעניין כשלעצמו) בשם 'מתחת עלה התאנה', שבו תועדו שיחות שלה עם קליינטים שונים. בשיחות הללו, שקובצו בספר 'מין זה לא רק סקס' (1986), פרשו המטופלים בגילוי לב ובשפה בחרה וישירה בעיות אישיות, כמו רגשי אשם בשל אוננות או תסכול מגירוי ללא פורקן, ואברמסון ענתה להם בסבלנות ובהבנה, בהתבססה על ניסיונה כמטפלת או על מחקרים מדעיים עדכניים שנעשו בעולם. זו היתה למעשה הפעם הראשונה שבה הישראלים יכלו לעמוד מקרוב על טיבה של התרפיה המינית ולחוש, באמצעות השיח הבלתי אמצעי בעברית וההסבר הפשוט וההגיוני, שבעיות ותסכולים הן חלק כמעט בלתי נפרד מתהליך החיברות המיני, שמין הוא לא רק פעילות גופנית, ושבעיות וקשיים ביחסי מין הם דבר פתיר, הדורש קודם כל ולפני הכל פתיחות כלפי עצמך ואחר כך מידע שמקורו בשיח גלוי ובקריאת חומר רלוונטי. במבוא לספרה כתבה זיוית אברמסון:

חיי המין מפורסמים כדבר נפלא. בספרות, בקולנוע ובתודעת הציבור הם מופיעים כמשהו שכמעט כדאי למות למענו. [...] אבל מי שעובד בתחום מגלה חיש קל שאצל המון המון אנשים לא רק שהמין אינו מקור להנאה ולסיפוק אלא להפך: הוא מקור לרגשי חרדה ומבוכה, אשמה, תסכול והשפלה. כל כך בקלות הוא מסתבך! בני נוער שואלים לעתים קרובות למה אנחנו המבוגרים מתנגדים לכך שהם יתחילו את חיי המין שלהם מוקדם. ותמיד קשה כל כך להסביר להם שדבר זה בגרות כי העניין הוא כה מורכב! בעצם כמו החיים. כמו יחסים, כמו קשר ביחסי. כי מין זה לא רק סקס... מין הוא הכל: גופני, נפשי, חברתי, פוליטי, מוסרי, כל מה שקשור לבני אדם. [...] אני סבורה שצריך קודם כל להסיר את הטאבו ופשוט לדבר על הדברים. לתת למין מקום של כבוד בתוך מסכת החיים שלנו. ללמוד עובדות וכך להקטין את הבורות ולזרוק ציפיות לא מציאותיות, סטנדרטים תחרותיים וכל מיני 'צריכים'. וכשכל זה נעשה אפשר לפתור חלק גדול מן הבעיות - בבית.

הצלחתם של המדור 'במחנה' ושל הספר סללה לאברמסון את הדרך (ב-1987) לפינה משלה על מין בתוכניתו של ראודור בנימין בגלי צה"ל, ולמדור פופולרי על מין במוסף 'זמנים מודרניים' של 'ידיעות אחרונות' בשם 'כל הסקס הזה'. הרשימות שהופיעו במדור הזה כיסו קשת רחבה של נושאים בתחום המין, מקצתם נושאים שלא הופיעו קודם לכן בעיתונות הישראלית היומית: חינוך מיני לילדים ולנוער, מצבים המכשילים את חיי המין, אימפוטנציה, שפיכה מהירה, זיוף אורגזמה, מין אצל קשישים ושאלות טורדות אחרות כגון מתי להרשות לילדים לקיים יחסי מין, האם מותר לקיים יחסי מין בזמן הווסת ובזמן ההיריון, מה חשיבות ממדי הפין, מהי חידת האורגזמה הנשית ועוד. הרשימות קובצו בספר נוסף בשם 'בקשר למין' (כנרת, 1988) שזכה להצלחה מסחרית.

בשנות התשעים מוסדה הסקסולוגיה כדיסציפלינה טיפולית (בשנת 2002 היו רשומים כ-50 מטפלים מוסמכים באגודה הישראלית לטיפול מיני) והסקסולוגים היו לבני בית בעיתונות הישראלית. מדורים של שאלות ותשובות בתחום צצים כפורחים ביומונים ובמגזיני הפנאי (כך, למשל, המדור של עמי שקד 'סקס-אולוגיה' שהושק ביוני 1992 בירחון 'נעמ"ת', המדור 'מין סקס כזה' בידיעות אחרונות, העונה לשאלות של קוראים באמצעות שורה של מומחים ומטפלים מוסמכים, והמדור 'הכל יחסי' - תשובות על שאלות בענייני מין בעיתון 'לאשה'). טיפול בבעיות מין נעשה, ככלל, אחד הנושאים המדוברים ביותר בעיתונות הפנאי, ולמעשה אין היום מוסף פנאי בעיתונות הכללית שאינו כולל טור או מספר טורים לייעוץ סקסולוגי. למדורים הללו חשיבות גדולה בלגיטימציה של השיח על המיניות ובחשיפת בעיות ופתרונות בתחום יחסי המין.

גם לסקרים המתפרסמים מדי פעם בעיתונות היומית ובעיתונות הפנאי יש חשיבות מעשית, סמלית וערכית רבה. סקרים חשובים כי הם מאפשרים לאדם לבדוק את עצמו בתחום ההתנהגות המינית (אם כולם עושים זאת זה בסדר או להפך, אם רבים עושים זאת, אולי אני לא בסדר), 'מנרמל' את הבעיות בתחום הביצועי המיני (באמצעות הסקרים הללו למדו הקוראים שאימפוטנציה, שפיכה מוקדמת, ליקויי אורגזמה, כאב בעת קיום יחסים, חרדת ביצוע ועוד, הם תופעות חוחות, כמעט טבעיות), ומאותתים לישראל ולירושלית שאין הם בודדים במצוקתם. יתר על כן, ההכרה הגוברת בכך שחלק לא מבוטל מהבעיות בתפקוד המיני אינן נגרמות בהכרח בשל ליקוי פסיכולוגי (כפי שהאמינו בעבר) אלא בשל ליקוי פיזיולוגי-אורגני, מפחיתה מהסטיגמה ששייכה להם בעבר ומסייעת ל'נרמולן' בתודעה הציבורית.

הסקר המקיף הראשון על ההתנהגות המינית של הישראלים נערך בידי הסקסולוג עמי שקד ופורסם בספר 'להתעסק כחול לבן' (1994). הסקר נערך בשני גלים שבהם נפקדו בבתיהם 1200 גברים ונשים בני 18 ויותר. באמצעות השאלונים נקבעו כמה סולמות: סולם בריאות, סולם שביעות הרצון מחיי המין והזוגיות, סולם האינטימיות, סולם התקשורת, סולם הדחף המיני, סולם הפרעות בזקפה ושפיכה מוקדמת לגברים וסולם האנאורגזמה והוואגיניסמוס לנשים. כעבור שנה, ב-1995, פורסם בעיתונות בהרחבה (המוסף 'זמנים מודרניים' הקצה לו שישה עמודים) דו"ח חלקי ממחקר מקיף על הרגלי מין של בני נוער שערך הפסיכולוג אבנר זיו מהחוג לפסיכולוגיה והחוג לחינוך באוניברסיטת תל אביב. זיו דגם 1230

תלמידים מ-14 חטיבות ביניים ובתי הספר תיכוניים בתל אביב, רמת גן וגבעתיים. הממצא העיקר של הדו"ח, על פי העיתון, היה שהנתונים מפריכים את הדימוי המתירני והפוע, שמייחסים הורים לילדיהם המתבגרים. הנתונים הציגו דווקא תמונה שונה (אף שחייבים להודות שהפרשנות למה נחשב שיעור משמעותי היא סובייקטיבית) זיו מצא ש-36% מהבנים ו-8% מהבנות בכיתות ח'ט' מדוחים על קיום יחסי מין מלאים. בכיתות י"א-י"ב 44% מהבנים ו-21% מהבנות דיווחו על קיום יחסי מין מלאים (ההסבר לכך שיותר בנים מקיימים יחסי מין מבנות נועץ בעובדה ששלושה בנים בממוצע מקיימים יחסי מין עם אותה בת). הבנים גם פעילים יותר מינית גם בפעילויות הקשורות במין אך לא במגע מלא (חיבוקים ונשיקות, נגיעות מעל הבגדים ומתחתם וכיוצא באלה).

בראשית 2002 נערך ביוזמת 'לאשה' סקר מקיף על ידי חברת הסקרים 'גיאוקרטוגרפיה' ונשאלו בו שאלות פרטניות על הרגלי המין של קוראות העיתון כגון: 'כמה סטוצים היו לך עד היום?', 'האם קורה שאת מזייפת אורגזמה?', 'באיזו תדירות אתם עושים את זה?', 'מי יזם את היחסי ביניכם?', 'האם את נוהגת לקיים יחסי באור?', 'האם קורה שאת חוצה רק להתגפף בלי להגיע לחדירה?'. הסקר של 'לאשה', שפורסם בשלושה חלקים (27.1.2002, 4.2.2002, 11.2.2002), זכה לתהודה עצומה, הן במסגרת הקמפיין לקידום מכירת של העיתון והן במסגרת כתבות בעיתונות היומית שתימצתו את ממצאיו, והדבר מעיד שוב על החשיבות הגדולה שמוחסת למיניות היום בארץ.

האון המיני כמדד לאון הלאומי

חב הישראלים עדיין מחזיקים בדעות קדומות ביחס לטיפול בתיפקודם במיטה ורבים נרתעים מלטפל ואפילו להודות במצוקתם. אולם בשנים האחרונות נתן את אותותיו מכבש התעמולה הסקסולוגית, שאותו מובילים חברות התרופות ומוספי הפנאי בעיתונות. אלה חושפים את שכיחותה הגדולה של הבעיה ומקטינים בכך את הסטיגמה שנוצרה ביחס אליה. טרם נערך מחקר מוסמך בנושא אך משיחות שלי עם סקסולוגים מתקבלת הרשם שהולך וגדל מספרם של ישראלים משכבות סוציו-אקונומיות מגוונות המוכנים לא רק להכיר בבעיות התפקוד המיני שלהם אלא גם להיפתח לטיפול מקצועי שנעשה היום נגיש כמעט לכל דורש. הטיפול בליקוי מין נעשה בשנים האחרונות לתעשייה ענפה של תרופות ושל קליניקות פרטיות המגלגלות מיליונים. במאמר שפורסם באוקטובר 1996 ב'סטטוס', הירחון הישראלי לענייני ניהול, נכתב:

סיבוב קצר במכונית ברחבי גוש דן או ריפרוף מהיר בדף האחורי של שני היומונים הגדולים יוליך בסופו של דבר את המסתובב או המרפרף לתובנה מעניינת: הזיקפה הלאומית ניצבת (ואולי דווקא לא) כנראה בפני סכנה. שלטי פוסטר מדיה שואלים אותך ישירות 'לא עומד לך?' ומודעות העיתונים מוסיפות 'עומד ונפל?', 'גומר מהר?'. לפי גודל השקעתם של המכונים לטיפול באונות ובאין אונות בפרסום, הגברים בארץ נותנים כנראה צידוק כלכלי מלא לקיומם של קמפיינים בנושא.

מרפאת המין הפרטית המובילה והבלטת היא 'קליניקת און', המתמחה בטיפול במגוון ליקוי מין ובעיקר בחוסר זיקפה, זיקפה חלשה ו/או לא מספקת, שפיכה מוקדמת ותדירות נמוכה בקיום יחסי מין. 'קליניקה און' החלה לפעול בארץ ב-1989 וכעבור עשר שנים כבר היו לה (לפי פרסומים שלה) 80 סניפים ב-15 מדינות בעולם (חמניה, תורכיה, פולין, ספרד, אוסטרליה, איטליה ועוד), שבהם טופלו לדבריה מאות אלפי איש. גם בישראל היה קצב הגידול של הקליניקה המסחרית מהיר מאוד, ועל פי אתר האינטרנט של החברה ב-2001 היו לרשת עשרה סניפים ברחבי הארץ: חיפה, קריית ביאליק, נצרת עילית, באר שבע, אשדוד, אילת, תל אביב, ירושלים, נתניה וראשון לציון. לא ניתן לאמת את הנתונים הסטטיסטיים שהחברה מפרסמת על עצמה, אך עצם הקמפיין הפרסומי האדיר שהרשת מפעילה מ-1998 ואילך ברדיו, בעיתונות ובשלטי חוצות ענקיים מרמז על עצמתה הכלכלית ועל הביקוש לה. לקמפיין הזה היה יש חשיבות סמלית-חינוכית לא פחות ממעשית, כיוון שהוא תרם בעקיפין גם ללגיטימציה החברתית לשיח הפתוח על בעיות בתחום המין (לא בכדי, נזעקו החרדים והעניין נדון בכנסת). זאת ועוד, המוטו של 'קליניקת און' הוא שטיפול מיני בקליניקה נועד לא רק לרפא ולתקן ליקויים אלא גם לשפר את איכות החיים. ב'אני מאמין' של החברה, המופיע באתר האינטרנט שלה, נכתב: 'אנו מטפלים בכל מי שרוצה לשפר את איכות חי המין שלו, כל מי שרוצה לקיים יחסי מין מלאים, מהנים ומספקים, יותר מכפי שהוא מקיים כיום. כמו כן הטיפול מחזק ומגבר את הבטחון העצמי'. התפיסה הזאת, המשקפת מרכיב חשוב בתפיסה הפוסט-מודרנית של המיניות, באה לידי ביטוי גם במודעות שהחברה מפרסמת. להלן קטעים שפורסמו באחת המודעות שנדפסה בחצי עמוד עיתון ועוצבה כמעין כתבה שמתרתה: 'האם אתם מרוצים מחיי המין שלכם?':

גבר שמרגיש כי הוא לא עומד בציפיות ברגע האמת, יחוש מתוסכל ובלתי מסופק. מסתבר שהיום יותר ויותר גברים מוכנים להודות כי הם מעוניינים בשיפור התפקוד המיני. מן הסטטיסטיקות של קליניקה און בארץ ובעולם עולה כי הרצון לשפר קיים אצל גברים מגיל 18 ועד גיל 85. כל גיל והמאפיינים שלו. באיזה מקום אתה נמצא בטבלה...? רק אתה יודע. בכל מקרה כדאי שתדע שכמעט לכל בעיה יש היום פתרון רפואי אפקטיבי. אגב, לא כל מי שפונה לטיפול סובל מבעיה כלשהי. רבים מהפונים רוצים רק לשפר זוגיותם לגיטימי. [...] מספר הפונים לטיפול רק הולך ועולה. כולם מעוניינים לשפר, ולכולם יש לקליניקה און פתרונות רפואיים אפקטיביים ביותר, גם לשפיכה מוקדמת, גם לזיקפה חלשה, גם להיעדר זיקפה, ובעיקר לשיפור. ולכן לא כדאי לך להתפשר. טלפן עוד היום.

פריחתן של הקליניקות הפרטיות לטיפול מיני דירבנה את קברניטי הרפואה הציבורית לקפוץ על העגלה וליישר קו' עם המגזר הפרטי. בראשית 1998 התקיים כנס חפאי משפחה, קרדילוגים וגינקולוגים שאורגן על ידי מכון 'הרמוניה', רשת מרפאות לטיפול מיני. המכון הודיע כי חתם לאחרונה על הסכם עם קופות החולים להפניית מטופלים לאבחון הפרעות בתפקוד המיני. האבחון נכלל מאז בסל הבריאות. אחת הרופאות דיווחה בכנס על עלייה משמעותית בשיעור הנשים הפונות לתרפיה מינית. לדבריה, 'לפני 15 שנה היה קשה לשלב סקסולוגיה קלינית בזרם הרפואה הכללית. היום פועלת יחידה לטיפול מיני בכל בית חולים בארץ, מדן ועד אילת, ורשימת ההמתנה עמוסה'.

חשוב לציין כי תעשיית הטיפול המיני הולכת וצוברת הצלחה לא רק בשל הקמפיין האפקטיבי והשירות המתיעל, אלא גם ואולי בעיקר משום שהמין נעשה בשנים האחרונות במערב, ובכלל זה בישראל, לא רק תעשייה עצומה של סיפוקים פיזיים, אלא גם ערך, מיתוס ומדד להצלחה בחיים. בקרב ציבור גדול בחברה הישראלית (בוודאי בשכבה היאפית), תיאבון מיני מבטא בריאות, חיות וצעיחות, והסיפוק המיני נחשב למרכיב חשוב בערך

'והיי לי אם ואחות'

הספרות והשירה העברית בשלהי המאה התשע עשרה ובעשורים הראשונים של המאה העשרים משקפת את תפישותיו המיניות של דור התחייה הצינוני. מצד אחד, אזכור הארוטיקה והמין ביצירות הללו (למשל בסיפור 'מאחורי הגדר' של ביאליק, ובמספר סיפורים של גנסין, קבק ובד'צ'בסקי) ולו ברמז, היה בבחינת תקדים חשוב. מצד אחר, הביטוי הארוטי בהן היה נדיר ומצועף. הוויכוח של אלימלך, גיבור הסיפור האהבה הנכזבת של מיכה יוסף ברדיצ'בסקי 'עורבא פרח' (הסיפור מתרחש בגולה ולא בארץ ישראל), שהביע בראשונה את השתחררות הצינונים מכבלי המוסכמות בענייני זיווג ובחירה, ממחיש את הבלבול והמבוכה של הסופר ובני דורו בענייני מין:

ויש אשר הייתי חומד אותה בפשיטות, בעת אשר ישבנו סמוכים על שולחני לקרוא בספר והד נפשה נוגע בנפשי. יודע אני שעלי רק לחבק אותה ולנשקה, כאשר אתאן, ואז אולי ישתנו הדברים... אבל ידי לא תלך במלאכות נפשי, ואני יושב אצלה וקורא, קורא וחומד, חומד וקורא... ולפעמים חמדתי כל כך גדולה עד כי רק בחזקה הנני מושל ברוחי ובכל כוחי אשים מחסום לי, לבל אגע בה כאשר אחפוץ.

הפוריטניות המינית של דור התחייה התבטאה גם בדלות 'מילות מיטה' וביטויי זימה וחשק ביצירותיהם. מחדשי השפה העברית בדורם לא מיהרו למלא את החסר בתחום זה, ואפילו ביאליק ורבינצקי, ואולי דווקא הם, נתנו לנו מהדורה מצומצמת של ספרות האגדה. ביאליק, גדול משוררי דור התחייה העברית, היה אמנם הראשון בשירה העברית, אחרי י"ל פרץ, שהעז לאזכר את המיניות ביחסים בין האישה לגבר. כדברי חוקרת הספרות חמוטל ברי-יוסף, שירתו היתה, 'עשירה בדמויות נשים נאהבות ונחשקות, אהובות וחושקות, נסיכות מלאכות טהורות ואימהות עניות סובלות, מעניקות וחונקות, מאירות-דרך ותמות טיפשוניות, שובבות ומקודשות, צמעות וחמדניות'. אולם גם ביאליק היה בסופו של דבר הססן וזהיר בביטוי מין והארוטיים ביצירותיו מובעת באופן מרחמז ומטפורי בלבד, כמו בשיח 'חיה והנחש':

הנחש: פתחי לי דלתך חיה יונתי! לבקר במעונך הנה באתי! חוה: מה תעשה פה בלילה? בליל חשך, נשף ואפלה?! הנחש: פתחי הדלת יונתי! מהרי! אחר משתעה, ודבריך תדברי! [...] אף כי חוה נגזרה מארץ החיים/ והנחש עתה קצוץ-הרגלים/ אך עוד עתה יזחל הנחש על כרסו/ וישלח בחוה את לשונו וארסו.

פרשנים בני זמננו, שטיפלו ביחסו המסובך של ביאליק לאישה הנאהבת והנחשקת, המשקף במידה רבה את יחסם של בני דורו, 'ראו בהדחקת צרכים מיניים לא מודעים סיבה עיקרית למצוקותיו של המשורר ולדגמי הנשיות המופיעים בשריו'. הדוגמה המוכרת ביותר היא שיח 'הכניסיני תחת כנפך' שנכתב ב-1905, שבו אהבת האם והאחות, שהיא כידוע אהבה א-מינית, מהווה תחליף ואולי מטפורה לאהבה הארוטית לאישה האהובה: 'הכניסיני תחת כנפך, / והיי לי אם ואחות, / ויהי חיקך מקלט ראשי, / קן-תפלותי הנדחות'.

מיניותה של ה'שיקסע'

הספרות העברית שנכתבה בארץ ישראל בשנות העשרים, השלושים והארבעים היתה חסודה בשפתה ותכניה. דבורה בארון נחשבת לאחת הסופרות המעוזות יותר של דור העלייה השנייה והשלישית ובסיפוריה המוקדמים מתוארת באופן חריג לזמנה תשוקה מינית של גבר הכופה על אשתו קיום יחסי מין ואף מכה אותה. אך גם בארון נאלצה בסופו של דבר לסגת מהמתירנות הקלה שלה - לאחר ששמה הוכפש וגברים ריכלו עליה שאיננה בתולה, והיא גנזה את הסיפורים הארוטיים ולא כללה אותם ביצירתה המכונסת.

גם הספרות העברית המתורגמת שהתפרסמה באותה עת לא הכילה קטעים ארוטיים, בין השאר משום שרוב המתרגמים היו מחנכים במקצועם והיו חוזרי שלחות מוסרניות. הקורא הישראלי הצמא למעט ארוטיים, שחי בארץ ב'יובש הסקסואלי' של תקופת היישוב, נאלץ להסתפק אפוא ברמזים ורסיסים של מיניות ברומנים מתורגמים כמו ספרו של גריגורי גאורגיביץ בייליך 'רפובליקה שקיד' (א"י שטיבל, 1932), שעסק בילדים בפנימייה ורמז על אקט של אוננות (הצעירים היו מראים זה לזה בהסתר את הקטע הזה, שנחשב אז למרגש). גם 'סיפורים מן הדקמרון' של בוקצ'ו (הוצאת עופר, 1945), הסולל קטעים ארוטיים, נחשב בזמנו לספר מגרה ונקרא בסתר על ידי נערים רבים. אך הנועז, החושני ולכן גם הפופולרי ביותר באותה עת היה הרומן של הסופר הבריטי ד"ר לורנס 'מאהבה של לידי צ'טרלי', העוסק בפרשת אהבים בין אשת אצולה אנגלייה נשואה למאהב מהמעמד הנמוך. הספר, שיצא לאור לראשונה בעברית ב-1938, כולל קטעים נעזים מאוד לתקופתו, המתארים יחסי מין, ובכלל זה אורגזמה נשית (בשל כך הוא נפסל לפרסום באנגליה בעת הוצאתו לאור). צעירים ישראלים רבים קראו בהם עוד ועוד, 'ידם האחת בשלח והשנייה במחרשה':

קוני לא יכלה להגיע לשיאה לפני שהוא סיים. והוא עורר בה תאוה עזה במעורומי הנער שלו. היה לה להמשיך אחרי סיומו בתנועת ירכים פראית בעוד הוא החזיק עצמו יציב בקרבה בכל כח רצונו ומסירותו עד שהשיגה את שיאה בצעקות קלות מופלאות. [...] תשכב הגברת כאן - אמר בנחת וסגר את הדלת עד שנעשה חושך גמור. במשמעת משונה שכבה על השמיכה. הרגישה את היד הרכה, המגששת, המשתוקקת אין אונים, נוגעת בגופה וממשמשת בפניה. [...] שכבה בנחת, היתה כחולמת, ומדעזעה כשהרגישה את ידו מגששת בזהירות אבל ללא זריזות בתלבשתה. אבל היד ידעה היטב כיצד להפשיטה. הוא משך את תכריך המשי לאט, במתינות, כלפי מטה, מעל לרגליה. ואז נגע בזעזוע של הנאה יוצאת מן הכלל בגופה הרך והחם ומשק את טבורה. והיה עליו לבוא לקרבה מיד, לזכות באושר אין קץ בגופה הרך והנח. ביאתו לתוך גוף האשה היתה בשבילו שעת אושר צרוף. [...] אפילו התנועה העזה של גופו וזרמתו זרעו בקרבה - הכל היה כחלום, שלא הקיצה ממנו אלא כשסיים ושכב בנחת ומשם בחזקה על חזה.

הרומן הארוטי המקורי הראשון שפורסם בארץ - מצרך נדיר שהשמעה עליו עברה מפה לאוזן - היה 'מריה: רומן מחיי הנזירות בארץ' שכתבה שושנה שבבו (מצפה, 1932). 'שבבו', ילידת זכרון יעקב (1910), נצר למשפחה ספרדית ותיקה מצפת. אביה עבר לזכרון יעקב בתחילת המאה העשרים ושימש כמורה לערבית בבית הספר היסודי ביישוב. עם סיום לימודיה היסודיים, נשלחה שבבו להמשך לסימנר למורים לוינסקי בתל אביב,

הישג לא מבוסס באותם ימים. שבבו החלה לפרסם סיפורים קצרים בהיותה בת תשע עשרה. סיפוריה הופיעו בעיתונות ובכתבי העת של החוגים האזרחיים בארץ ('דואר היום', 'בוסתנאי', 'הארץ') ובכתב העת העברי 'הדואר' שיצא לאור בניו יורק. ספריה סוללים שני חומנים – 'מריה' (1932) ו'אהבה בצפת' (1942). עם נישואיה בראשית שנות הארבעים, חדלה לכתוב, ושתיקתה התמוהה נמשכה כחמישים שנה, עד לפטירתה ב-1992. במחצית שנות השמונים 'גילה' אותה חוקר הספרות פרופסור יוסף הלוי מאוניברסיטת בר-אילן, שפירסם מחקר מקיף על יצירתה תחת הכותרת 'בת המזרח החדשה, על יצירתה של שושנה שבבו' (אוניברסיטת בר-אילן, 1996). שנה לפני פטירתה העלתה על הכתב את זכרונותיה ('זכרון יעקב שלי') שצורפו למהדורה החדשה של ספרה 'אהבה בצפת' (2000). בשנת 2001 בחר חבר שופטים של אנשי ספרות ואקדמיה להעניק ל'מריה' את הפרס לספרות מופת לשנת תשס"ב ובכך כמו העניקו הרבליטצה לספר ולסופרת. בהקדמה למהדורה החדשה של הספר, שיצאה ב-2002, כתב יצחק גורמזאנו גורן עורך הסדרה:

מיד עם צאת הרומן זכה לקיטון של ביקורות קטלניות מצד הממסד הספרותי ה'פועלי', צר האופקים דאז, שקשר לו את התואר המפוקפק 'רומן למשרתות', והמחברת הואשמה בכתיבה ספרותית זולה ואפילו פורנוגרפית. אפשר רק לתאר מה הייתה השפעתה של התקפה אכזרית ומתחסדת מעין זו על הסופרת הצעירה. [...] ראוי לציין שבאותה שנה שבה הפסיקה שבבו את כתיבתה (1942) נישאה שושנה לבן דודה דויד כרסנטי, והיא בת 32, כשלעצמו גיל די מתקדם לנישואים ראשונים באותה תקופה. על אחת כמה וכמה לגבי אישה שנודעה ביופייה האקזוטי, שהשאירה אחריה שובל של מחזרים. דויד כרסנטי היה איש טוב שהעריץ את אשתו אבל עובדה היא - בין אם יש קשר בין הדברים אם לאו - יש תואם-זמנים בין נישואיה והפסקת הכתיבה. יש לזכור שהימים היו ימים קשים - זמן מלחמת העולם השנייה, וייתכן שקשויי פרנסה והצורך להירתם לכלכלת הבית תרמו לכך ששושנה שבבו הפסיקה לכתוב. ייתכן שההפסקה הייתה זמנית, וכשינסתה לחזור אל הכתיבה, גילתה הסופרת שהמוזה פרחה לה, וככל שהניחה לזמן לחלוף, כן גבר חוסר הביטחון שלה. ייתכן שחבר לעניין גם פינוק של 'נסיכה ספרדייה', שכיוון שלא קיבלה את קבלת הפנים שלפי דעתה הגיעה לה, מחליטה להעניש את העולם ולחדול מכתובה...

'הנזירה החרמנית', הגיבורה של הרומן 'מריה', היא דמות שכיחה בספרות הארסית וגם הפורנוגרפית במערב בשל הניגוד המגרה בין צניעות להפקרות, ואך טבעי ש'גורה' למציאות הארץ ישראלית הציתה את דמיונם ואת הורמוניהם של הקוראים המעטים שקראו אותו. כמו בספרים אחרים, הדמות המינית היא 'לילית', גויה ('שיקסע' ביידיש) שאיננה מאיימת על צנעת השבט. הספר עוסק במריה ג'דע, צעירה יפה ומלאת חדות נעורים ממשפחה ערבית-נוצרית עשירה ומסובדת בארץ. היא הרה לצעיר עני ויולדת לו בן בסתר. רגשות הבושה והאשמה מובילים אותה, להפתעת משפחתה שאיננה מודעת למשבר האישי שהיא עוברת, להיות לנזירה ולהסתגר במנזר, שם היא נעשית מופת לשאר חברותיה הנזירות בדבקותה ובסגפנותה. אך האש לא כתבה במריה ומתחת לגלימה השחורה מוסיף לפעם הגוף הצעיר הארסטי המשתוקק לסיפוק:

כמה אהבה להימצא עתה בגן, לצאת מכלאה הצר, לרוץ ולהשתעשע בכותנתה לעורה... נמאסה עליה שמלת הנזירות השחורה, שרווליה הארוכים וצווארונה המחניק... כך טוב לה. חשופת זרועות ובתלתלים פזורים - לטוס בגן עם הצפרים, לשיר עמהן את שירת האביב, לחול אתן את מחול העלומים... - צאי אלי! - לחשה לה הרוח. - באוי ואלטפן! רמזה לה השמש מגבוה.

יום אחד מתרחש מפנה בחייה של הנזירה הצעירה. בהיותה במיטתה, 'מחשבותיה נטרדו לדבר מה חדש ומזר, אשר עצם החידוש שבו הפתיעה וזעזעה'. מריה שמה לב שאב המנזר גרגור נועץ בה מבט ארוך וחומד מבעד לחלון תא הווידוי. תחילה היא נבהלת ונרתעת אך אחר כך היא נשבת בקסמו של הכומר יפה התואר ומשתוקקת לממש את אהבתה האסורה. היא מתודה לפניו על משיכתה אליו, והלה, 'מפרפר במלחמת רגשותיו ההפכפכים' ובנפשו מתחוללת מלחמה בין חובתו הנוצרית לתאוותו הגברית. הספר מגיע לשיאו העלילתי והארסטי כאשר הכומר נותן דחור לתאוותו ומתנפל על הנזירה הקטנה בקטע כיבוש טיפוס, שהוא תערובת של אונס והתמסרות מרצון (אף שנרמז שאין הוא מצליח להגיע לסיפוק):

הוא שלח ידיו לאחוז בה.

- לא נאה לך, אבא! - קראה בקול והתרחקה אחורנית

- לא תצאי מפה! - רעם עליה בעינים מזרות אימה

- אתה חוטא!

- אשמתך היא...

- אבי חנני...

והיא נלחצה בפחד אל הקיר.

- אסירתי את! - אמר ולחיוו רעדו ונחיריו התנפחו כנחירי סוס צונף

- הנח לי! נתנה עליו בקולה

- שבוית התמה... הצטחק ויקרב אליה, נפל על ברכיו ויחזק ברעדה ברגליה

- אל תתחמקי, עלמה - צעק וחיוך ארס על שפתיו הדקות - לא תוכלי לי, כי אמנם איום אני... איום מאד... כי אומלל אני...

- מה? - גמגמה - איננה חפצה.. אלהים ירחמך... הנח...

- הה בת ג'דע - לחש - לו ידעת את סבלי. רק בידך להצילני... את אשר הופעת בצלמה של אבלין המתה... אנא רחמיני... אל תזניחיני כמוה...

הביני אותי... האיר לי פניך... אני אוהבך, מריה!!!

היא תפשה בזרועות הכומר וטלטלה אותו אחורנית. אחר יצאה בחפזון את החדר.

הספר מסתיים במיסה הנערכת בכנסייה, שמשותפים בה כל גיבורי העלילה: משפחתה של מריה, אוהבה ואבי בנה, המצפה לשובה אליו בכיליון עיניים, הכומר שטוף הזימה המטיף לקהל שלא 'למלא תאוות בשרים' ובה בשעה מוסיף ללוטש בנזירה מבטים חומדים, ומריה עצמה המנגנת בדבקות בעוגב ומתפללת לגאולת נשמתה.

דרך גבר

ספרות המקור העברית היילידית, שהחלה להתפרסם בארץ בעיקר אחרי מלחמת העצמאות, היתה פורטנית למדי. שלוש יצירות חריגות ופורצות

דרך בתחום הביטוי הארטי בעשור הראשון למדינה היו הסיפור 'אשה ורעותה', הכולל תיאורים ארטיים לסביבים, של יוסף אריכא (סלע, תשי"ג), 'דרך גבר' של יגאל מוסינזון (1954) ו'החיים כמשל' של פנחס שדה (1958).

מוסינזון נולד בעין גנים ב-1917 ואת ילדותו עשה בעיקר בתל אביב. בהיותו בן חמש עשרה סיים את חוק לימודיו בבית הספר החקלאי 'בן שמן' ומאז 'יצא אל החיים'. הוא עבד כטייח, שומר שדות ופלאח, עד שהצטרף ב-1938 לקיבוץ נען, שבו היה חבר עד 1950. בתחילת שנות הארבעים התגייס לפלמ"ח ובמלחמת העצמאות שירת כקצין תרבות בגדוד 54 של חטיבת גבעתי. סיפורי הראשונים נדפסו ב-1944, ב'דף לספרות' של 'משמר' שבעריכת אברהם שלונסקי, ב'דבר', ובקובץ החשוב 'ילקוט הרעים', המניפסט הספרותי של דור תש"ח. מוסינזון נחשב לחבר בכיר בחבורה של סופרי דור תש"ח שחוללו באמצע שנות הארבעים מפנה בסיפורת הארץ ישראלית. אך בניגוד לחבריו הסופרים, שהתמקדו ביצירתיהם בשליחותו הלאומית של היחיד ובהשתלבותו במאמץ הקולקטיבי (הגנה, חקלאות, שמירה, התיישבות וכו') והדחיקו את הקונפליקטים החברתיים והאישיים לקן זווית, מוסינזון טיפל בסיפורי בהרבה נושאים עדינים, כגון מצוקותיו של האמן בקיבוץ, דילמות מוסריות של חברי 'הגנה', יחסים מתוחים בין אבות לבנים, חבלי קליטה של עולים חדשים, ועורר לא מעט מחלוקות ואף שעורריות. מוסינזון גם נמנה עם קומץ הסופרים שדמו ביחסים שבים לבניה, ובכלל זה פיתוי ובגידה. כבר בסיפורו הראשון 'ליל שרב', שנדפס ב'משמר', מופיע הקו הארטי המאפיין את יצירתו. הסיפור עוסק בחברת קיבוץ שבעלה התגייסה לצבא הבריטי. היא מבקשת לצאת ממעגל הבדידות ויוצרת קשר אהבים עם גבר זר שנכנס לחדרה. דרכי הפיתוי מחמזות, כמקובל באותם זמנים, אך אינן משאירות ספק:

שמה ידה על ברכו וחזרה ושאלה 'התבין?', השעינה את כף רגלה היחפה אל ברכיו, מתחה את אברי גופה ואמרה, בלי שום קשר לדבריו: 'הדשא בוודאי לח. רטוב. כסה את רגלי בשמיכה' [...] כף רגלה נצמדה אל ברכו. 'עלי ללכת ולשכב לישון', הרהרה. השהה את מבטו עליה. [...] הוא חש כי השרב חודר לבשרו ודמו אף הוא קודח.

הגבר הולך ומתלהט בהדרגה עד לסיום, שנשאר מחמז בלבד. 'בשנות הארבעים', כתב לימים מבקר הספרות א"ב יפה, 'שהיו פורטניות לכל הפחות בתדמית שיצרו לעצמן והמוסכמות שביקשו לכפות על החברה, נראה היה סיפור כזה נועז ביותר. [...] לא נתמה איפוא כי סיפור זה של מוסינזון, כמו סיפורים אחרים מפרי עטו, עורר עם הופעתם ביקורת חריפה, בעיקר מצד המבקרים בעלי המגמה החברתית, שראו בהם משום הפרת נורמה מקובלת, ארטיקה מופרזת, ואפילו גלישה לעבר הסנסאציוניות. [...] החריף שבמבקרים היה עזריאל אוקמני, שבמאמרו הסלל על "ילקוט הרעים" (משמר, 12.10.1945) תקף את נטיתם של "המספרים הצעירים" לנאטוראליזם חושפני, לנושאים פרוורטיים, לפריקת על חברתית'.

הנועזת ביצירתו של מוסינזון היתה הרחמן 'דרך גבר' (נ' טברסקי, תשי"ג). כאשר יצא הספר לאור ב-1953 רעשה הארץ. על מה ולמה קמה המהומה? קודם כל על תמונת הפתיחה של הרומן, שמסופר בה על מותו של חבר קיבוץ בשם מנדל וילנצ'יק מהכשת נחש כתוצאה מרשלנות וזלזול של החובשת והרופא בנשך. מנדל וילנצ'יק, גבר שעבר את כל מוראות המלחמה ומחנה ריכוז לגולים בסיביר, צועק 'אני אמות, הצילו את חיי!', אך הקיבוץ ממשיך לנחם את שנתו ומתעתד למחרת, כפי שכתב מוסינזון בסרקזם, 'להמשיך למלא את המשימות ההיסטוריות אשר ציוו עליהן הצינות והסוציאליזם...'. עד הבוקר מנדל נפח את נשמתו. הקצף יצא גם על כך שמוסינזון ניסה לטפל באובייקטיביות (שנתפסה בתנועת העבודה כבגידה) במלחמת המחתרות וה'סזון'. הסופר, המבקר והפובליציסט אהוד בן עזר היה תלמיד הכיתה השביעית בגימנסיה כאשר נכח בערב שנערך באולם של מועצת פועלי פתח תקוה לרגל צאת הספר של מוסינזון. לימים כתב על האירוע הזה השאיר בו את רישומו:

הורגש שהאנשים שדיברו באותו ערב אינם מוכנים לעשות איזושהי הפרדה בין הספרות למציאות. עיקר הזעם יצא על הצגת הקיבוץ, באור שלילי: ולעתים קשה היה להבחין מתוך דבריהם מהו עיקר 'פשעו' של מוסינזון: האם בכך ש'הוציא החוצה' ותיאר מעשה אמיתי שאירע בקיבוץ מסויים, או בכך שטפל על הקיבוץ מעשה אשר לא ייתכן כלל שהתרחש בו? והנימה הכללית של ההתקפות המילוליות היתה שהסופר 'יורק אל הבאר ששתה ממנה'!

אך את ה'רעש' האמיתי לא חוללה הביקורת, החריגה לזמנה, על האצולה הצינית-סוציאליסטית, אלא סצנה ארוטית אחת ויחידה בספר, שכולל כתוב בסגנון הסטנדרטי הלא רומנטי של ספרות תש"ח. בסצנה זו הגיבור, רפאל הובר, בוגד באשתו עם עתליה, בתו של המורה שלו מימי הגימנסיה, ג'נג'ית יפה שרגליה משותקות:

הוא חש עצמו תמים ובלתי מנוסה לעומתה - הוא שהיה נשוי מזה כמה שנים ואב לשני בנים. היא לא התביישה בעירום בשרה ונהגה בגופו דרך חירות והיתה מלטפת אותו ולעתים אף מחליקה על אבריו בלשונה הלחה ונטלת אותם לפיה בשקיקה תאוותנית תוך חיך רווה אושר גלוי ובוטח בעצמו. היא לא התביישה בדרך גבר בעלמה ואף הניעה את רפאל מלכתוב את האור. [...] 'היכנס', אמרה והרימה את השמיכה ופיתנה לו מקום בצדה. הוא התפלא לראותה עירומה למחצה. אשד אדום, כפרח גדול, הבהיק מול עיניו על רקע ירכיים נאות ולבנות. הוא שכב והניח ראשו בחולצת המשי. פיטמות שדיה מקרו והיא רעדה קלות בנשקו להן. הוא חש את לבה פועם מול לבו. היא הסיטה ידו אל ירכיה והחליקה עליהן בצוותא, יד ביד. 'אתה תעזור לי', אמרה חרט, והוא הבין כוונתה ונתירא לפתע שמא תלעיג עליו. 'בוא', התחננה. 'בוא. אינני יכולה יותר...'. הוא התרומם על מרפקו והיא התירה כפתורי חולצתה בקוצר רוח ומשכה אותו אל גופה בהמיה שוקקה, נושפת קלות ושפתייה פעורות קמעה. מיד רעד בכל אבריו וגנח בנהמה חסרת פשר וצנח אל כתפה החשופה והיה ממלמל כמה דברי מבוכה שעתליה נתקשתה להבינם. 'אין דבר ילד', ליטפה את ראשו ודוק פרוש על עיניה. 'אין דבר ילד'. רפאל התבייש להביט אל עיניה. הוא עצם עיניו וריח גופה סיחררו מעט. 'אין דבר ילד', חזרה ואמרה וכיסתה בידה על אזנו. 'איך צריך להצטער. אני מבינה'. [...] הוא נטלה בזרועותיו ואימצה אל חזהו וחש בה שהיא נוטפת עסיסה ומתמכרת כליל. 'כן', לחשה, 'כן'. הוא העביר רגליו מעבר לרגליה וכפותיו היו מעסות שדיה, שדיים גמישים ומוצקים. 'כן', מלמלה. 'כן'. היה טוב אלי... נה-ד-ר... פיה היה פעור במילמול תשוקה וחמדה. [...] 'אני אהיה טוב אתך', לחש אל אזנה, והיא משכה קלות בסנטרו. 'אני אהיה טוב אתך. יכול אוכל, ככה, כל זמן שארצה. לא כמו קודם. לא, עכשיו...'. 'כן', רעדו שפתייה באנקת אושר. 'אתה ילד, חכה לי... אל תמרה...'. הוא נשם את ריח שערותיה וגופה, הרגיש כיצד הוא טובל בבשרה, ולרגע נדמה לו שרגליה אינן משותקות.

קורא בו ימים עשוי לתמוה 'על מה היה הרעש'. אך לקוראים צעירים רבים בשנות החמישים זה היה בבחינת 'גשם ברכה' חד-פעמי בתור עונה

מתמסכת של שרב אחטי. 'זה היה משהו מפעים', כתב אהוד בן עזר במאמר הנזכר לעיל, 'משהו שמאיץ את זרימת הדם בגופם הבתול של נערים צעירים. משהו מיסותר. ועם זאת, בכמה מפרטיו אפילו לא מובן'.

ספרות זולה

בשנות החמישים צמחה בשולי תעשיית הספרות המסובדת תעשייה קטנה של ספרות כיס ארטית זולה, שהעזה לעשות את מה שלא היה מקובל אצל אחותה הבכירה - לדבר על מין. הז'אנר הבולט ביותר בתחום היה, כפי שמציין אלי אשד, חוקר הספרות הפופולרית העברית, סדרות בהמשכים על 'גברות במצוקה: תמר, סמדר וכל השאר'. מקורן של הסדרות הללו בנוסחה שהתפתחה בספרות הקלה כבר במאה התשע עשרה בארצות הברית, בצרפת, בגרמניה באנגליה ובמקומות אחרים: 'אשה פשוטה, יפה וטובה נופלת לידי אנשים רעי לב - אם חורגת ומרשעת, מתחרה סקסית ומרשעת, קרוב משפחה חמדנים, בריונים נבזיים וכיזא-בזאת - העושים בה ככל העולה על חכם לאורך כל הסדרה'.

המתווה העלילתי הזה איפשר להפיץ חומר ארטי במסווה של הטפת מוסר. סדרות מסוג זה היו פופולריות מאוד גם בספרות יידיש ומשם מצאו את דרכן לעברית. בשנות השלושים החלו לצאת לאור סדרות בהמשכים: 'היא' (1939), שפורסמה בשמות עט שונים (המחבר היה דוד קרטיק), 'השבועה' (1939) של ה' שונמית (שם עט של ש' בן ישראל מחבר סיפורי הבלש תדהר) היו להיטים. לדברי אשד, סדרות כאלה 'המשיכו לצאת לאור גם בשנות החמישים והשישים אך בשינוי ניכר: את מקום העלילה הטרגית החלה לתפוס עלילה ארטית יותר. גם הגיבורות השתנו; מדמויות טרגיות, סובלות וכמעט חסרות אונים בפני פגעי הגורל, הן הופכות לדמויות פעילות שלפעמים אף נהנות מהרפתקאותיהן'.

ואפרופו גיבורות - ז'אנר העלמות במצוקה' גור בן השאר באמצעות עיצוב עלילות מקומיות-אקטואליות שכיבו בהן חברת מחתרת, מעפילה, עולה ניצלת שואה, סטודנטית, בת קיבוץ וכדומה. דמויות הנשים העבריות נוצרו מן הסתם כדי להוסיף אמינות לעלילה וגם קורטוב של סקס-אפיל, שהרי פורנוגרפיה מקומית מרגשת יותר מפורנוגרפיה מיובאת.

חשוב להדגיש שהתיאורים המיניים בחוברות האלה היו בדרך כלל 'חלביים' למדי ונעזו לקשט את העלילה הרומנטית ולהוסיף מתח ארטי לסיפור, בדומה למה שהיה נהוג באותה עת בסרטי הקולנוע האמריקניים: יד של גבר מונחת על ברכה של אישה, אישה הפותחת כפתורים בחולצה וכיזא באלה. אך אז תיאורים כגון אלה נחשבו לנעזים ולסנסציוניים מאוד. עצם הופעתן של מילים מפורשות כמו 'שדיים', 'גוף חטוב', או 'בתולין' בדפוס עברי נחשבה אז לחריגה מאוד וריגשה רבים.

להלן חזגמה מהספר 'נערות במדרון - חמן אהבה', שיצא לאור בהוצאת 'אסימון' ב-1957. על גב העטיפה הופיע מעין 'פרומו' לספר ובו נכתב:

מהי הדרך לגערה המחפשת אחר ההצלחה? מה הגורמים המובילים גערה אל שפת התהום? מדוע פונה גערה לפריצות? לכל גערה תשובה אחרת. האחת: השאיפה לממון - לעושר. השנייה: השאיפה לשלטון וכיבוש. אולם התוצאה אחת היא: נערות אלו מוצאות עצמן מדרדרות בדרך לא דרך, בנפתולי דרכים מלוצות. נערות אלו מוצאות עצמן במדרון, ללא כל מוצא. 'נערות במדרון' מאת נורמן בליי הנו כתב אשמה נגד מפירי חוק המוסר שאינם מתחשבים באיש מלבד זולתם. המחיר 700 פרוטה.

הקטע שלהלן הוא הארטי ביותר המופיע בספר והוא ממחיש עד כמה ה'נעז' של אותם ימים לא היה ממש נעז במושגים של היום:

היא נסוגה מפניו, אבל סוף-סוף לחצה אל פינת החדר. ידיו שנעשו שוב עדינות מחו את פניה במגבת כלים. 'פריסי, את כל-כך נחמדה, לחש, בעוד התשווקה גואה בו מחדש. זרועותיו נכרכו מסביב לגזרתה, היא נאבקה אתו ולבסוף נוצחה במאבק. בלב נפעם נאנחה, משכה את תנוך אזנו ואחר עלתה לפניו במדרגות.

עם הזמן הלך וגדל מינון הארטיות בסדרות הללו, ובשנות השישים אף הופיעו בספרים תיאורים מפורטים למדי של משגלים. מקצת מהחברות כללו עמודי שער שעליהם התנוססה תמונה לא צנועה וגם בכך היה חידוש נעז. בסדרה 'תמר' מאת 'א' דור-און' (שמו הבדוי של אמנון שפאק) הופיעה תמונה חושפנית של אילת המין הצרפתית בריז'יט בארדו, שעוררה את חמת הצנזורה.

שטף הארטיקה שזרם באפיקים הצדדיים של הספרות הישראלית עורר את חששו של הממסד השמרני. אחד הביטויים לכך היתה תביעה פלילית שהגיש היועץ המשפטי לממשלה בראשית 1960 לבית המשפט במטרה לפסול פרסום של 'חומר תועבה' ולהעניש את המפיצים. הנתבעים היו מנהליה של סוכנות להפצת עיתונים בשם 'אטלס בע"מ' שהוציאה לאור שלוש חוברות ארטייות. שופט בית המשפט השלום בתל אביב זיכה את הנתבעים מן האשמה לאחר שקבע בפסיקתו: 'בהשתמש במבחנים ובהתחשבי במציאות ארצנו, הנני קובע, כי לא שוכנעתי כי הפרסומים הנידונים סללים חומר תועבה במובן הסעיף 179 לחוק הפלילי וכי הפרסומים אלה נטיה להשחית ולקלקל את המוסר של אלה שבידיהם יפלו הפרסומים הנדונים'.

היועץ המשפטי לממשלה עירער על פסק הדין והערער נדון לפני השופטים פ' אבישר, ד"ר ע' יורן ומ' צ'רנובילסקי בבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו. השופט יורן, שכתב את פסק הדין, דן באריכות בשאלה 'חומר תועבה מהו' והסתייע בתקדימים מן הפסיקה האנגלית והאמריקנית. הוא ציין ש'השאלה קשה להכרעה' מחמת החשש שלא לפגוע בחופש הביטוי ובחופש ההבעה האמנותית וכיוון 'שעם שינוי הזמנים משתנים המושגים לגבי חופש ההתנהגות והביטוי הפומבי בשאלות של מוסר המין, ומבחיני העבר, שלפיהם נפסק הדין, עשויים להתיישן'. הוא אף הדגיש בדבריו כי בחר לשופטים 'שהטלת איסורים על דברי פרסום מטעמי מוסר מעוררת בהכרח בעייה מסובכת של ביקורת והבחנה נאותה בתחום כה בלתי ברור ושנוי במחלוקת'. ואף על פי כן סברו השופטים שאין לחוקן את החוק הקיים מתכוננו ולק קיבלו את הערער והרשיעו את המו"ל בעבירות המיוחסות לו בגיליון האישום. נימוקיו של השופט יורן הם מסמך סוציולוגי חשוב, החושף את התפיסה השמרנית על המין בכלל ועל פורנוגרפיה בפרט של הממסד הישראלי באותה עת:

יזמי הפצתן של חוברות אלו יאה להם בוודאי הביטוי 'רוכלים בניבול פה' (dealers in smirt) המצוי באחד מפסקי הדין הנזכרים. ספרות

קלוקלת זו מוצגת לראווה בחנויות ובקניוסקים ונמכרת בריבים במחיר פרוטות. החוברות מושכות עיני בני נוער וכותרותיהן מעוררות את סקרנותם. הן נקנות כחומר קריאה מגרה ומפתה. אמנם, לא הובאה כל עדות על היקף תפוצתן, אך באי כוח המשיבים לא הכחישו את צורת ההפצה העממית. מאידך, לא הוכח שהכתובת 'רק למבוגרים' נועדה באמת להגביל את המכירה וכי המוכרים מקפידים על הגבלה זו. אדרבא, מסתבר שכתובת זו משמשת כדי להגדיל את התפוצה ע"י גירוי סקרנותם של צעירים ומבוגרים כאחד. הסיפורים הם פורנוגרפיה ממש, לפי הערכתנו, ללא כל ערך לוואי אחר. פרקליטי המשיבים לא טענו, אגב, כי הקטיגוריה חייבת להשמיע עדות מומחים והם עצמם לא ביקשו להכשיר את החוברת ע"י עדות כזו מצידם. ברי לנו, כי תכליתן האחת של חוברות אלה היא למשוך קוראים הן ע"י גירוי יצרי תשוקה גסים והן ע"י תיאור מדוחי תאוה פרברסיים חולניים, ועל כן עשויות לגרום להשחתת המוסר.

למה בדיקת התכונן השופט במילים החמורות 'יצרי תשוקה גסים' 'מדוחי תאוה פרברסיים חולניים'? האמנם כך תפס את הספרות הפורנוגרפית? התשובה לכך ניתנת מבין השיטין בעמוד הקודם של פסק הדין, בדברי השופט על תוכן של החוברות. מה שבאמת עורר את שאט נפשם של השופטים היה המין ההומוסקסואלי המתאר בחוברות הללו. להלן חלק מתיאוריו:

שלוש החוברות מודפסות על נייר זול עם תצלומי-עירום למחצה על עמודי השער ובצדם כתובות אלו: 'מערומי החיים. נותן ממיטב הסיפור מחי ההומו... [ההומוסקסואלים ע.א.] בתמונה ובסיפור [...] החוברת הראשונה - 'בת טובים' - מכילה סיפור על מדוחי אהבה שגיבוריו הם נערה בת שבע עשרה ושני גברים העוסקים במשכב זכר. תחילתו - תיאור מערומי גופה של הנערה. הקטע הבא - מערכה של מעשי סדום בין שני הגברים הצעירים. לאחר מכן בא תיאור מפורט של התעלסות באהבים בין הנערה ובין אחד הגברים, תוך שחייה במים, המסתיימת במגע מיני. הנערה צמאת האהבה מוזמנת לבסוף עם שני הגברים בדירה אחת וכאן מתוארת פרשה של הוללות מעוררת סלידה, שבה נוטלת חלק כל השלישיה. הנערה מזדווגת עם השניים, תוך צליפות שוט על בשרה, ואלה שוכבים יחד משכבי-זכר. [...] החוברת 'השוד הגדול - או - חתיכה ושני ברנשים' עניינה ג"כ מעשי-זימה בין שני גברים הומוסקסואלים ואשה צעירה מתחברת אליהם. [...] הסיפור 'משולש נסגר' מגולל אף הוא פרשת ניאוף משולשת. אך השלישיה כאן היא - שתי נשים וגבר אחד, והנושא העיקרי - אהבה לסבית.

פסק הדין השמרני הזה, שניתן במאי 1961, לא הביא להפסקת הגל החדש של ההוצאה לאור של ספרי כיס ארוטיים. כך למשל, הוצאת 'ספרי כיס-כתר' הוציאה ב-1961 סדרת ספרים ארוטיים, כגון 'מנוחת הלוחם', המתאר כ'רומן נעז על עירום ועריה החושף את הרגלי המשכב של השכבה המשכילה בצרפת'. עם זאת, אפשר לשער שהמפיצים נעשו קצת יותר זהירים בתיאור מרוכלתם. אחד מאמצעי הזהירות היה הוצאת ספרות ארוטית במסווה של ספרי מלחמה, ריגול והרפתקאות. הסדרה הראשונה מן הז'אנר הזה היתה סדרת ספרי הסטאלגים (מחנות שביים) בהוצאת 'פיל' שהופיעה לראשונה ב-1961. לדברי אלי אשד, מקורו של ז'אנר זה הוא בארצות הברית: 'סיפורי סקס וסאדיזם על רקע מלחמת העולם השנייה היו פופולריים שם ופורסמו בכתבי-עת "לגברים", לצד ציורים מפורטים ביותר של נשים נאציות עוסקות בעינוי שביים. סיפורים מעין אלו זכו בלגיטימציה שלא ניתנה לסוגים אחרים של ספרות פורנוגרפית; הם הוצגו כסיפורים אותנטיים על מעשי הזוועה של הנאצים. משם התפשטה "האופנה" ברחבי העולם. היא הגיעה לאירופה, ולעולם הערבי ואף לישראל.'

המו"ל של סדרות הסטאלגים הראשונות היה עזרא נרקיס, שהתמחה בסדרות מערבוניים פופולריות כמו 'בוק ג'ונס' ובחברות טרזן. ציר העלילה היה זהה ברוב הספרונים: 'שבי מערבי מגיע למחנה שביים גרמני ומגלה עולם פחוע ולא מוכר של סטיות מיניות. הקצינים הנאצים עצם והותירו את הפיקוד בידי נשות אס-אס סדיסטיות, לרוב בלונדיניות ואריות טהורות. השבי עובר סדרת השפלות מיניות, לעתים נאנס לפני עיניים או אחריהם. בסוף הוא וחבריו השביים נוקמים, לעתים אונסים ומענים את השומרות בעצמם'. פה ושם היו גם סיפורים על אסירות שסיפקו את תאוותם של קציני המחנה. חשוב לציין שהשביים בספרים אינם יהודים, למעט ספרון אחד, מן הסתם בשל הרגישות לנושא וגם משום שיהודים לא היו בדרך כלל שביי מלחמה אלא אסירים שנכלאו לצורך עבודות כפייה או השמדה. העלילות היו כמובן פרי דמיונם של המחברים, שהשתמשו בנוסחת הבידור המסורתית המושכת של אלימות וסקס, אך הרקע - ואולי גם חלק מסוד קסמה של אותה ספרות - היה דמויות אמיתיות של סוטים נאצים ושל פעילות מינית חריגה שהתבצעה במחנות מהסוג הזה במלחמת העולם השנייה. לדברי אלי אשד:

הדמויות הנאציות בספרים שאבו השראה מנשים כמו אלזה קוק, אשת מפקד מחנה הריכוז בוכוונאלד, שהחזיקה בחדרה אהילים מעור של בני-אדם, ואירמה גרזה, השומרת הידועה לשמצה ממחנות אושוויץ וברגן-בלזן. גרזה, צעירה ונאה, נודעה בגילויי הסדיזם שלה כלפי אסירים יהודים. ככל הנראה, הייתה המאהבת של ד"ר יוסף מנגלה ושל מפקד ברגן-בלזן ג'וזף קרמר, ונודעה כמי שלקחה מאהבים מבין האסירים הלא-יהודים במחנות והלקתה אותם במגלב, כשלא סיפקו את רצונה. [...] גם לני ריפנשטאל, בימאית סרטי התעמולה הנאציים וידידתו של אדולף היטלר, הייתה מקור השראה מועדף על כותבי הסטאלגים.

ספרי הסטאלגים נכתבו תחת פסיונים של שמות סופרים זרים (מייק לונגשוט, רלף בוצ'ר, אריך לינדרשטרם, ועוד), בעיקר משיקולים מסחריים, כלומר כדי ליצור הילה של סופר זר. הספר הראשון בסדרה, 'סטאלג 13', קיבל את ההשראה לשמו כנראה מסרט המלחמה המפורסם של ביל ויילדר 'סטאלג 17' (1953). זוהי דרמה קומית על שביים במחנה נאצי, שחיבר מייק באדן. הספרונים הבאים בסדרה - 'סטאלג 3', 'סטאלג 33', 'סטאלג 1000' וכוצא באלה - נועדו מן הסתם לחדד את האסוציאציה של בית כלא. לעתים הוחלף המספר בשם מלודרמטי כמו 'סטאלג הזאבות', או 'סטאלג המוות'. הכותרת הזוהי נועדה כנראה להדגיש את הממד הסדרתי של הספרים, ליצור אפקט שרשרת המוכר בסדרות טלוויזיה. העטיפות אויחו בציורים ארוטיים צבעוניים, בנוסח כרזות הקולנוע באותה תקופה, ובגוף הספרים הופיעו קומץ איורים ארוטיים בשחור לבן. על התקבלותם של ספרי הסטאלג כותב אשד:

ב-1962, בעקבות הצלחת ספרוני הכיס של נרקיס, קמו לו חקיינים רבים. אחד מהם הוא המזוהה ביותר עם סדרת הסטאלגים, 'הייתי לכתו הפרטית של קולונל שולץ' בהוצאת 'עשת'. הספר שהוגדר על ידי עיתונאי התקופה כנורא והמזווע ביותר שיצא אי פעם בשפה העברית, תיאר התעללות של קצין נאצי בצרפת הכבושה בצרפתית צעירה שהעזה לטטור לו. עם הופעתו הוא הוחרם מיד על ידי הצנזורה ונחשב היום פריט יקר ערך לאספנים. [...] נרקיס סיפק תשובה מהירה למתחרים, ופנה לאוריאלי שכתב עבורו את 'כלבתו של שולץ'. [...] ההסלמה המילולית בתיאורי הפורנוגרפיה גררה מחאה מצד שומרי מוסר שונים, והמשטרה ניסתה לאסור את הפצת הספרים ולהחרים עותקים קיימים. נרקיס זומן

לחקירה בעקבות תלונה של אב נזעם, שתפס את בנו קורא ב'סטאלג' 13'. [...] והיתה תרעומת גדולה מאד של ניצולי שואה על הספרות הזו שהפכה את הטראומה הפרטית שלהם לעסק פורנוגרפי. [...] המחאה הקלושה לא ריפתה את ידיהם של מפרסמי הסטאלגים. ב-1963 פעלו בשוק כמה הוצאות, שהוציאו ספרון חדש כמעט מדי שבוע והעסיקו כותבים אלמונים, שרובם היו סטודנטים צעירים. כעת עסקו הסטאלגים לא רק במחנות שבימים גרמנים, אלא גם במחנות יפאנים, קומוניסטיים, צפון קוריאניים, קובניים ואפילו של מורדים אלג'ירים. [...] בסך הכל יצאו בישראל כ-75 ספרים שונים מז'אנר הסטאלגים.

הופעת הז'אנר הזה בצל משפט אייכמן, שבו נשמע סיפורים מצמררים של ניצולי המחנות, ועוד יותר מכך ההצלחה הגדולה שלו בציבור הישראלי (בני נוער רבים קראו את הסטאלגים בשקיקה והם הפכו לימים לחלק מסמלי התקופה) נראית לכאורה תמונה ואולי אפילו פרוורטית. אולם דומה שמבחינה פסיכולוגית אפשר למצוא לה הסברים פשוטים למדי: למשל, הקסם האחטי של הרע; המשיכה אל האפל וההנאה שמפיקים אנשים רבים מהמפגש עם הזוועה; השילוב, האפייני לעולם הפורנוגרפיה, בין סאדיזם למיניות ובין שולט לנשלט; ואולי גם דחף הנקמה בנאצים, שהרי הקלגסיות נאנסות בסוף העלילה ובכך כמו באות על עונשן. סיבה אפשרית אחרת להופעת הספרות הזאת באותה עת, שאותה מציין אלי אשד, היא הביקוש שנוצר בעולם אחרי מלחמת העולם השנייה לפרוזה, להצגות ולסרטים שעסקו במלחמה, כחלק מתהליך ההשתקמות מהטראומה ומהרצון להבין מדוע ואיך כל זה קרה. העיתונות באיחופה ובארצות הברית הוצפה באותה עת בכתבות, יצאו לאור ספרי היסטוריה ובדין שעסקו בשואה ובנאציזם, וגם הקולנוע והתיאטרון נמשכו לנושא. לעברית תורגמו באותה עת ספרים כמו 'עלייתו ונפילתו של הרייך השלישי', 'הגשר על הנהר קוואי', 'הססמה היא גבורה', 'חומות קרליץ'. טבעי היה אפוא שהביקוש הזה יתורגם גם לז'אנר ספרי הכיס שנעשה פופולרי באותה עת בעולם וגם בישראל (בעיקר ספרי טרזן, מערבוניס ובלשים). משפט אייכמן, שפתח צוהר לזוועות שנעשו במחנות, רק תרם לסקרנות הזו.

אך דומה שהסיבה העיקרית להופעת הסטאלגים היא פשוט הצימאון לחומרי גירוי מיני בעידן של יובש פורנוגרפי. אפשר שכדי לעקוף את קוד הפורטיות, נאלצו יצרני הפורנוגרפיה 'הרכה' בארץ להרחיק את עדותם לתקופה הנאצית. כיוון שעיסוק בחומרי מין ופרסומם נחשבו אז לטטייה, שיוכם לעולם הסוטה (העולם הנאצי) סיפקה את הכסות המתאימה לפרסומם. המסר הסמוי היה: אתם קוראים על סקס שלא קורה כאן, במקומותינו הצנועים והמהוגנים, אלא במקומות מקוללים ואצל אנשים פרוורטים, ולכן זה חומר המותר בקריאה. להלן דוגמה לסגנון שבו נכתבו תיאורי הסקס בסטאלגים, סגנון שהיום בקושי היה נכלל בהגדרה אחטיקה. בעלילה זו, האסירה שוכבת עם האלחוטן של התחנה, כדי להרדימו ואחרי שהוא נרדם היא מתגנבת לחדר האלחוט כדי להעביר תשדורת לבעלות הברית:

חדרו של קליין נמצא בקומה השנייה של הבנין, כשהוא צמוד אל חדר האלחוט. [...] תמיד איבד את עשתונותו, שעה שהיתה מגיחה מבעד לחלון וצונחת אל בין זרועותיו. היא היתה משכרת אותו ביפי עלומיה, בחושניותה הפורצת, בשדיה המלבלבים, הנצמדים אל חזהו. הוא ידע, כי היא עירומה כליל מתחת לשמלה הדקיקה, הקלה, וכי די בפעולה מהירה אחת, כדי להסגיר לו את הפירות הבשלים של ירכיה העגולים, חזה הרך ובטנה העגלגלה. מיד היה מאבד את שיווי משקלו, ונסחף בלב נפעם אל זרועות התשוקה העמוקה כתהום. [...] הוא חיבק אותה וכיסה את גופה בנשיקות של טירוף, מבלי לפסוח על דבר. כמו בחלום, שמע את אנקות התשוקה בוקעות מפייה, שעה שגרה אותה אל המיטה, והיא השתרעה עליה, מופקרת בתשוקתה ופניה לזהים. בן רגע הסיר את בגדיו והיה שרוע לידה, מצמיד את גופו אל גופה, סופג מחומה ומנעוריה, מתמזג אתה להווייה אחת, תוך התרגשות גוברת והולכת, הולכת ופורצת... לאחר מכן, שעה ששכב לידה, נינוח וחסר כוח, היתה ידו הימנית חובקת את גופה העירום, כשהאצבעות סוגרות על השד העגול, המרטיט, עתיר הפיטמה.

אחרי 1963 הלכו הסטאלגים ונעלמו מן המדפים ואת מקומם תפסו סדרות על סוכנים חשאיים, שהושפעו מסרטי ג'יימס בונד הפופולריים. הפופולריות והאחטיות ביותר היתה הסדרה 'פטריק קים'. את הסדרה, שהחברת הראשונה שלה יצאה לאור ב-1964, הוציאה לאור 'רמדור', הוצאה לאור הבולטת ביותר בארץ בתחום ספרות הכיס האחטית. לצד סדרה זו היא הוציאה לאור גם חמישים חמנטיים כגון 'הצמאים לאהבה, חמן מרתק ומסעיר אודות פשע מין' (1964). גיבור סדרת פטריק קים הוא סוכן חשאי ואיש קארטה קוריאני-אירי, ענק מסוקס ועז הנפש, היוצא בשליחות הסי-אי-איי להציל את העולם החופשי משורה של רשעים - סוכני אויב חסים וסינים, מדענים מטורפים וראשי כנופיות פשע, וגם נאצים זקנים הזוממים להקים את הרייך הרביעי. בספר 'מטרון עד זבנג' כותב אלי אשד כי 'בכל עלילה [בסדרה] מופיעות לפחות שלוש נשים מפתות במיוחד: בין שהן טובות לב ואפילו מלאכיות ובין שהן רעות לב וזנותיות, הן תמיד סקסיות (והתוצאה: התרחשותן של לפחות שלוש פעילויות מיניות לאורך הספר) [...] הספר הראשון בסדרה, שנקרא 'תאוות בשרים בסן פרנציסקו', רווי תיאורי משגל מפורטים. אחר כך, אורי שלגי [בעלילה של הוצאת 'רמדור' שהדפיסה את הסדרה, ע"א] הוריד מעט את מיון הסקס במשך כמה שנים, אך בסופו של דבר חזרה הסדרה לסורה'. במיטתו של קים התארחו ללא אפליה נערות בנות כל הגזעים והעמים והוא לא בחל גם בקטינות.

המחבר הראשון של סדרת פטריק קים היה סטודנט צעיר לספרות (ולמים מרצה לספרות) בשם גלעד מורג. ב-1966, אחרי שיצאו לאור 25 ספרים, תפס את מקומו פנחס דנצינגר, ובשנות השבעים החליפו אותו בזה אחר זה איל מגד, שלמה פרנקל, אשר דורי, איתמר לוי, עמוס אריכא, אריה מקל ואחרים. חוברות חדשות בסדרה המשיכו לצאת עד ראשית שנות השמונים. בראשית שנות התשעים, לאחר מספר הדפסות חוזרות, סיימה הסדרה את חייה.

תיאורי הסקס בסדרת פטריק קים, כמו בסטאלגים, עסקו במשחק המקדים ולא השתמשו במושגים סקסואליים מפורשים המקובלים בשפה הכתובה והמדוברת היום - 'חדירה', 'מציצה', 'חירמון', 'אורגזמה', 'זין', 'סס' וכיוצא באלה. ברגע השיא 'הורד תמיד המסך' והסופר השאיר את הסוף המרטיט לדמיונם של הקוראים המגורים. תיאורי הסקס הללו מעלים היום בת צחוק על השפתיים, שכן בפורנוגרפיה, יותר מבכל ענף אחר, 'תמונה אחת' שווה מן הסתם 'אלף מילים'. אולם אולי דווקא המלל העשיר, שתמיד מתאר בעיקר את גוף האישה ולא את גוף הגבר, שנעדר במקור להחליף את התמונה המצונזרת, שווה לעתים (מבחינה אחטית) אלף תמונות, כמו בדוגמה הבאה:

הקוריאני הענק עצר את נשימתו. היא היתה נהדרת. לרגע עמדה כך קפואה בתנוחה שבה השליכה את המעיל כשהיא ניצבת על קצות אצבעותיה, גופה התמיר והמחוטב נטוי לפניו וזרועותיה שלוחות לעברו, מתחת לחולצה הדקה לבשה רק חזיה זעירה אשר לא נועדה להסתיר הרבה. [...] היא התפתלה וניסתה להתחמק מאחיזתו. פאט צחק. שפתיו מצאו את שפתיה ונצמדו אליהן בלהט, הוא אימץ אותה אליו וחש

בהנאה את שדיה המוצקים נמחצים אל חזהו. [...] הנערה הזו ידעה לנשק! שפתייה הלוהטות נצמדו בשקיקה אל שפתיו הנוקשות של פאט. לשונה החמה דילגה מתוך פיה והסעירה את פיו כשהיא שולחת זיקי חשמל מרצדים לאורך גופו הדרוך ופוגשת לבסוף בלשונו. אחת מזרועותיה החשופות התרוממה ונכרכה סביב ערפו המוצק, היא מלחצה אליו במלוא אורך גופה התמיר והגמיש. בעוד שפתייה הלוהטות יונקות בהנאה את נשיקת הסער שלה גלשה אחת מכפות ידיו האדירות לאורך גבה הישר, התעכבה לרגע על השקערורית המהוקצעת של מתניה וירדה אל אחוריה העגלגלים המוצקים ואל ירכיה החטובות והמלאות. [...] היא נאנחה למגע ידו החופנת והמעסה את שדה, לרגע היה דמה ששמימה נעתקת מפיה, היא נשמה נשימה עמוקה וניתקה את שפתייה משפתיו. עם הנשימה תפח שדה בתוך כף ידו ואצבעותיו ננעצו עמוק בבשר הרך הרוטט והמזדקק מתחת לבד הלח. [...] 'הסר את בגדיך!' אמרה באותו קול חרישי ומסעיר. [...] פאט ניצב לפניו זקוף ועירום, בגדיו היו מונחים בערימה על גבי הרצפה, גופו אדיר השרירים היה מתוח ודרוך-מוכן לאהבה. [...] בתנועה מהירה התירה את חגורת העור הרחבה, פתחה שני כפתורים ומשכה ברוכסן. החצאית הצרה גלשה מעל מתניה המעוגלות, החליקה לאורך ירכיה ושוקיה החטובות וצנחה במעגל למרגלותיה. [...] פאט עצר את נשימתו. במערומיה היתה יפה עוד יותר. [...] סריטה היתה מוטלת עירומה על המיטה [...] הקימור העז של מתניה אשר זרם מקו עדין ומחוטב אל ירכיה המושלמות ואל שוקיה העדינות היה מדהים ביופיו החושני והמסעיר. 'סגור את הדלת, פאט'. לחשה.

אלי אשד מציין כי 'בספרים המאחרים יותר, בשנות השבעים והשמונים, כבר נחשף הקורא לתיאורים ארוכים ופרטניים, פורנוגרפיים כמעט'.

דרכים לזהות

הסקנדל המיני המתקשר הראשון בתולדות הפוליטיקה המודרנית התרחש בבריטניה ביולי 1961, ב'פרשת פרופימו'. ג'ון פרופימו, שר המלחמה בממשלה הבריטית באותה עת, נתפס במיטה עם זונת צמרת בשם קריסטין קילר. ההלם והמבוכה הרקיעו שחקים כאשר התברר שקילר שכבה גם עם הנספח הצבאי בשגרירות הרוסית בלונדון. זה אירע בשיא המלחמה הקרה כאשר הפחד מפני השתלטות הסובייטים על המערב הפך להיסטריה. בעקבות החשיפה התפטר פרופימו והסערה שככה, אך מאז ועד ימינו שערוריות סקס ופוליטיקה צצות מפעם לפעם בבריטניה.

העיתונות הישראלית, למעט 'העולם הזה', לא הקדישה לפרשה הפיקנטית הזאת מקום נרחב ולא ניצלה אותה לדיון מעניין בקשר האפשרי שבין פוליטיקה לסקס במדינת ישראל. היזמית היחידה שניסתה להפיק משהו משערורית המין הזאת, שעשתה סתרות ברחבי העולם המערבי סולו, היתה הוצאת 'רמזור'. ב-1963 היא הוציאה לאור ספר כיס בשם 'שערורית קריסטין קילר', כל האמת העומה' בחתימת ח. בן יצחק. על העטיפה הופיעה דמות אישה המסתירה טפח וחושפת טפחיים, ובקצה העטיפה נכתב: 'הפרשה שזעזעה את ממשלת הוד מלכותה'. בדף הפתיחה נכתב בתוך מסגרת שחורה:

השערוריה המינית של הדור: כל האמת בכל מערומיה [מילה זו נכתבה מקור בפונט גדול יותר, ע"א] אודות הסקנדל הגדול ביותר שזעזע אי פעם ממשלה. גערת החשק והשעשועים שכמעט והפילה ראש ממשלה מוצגת לקהל העברי כפי שהעיתונות האנגלית הציגה אותה. עדויות גלויות אודות חיי הוללות של 'מבקריה' בכל הפרטים הפיקנטיים. פרשנות ממולחת וחודרת שזורה בפרטים לא ידועים וסנסיציוניים. כל זאת בספר כיס הנמצא למכירה בכל הקיוסקים ודוכני העיתונים לתקופה קצרה בלבד [שלוש המילים האחרונות נכתבו במקור בפונט גדול יותר, ע"א].

בעמוד האחורי של הספרון הופיעו תחת הכותרת 'הסנסציה הספרותית של השנה', שלושה תצלומים של קילר בבגדי ים ובבגדים חושפניים. על אחד נכתב 'בבגדי עבודה', על השני 'פלגשתן של שרים' ועל השלישי 'מוכנה לכל תעלול'.

ספק אם בישראל היתה פרשה מעין זו מתפתחת לממדים כאלה, לא משום שהפוליטיקאים הישראלים מתנזרים אלא משום שעיתונות הישראלית אימצה לעצמה כבר בראשית דרכה קוד אתי בלתי כתוב שלא מערבים פוליטיקה וסקס ולא נכנסים לחדרי המיטות של הבכירים. לא ידוע מדוע אומץ קוד זה; אולי בגלל הכבוד שרחשו עיתונאים שנים רבות למנהיגות, ואולי היה כאן מעין קשר שתיקה בין גברים, שהרי העיתונות והפוליטיקה בישראל היו עד שנות השבעים כמעט על טהרת הגברים. אפשר שגם אופייה המשפחתי של ישראל מסביר את התופעה, וכן העדר עיתונות צהובה 'ראויה לשמה'.

העיתון הצהוב היחיד, 'העולם הזה', היה גם הראשון שהעז לסדוק במעט (לא ממש לשבר) את קוד השתיקה. השבועון 'ישב על הזנב' של אישים רבים במערכת הפוליטית, אך מכולם ראה ברב-אלוף משה דיין בכיר ה'נבלים' והעיסוק בו היה לאובססיה עיתונאית. 'העולם הזה' הירבה בפרסום רכילות, לעתים מרושעת למדי, על חיי הפרטיים של דיין ועל חיי משפחתו ומקורביו וגם חשף את העבירות שביצע דיין במסגרת תחביבו, הארכיאולוגיה (חפירות לא חוקיות ונטילת עתיקות ללא רשות).

דיין נבחר להיות המטרה המועדפת על 'העולם הזה' אולי משום שראה עצמו מעל לחוק ועבר עבירות שהיום היו בודאי גוררות הגשת כתב תביעה משפטית נגדו. ואולי משום שסימל את דור ההמשך באוליגרכיה המפא"יניקית, שבה נאבק 'העולם הזה' ללא לאות. ואפשר גם להביא הסבר פסיכולוגי. דיין הצבר ה'בילאדי' הקסים את אבנרי, המהגר בעל המבטא ה'יקי' שחלם להיות כנעני, וההיקסמות הזאת, שאבנרי הודה בה בראיונות עמו, יצרה תגובה של משיכה-דחייה. דיין נהפך למטרה לחיצו המורעלים של 'העולם הזה' (ומאוחר יותר גם של 'בול') גם משום שהיה 'פרפר' לא קטן, מושא טבעי לכתבות רכילות בכל צהובן.

ב-1963 פירסם 'העולם הזה' לראשונה כתבה נרחבת (זו היתה למעשה כתבת 'פול-אפ' לידיעה שהתפרסמה בעיתון 'חרות'). שבה שבר את קשר השתיקה סביב תחביבו של דיין וכתב ש'הקשר בין דיין לבין ארכיאולוגיה אינו רק תחביב חביב'. באותה שנה, כאשר יצא לאור הרומן של הדסה מור 'דרכים לזהות' (הוצאת 'קוק' 1963), ספר שנתפס כ'רומן מפתח' המבוסס על יחסיה האינטימיים של המחברת עם משה דיין, היתה מור לגיבורת 'העולם הזה'.

'דרכים לזהות' כתוב בשפה קולחת, שונה מהשפה ה'מקראית' שאיפיינה את הספרות הקנינית באותה עת, ונקרא כיומן אינטימי, מעין מהדורה

ישראלית של ספרי פרנסוואז סאגאן הפופולריים. גיבורת הספר, הגר מיחז, בת 'העיר כינרת', משרתת בצה"ל כמורה-חיילת. לפני השחרור היא פוגשת בסגן-אלוף גד דרום ומתאהבת בו. יחסיהם מתהדקים, הוא מתגרש מאשתו, עוזב את ביתו ואת שתי בנותיו ונושא את הגר לאישה. לתמונה נכנס גבר שרמנטי ואמביציוזי, בעל עבר קרבי מפואר ועתיד מזוהר, בשם מתי יניב. יניב הוא אישיות בכירה במדינה (מנהל מפעל המים הארצי), חברו מילדות של סגן-אלוף דרום. אך החברות אינה מרתיעה אותו מלנהל חומן (בשלב הראשון אפלטוני) עם אשתו של החבר. גד דרום מגלה את הבגידה והיחסים בינו לבין אשתו הצעירה הולכים ונעשים מתוחים. חייו מוסיפים להידרדר במורד כאשר הוא לוקה במחלת כליות, נחל אכזבה בעבודתו ופורש מהצבא. יניב מסדר לו משרה במפעל המים ודירה בירושלים, בעיקר כדי להרחיקו מאשתו, שאתה הוא ממשיך לנהל פרשת אהבים (כאן רמז לפרשת צדד ואוריה החיתי). הפלירט התמים לכאורה בין הגר למתי, שהתפתח לאיטו שנתיים-שלוש, מגיע לנקודת תפנית ולשיאו של הרומן, כאשר המאהב, איש האון הצבאי והמיני, נתקף להט בלתי נשלט ונפנה לכיבוש הסופי של 'היעד' - פילגשו. זהו כיבוש במלוא מובן המילה, שכן האקט המיני מתואר כאונס שבסופו באה ההתמסרות מרצון:

תליתי בו מבט של הערצה. הנה, יושב פה לידי גבר-בגברים, שאצבעותיו המצולקות ורגליו הפגועה הם עדות נאמנה למיבצעים נועזים. השענתי ידי לאחור והסתכלתי באש המהבהבת ובאצבעות רגלי המפשירות בחומה [...] אספתי את רגלי כדי לקום ממקומי כאשר לפתע, בנמרץ, תפס אותי מתי והקיפני בזרועותיו. הוא הצמיד את שפתיו בכוח אל שפתי, ואחר אל צווארי ושערי, וידי החליקו ברטט מגבי לחזי ולמתני. מרוב תדהמה לא תפסתי תחילה את המתרחש ואחר כך אימצתי את כל כוחותי כדי להיחלץ מזרועותיו, אלא שהיו אלה מאמצי-שווא. הוא השכיבני לרחבה של המיטה וגחן עלי בכל כובד גופו, מתנשם בכבוד. [...] לאורו העמום של התנור חשתי את תנועות ידי הרוטטות ונאקותיו שעה שנתקל בקשיים בהסרת 'המכשולים' שבדרכו עד אשר כבש אותי סופית. החצאית שלבשתי היתה צרה מדי, וחגורת-הגרביים לא נפתחה בנקל, ואילו אני הקשיתי עליו בתנועותי המנוגדות ובקריאותי הנואשות שניח לי ושיעזבני לנפשי. המשבר הרגעי, שבא עקב אי-אמוני בעצמי, בא ברגע בו הצליח סוף-סוף לחדור אל תוכי. כי באותה שניה, בה הוסרו כל המחיצות בינינו, כמעט וצעקתי במעמקי לבי שלעולם, לעולם, אל ייגמר הרגע הזה, ומי יתן וימשך לנצח... אלא שרגע זה, כמדומה, היה הקצר ביותר בתולדות הזמן. היה זה רגע שארך לא יותר מעשר שניות. ואחרי עשר השניות של איבוד-החושים באו עשר השניות של ההירגעות, ואחריהן, השתרעה לפני מציאות אפורה ומכוערת. הוא קם מעלי בחיוך של נצחון ושל סיפוק, והתחיל לרכוס את כפתורי מכנסיו. לא הוכחתי על מעשהו. לא גיבתי ולא הטפתי לו מוסר. התקנתי את הבגדים שהוסרו מעל גופי, בתנועות של חתולה מתמתחת, ושאלתי, ספק רצינית ספק אירונית: 'אז מה, בא הזאב על סיפוקו בזלילת הכבשה הקטנה הזאת, שהצליח לצוד בתחבולות-ערמה?'

חרף התקיפה המינית וחרף ביצועי המיניים הכושלים ב'אונס' שלעיל (המנוגדים לכאורה לביצועיו בשדה הקרב), הגר מעריצה את יניב ומתמסרת לו כשפחה המתמסרת לאדונה העריץ. היא מתגרשת מבעלה, לאחר שילדה את בנם המשותף, ומצפה להיזקק הקשרים בינה לבין יניב. הבעל המקורן מתפטר מחברת המים ונשבע לנקום את כבודו האבוד ולהיפרע מהנאף. הוא שולח ליניב מכתב נסער שבו הוא מכנה אותו 'שפל', אחר, גזלן חסר לב, ומכתב לנעמי, אשתו של יניב, הבאה לבקח בביתו. אך גד דרום הוא אדם אבוד וחסר אונים ואין בכוחו לחסל את הקריירה המבטיחה של יניב הפופולרי. מפלגתו של יניב נחלת ניצחון גדול בבחירות והוא מקודם לדרגת המנהל הכללי של רשות המים והמחצבים.

הגר מבינה שבעיני יניב היא פילגשו ותו לא, והבטחתו להקים אתה משפחה היא הבטחת שווא. יניב מוסיף להיות טרוד בטיפוח הקריירה שלו, הם מתרחקים זה מזה והספר מסתיים בפרידה ללא נקמה. הגר משלימה עם גורלה, שהוא כגורל הגר של אברהם אבינו, שגורשה למדבר:

לא. לא אגלה לו. לא אכביד עליו. לא אעיק על מצפוני. משהרמתי ראשי נמצאתי לבדי, כורעת על החול ואין איש עמדי. הוא הלך. הלך אל אורות הניאון המרצדים, אל רעם מחיאות הכפיים, אל ארוחות-הערב החגיגיות, מסיבות הקוקטייל, הצגות-הבכורה - אל הישימון, אל הדיכאון הנפשי, החולף עדיין, אל החולי המכרסם בחשאי. הלך לו. אינו רוצה עוד לראותני. הבטתי סביבי. מדבר של ים ושל חול. אל המדבר גורשתי.

'דרכים לזהות' הסעיר את המדינה בגלל התיאורים המיניים הנועזים, לזמנם, בגלל הקישור שעשו הקוראים בין הדמויות בספר לדמויות במציאות, ובגלל האומץ של המחברת לחשוף בספר את מה שרבים ידעו ממראה עיניים או משמועה. מור הכחישה את הקשר בין הרומן שלה עם דיין לחומן המתואר בספרה, אך גב העטיפה של הספר לא השאיר מקום לספק. נכתב בו: 'עלילתו מתרקמת על רקע מציאותה הממשית של ישראל בשנים האחרונות'. למעלה מזה, אהרון אמיר, המו"ל של הוצאת 'עם הספר', חשש שיופעל עליו לחץ מלמעלה שלא להדפיס את 'דרכים לזהות' והוציא לאור תחת השם 'הוצאת קוץ'.

'העולם הזה' פירסם קטעים נרחבים מהרומן הסנסציוני ורמז רמיזות עבות על הקשר בין דמותו של הגיבור מתי יניב, המתואר כזנאי חסר מצפון, לדמותו של משה דיין. הוא נמנע מלנקוב בשם, ככל הנראה מחשש לתביעת דיבה. בראש הכתבה על הספר, שהוכתרה בשם 'פורקן או נקמה', נכתב באותיות קידוש לבנה: 'מיהו "מתי יניב"? שאלה זו תעמוד לנגד עיני הקוראים שיקראו את הספר של הדסה מור, הגורם לסנסציה בצמרת'. בגוף הכתבה נאמר:

אם יטול אותו קורא סתם לידי, ימצא בו רומאן קצת מעל לבינוני. אך אם יטול אותו אדם היודע מי היא הדסה מור, והמכיר את הרקע העובדתי שעליו נקמה עלילת הספר, יראה בכך הרבה יותר מיצירה ספרותית שגרתית. [...] כל זה דומה דמיון מפתיע למציאות של חיי הדסה מור, שנולדה בירושלים, אך גדלה בטבריה. כמו הגר שירתה כמורה בצבא, וכמוה התחנתה עם סגן האלוף שפיקד על הבסיס בו שירתה. בשבילה התגרש בעלה מאשתו הקודמת, וכמו אצל הגר, היה גם להדסה רומאן מסעיר ומפורסם עם אחד מגדולי המדינה, שהיה גם ידיד נעוריו של בעלה. גם הגר התגרשה מבעלה, אחרי שילדה לו בן.

ב-1965 פירסמה הדסה מור רומן ארוטי נוסף בשם 'גלריה של חאקי', שגם הוא עסק בחיסים אסורים בין קצינים לחיילות צעירות. הצהובון 'בול' פירסם כתבה נרחבת על הספר, אך הפעם לא היתה התהודה הציבורית רבה כמו זו של הספר 'דרכים לזהות'. זמן קצר אחר כך פירסם 'בול' כתבה על חומן שהיה לדיין עם אישה ממשפחה מפורסמת, ובעקבותיה התאבד בנה. הגיליון שבו הודפסה הכתבה הזאת הודפס ב-10,000 עותקים וכמעט כולם נמכרו. אך גם העניין המחודש בפלירטים של דיין לא סייע למכירתו של הרומן החדש של מור, והיא לא שבה לכתוב ושקעה לתהום הנשייה הציבורית. חוסר העניין בחומן החדש של מור נבע ככל הנראה מן העובדה שקדם היחידש פג וגל חדש של ספרי כיס ארוטיים שטף את

הסיבה העיקרית לגל החדש היתה השפעת מהפכת הסקס בארצות הברית והניצחונות שהחלו לקצור שם הוצאות הספרים בבית המשפט במאבקן נגד הצנזורה. אחת ההישגים הראשונים של מאבק זה היה האישור שנתן בית המשפט העליון בארצות הברית לפרסם במלואו את הרומן האנגלי הארוטי הקלסי של ג'ון קליילנד 'פאני היל - זכרונותיה של אשת תענוגות'. הספר, הנחשב היום ליצירה קלסית בספרות האנגלית, הופיע לראשונה בשנת 1749 בלונדון. הוא עוסק בהרפתקאותיה המיניות של בת כפר העוברת לעיר ומתמסרת לגברים רבים. 'שנת 1964', כותב אלי אשד, 'היתה בישראל לא פחות ולא יותר מאשר השנה של פאני היל וג'ון קליילנד, הסופר הנשכח מן המאה השמונה-עשרה. בעברית ראו אור לא פחות מחמש מהדורות שונות של פאני היל בחמש הוצאות שונות! בהוצאה-הבת של נרקיס, אולימפיה, הופיעו שני תרגומים שונים של הספר, האחד מקוצר והאחר מלא, שאותו תרגם "אבנר כרמון" הלא הוא מירון אוראל. בסופו של נוסח זה צוטטו ביקורות על הספר והחלטות בית המשפט האמריקאי לגביו. תרגום אחר ובהוצאה אחרת היה של המשורר מקסים גילן, שהרבה לתרגם ספרות ארוטית. מהדורה שלישית כללה איורים ארוטיים רבים במטרה למשוך את הקהל (המטרה הושגה). התרגומים האלו היו רק קצה הקרחון. בשנה זו יצאו לאור עוד גרסאות ישראליות מקוריות של סיפורי קליילנד. [...] כולם היו סיפורים מקוריים שכתבו ישראלים שחיקו את סגנונו של קליילנד ואת אופי הסיפור במכתבים ארוטיים בצורה מגושמת למדי, אם כי לפעמים בהומור רב'.

נוסף על פאני היל הופיעו בשוק ספרים שונים שגם הם יוחסו לקליילנד, ובד בבד החלו לצאת לאור מהדורות חדשות בעברית של סיפורי קזמבה, ההרפתקן והמאהב האיטלקי המפורסם ביותר בהיסטוריה, שהיו מצנזרות פחות מאלה שיצאו לאור בשנים 1947-1950. לצד אלה צמח גם ז'אנר חדש של ספרי ארוטיקה היסטוריים (רובם בהוצאת 'רמזור') שעסקו באהבות ונאופים בדויים של דמויות מההיסטוריה העתיקה (בעיקר קיסרים רומיים) והחדשה (לורדים אנגלים במלחמת העולם השנייה). הביקוש הגאה לספרי הכיס הארוטיים הדליק נורה אדומה אצל שמרי המוסר השמרניים, ולמשרד החינוך והתרבות החלו להגיע תלונות של הורים ומורים 'על ריבוי פרסומי תועבה בפרהסיה בצורה המושכת ליבם של צעירים'. המשרד הקים במחצית שנות השישים ועדה 'לבדיקת חומר ספרותי', בראשות ד"ר יוסף מכמן-מלקמן שפעלה שלא על בסיס סטטוטורי אלא על בסיס וולונטרי, על פי הסכם בין משרד החינוך להתאגדות המו"לים, למסור לה לבדיקה ספרים ולהמנע מפרסומם, אם ימצאו פסולים'. על פי ד"ר ח'ח' הוועדה לענין פרסומים פורנוגרפיים', עד אפריל 1968 נבדקו 23 ספרים בעברית (15 נפסלו) ו-83 ספרים באנגלית (30 נפסלו). למרבה האירוניה, רוב המו"לים שעסקו בפרסומים ארוטיים, ובכללם אלה שהוציאו לאור את הסטאלגים, לא היו חברים בהתאגדות המו"לים ולא שיתפו פעולה עם הוועדה.

מבין הספרים שנפסלו באותה עת רק אחד הגיע לדין משפטי: ספרו של דן עומר 'בדרך' (1966). את נפתולי הפרשה המוזרה הזאת גולל חזר רטנר בכתבה שפרסם ב'הארץ' בינואר 2003. עומר נולד ברמת גן ב-1940 וגדל בירושלים. כבר בהיותו ילד נודע כטיפוס מרדני המתקשה להתסגל למסגרת ממוסדת. בראשית שנות השישים היה עומר משורר מתחיל ואחד החברים הקבועים של החבורה הבוהמית שישבה בבית הקפה 'טעמון' מול בניין הכנסת ביחשלים. בן 23 הוציא לאור את ספרו הראשון 'לילה אחר' וכעבור שלוש שנים, ב-1966, פרסם ספר שירים בשם 'אלוהים בג'ינס', שנכתב ברוח מהפכת ילדי הפרחים, ובה בעת ספר זעיר וסהררי בשם 'בדרך' שכלל קטעים בנוסח: 'הגלים עולים, יש לך כוס עדין, רק הוא רטוב, סלו רטוב', 'אמץ אותי, פצץ אותי'. לדברי ד"ר מכמן-מלקמן, שחאין בכתבה על ידי רטנר, דן עומר בכבודו ובעצמו הביא את הספר לוועדה משום שהשתוקק שתיפסול אותו כדי ליצור תהודה. ואכן הוועדה פסלה את הספר. לדברי רטנר, 'עומר הגיב בפעולה שזכתה לידיעה של 50 לים בעיתון 'הארץ' בסוף נובמבר 1966. הוא החל לחלק את הספר במקומות ציבוריים. אחר כך פתח בשביתת רעב מול משרד ראש הממשלה, ישן באוהל סירים ושתייה רק תה חם שהביא לו בערב מדרכי קופ מטעמן. בתוך האוהל הוא חילק למבקרים מזדמנים, בעיקר מבקרות, את הספר האסור'. התגובה של הממסד היתה מהירה ועומר הועמד לדין בבית המשפט השלום בירושלים. פסק הדין של השופט אליעזר הלוי, שופט מסורתי ושמן, ניתן בינואר 1969. עומר הורשע בהחזקה ומכירה של חומר תועבה בדפוס ונגזרו עליו 18 חושי מאסר על תנאי וקנס של 4000 לירות. בינואר הוא ערער לבית המשפט המחוזי ולאחר שהערעור נדחה הוא פנה לבית המשפט העליון. גם העליון, שישב בהרכב של משה לנדוי, צבי בנזון ואליהו מני, פסק ב-1970 נגד עומר. השופט לנדוי מתח בפסק הדין ביקורת על קו הגנה של עומר, שהודה כי חלק ממטרתו היה לפתוח במלחמת תרבות נגד החרדים, וקבע: 'בורר מכתבת הספר כולו במיוחד הקטעים שאינם על ידי התביעה שיש בו עיסוק מגעיל ממש בענייני מין, שאת הפצתו ברבים אין להרשות אף לפי קנה מדיה מהקל שאליו התרגלם בימינו. חומרה מיוחדת נעוצה בשימוש הבלתי מרוסן בתיאורי מין זוועתיים לשם תוספת החרפה לדברים שיש בהם משום חילול השם'. אחרי המשפט התחתן עומר, התברגן והחל להתבסס מבחינה כלכלית באמצעות כתיבה ב'העולם הזה' ובמקומונים הירושלמים. הוא מת באוגוסט 1984 מהתקף לב בהיותו בן 44 בלבד.

'זיונונים' נוסח דן בן אמוץ

ב'פיקולנה', אחד הסיפורים הראשונים שפרסם דן בן אמוץ, מסופר על מיקי הספן, האוחז בהגה של אונייה המתרחקת מנאפולי ונזכר בפגישתו עם נערה ענייה ותמימה שהתאהב בה. בסופו של דבר הסתבר לו לתדהמתו שה'תמימה' שנזרה שלא לגעת בה היא זונה שחיילים ארץ ישראלים משחרים לפתחה. סקס היה נושא חביב על בן אמוץ כבר בראשית דרכו, ובכך הוא נבדל מבני דורו. בן אמוץ כתב על נושא זה לא רק משום שהיה לסקס מקום מרכזי בחייו הפרטיים, אלא גם משום שהיה נון-קונפורמיסט, אקסהיביציוניסט ומתירני מטבעו ונטה להתגרות בממסד השמרני, ומשום שהבין שהנושא מושך את הקוראים.

ברומנים הראשונים שלו, 'לזכור ולשכוח' (1968) ו'לא שם זין' (1973), כלל בן אמוץ סצנות מיניות והגיגים בנושא זה, שנחשבו לנעזים בזמנם. אך תיאורים אלו לא היו אלא קדימון לחומן הסקס הראשון, שכתרתו אינה משתמעת לשתי פנים - 'זיונים זה לא הכל' (1979) - חומן שקבע רף חדש בספרות העברית. החידוש בספר זה לא היה דווקא בתחום הלשוני. האקטים המיניים עצמם מתוארים בספר באופן דיסקרטי למדי, ובן אמוץ התאמץ להלך במשעולי שפת הפרוזה התקנית ולשמור על חזות ספרותית מנובדת. החידוש היה בכך שסקס, וליתר דיוק המשגלים והפילרטים שקדמו להם, עמד במוקד הספר. גם דרך הצגת הסקס היתה בבחינת חידוש בספרות העברית: לא מערכת יחסים אחת המתרחשת במיטה המשותפת

של בני זוג, אלא סדרה של זיונים ספונטניים ('זיונים מרוכסים', כהגדרתה של אריקה ג'ונג), ולמעשה מסע ציד שבו הסופר מתנסה במגוון חוויות מיניות: בזוג, בשלישייה, עם לסביות וכו', ובמקומות לא שגרתיים:

משונה שאיני זוכר את שמה של אותה סמינרסטית ואני זוכר היטב את ניחוח גופה, את לשונה המתהפכת, את מזגה הטורפני, את צפורניה הדורסניות (שהשאירו סימנים לאורך גבי) ואת אנקוטיה וגניחותיה שהיו כל כך קולניות עד שנאלצתי, מדי פעם בפעם, לאטום את פיה בכף ידי. אני גם לא שכחתי את שמות העצם ושמות הפועל המפורשים שיצאו מפיה שעה ששכבתי בין רגליה על קברו של שייך אבו-טור. זה היה חדש בשבילי. לא ציפיתי לשמוע מפיה של סמינרסטית ירושלמית נוסף לשמות העצם והפועל האלה (שאותם העזנו להזכיר באותם ימים בחופשיות רק בבית-קפה ובמקומות ציבוריים אך בשום אופן לא במיטה, במקום שבו הם מקבלים לפתע משמעות קונקרטיה מביכה). אם כן בנוסף לשמות המפורשים היא גם השתמשה במלים כמו: חזק ועוד וכן ועכשיו ועוד. עוד. עוד. כן! שריגשו אותי כל כך שלא ידעתי מה עוד אוכל לעשות לה כדי שלא תפסיק את שיר ההלל הזה להזדקקותנו המשולהבת.

בן אמוץ מצטייר בספר קזנובה ישראלי, שמצא את נוסחת הקסם לכבוש את לבן של בנות ישראל. הוא משכיב בזו אחר זו לא רק צעירות בתולות ותמימות בגיל של ילדיו, המחפשות אשרור לבגרותן, אלא גם נשים מבוגרות בשלות ומיוחמות בגיל האמהות של הראשונות. החשיפה העצמית הזאת (הספר מוצג כמבוסס על חוויות אישיות) שכן אמוץ עושה בהומור, בשנינה ובמתק שפתיים פסיכולוגיסטי, מציגה אותו לכל אורך הספר כגבר שובב נוך-קונפורמיסט. סיפורי המשגלים מלווים, כדרכו של בן אמוץ בספריו הקודמים, בהגיגים פילוסופיים, ארוזים בעטיפת צלופן, על החיים, על פוליטיקה, על נשים וגברים, ובעיקר על סקס ותענוגות אחרים, המציגים לקורא השקפת עולם מתירנית והדוניסטית המקדשת את ההנאה הגופנית ונסנה לנפץ כל מוסכמה אפשרית. בסוף הספר בן אמוץ פונה במכתב לקוראיו:

עיוני, נשמה שלי, (ואת, כמובן את, בעיקר את) עדיין מוזמנים לכתוב אלי (נתיב המזלות, יפו העתיקה) אם יש לכם מה לומר לי; אם מתחשק לכם לספר מה מצא ומה לא מצא חן בעיניכם; אם אתם מוצאים לנחוח להודיע לי איך אתם הייתם עורכים את קטעי הפסיפס של חיי אילו היו קטעי הפסיפס של חייכם; אם דמה לכם שעלי לדעת איזה מן הקטעים כדאי היה להשמיד לדעתכם ואיזה מהם כדאי היה לפתח ולהרחיב; אם אתם רוצים שאקבל מושג כלשהו על חייכם ועולמכם כפי שהם ישתקפו מן הסתם בתגובתכם על קטעי הפסיפס שהרכבתי כאן.

ההיענות להזמנתו של בן אמוץ הדהימה גם אותו עצמו. זמן קצר לאחר פרסום הספר הגיעו לתיבת הדואר שלו אלפי מכתבים, שליש מגברים ושני שליש מנשים, מקצתם מבקרים, טענים ומתפלסמים, אך רובם מחמיאים, מוקירים תודה, 'משוחחים' וחושפים. בסיועה של ורדה רזיאל בחר בן אמוץ את המכתבים האישיים ביותר שכתבו לו הקוראות ופרסם אותם ב-1980 בספר 'נשים כותבות לדן' בן אמוץ בתגובה לספר "זיונים זה לא הכל!". הוא נימק זאת בכך שרק אלה מצדיקים פרסום, וחוזר שמה 'אני מעדיף נשים על גברים'. גילוי הנפש של הכותבות לא נפל ובמקרים רבים אף עלה על זה שהפגין בן אמוץ בספרו ונתן לקוראיו חוויה בלתי מוכרת: הצצה לעולמה האינטימי של האישה הישראלית.

מדוע חשו קוראות רבות כל כך צורך לכתוב לבן אמוץ ולשתף אותו בחוויותיהן האינטימיות? ראשית, נשים רבות רצו כנראה לבטא את תודתן והערכתן על חוויית הקריאה שפקחה את עיניהן בעיקר בתחום הסקס. 'לקח לי שלשים ושלוש שנה בערך', כתבה אחת הקוראות, 'עד שגיליתי אותו, את המין, ויש לי תחושה של הפסד גדול. כל כך הרבה זמן בזבזתי ב"להיות בסדר", "כמו כולם" [...] וככל שאני חופרת לי לתוך הנשמה מסתבר לי שכל כך הרבה דברים אני רוצה עוד לנסות ולעשות ואני בפאניקה שמה לא אספיק, ומבזבזת על "מה יגידו". ותחושת הסכנה שהשתלטה עלי עם הקריאה, הדליקה את כל הנורות האדומות שלי (זה בעצם מהווה רק מחמאה בשבילך)!'.

שנית, אף על פי ש'זיונים זה לא הכל' הוא מפגן של אגו גברי, ובן אמוץ מוצג בו כאדם שאינו יודע שובע מיני ומדלג בלהיטות מאישה לאישה, הספר לא נכתב בסגנון של 'באתי, ראיתי, זיינתי', אלא כיומן אישי של חוויות בשניים. בן אמוץ כביכול ניסה להראות לקוראיו ש'זיונים זה לא הכל': הוא לא חיפש 'לגמור' מהר, אלא גם לשוחח, להתבדח, להשתובב עם הנשים בחייו 'לפני ואחרי'. המפגשים המיניים שתיאר התאימו אפוא לתפיסת המין הנשית, המכנית פחות והרגשית יותר. יתר על כן: המוטיב החוזר בסיפורי המשגלים הוא ההנאה ששאל בן אמוץ בסיפוקה של האישה שלי, גם אם מדובר באישה שתפנה את יצועו לבאה בתור. עצם העיסוק באורגזמה הנשית בספרות היה אז בבחינת חידוש מרענן וסימן לקוראים ולקוראות שסקס הוא לא רק עניין לגברים.

שלישית, הסגנון הכנה, הפתוח והאינטימי של בן אמוץ, שלא היה שכיח בקרב גברים ובכלל, דיבר אל הקוראות והקסים אותן. 'כשקראתי קטעים בספר', כתבה אחת הקוראות, 'הרגשתי כאילו אני מבקרת בכל המקומות - אצלך בבית ואצלך בראש, וחווה יחד איתך את החוויות הכי אינטימיות שלך'. רבות מצאו בדמות הספרותית של בן אמוץ את החבר-הגבר שיחילו לו: מישהו שמנסה וגם מצליח להיות 'בראש אחד איתך'. 'אתה מדבר בצורה כל כך גלויה וטבעית ולא "מתבייש" לדבר על אמונתך וגישותך לנשאים רבים - שגרמת לי להרגיש כאילו אנחנו חברים משכבר הימים ואין מחיצות, ואפשר על הכל לדבר בלי להסתיר כלום', כתבה קוראה אחרת.

'החשיפה העצמית של הכותב', פירשה רזיאל בהקדמה לספר, 'כמו הזמינה את קוראיו לשיחה מאותו סוג, שאינם רוצים או אינם יכולים לנהל עם סביבתם. לא קל לפרוש את עצמי בפני אנשים סביבי. הם עלולים לבזז לי, להרתע ממני, לחשוש, לא לקבל, לרכל. כל כך יותר קל לשבת באישון לילה ולשוחח עם ידיד זר קרוב'. 'קור וקורים הרבה דברים מזעזעים בנישואי (אך בטוח שלא בעיניך)', כתבה לו קוראה בסערת רגשות. 'ולך כל כך שמחתי שפגשתי בספר. הוא ממש "מזכך" אותי, מטהר אותי, נתן לי להרגיש טוב!'.

בן אמוץ תפקד אפוא ביוזעים או שלא ביוזעים כפסיכולוג או סקסולוג להמונים, בעידן הפרה-סקסולוגי והפרה-פסיכולוגי. היו אף שמצאו הקבלה בין הסיפורים האישיים שלו לסיפור שלהן וחשו שהן צריכות להשלים לו את התמונה ולשתף אותו כפי שהוא שיתף אותן. גם האגוצנטריות והגאותנות הבלתי מוסתרות של בן אמוץ ונטייתו להתגרות בקוראים - נטייה שהייתה לאחד מסמליו המסחריים - עוררו את הקוראות להגיב. הן רצו לומר לו שהוא טועה או שהוא מגזים, או שהן לא קונות את ה'בולשיט' שהוא מנסה למכור להן, או שהן יכולות להיות שונות וחכמות לא פחות ממנו. 'מה שגרם לי להגיב'. כתבה אחת מהן. 'היא העובדה שאתה שולח את קהלך (ששילם במיטב כסף) כל חמישה עמודים. בערך. לנשק לך בתחת או

תחומה חשובה להסרת הטאבו על שימוש בביטויים מיניים בעיתונות היומית היתה גם למודעות במדור 'היכריות' ו'חסים', שנעשו בראשית שנות השמונים 'כחולות' יותר. להלן צורח דוגמאות (מ-1984): 'תשכח ימיני - צעיר חזק, חם ועדין יעניק לנדיבה ואמיצה מסג' בלתי נשכח'; 'פורגי אנד בס - פנוי ונחמד + דירה מחפש צעירה לפרוקן הדדי'; 'אלברט פירח - אקדמי נאה מעוניין בנאה ובשלה להתעוררות'; 'אקסטרה לארג' - מעוניין בידידה שמנה עם ממדים ענקיים, מינית'; 'שר הסעד - גבר במלוא אונן מוסר לסיפק כל נצרכת'.

ממחצית שנות השמונים ואילך, עם המעבר לכלכלת שוק חופשי והתחזקות התחרות בשוק התקשורת, חלה עליית מדרגה נוספת במינון הסקסואליזציה של לשון העיתונות. מילים וביטויים שנחשבו בעבר לשפת רחוב ולא היה עולה על הדעת לשבצם בעיתון מסבד נהפכו לעניין שבשגרה. את המעבר הזה מבטא הטור 'חסרי המנוח עושים את זה', שהחלה לפרסם בתיה מלמד ב-1983 במוסף 'פנאי פלוס' של 'ידעות אחרונות', שהיה יוצא דופן בנעזותו ופורץ דרך בזמנו. זה היה מדור הומוריסטי, 'שמילא את החסר' באשר לחיי המין של כוכבי הסדרה האמריקנית הפופולרית 'צעירים חסרי מנוח' שהוקרנה באותו זמן גם בארץ. מלמד ניתחה כביכול באופן פסיכולוגי את התנהלותם של משתתפי הסדרה על פי החסכים האינטימיים ובעיות המין שלהם (תוקפנות, בעיות זיקפה וכיוצא באלה), פרי דמיונה הקודח. הרעיון היה לכתוב סאטירה על הפורטיטיות של הסדרות האלה ולמעשה של התרבות האמריקנית בכלל, והוא אכן הצליח וריתק קוראים רבים.

המובילים בתהליך הסקסואליזציה של שפת העיתונות היו המקומונים והעיתון 'חדשות', בשל הפרופיל הצעיר של הכותבים והעורכים שהתביתו על אוכלוסיית הקוראים הצעירים וחשו עצמם משוחררים יותר ממסורת וממוסרות הכתיבה העיתונאית של העיתונים הוותיקים. ב-1992 הפיק 'חדשות' מוסף מיוחד וחד פעמי לנושא 'שקרים'. אחת הכתבות עסקה בשקרים בתחום הסקס ונכתבה בדרך ישירה מאוד. דובר בה על נשים שמזייפות ואורגזמות ועל גברים שמסתירים אימפוטנציה ומשקרים על מאהבות. נכללו בה גם ראיונות עם שתי נשים ושני גברים שדיברו בישרות וללא עכבות:

רוצה אבל פוחדת, רוצה אבל מתביישת. גם הבנות האלה, שיש להן כל כך הרבה ניסיון, לא תמיד מרגישות נוח כשהן צריכות לבקש משהו. סקס אוראלי, למשל. טלי: 'אם לא יעשו לי את זה, אני נורא אתבאס. היה שלב בחיים שלי שלא ביקשתי את זה, אבל עברתי אותו'. דפנה: 'מי שלא עושה את זה בזיון השלישי, כבר ברור לי שהוא לא יעשה את זה. אז מה אני אגיד לו, אתה לא אוהב את זה, אבל אני - כן? ואלה שכבר כן, חצי מהם לא יודעים מה לעשות עם הידיים והרגליים והלשון שלהם. הוא חושב שהוא עושה לך טובה גדולה מאוד אם הוא יורד. הכול נהדר, והוא מוצא לנכון להשקיע וזה פשוט לא מגיע לדגדגן'. טלי: 'זה באמת מעצבן, כשצריך לכוון, למעלה, למטה, מה אני? שוטר תנועה? למזל, רוב אלה שהייתי איתם יודעים את העבודה, אבל יש כאלה שהם ממש מכה, ואת צריכה לחייך אליהם אחר כך, פוצי מוצי'.

איך אתה מתמודד כשלא עומד לך? - 'זה קרה לי כמה פעמים. אתה מביא איזו מישהי הביתה, הכול הלך טוב, מתחממים, מתפשטים, ופתאום לא עומד לך. מתחת לבגדים יש בה משהו דוחה; פעם אני זוכר איזו דלקת, פעם אחרת ריח לא נעים. הבעיה היא שמישהי הרי יכולות לזייף ואורגזמה ואצלנו אי אפשר להסתיר, אז אתה לא מצליח להתרכז, בראש עוברות כל מיני מחשבות, איך לברוח מזה מהר, היא עובדת ומשתדלת לגרות אותך, אבל אתה פשוט לא מתפקד'.

כמו בספרות, שדנון בה בהמשך הדברים, גם בעיתונות את התרת הרסן הלשוני על התבטאות בנושאים אינטימיים הובילו דווקא הכתבות הצעירות, שעשו זאת בדרך כלל בנימה קלילה וצחקנית, שהקלה על הקוראים לעכל את הסגנון המתירני החדש. להלן דוגמה מכתבתה של זהר ליבליך, האופיינית לכתבות מסוג זה ש'ירמלו' את הסקס בעיתונות היומית:

ביום שהופיעה במוספנו כתבה על אבקת האורגזמה, שמופקת מפירותיו של צמח הודי במשתלת תלמי אלעזר, צלצלה אלי בהתרגשות חברתי מיקה. מיקה כבר כיכבה במדור זה, כאשר התלוננה כי קשה לה לעמוד בציפיותו המיניות (הממוצעות לגמרי, אגב) של בן זוגה. משום מה, היא הכניסה לה לראש שבזכות קשרי הרופפים ב'חדשות', אוכל להשיג לה דוגמית מהאבקה: בירור קצר העלה כי למערכת לא הגיע ולא דובדבן בודד (רשלנות עתונאית מחפירה, אם תשאלו אותי). למי שלא קרא, כאשר טוחנים את דובדבני הצמח לאבקה ומורחים אותה על אבר המין הנשי, עולה מפלס התשוקה והאשה חווה אורגזמות שלא מהעולם הזה. למיקה אין בעיה להגיע לאורגזמה, סתם אין לה חשק להגיע לשם. כל מה שהיא רוצה במיטה זה שיעזבו אותה בשקט.

כשהיא צלצלה, בדיוק החזקתי בידי את גליון המדריך של העיתון המתחרה, בעמוד שבו מתפרסמות מודעות הסקס של 056. לא, לא מתוקף תפקידי, פשוט פנטסטי לקרוא מה שמבטיחים שם במודעות נעק (לאן הגענו: מודעות ארוטיות בוטות להחריד, שפעם נהגו להצביע על שני אינץ' נמרחות בלויות תמונות נועזות על עמוד שלם ועוד בעיתון של המדינה!) ולדמיין את מה שכנראה מספקים במציאות.

[סוף הסיפור:] עד שבעלה ייסע למשתלה (זה ליד חדרה!) שלחה אותו מיקה לבית המרקחת (88.50 שקל עולה קופסה!) בלעה שתי כמוסות פעם ביום במשך יומיים רצוף (שישי ושבתי!) וגורנישט. מיקה: 'הדבר היחיד שזה עורר לי, זה את תעלות האף, משבעת לך, כל היום אני מרגישה איך התעלות באף מתרחבות לי, אפילו כשאני שוכבת לישון, נכון כשישנים על הצד, הנחיר התחתון נסתם? אז עכשיו להיפך, הוא נפתח לי, והשני נפתח עוד יותר'.

ב-1991 אישר שר התקשורת, רפאל פנחסי (מש"ס), את הקמתו של אזור החיוג 056 (שיחות טלפון ארוטיות שבהן התשלום נגבה מהלקוח על ידי בזק באמצעות חשבון הטלפון). מטרתו היתה 'לאפשר למעוניינים בכך ללמוד דף גמרא או לשקן את פרשת השבוע באמצעות מידע קולי בטלפון, זמין וזול. מהר מאוד התברר לשר, למרבה המבוכה, שהפסוקים היחידים המושמעים באזור החיוג 056 הם פורנוגרפיה צרפתי. אבל בשלב זה לא ניתן היה להשיב את השד הכחול לבקבוק. ברגע שהותר הרסן הממסדי משיחות הטלפון, נהפכה גם העיתונות היומית לסדום ועמורה! הנפח של מדור הפרסום לשיחות הסקס, בעיקר הזמנה לבילוי עם זונות ולשיחות אוננות, גדל והגיע לממדיהן של מודעות למכירת דירות או קח תן. גם השפה נעשתה שפת בית בושת, מפתה, מגרה, אגרסיבית, פורנוגרפית, לעתים ביזרית, מכוונת בעיקר לגברים ומנסחת בדרך כלל בסגנון שוביניסטי. להלן מקבץ מודעות שהופיעו ב'לוח מעריב' ב-1995. במקור, לצד המלל מופיע מספר טלפון:

לסבית חמה ומסעירה; פנטזיות לזהות; קח אותי עכשיו אנאלי!; בואו דבר עד שתגמור עלי!; רוצה אנאלי, אוראלי או מלפנים - בו משתולל 15

שניות; חדש! רוצה שתרטיב לי על... 20 שניות ותגמור; עקרות בית גומרות בטלפון; סטיות קשות עם 4 נשים; מפגשים מהסוג השלישי - 2 קוקסינליות צעירות; סקס חי בשיחה חיה, אוראלי, אנאלי; סקס עם נימפומנית; רוצה שיחה טובה? עשה בי כרצונך בחור מאושר; לוחט! רוצה להשתולל בשיחה חיה? נימפומנית על ארבע!; בוא ותגמור עלי; חי אחד על אחת! צלצל ותצרח, עם הלשון, 15 שני ותגמור, עמוק בפנים; משואה חטובה וחמה; חדש! שפחת המין מכל הכיוונים! לסביות מיוחמות; סקס חי, אורגזמה להרפיה מלאה; אורגיות סוערות עם צעירות נועזות; לגמור אחרת לגמרי, יותר אנאלי יותר אוראלי הכי סאדו; סקס אמיתי, 32 בחורות פרטיות. אחת מהן בטח תפגוש אותך; פיצוץ אדיר, עם בלונדינית חסרת מנוח, התקשר אלי ותגיע לאן שתצצה.

הידיעות על מחלת האיידס, שפרצה במלוא עוזו בראשית שנות התשעים, ועל המצאת גלולת הוויאגרה תרמו גם הן להתפתחות השיח המיני בעיתונות, שקבעקותיהן מלאו העיתונים דיונים וניתוחים למדניים ופתוחים על הנושא. השורש ז"ן על נגזרותיו הדקדוקיות נהפך מאז ליומיומי בעיתונות הכתובה, ואיש כבר אינו 'עושה עניין' גם מהשימוש במילים כמו 'כוס' או רואה בהן מילים מלזכות. יש הגורסים שבתחום זה העיתונות הישראלית הנפוצה אף מתירנית יותר מהעיתונות במדינות מערביות רבות. הנה כי כן, כותרת כמו 'למה כולם מזיינים ואני לא?', שהופיעה בשלהי 1998 באחת מכתבות מוסף התרבות לשבת ('תרבות מעריב'), לא עוררה כל תגובה של קוראים ונחשבה מן הסתם טבעית לרוח הזמן ולשפת העיתונות החדשה. למעשה, בעשור האחרון הוסר כמעט לחלוטין הטאבו על כתיבת ביטויים 'גסים' בעיתונות. כתבות רבות עסקות בסקס מכיוונים שונים, בשפה גלויה ובמדורים המרכזיים של העיתון. שינוי זה משקף את מקומו ההולך וגדל של הדיבור על סקס בשיח החברתי, למשל, בשיחות סלון.

ברשימת ביקורת על ספר הבדיחות שכתב אייל קיציס, 'אחד, לא חשוב מאיזה עדה' (ידיעות אחרונות, 1999) כותב דידי מנסי, פלמ"חניק לשעבר שגדל באווירה פורטנית ומי שתרם בעצמו להתרת המחור של השפה העברית: 'מחמאה לקובץ קשורה באי פורטניות שבו, והחופש המוחלט לעסוק בזיונים בכלל ובזיונים בתחת בפרט, במציאות, במשכבי בהמה ובמה לא. [...] השפה התקשורתית היא רזה ובטה ומגדירה את הדברים ממש, ולא במסווה או רמז או שמות נרדפים, לכאורה פחות מלזכרים'. שילוב הסקס בעיתונות היומית נעשה כה בולט, עד ש'הארץ' בחר לפרסם את תדמיתו כעיתון רציני 'לאנשים חושבים' (במודעות פרסומת) באמצעות הדגשת העובדה שאין בו גימיקים תקשורתיים ואין בו 'ציצים'.

המקומנים ממשיכים עד היום להוביל בסקסואליזציה של לשון העיתונות, ובשנים האחרונות אף הורידו את רף הצנזורה בנושא פרסום שירותי מין. הם מפרסמים מדי שבוע אינספור מודעות לשירותי מין וכתבות על בילויים מיניים ושזורים דימויים מיניים לחב במאמריהם. אפילו התמונות המופיעות בעיתונים הללו כבר אינן גבוליות בחשפנותן אלא פורנוגרפיות לכל דבר. שפתם של המקומנים נטענה בסקסואליות כה ישירה עד שגם עיתונאי בעל אורינטציה ליברלית כמו חן מירב הסתייג מן הקו המתירני. 'בזמן האחרון', כתב, 'מילים גסות והטיה אינסופית ומיוחמת של המילה זין בכל דבר ועניין, הם משהו שנראו מחרמן את עורכי וכתבי "העיר". אתה מוצא זין ומין במדור האוכל, במדור הספורות, בכתבות פוליטיות ובעיקר בכתבות טרנדיות, אלה המתיימרות להגדיר מגמות בחיים'.

הטלוויזיה הישראלית פיגרה מעט אחרי העיתונות הכתובה בהתרת הרסן, אך עם פתיחת הערוץ השני היא החלה בהדרגה ליישר קו (מן הראוי לציין שכאן הריסונים נשארו גדולים יותר). דומה כי לא רק יד המקרה גרמה לכך שב-4 בנובמבר 1993, ביום הראשון של שידורי הערוץ השני, הוקרן בעשר וחצי בערב הסרט הדוקומנטרי 'עגיל בזין', סיפוח של ג'יגולו צעיר המפתה תיירות בחוף אילת ומתפאר בעגיל הנעוץ בקצה איבר זכרותו. עצם השימוש הגלוי במילה 'זין' בכותרת הסרט והנושא שהוא עסק בו בישר עידן חדש בתקשורת ובאמנות שם מסירים כבלים לשונים.

לדן שילון, שהירבה לארח בתוכנית האירוח הפופולרית שלו אנשים הקשורים לתעשיית הסקס בארץ, נודע תפקיד חשוב בתרומתו של השיח המיני בטלוויזיה. כך, למשל, במאי 1993 הופיעה בתוכניתו בתחפושת מנהלת מכן לסקס סאדו-מזוכיסטי בתל אביב והציגה קבל עם ועדה את אמצעי הגיחוי והאבזרים המסייעים למשגל הסאדו-מזוכיסטי. תוכניות אחרות שתרמו בכיוון זה היו 'בין הסדינים' (1993) בהנחיית מיכל מירון שקד, שבה שוחחו נשים על החוויה המינית הנשית; 'מין תוכנית' (1995) שבה חברו מדי שבוע כוונת הסקס היהודית האמריקנית רות וסטהיימר וערד ניר כדי לייעץ לצופים בענייני מין (היא הירבתה להמליץ לישראלים 'לזון, לזון [לאונן], זה טוב'); והסדרה הדוקומנטרית של ירון לונדון 'הפואטיקה של ההמונים' (1997), שעסקה במין בחברה הישראלית.

חשיבות רבה במיוחד בהרחבת גבולות המותר והאסור, ולמעשה בפריצה מוחלטת של הצנזורה על ביטויים גסים בטלוויזיה, היתה לסדרת הסאטירה הפופולרית 'החמישייה הקאמרית', שבה לא רק הירבו לדבר 'גסויות' אלא גם להציג סצנות הקשורות בעקיפין ובמישרין בסקס (למשל, באחד המערכונים רמי הויברגר חשף את אחריו). להלן דוגמה לפרובוקטיביות הסקסואליות של החמישייה, שהיתה לחלק מהסמל המסחרי שלה. במערכון זה קרן מור מגלמת שתי בנות היושבות בחוף הים ומדברות על החיים:

- עשית את זה פעם עם כוכב קולנוע?
- מה ז'תומרת כוכב, אמריקאי כזה, דה-נירו?
- אה.
- כן.
- ואיך היה?
- בסדר.
- ובאמצע החוף, כשההמונים מסתכלים?
- מה זה המונים, עשר, מאה?
- אלף.
- אלף כן אבל לא בחורף.

זוהי כיף שמסתכלים?

לככה.

ועם כושים יצא לך?

- כושים, את מתכוונת אחד או כמה?

- רק אחד.

- אחד כן, יצא לי.

ועם כמה?

- גם.

- ועם חיות?

- איזה חיות?

- עזים.

- פעם אחת, רק בנחל.

- ובמיטה?

- עם גבר?

- כן.

- אחד?

- אהה.

- שהוא עולה ויורד כזה, מעלייך?

- כן.

- איכס, יה מגעילה.

פינת הסקס של בתיה מלמד בתוכניתו של שי אביבי 'מקרה לילה' (התוכנית שודרה לראשונה בדצמבר 1995 במסגרת שידורי 'קשת' של הערוץ השני) היתה ציון דרך חשוב במהפכה המינית של המדיום הטלוויזיוני בארץ ושלב נוסף בהתרת הרסנים על המסך. בפניה, שכתבה מלמד, היא הופיעה בדמות מומחית למין ומחברת רבי-מכר דמיוניים, שרשימתם התארכה מתוכנית לתוכנית, והשיבה תשובות משעשעות וציניות לשאלות הזוויות שנשאלו כביכול על ידי צופים מבולבלים. הכוונה היתה ליצור מבט סאטירי על תרבות האינסטנט שבה נערים ומבוגרים מסתייעים במדורים בעיתון על מנת לנתב את דרכם בחיים. להלן דוגמה לשיח שהתנהל באחת התוכניות:

בת 15: האם אוננות מעכבת את המחזור החודשי?

בתיה: האוננות עלולה לעכב את המחזור החודשי, אם את מאוננת ללא הפסקה בעזרת ויברטור. אם זהו המצב, נסי להוציא לרגע את המכשיר ולראות אם את במחזור.

בת 14: שכבתי עם החבר שלי ומאז לא קיבלתי מחזור. אני מתביישת לספר להורי וללכת לרופא. מה לעשות?

בתיה: את צודקת בכך שאת מתביישת לספר להוריך. את צעירה מאוד, וזה עלול לצער אותם. לכן, עלייך לחכות בסבלנות ולראות מה קורה. אם יהיו לך בחילות, הבטן תתחיל לגדול ותרגישי תנועות מוזרות מתוך הבטן, אין לך מה לדאוג. הוריך יבחינו במתרחש גם בלי שתספרי להם.

בת 14: הפטמות שלי לא בולטות. האם אוכל להניק?

בתיה: כן, ויפה שנה אחת קודם. התחילי להניק את החבר שלך, ועקבי אחר תגובותיו. תתפלאי לגלות, שגברים יודעים להעריך זאת כמו תינוקות, ואפילו יותר.

בן 13: יש לי פין קטן ואני מתבייש לקיים יחסי מין. מה לעשות?

בתיה: לא לעשות. שכח את יחסי המין ונסה למצוא את האושר בתחומים אחרים, כמו ספורט, קריאת ספרים, גלישה באינטרנט - או להסתפק בצפייה בסרטים כחולים. אתה יכול לשאול סרט בספריית הווידאו הסמוכה.

חב הביקורות לא החמיאו לפינה הפרובוקטיבית הזאת, שאולי הקדימה את זמנה. התוכן אמנם היה שטן למדי, אך היה במלמד - כמו בתוכנית סלה של אביבי - משהו מעט סהרורי ואולי גם וולגרי ומוחץ שהרגיז את המבקרים. אך דומני שמאחורי ההשתלחות במלמד עמדה גם דעה קדומה מושרשת אשר גרסה שפינה סאטירית על מין אסור לה להיות מוגשת על ידי אישה, קל וחומר על ידי אישה מבוגרת שיש לה זיק של שובבות ושאינה פוחדת לדבר גסויות.

הפינה המינית הסאטירית של בתיה מלמד אמנם הקדימה את זמנה אך למעשה חזתה את הנולד. שכן שנים ספורות אחרי שידורה היה אפשר לראות ולשמע סוג דומה של שאלות ותשובות, בהבדל אחד: הפעם זה היה ברצינות ולא כסאטירה. זה קרה בתוכנית 'Y בלילה' של שידורי Yes, שבה שלוש צעירות 'קוליות' בהרכבים שונים (תחילה מורן אייזנשטיין, שירי בן ארי ואיגי וקסמן, שאליהן נוספו בהמשך צעירות נוספות) משוחחות ביניהן באולפן שיחה 'קולית' ועונות לשאלות של מאזינים ומאזינות צעירים - ובכללן שאלות בנושאי סקס - תשובות 'קוליות'; זוהי כמו 'קוליות' מלאכותית מאוד ומודעת לעצמה, ולדעת רבים גם מאושה. בתוכנית ששודרה במרס 2002 טילפנה צעירה בת 18 לתוכנית וסיפרה ש'כמה שלא ניסיתי, אני לא מצליחה לגמור עם החבר':

[הקולית הראשונה]: אני חושבת שאנחנו בתור פמיניסטיות צריכות לעשות הכל לבד, להחליף נורות לבד, להחליף גלגל לבד. את מכירה את

הסיסימה אם אין לי מי לי?

[הקולית השנייה מוסיפה]: ואם אין לי מי לי. פשוט תעשי את זה בעצמך.

[גם לקולית השלישית יש תובנה]: את הרי יודעת טוב איפה את נהנית ואחרי זה תנסי את זה על אחרים.

שיח מסוג זה, שנעשה שכיח גם בתוכניות פופולריות אחרות לבני נוער, הגם שמקצתן משודרות בשעות הקטנות של הלילה, מבטא לא רק את הלגיטימציה של השיח על מין בחברה הישראלית, ואת העובדה שלתחום נכנסו המון שרלטנים, אלא את מנגנון החיברות החדש העובד היום על צעירים מגיל צעיר ומחדיר בהם את אתוס המיניות הפתוחה.

תוכנית הלילה של דנה מודן 'חסים מסוכנים', שפרשנים ראו בה סימן לחיחוק הזמן החדשה, הניהיליסטית בעליל, שיקפה גם היא את השינויים שחלו בארץ בתחום היחס למין, בעיקר בקרב השכבה היאפית, ואת הלגיטימציה החדשה שניתנה לשיח המיני במדיום הזה. מודן ורוב אורחיה היו וריאציות של יאפים ויאפיות 'שינקינים' בשנות השלושים והארבעים לחייהם. בשיחת סלון פתוחה וחברתית, בניצוחה של מודן, חשפו האורחים לפני הצופים את הפנטזיות המיניות שלהם באקסהיביציוניזם שבעבר נחשב מתירני לא רק בטלוויזיה אלא בציבור בכלל. 'האם ה-28 בינואר '99 ליל הולדתה של תוכניתה של דנה מודן "חסים מסוכנים" ייחשב מועד היסטורי בטלוויזיה הישראלית?', שאל מבקר הטלוויזיה עמית שוהם, והשיב מיניה וביה:

בלילה הזה נכנסנו למיטה עם שינקין. [...] אצל מודן נגמר הפוילעשטיק. [...] המין ב'חסים מסוכנים' מרוח על השולחן. הוא לא עשן בעיניים כמו שהוא סושי. לעשות את זה בלילה הראשון, לא לעשות את זה בלילה הראשון, לזייף אורגזמה, לא לזייף אורגזמה, השדיים קובעים, השדיים לא קובעים. סוף כל סוף, גם ביחסו למין שינקין הגיע למה שכנראה תמיד רצה לעשות בקשר אליו. לדבר על זה.

חוגל אלפר, מבקר הטלוויזיה של 'הארץ', פירסם רשימת ביקורת סרקסטית על התוכנית, שבו באמצעות מעין יומן של משתתף בתוכנית, הוא 'ירד' על סוג השיח המאפיין אותה. להלן האפילוג של המסמך הסוציולוגי המשעשע הזה:

כל כך הרבה דברים נאמרו בתוכנית של דנה מודן, והכל פארש. איש לא זוכר כלום. סטוצים, מציצות, אוננות, נקודת הג'י, תנוחות, פלרטוטים, חיזורים, בגידות, ליקוקים, מה מדליק אותך, מה לא, אימפוטנציה, רומנטיקה, פוסטרים של אברי מין - כלום. קשקשת, ברברת, שעמום, פורנו רך לבורגנים. כולם אותו הדבר. רק אותי זוכרים. כי שיינקין הוא במה וכולם משחקים עליה.

הטלוויזיה הישראלית 'הכחילה' בשנים האחרונות גם דרך סדרות הטלוויזיה המיובאות. רבות מהן מוכרות בעיקר סקס, הן באמצעות העלילות והן באמצעות הלבוש, וליתר דיוק אי הלבוש, של כוכביהן.

הרדיו נעשה אף הוא מתירני יותר לקראת שלהי שנות התשעים, בעיקר בעקבות התפתחות תוכניות השיח הליליות, שבהן הועלו לראשונה חוויות אינטימיות, ובעקבות התפתחות רפואת המין המרבה לעשות לעצמה נפשות ברדיו. בתחום הרדיופוני, כמו בעיתונות, המובילים בתהליך התרת הצנזורה הלשונית הם כלי התקשורת המקומיים, שתוכניות על זוגיות ועל מין עולות ופורחות בהם. גם בתוכניות סטנד-אפ רדיופוני החלו השדרנים להתחרות זה בזה במידת הפרובוקטיביות המינית שהם מרשים לעצמם בשידור. ביוני 1999 שבר השדרן יקיר אביב את כל הכללים כאשר שידר בתוכנית הלילה שלו, בתחנת הרדיו המקומית 'רדיוס', קיום יחסי מין בשידור חי. גם קודם לכן התאפיינה התוכנית בשיח סקסואלי ללא צנזורה. מנהל התחנה השעה את אביב, לאחר שתלונות רבות הגיעו אל מועצת הרשות השנייה, אך הוא לא פוטר ובתוך זמן קצר שב להגיש את תוכניתו.

המדיום התקשורתי היחיד שעדיין שומר פחות או יותר על שפה נקייה הוא הרחק הישראלי. מן הימים שאריק איינשטיין שר 'לו רק היית קצת פחות המורה שלי' לו רק היית קצת יותר נערה שלי/ הייתי מראה לך מי הוא הילד הכי מפותח בכיתה' (בפזמון 'לוח וגיר' שכתב עבורו ב-1970 יענקלה חטבלט), נכתבו מעט מאוד טקסטים עם אמירות או אפילו רמיזות סקסואליות בפזמונות הישראלית. ב-1987 הדהימה ריקי גל כאשר בתקליטה הראשון ('ריקי גל') הופיע שירו של יצחק לאור 'נערת חק' (הלחן של מתי כפסי):

[...] היא מזדיינת בקלות/ או כמעט לא זזה כמעט כל/ הדפיקה/ ומסייעת בתנועות קלות של הישבן/ שלה/ לאקט החדירה וקופאת או/ היא לא אוכלת או היא כן אוכלת/ או היא לא גומרת או היא כן גומרת/ או היא לא מדברת, היא לא/ נותנת, לא מזדיינת/ לא או כן, מאוננת/ אולי רק מבשלת להם/ אולי רק מתבוננת בהם בשקט/ בשקט.

מנהלי תחנות הרדיו פסלו את הפזמון להשמעה וטענו שמדובר ב'ניבול פה', אך לאחר מחאת המבקרים הוא קיבל הכשר והושמע פעמים רבות בכל תחנות השידור החילונית. עם זאת, הפזמון הזה נשאר חריג ולא היה מאיץ לפרץ חדש של חוק ארוטי. פה ושם הופיעו חריגים. הזמרת לילה שרה 'הרוח בין הגבר לחולצה/ עושה לי דברים/ שאין מהם מוצא/ הרוח שבינו לבינה/ עושה לי דברים/ ששום גבר לובש בגדים הדוקים/ לא עשה מעולם/ לי' ('הרוח בין הגבר לחולצה', 1989); להקת 'כרמלה גרס ווגנר' שרה 'ואז פתאום קיבלתי, אורגזמה סקסואלית/ ואז פתאום נגעתי בשרביט המנצחים' ('רטוב וחם', 1991 מילים ערן צור); רמי קליינשטיין שר על 'הארץ שנפתחת כמו הזין שלי' ('חוץ ממך כלום', 1993 מילים סימון נחמיאס); ושלמה ארצי זימר את 'כל החברים שהיו לי/ עבריים לי/ בראש עכשיו/ שישה ירדנו לאלת/ אם לא סופרים את ההיא שעשתה לנו ביד' ('שישה', 1996. מילים שלמה ארצי).

גם המחוות ההתנהגותיות של כוכבי הרוק במופעים חיים נעשו ארוטיים במופגן, והם מעזים בשנים האחרונות לנבל את הפה ולהתנהג על הבמה בצורה יצרנית יותר. למשל, במופעים של רמי פורטיס, להקת 'כרמלה גרס ווגנר', אביב גפן, ירמי קפלן, עברי לידר, ערן צור ואחרים. אולם, כאמור, הרוק הישראלי נשאר ביסודו של דבר 'מהוגן', אולי בשל התחרות הקשה והשוק הקטן ואולי בשל התלות בתחנות הרדיו הממסדיות. עם זאת, לאחרונה אפשר להבחין בסימנים לאסרטיביות מינית בדור החדש של הזמרים והזמרות. כך, למשל, ב-2001 שיגרה לרדיו זמרת בת 18 וחצי בשם לוי בן סימון פזמון חדש בשם 'פוז'ה' שנכללו בו המילים הבאות: 'כולי נוספת זיעה/ אני בתוך חלום הזה/ אוהבת להרים את הרגליים בפזזה מגניבה/ בין נשימה לנשימה/ גומרת בשלווה/ אני הוזה אותך ממש/ בתוך חלום בתוך חלום'. אולי אלה הנחלילים, ולמעשה הנחליליות, המבשרים את בוא הגשם.

בפרוזה העברית, שלא כמו במוזיקה, דומה שגשמי הסתיו כבר הופיעו ואנו בעיצומו של מטר סקסואלי חדש המותך עלינו מכול עבר. ה'פריג'ידיות' של הספרות העברית החלה להפשיח במחצית השנייה של שנות השבעים. פרט לזן בן אמוץ, שהילך תמיד על הגבול הדק שבין 'ספרות גבוהה' ל'ספרות פופולרית' (רוב המבקרים אינם מחשיבים אותו לסופר חשוב), היו סופרים נוספים, בהם סופרים מוערכים בני 'דור המדינה', שההתמקדות במערכת היחסים הזוגית הובילה אותם בהכרח גם לעיסוק בסקס. בחזן רב-המכר של יעקב שבתאי 'זכרון דברים' מופיע הקטע הבא:

אבל גולדמן טען באזני ישראל שבכל מה שנוגע לענייני נשים צזאר הוא אומלל הראוי לרחמים, שכן, אין לו ספק שהוא לא מפיק כמעט כל הנאה מיחסיו המיניים, שעברו וודאי תהליך של סטנדרטיזציה והפכו למשהו מיכאני, משעמם, ושלאמיתו של דבר הוא סובל מ'תסביך התפוקה' לפי שבהיותו רדוף על ידי דמותו של אביו ותסביך הסירוס יש לו צורך חוזר ונשנה להוכיח את הגבריות שלו משום שאינו בטוח בה, ואילו אליעזרה היא פריגידית המנסה לשחק תפקיד של נימפומאנית כדי ליצור קשר כלשהו עם הזולת, דבר ששניהם אינם מסוגלים לו, כך היא וכך צזאר, שיותר ויותר שיכללו את אופני ההתעלסות שלהם ואת הנאתם ממנה, ולשם כך השתמשו בכל מיני תכשירים ואבזרים ותוך כדי ההזדווגות היו מסתכלים בצילומים פורנוגרפיים או קוראים קטעים מתוך ספרי התועבה, ולאחרונה קבע צזאר מראות גדולות על התיקרה ומשלושת צדי הספה כדי שהוא ואליעזרה יוכלו לראות איך שהם מזדווגים וכדי שיוכל לצלם אותם בכך, ולא רק באופן ישר, כפי שעשה עד כה, אלא גם בעזרת המראות.

כפי שכבר ציינתי, ברגע שהתקשורת הישראלית הסירה מעצמה רסן לשוני, נפתחה הדרך לשחרורה המיני של הספרות היפה. ב-1993 כתב מבקר הספרות הוותיק אורי סלע: 'בזמן האחרון קשה לפתוח ספר בלא שהזינו יזדקק מכל פינה'. סלע, שנפטר זמן קצר אחר כך, והמגמה החדשה שעליה ביכה רק הלכה והתפשטה, תרתי משמע, עם זמן והפכה לאחת המגמות הבלטות בספרות העברית בת ימינו. תהליך זה אירע לא רק בשל הנורמליזציה של השיח המיני, אלא גם בשל התחזקותם של שיקולים כלכליים בעולם המו"לות והופעת רבי-מכר מז'אנר 'ספרי הטיסות'. כמו בספרים דומים בשפות אחרות, הם עשו שימוש בסקס כאחד התבלינים בתבשיל הספרותי הפופולרי.

הראשון שהשכיל לעשות זאת היה הסופר הוותיק יהושע בר-יוסף בספרו 'אפיקורוס בעל כורחו' (כתר, 1985). הספר קרע מעין צוהר אנתרופולוגי (בר-יוסף הכיר את העולם החרדי ממקור ראשון) להתרחשויות המיניות שמאחורי החומות של העולם החרדי המבוצר ולמתח המיני שנוצר בקרב האברכים הצעירים במפגשם האקראי (ברחוב) עם עולם המתירנות החילוני. השילוב הבלתי מוכר הזה של רבנים שטופי זימה ונערות חסודות יוקדות תשוקה קסם להמונים, והספר היה לרב-מכר. קסמו הארוטי של הספר הועצם בזכות הסגנון הקולח והבלתי מצונזר של בר-יוסף, שעיצב את ספרו על פי המתווה הסקסואלי המוכר של החזן הרומנטי:

המלחמה בין לילית לבין הרבי הירושלמי הצעיר לא ארכה זמן רב. בפחות ממחצית השעה מאז סייעה לו מקרוב לפשוט את מעילו העליון כבר בעל אותה בעילה ראשונה, ועד שלא הספיקה להתאושש מן ההשפעה של ההתמוטטות האורגאזמית הראשונה שלה, כבר באה הבעילה השנייה ואחריה השלישית. כדבר הזה לא ידעה מימיה. זה נראה לה כמין אגדה מאלף לילה ולילה. הוא היה חזק ופראי להדהים. לא השתעשע בשום שעשועי ליטוף ונשיקות וליקוקים כמנהגו של רומלד, אלא ניגש בפראות ישר לעניין... פשק רגליה בלי הקדמות וחדר לתוכה כמין שיפוד מלובן. לאחר מכן עלה וירד ועלה בקצב גובר והולך שנמשך כאילו נצחים עד שפרצה כל כולה בגניחות ובזעקות של חדווה תהומית, רק אז נדבק אליה כאילו היה בשר אחד ושפך לתוכה זרמתו. היא שכבה כמתעלפת, והוא שכב לידה אפרקדן והצית סיגרייה ועישן בניחותא. [...] כאשר פרש ממנה, נשארה שוכבת כמעולפת למחצה, מהרהרת וחוזרת ומהרהרת בשעתיים לשהותו במחיצתה. כל גופה רווי-העונג חגג במין צהלה פנימית את ההפתעה האדירה. לא שיערה לעצמה שדבר מעין זה ייתכן בכלל במציאות, מה גם שזה יקרה לה עצמה. כל שהיה בינה לבין רומלד במשך חמש שנות נישואיהם נראה לה עתה כמין צל עלוב למה שקרה לה עכשיו.

רם אורן, הנביא והמבשר של רבי-המכר הפופולריים בישראל ומי שכונה 'ג'ון גרישם הישראלי', למד מן הסתם מהצלחתו של בר-יוסף והשכיל לשלב ארוטיקה בעלילות ספריו. השילוב הזה היה חלק חשוב מנוסחת הקסם של הצלחתו. להלן סצנה מינית מספרו הראשון 'פיתוי', הממחישה את סגנון הארוטי של החזן כולו:

עמי פקח את עיניו והבחין בה. הוא צחק במבוכה, כאילו נתפס בקלקלתו, קם לקראתה, וכמו היה זה הדבר הטבעי ביותר, אפף אותה בזרועותיו, רכן אליה ונשק על שפתיה נשיקה רכה ומתמשכת. היא נבלעה בתוכו, אובדת בתוך חיבוקו העז, שפתיה צורבות מנגיעת שפתיו וגופה נרעד מתשוקה. בבעיטה קלה סגר את הדלת. ידיו ליטפו את ראשה, החליקו על גבה והצמידו את גופה אליו עד ששדיה נבלמו בשרירים המוצקים של חזהו. הוא היה חזק כל-כך, ועם זאת רך ומעודן כל-כך. שפתיו לא חדלו מלנשק את שפתיה, את מצחה, את עיניה העצומות, והיא התמכרה לו. [...] לשונו ציירה סביב פטמותיה מעגלים שקוטרם הלך והצטמצם, הלך והתמקד בפסגה. ידיו למדו את גופה, מתעכבות על שוקיה החלקים, מלטפות את הקימור הקטן של בטנה. גווה הצטמרר ופיה פלט אנחה ארוכה. לשונו הלחה טיילה אט-אט במורד החזה, אל הבטן, ומשם אל ערוותה, שולחת בה זרמים של הנאה ומלבה את תשוקתה. [...] הוא נע לאטו כנמר שוחר לטרף, פשק את רגליה במגע קל, והיא חשה שראשה מתפוצץ לריבוא חזיזים. [...] היא הניחה לו לעשות בה כרצונו, להטריף את דעתה, להתחכך עד כאב בקצות עצביה החשופים. [...] כשהגיעו, כמעט יחד, אל פסגת התעלסותם, לא יכלה לעצור את היבבה הארוכה ואת הרטט שאחז בגופה.

גורם נוסף שתורם לסקסואליזציה של הספרות משנות השמונים ואילך היה השתלטותן של נשים סופרות על הענף. בניגוד לחוב הסופרים הגברים, הנשים הסופרות התעלמו משיקולי אגו ו'מכובדות' והעזו לכתוב על מה שרוב הקוראים חצים באמת לקרא, ובכלל זה על 'זיונים' ו'ביגדות'. המהפכה הפמיניסטית של הספרות העברית יצרה אפוא פרדוקס מעניין: 'השפחה' המנוצלת יוצאת לחופשי ובשחרורה היא משחררת גם את אדונה (מעכבת). בכתבה נרחבת על ההשפעה הארוטית שהיתה לנשים על הספרות העברית ציינה העיתונאית טלי רוזין:

בהתאמה מביכה לפסיכולוגיה מייצרים הבנים את הדימוי הוויזואלי. הם מתגרים ממראה עיניים. הטקסטים שייכים לבנות. [...] זו התופעה החדשה: ספרים, רבות, ספרים. בשפת עבר, ובלשון נקבה. ספרות ארוטית. פורנו כחול לבן. [...] הסקס נכנס לזירה לאט. לאט, אבל בטוח. קצת

אצל יהודית קציר, טיפטיפה יותר אצל לימור נחמיאס ועירית לינור, קצת אחרת אצל נעמי רגן, ואז - כמעט בסערה - אצל מיכל שלו, עדנה מז"א וצוריה שלו. בספרות הלגיטימית, זו שיש לה סיכוי טוב להיכנס לרשימת 'רבי המכר', מופיע הסקס פה ושם: בפיסקאות בודדות ועמודים ספורים. עכשיו הניחו הבנות את כל הסחורה על השולחן.

השתלטות של הנשים על עולם הספרות איפשרה גם לסקס בעברית להיות פחות שוביניסטי באופיו, תהליך ששיקף את התמורה שחלה גם במציאות. 'לנשים של לינור', כתב חן מיברג, 'יש צרכים מיניים מדויקים. הן יודעות מה הן רוצות, הן מכתובות את הקצב ואת התדירות, הן מתארות את המאבקים שלהן ומחלקות להם ציפים. הן בוחרות את התנוחות, מניעות את מותניהן, מגדירות את רצונן. הן סובלות מאותה אהבה נרקסיסטית לעצמן וסגידה גדולה לגופן המוצק והמוצלח כמו הגברים של רם אורן'.

הסקס נעשה למעשה אחד מתוויו הזיהוי של דור הסופרים הצעירים, גברים ונשים כאחד, ושכיחותו בספרות העברית הולכת וגדלה משנה לשנה. לא זו בלבד שהסופרים והסופרות הצעירים מרבים לכתוב על החוויה המינית - חוויה שהיא מרכזית לבני דורם - אלא שהפער שבין הדיבור על סקס לכתובה הספרותית עליו הצטמצם כמעט לאפס, צמצום שהוא ממאפייני הספרות העכשווית. להלן שתי דוגמאות. האחת מספרו של עידן רבי 'אלוהים על הכרית' (1994) והשנייה מספרו של איתמר בן נענע 'לאן נעלמת אריק איינשטיין' (1999):

בחדר האמבטיה המתין דקות עד שהגיעו המים לחום שהתאים לו. הוא סיבן את פניו וידיו נדקרו בזיפי זקנו. אחר-כך סגר את ברז המים והחל לעסות את הזין בעזרת כמות נדיבה של סבון. הוא ראה רק את שניהם, דווקא כאן שמר לה אמונים, בכל פעם שאונן חלם רק על גופה הנעים. כשסיים שטף את גופו, התייצב מול המראה והתגלח בתנועות איטיות.

אנחנו נכנסים לדירה שלה, בקומה הראשונה. אנחנו מתפשטים ונכנסים למיטה. היא מוצצת לי ואני מלקק אותה וחודר לתוכה. בפעם הראשונה זה נגמר מהר. בשנייה, אנחנו עושים את זה דוגי-סטייל וזה נמשך קצת יותר. אנחנו מעשנים סיגריה ואני מחבק אותה. היא מלטפת את הזין שלי. 'בחיים לא היה לי דבר כזה. אתה מבין, אני הייתי בתולה עד גיל עשרים ומאז, בשלוש וחצי שנים שעברו, מאז הפעם הראשונה, כן, לא הפסקתי להזדיין. אני פשוט אוהבת סקס. אבל תדע לך, שאתך... אתך זה מדהים. זה כאילו... כאילו הייתי בתולה עוד פעם ואיבדתי את הבתולים מחדש. אני רוצה שתבוא לזיין אותי כל הזמן. רק תתקשר אלי, תבוא, תזיין אותי ותלך. זה כל מה שאני רוצה. אני פשוט... ואו... אני מתה על הזין שלך', היא אומרת. אני שואף מהסיגריה שלי ושותק.

על מדף ספרי המקור החדשים הופיעו בשנים האחרונות יצירות ספרות שבהם הסקס איננו עוד תבלין לעלילה, אלא היצר המרכזי שסביבו סובב הספר - ספרים שבהם תיאורי המשגל נכתבים בשפה בחרה ואינם מצניעים דבר וחצי דבר. כך, למשל, בספרה של זוהר אחר (פסידונים) 'מועדון האהבות של רחוב אמסטרדם', שנמכר בעשרות אלפי עותקים, ארבע נשים חושניות מצליחות וחסרות עכבות נפגשות לבשל יחד, ותוך כדי כך מחליפות ביניהן את הסודות הכי כמוסים על חיי האהבה שלהן:

הוא פשוט בא אלי, כמו שהוא ככה, כורע על הברכיים, ונישק לי את המשולש השעיר שבין הרגליים, בדיוק באמצע, בקצה העליון של החרץ. [...] ואז הוא החזיר קצת את הראש אחורה, לקח אוויר, ואחר כך חזר ורכן אלי, ונישק לי בדיוק באותו מקום, באמצע משולש השיער - רק שהפעם, הלשון יצאה קצת מבין השפתיים שלו, וגישה להפריד את השפתיים השעירות שלי, ומצאה את הדרך בתוך הסבך, והקצה שלה, לח וחס, חדר קצת, במתיקות, אל המקום הנסתר שאין בו שיער. [...] ואז, בבת אחת, הוא מצא את האמצע של האמצע, וליקלק את קצה הדגדגן הקטן, ונישק אותו והתנשם, וליקק ורקד סביבו עם הלשון למעלה ולמטה, ונהם שוב כמו חתול שמלקק את השפתיים ולא מאמין שבאמת קרה לו המזל הטוב הזה.

ספח של מוטי רזניק 'דפוק וזחוק - האירוטיקה של דור האיסקס' (אסטרוולוג, 1997), הוא נציג מובהק הן של הז'אנר הזה והן של מקומו המרכזי של הסקס בקרב הדור שכותב וקורא את הספרים הללו. על גב עטיפת הספר, שפרקיו כוללים כותרות כגון 'כאב ביצים', 'מי שמתנזר מפסיד!', 'מחורמנים קבוע', 'אדריכל התענוגות' ו'בחורה למטרות רציניות ביותר!', נכתב: 'מעשה בעלם מחונן, יפה תואר ובלורית, לירון שמו, הנמנה עם הנציגים המובהקים של בני דורו - אחד שיש לו הכל, אבל אין לו כלום - והמוצא את פורקנו בלימוד רזי המיטה, פולחני הקונדס, אמנות הכיבוש ותענוגות האוהבים. ליצרים המובאים בספר אין גבול ואין שובע, ומי שלא חווה - או לא חווה עדיין - את חיייהם של בני דור האיסקס, ימצא כאן תחליף מרגש מאין כמוהו [...] זהו ספר ביטורים, המציב רף חדש בתחום הכתיבה האישית, האירוטית והחושפנית'. בדף התודות רומז המחבר שמדובר בניסיון אישי: 'תודה רבה לך על כל דקה שעשיתי במחיצתך. עלו, השתגלו והצליחו, בנות!'.

הספרות העברית הארוטית מתפתחת בשנים האחרונות בעיקר ברשת האינטרנט שהיא במת השיח המרכזית של 'דור האיסקס' הישראלי. בזה אחר זה מוקמים אתרי סיפורים ארוטיים ומופיעים בהם מאות סיפורים קצרים. עם הראשונים נמנים האתר 'סיפורים' (www.sipurim.com) המופיע בתוך הפורטל ההומו-לסבי Gogay והאתר 'הוט-סטורי' (www.hotstory.co.il) שאת סיפוריו מלווים תצלומי פורנו. גם באתר סקס ישראליים כמו 'חפוז' ועולם הסקס של ענת' אפשר למצוא פינות סיפורים, אבל את הבמה המרכזית תופס האתר 'סוכנות אירוטיקה בע"מ' (<http://www.heberotica.co.il>) שהוקם ב-1998. בכתבה שהתפרסמה במוסף 'קפטן אינטרנט' של 'הארץ' חויין מקים האתר, שהזדהה כרוחן, בן 37, נשוי ואב לשניים. להלן קטע מהכתבה והריאיון:

היום פוקדים את האתר 30 אלף משתמשים ייחודיים בחודש, שצופים בכשני מיליון דפים. הם לא באים לשם כדי לצפות בתצלומי חזה מרהיבים של כוכבות 'משמר המפרץ', אלא כדי לדפדף בכ-4000 יצירות מילוליות מקוריות ובלעדיות, שנכתבו על ידי מאות כותבים אנונימיים. במשך השנים נוצרה באתר קהילה הדוקה, ורוחן הוא דמות מפתח בה. [...] הקוראים הקבועים מחפשים סיפורים שיגרו אותם לא רק בין הרגליים, אלא גם בראש. [...] כותבים מכל הסוגים והמינים ממלאים את ספריית הפנטזיות המתווקת של 'סוכנות אירוטיקה בע"מ': החל באנשי היי-טק ועיתונאים ועד מורים בבית ספר. [...] 60% מהכותבים הן נשים. 'זו תופעה ייחודית בעולם', טוען רונן, 'אמנם כל אחד יכול להתחזות, אבל נורא קל לזהות אם הכתיבה נשית או גברית. יש לי חוש ריח לזה. השפה הגברית יותר חדה ופחות מטאפורית. כשגבר מתאר אורגזמה היא קצרה, מיידית ומתמקדת בפליטה. גבר יכתוב איבר מין "ארוך", בעוד שאשה תכתוב "ארוך ועבה". האורגזמה שמתארת אשה תהיה בדרך כלל

מתמשכת יותר ותסתיים בפיצוץ'. בניגוד לאתרי ספרות, שבהם ניכרת שאיפת הכותבים לפרוץ את מחסום האנונימיות של הרשת ולהתגלות על ידי הוצאה לאור, בסוכנות אירוטיקה רוב הכותבים מסתפקים בביתם הוירטואלי. 'באתר יש גם כותבים מקצועיים ואפילו סופרת מפורסמת', אומר רונן, 'אבל לרוב הכותבים אין שאיפות להיות סופרים, הם פשוט נהנים מהכתיבה האירוטית תחת שמות בדויים'.

החיחת המינית בסיפורים האחטיים המתפרסמים ברשת האינטרנט היא כמובן בלתי מוגבלת, ודומה שבין אלפי הכותבים הלהוטים (תרתי משמע) נערכת מעין תחרות סמויה על עושר הביטוי המיני - תחרות המזכירה במעט (אף שבהיפוך משמעות סוציולוגית) את התחרות הסמויה שנערכה בזמנו בין הכותבים הצעירים מדור תש"ח על עושר הביטוי בתיאורי נף המולדת. להלן קטע מסיפורה של 'חורפנית', גשם בעיתו, שפורסם באתר 'סוכנות אירוטיקה בע"מ' (<http://www.heberotica.co.il>) ב-29 בינואר 2001:

על המיטה הרכה הוא שכב עלי. מאחורי. נצמד. נותן לי להבין מה 174 ס"מ של גוף משי מוצק וחלק יכולים לעולל לאיבר הגברי שלו ביום חורפי שכזה. ואני הבנתי אותו כל כך טוב. הרטיבות שנשארה בין רגלי מהמים והקצף של קודם נמהלה בחום המתוק והרטוב שטיפטף ממני כשהוא פרט עליי באופן הכי לא מתפשר שהכרתי. לוחץ אותי אליו, חזק ועוטף, ותוקפני, יודע בדיוק מה בראשו, מה הוא עומד לעולל לי. מתחכך בזוג ישבני הרגשתי את האיבר היפה שלו עומד זקוף, כל כך זקוף, נימיו מאיימים לפרוץ מהמעטפת הקרומית, השקולודית הזו. וככה, מאחורי הרגשתי זוג אצבעות מלטפות את הרטיבות הסמיכה והריחנית שזלגה מבין רגלי, מרפרפות על הנרקיס הורוד והנפוח, מלטפות את ערוות העשירה. נאנחתי, ייללתי 'אל תפסיק, תחדור אליי', אני רוצה להרגיש אותך'. והוא כמו חייל צייתן נגע בי, ליטף, לחש לי 'הנה אני' אז הוא חדר אליי.

מספרים את ה'שיער'

הפעם הראשונה שהוצגה בתיאטרון העברי סצנה מינית היתה בשנת 1932, כאשר תיאטרון 'הבימה' העלה את ההצגה 'בקצו הכרך' של פראצ'ז'יק לאנגר בבימויו של צבי פרידלנד. חנה חבינא, מלכת התיאטרון העברי, שיחקה בהצגה את אנצי' הזונה וחשפה את רגליה על הבמה. בספרו על חנה חבינא כתב השחקן שמעון פינקל:

לשחק זונות על הבמה - היתה אז שאיפתן של כל השחקניות, בלי יוצאת מן הכלל, בוודאי מתוך חיפוש אחר תחושות חזקות ובלתי רגילות... כלומר, מתוך רצון להיות על הבמה אחרת מן הדמות שבחיים. ורובינא שיחקה את אנצי' בהתלהבות ומתוך שמחה בימתית. [...] אך לא כולם 'האמינו' לה בתפקיד זה. היו אפילו כאלה שמחו 'מחאה' נמרצת על שאם המשיח' מופיעה על הבמה בתפקיד זונה. ראש 'המוחים' היה מנחם אוסישקין, שהיה ממעריציה של רובינא, אולם הוא 'סירב' לקבל אותה בלשכתו בירושלים, כשהיא באה עם משלחת של 'הבימה'. בין 'המגינים' עליה היה ח.נ. ביאליק, שאמר כי אפשר לסלוח לה על אשר היא משחקת זונה, משום שיש לה רגליים יפות...

בגלל הסערה שקמה ירדה ההצגה במהירות, ובשלושת העשורים הבאים נזרחו בתיאטרון העברי מלעסוק בנושאים הקשורים ישירות לסקס. פה ושם היו ניסיונות שלא צלחו לשבור את חומת הפורטניות. כך, למשל, בפברואר 1952 הוצג בתיאטרון 'זירה' המחזה 'הפרוזה הצייתנית' של ז'אן פול סארטר, שכלל סצנות מין מרומזות. המועצה לביקורת סרטים ומחזות אסרה אז על התיאטרון להציג את המחזה 'בגלל סלנג בוטה מדי ובימי ריאליסטי מדי'. גם הניסיון של תיאטרון 'אהל' להציג את המחזה כעבור מספר חודשים התקבל בהתנגדות הוועדה. היא התירה את הצגתו בתנאי שיושמו ממנו כמה קטעים ושמו ישונה ל'הנערה והכוש'.

שנות החמישים והשישים כולן עמדו בסימן צנזורה ויובש מיני, וגם נושאי האהבה והזוגיות נדחקו לשולי הרפרטואר של התיאטראות הרפרטואריים, הניסיוניים והמסחריים. עד 1970. בשנה זו עלה על קרשי התיאטרון בישראל המחזמר האמריקני 'שיער', הייצוג הראשון והחשוב של המהפכה המינית של שנות השישים במערב. 'שיער', שנדד בכל העולם, עם חניות בינים כמעט בכל עיר ראויה לשמה, והשאיר בה רישום זה או אחר, היה אחת היצירות המזוהות ביותר עם מהפכת ילדי הפרחים, כוון שנבנה מקולאז' של סמלי המהפכה: אסטרולוגיה, מיסטיקה מזרחית (קטע שלם ב'שיער' הוא שיר לקרישנא וריקודים הודיים), סמים פסיכדליים, מרד נעורים במסד, ביקורת על חברת השפע הקפיטליסטית, חיפושי זהות, מיניות פתוחה ומוזיקת רוק קצבית.

המחזמר הובא לישראל בידי מייקל הירסט הבריטי וז'אן לאריס הצרפתי, אשר נמנו עם מפיקי ההצגה בלונדון ובפאריז. תחילה ניהלו מגעים עם גיורא גודיק ועקב אגמון כשותפים ישראלים פוטנציאליים של ההפקה, אך שניהם נפסלו מסיבה זו או אחרת. במקומם נמצא שותף נלהב בדמותו של אורגד (ראודור) ורדימון, בנה הצעיר של משפחה עשירה בעלת מוסדות בידור שונים בארץ, והיזעים שבהם בתי הקולנוע 'אלנבי' ו'תכלת'.

התרגום העברי של המחזמר (תמליל ג'רום רגני וג'יימס ראדו; מוזיקה גאלט מק דרמוט) הופקד בידי אהוד מנור, שהצליח באופן מבריק לשמר את הארומה הלשונית המקורית. הבמאי היה פטריק גארלנד, שביים את ההצגה בלונדון. צוות 'שיער' הישראלי מנה עשרים ושלושה שחקנים, בהם שלוש עשרה זרים (שישה שחורים ושבעה לבנים) והשאר ישראלים, רובם דמויות חדשות בבידור הישראלי. במהלך ההופעות הוחלפו מספר שחקנים ישראלים זרים אך השלד העיקרי נשאר לכל אורך הדרך. כמה מכוכבי המחזמר נעשו בזכות הופעתם בו דמויות בולטות בבידור בארץ ובעיקר ברוק הישראלי שהיה אז בחיתוליו: צביקה פיק, גבי שושן, צדי צרפתי, יזהר כהן, ולימים גם מרגלית צנעני.

הצגת הבכורה התקיימה ב-6 ביוני 1970 באולם 'אואזיס' ברמת גן. המחזמר נדד מדי פעם גם לפריפריה אך רוב ההצגות הוצגו באולם ברמת גן, שהיה במקור אולם קולנוע שהוכשר במיוחד למטרה זו. ההצלחה של 'שיער' בקרב הקהל הישראלי היתה עצומה וההערכה מדברת על עשורת אלפים צופים. זמן קצר לאחר ירידתו של 'שיער' מהבמה הזמנים מפיקו בארץ מחברת הסקרים פור" סקר על פרופיל הצופים בהצגה. מן הממצאים, שפורסמו ב'מעריב', עולה כי 20% מהצופים היו בני 30-40, 51% בני 18-29 והשאר בגילאים מבוגרים או צעירים יותר. עוד נמצא בסקר כי 90% מכלל הצופים היו בעלי השכלה תיכונית ומעלה. כמו כן צוין כי מספרן של הצופות היה רב ממספר הצופים (לא צוינה ההתפלגות המדויקת).

אולם חרף הביקוש הגדול, המחזה לא היה רווחי כמתוכנן. הצורך לשלם לשחקנים הזרים במטבע זר, העלאות מיסים באותה עת, קנס שהוטל על המפיק בשל הצגת המחזמר ללא רישיון, והימנעותם של ועדי עובדים וקבוצים מלרכוש את ההצגה, 'בשל העיחום, המלים הגסות, ההטפה לאהבה חופשית וכיוצא בזה', צמצמו את הפוטנציאל העסקי. גם מרבית וחיכוכים שנתגלו בין השחקנים במהלך ההצגות היקשו על המפיקים, וההצגה ירדה מהבמה ב-30 בפברואר 1971 לאחר 300 הצגות.

המחזמר 'שיער' היה ציון דרך חשוב בתולדות התיאטרון המודרני והוא מופיע כערך ברוב הלקסיקונים של אמנויות הבמה העוסקים במאה העשרים ובכלל. זו היתה אחת הפעמים הראשונות שבהן נעשה שימוש בפריטכניקה חדשה, שחלקה נלקח ממועדוני הריקודים באירופה ובארצות הברית: אורות מרצדים, עשן מלאכותי, כתובת ניאון, ומעל לכל פנסי רצפה, כוריאוגרפיה ג'אזית חדשנית, שילוב עירום, ומוזיקת חק אופראית נפלאה שהושמעה במגברים מחרישי אוזניים ועטפה את הקהל כבמופע חק. המוזיקה הייחודית של 'שיער', שהיתה תו ההיכר הבולט ביותר של המחזמר, מושרת עד עצם היום הזה ובמיוחד הלהיטים שהושמעו בו ('אקווארוס', 'שיער', 'תנו לשמש יד' וכוכב בן שחר') שנהפכו להימנוני החירות והשלום. גם עיצוב הבמה, התפאורה והתלבושות היה חדשני. השחקנים במחזה היו לבושים בתלבושות 'היפיות' ושערם היה מגודל פרא. הם הסתובבו באולם, טיפסו בין הכיסאות, הפיצו סביב קטורת, שריחה הכבד התלווה להצגה והוסיף לאפקט החושני הכלול שלה. התזמורת ניגנה סמוך לשחקנים ולקהל, וטישטשה עוד יותר את הפרדה בין הקהל ללהקה, בין האולם לבמה, ובין זמן ההצגה לזמן היומיומי הרגיל.

'שיער' היה אפוא יותר מתיאטרון רגיל - הוא היה מופע חוש, שטרם נראה כמותו עד אז, בוודאי בישראל, ובישר את אופנת הטרנס של שנות התשעים. 'אט אט', כתב בועז עברון ב'דיעות אחרונות' באחת הביקורות הראשונות שנכתבו על המחזמר, 'חש אתה, אם מערכי חוץ מכונים לך, כיצד הרעם הקצב, המחולות הפראיים והקצבים כאחד, להטוטי האור הסטרובוסקופיים, הגורמים לעתים לך, שהמראה שעל במה נתפס כאילו הוא מתרחש ממש בתוך הגולגולת - מפוררים והורסים את המוח והמחשבה שלך. אתה מתחיל להרגיש, שהקצבים חוזרים ומסתפגים בדמך, שגם אתה חצה לצרוח עם הנערים והנערות, הלבושים צבעונים, המתרחצים וצורחים מולך, מאחוריך, מעליך, לקפץ כמוהם על הבמה עד כלות החושים, להתמזג עם כולם, להתפלש במין שיטפון, שבו מתחילים להיטשטש גבולות האני שלך. במקום אדם חושב, מתכנן ופועל, הופך אתה לפקעת של חושים גרויים והמומים; אתה חצה למשש ולהתמשש, לנשוך ולהינשך'. חרף התיאור הפוזיטיבי הזה עברון כתב בסוף שחש דחייה והתרחקות, שכן 'אינני מוכן לוותר על אישיותי. אינני מוכן להתמכר להתרפקות המונית'.

בשל חריגותו של המחזמר התקשו צופים לא מעטים להגדיר לעצמם את החוויה. 'בעת ההפסקה של הצגת 'שיער' באולם 'אואזיס' שברמת גן', כתב עברון באותה כתבה, 'שוחחתי עם מכר. הוא שאלני: "מה דעתך?" השבתי: "אני מנסה להבין את זה - אף כי לא אסתיר ממך, כי הדבר זר לי ודוחה אותי". אמר לי: "אם אתה מנסה להבין, סימן שלא הבינת מאומה ושאינך מסוגל להבין מאומה. את זה מרגישים, נמצאים בתוך זה, או שאין מבינים כלל". [...]. סבורני שאני מבין למה התכוון מכר'. תגובה דומה הגיב יורם קניוק, אף על פי שהוא, שלא כעברון, אהב את ההצגה:

בתחילה כשנכנסתי לאולם וראיתי את התפאורה המוזרה, את ההיפס מגודלי הבלוריות ומוזרי הלבוש זוחלים, מרגישים, אוהבים, נכנסים לתוך ההווה, ממהרים מן העכשיו, מתרוממים, קורעים את המסטיק מעל ישבנה של אמריקה, נכנסים לטראנס, מסירים את מסווה השקר מעל נבזותו של הבאנאלי מכל, חשבתי שהם מטורפים ואני שפוי. אחרי עשר דקות כבר לא הייתי כל כך בטוח. אחרי שעה של 'שיער' התברר לי שאני מטורף והם שפויים וזהו כוחו של הדבר הזה שאיני יודע כיצד לכנותו שכן אינו מחזה אינו מיחזיקל ואינו אופרה ואינו שום דבר ממש שאי פעם ראיתי או חשתי כדוגמתו. מין הפנינג של כאלה שטוב להם ועצוב וכואב להם והם לא פוחדים להיות ילדים ולעלות אל הבימה ולעשות - כאילו - כל מה שעולה לא על דעתם אלא על בטנם, יגונם העמוק, חוש ההומור שלהם, יצר המשחק, תאוות הבשרים ואהבת העולם הרבה מדי.

'שיער' עורר סקרנות עצומה בקרב האינטליגנציה הישראלית, שבאה לידי ביטוי במספר גדול של כתבות בעיתונות על המחזמר ועל משמעותו החברתית. חב המבקרים אהבו אותו וקשרו לו כתרים. כך למשל כתב דב בר-ניר מבקר התיאטרון של 'על המשמר':

מחזמר רוק זה עשה עלי רושם עצום. צודקים המפיקים באומרם שמאז 'גברתי הנהווה' לא היה דבר הזה. אך ההקבלה היא, כמוכן, צולעת. שכן השם המשותף 'מחזמר' בא כאן להטעות. 'שיער' הוא נוסח תיאטרוני לגמרי חדש. יש בו שבירת צורות ובניין צורות. כאשר התוצאה היא מדהימה ממש. קשה לך לעכל בערב אחד את כל השיפעה הזאת, והנך מחליט בלבך לחזור ולראות, כדי להצליח לחובקו. דומני שמאז ברכת לא נערך נסיון כזה 'ללוש' מחדש את החומר התיאטרוני כדי להקנות לו צורה חדשה. [...]. חוויה בעלת עוצמה מדירה, שרק יחידים ספורים יבואו להוקיעה, כאשר רוב בניין ומניין הצופים יחושו כאילו עברו מעין 'הלם' חשמלי, כדוגמת התיאוריה של מחלות-הנפש.

רבים ראו בהצגתו של 'שיער' בישראל ובהצלחתו סימן לשינוי עמוק המתחולל בחברה הישראלית, שעיקרו השפעה אמריקנית גוברת והדוניזם המחליף את רוח ההתנדבות. במאמר נרחב שסיכם את שנת תש"ל כתב אמנון רובינשטיין ב'הארץ':

מה יש לך שנת 1970 שאין לנו, אנשי 1948 - כך שואל דור ההורים את בניהם על בימת המחזמר 'שיער'. והבנים משיבים להם: יש לנו אהבה, יש לנו גוף, פנים, ישבן, שדיים ומעל לכל כמוכן - יש לנו שיער, ארוך, גולש, למעלה, למטה וכו' וכו'. [...]. אם מלך בעקבות אנשי 'שיער' ונשאל את עצמנו מה יש לנו ב-1970 שלא היה לנו ב-1948, ניווכח לדעת, כי פרט להתעצמות הכלכלית והצבאית, השינוי הבולט ביותר שחל בישראל ב-22 השנים שחלפו מאז עצמאותה הוא חשיפתה להשפעות אמריקאיות-מערביות. בכל שטח משטחי חיינו ניכרים סימניה של הציוויליזציה המערבית כשהיא מונהגת על-ידי ארצות הברית [...]. קרא לך התפכחות, קרא לך נסיגה, ישראל-של-היום מתאפיינת על-ידי גישה פרגמטית, מעשית, אנטי-אידיאולוגית. לשוא תחפש היום גוף ישראלי כלשהו הממשיך את המסורת של השמאל הרדיקאלי, שהתסיס בעבר את מערכות הציונות. לשוא תחפש אחר צעירים החפצים לתקן את העולם - או אף את החברה הישראלית בלבד.

מההיבט הסוציולוגי מעניינת במיוחד היא התגובה, או למעשה חוסר התגובה, שהיתה בישראל לפן הביקורתי האנרכיסטי של המחזמר. 'שיער' היה יוצא דופן לא רק במתכונתו התיאטרלית אלא גם בתכנוני האנטי-ממסדיים. הוא לא היה רק שיר מזמור לשמחה, לצוואת המאשרת, לגופניות העליזה ולחירות המינית, אלא גם ולמעשה בעיקר מופע מחאה חרף שלעג לצבא, לממסד, לאוניברסיטה המלאה ב'אינטלקטואליטים' (כך בתרגום של

מנור). הוא עסק בתחלואיה של החברה הקפיטליסטית: התעמולה לצורך עוד ועוד, השאיפה לנחות, תאוות הממון, הגזענות והאפליה. ובעיקר זה היה מחזה אנטי-מלחמתי, שכלל חזרה בלתי פוסקת על סיסמאות שלום והתנגדות לאלמות שנטבעו בתנועת המחאה של שנות השישים. להלן קטע מתוך אחד מפזמוני 'שיער' המדגים את הרוח הזאת:

איך מעיזים הם לשים קץ ליופי?! בדומן ובסחי/ אותנו הם מורחים/ אל מול המלחמה/ אותנו הם שולחים./ במסענו חזרנו לרגש/ יודעים ורואים/ את תכלית השלום./ את אור החיים/ לא תוכלו עוד לבלום/ הם לא יוכלו -/ עינינו פקוחות/ לרווחה.

באחת הסצנות, קלוד, הגיבור החופני והסגפן במחזמר, מקבל צו גיוס. הוא מנסה לשרוף אותו כמחאה, אך אפוף פחד, הוא שורף בעצם רק את רישון הנהיגה או את כרטיס הספרייה שלו, לצחוקם של כל חבריו. לו היתה זו הצגה ישראלית מקורית, שבה היה נראה צעיר ישראלי מנסה לשרוף את צו הגיוס לצה"ל, ספק אם הדבר היה עובר בשקט. הדברים מתחדדים במיוחד לאור התגובה הסוערת שעורר המחזה 'מלכת האמבטיה', שעלה על הבמה חודשים ספורים בלבד לפני 'שיער'.

כאשר ירד 'שיער' מהבמה נכתב ב'מעריב': 'המפיק אורגד ורדימון עשה "היסטוריה" קטנה בהעלותו את המחזמר-חוק המפורסם ביותר של שנות השישים בישראל. כל אלה שהלעיזו עליו בתחילה בגלל תוכנו (גיוס, סמים, אהבה חופשית) וודאי נכחו לדעת מזה זמן רב, שכאן בארץ, לפחות, לא הזיק לאיש. איש בגללו לא קרע שום צו-גיוס, ועדיין לא משתללת אהבה חופשית כזאת ברחובות תל-אביב או ירושלים'. 'קשה לומר', כתב משה בן שאול מבקר התיאטרון של 'מעריב', 'שבשעת הנכחות ב"שיער" אנחנו חיים את שריפת צו-הגיוס של אחד מגיבורי התרחשות-הפופ הזאת, קלוד. קשה לומר שלגבינו, כאן, יש התרשמות כלשהי מביזוי הדגל, או קשירתו של ביזוי דגל זה לדגל לאומי של תכלת-לבן. אלה נותרים כדברים רחוקים ובלתי נתפשים'.

אפילו נחמן בן-עמי, מבקר הקולנוע השמחן של 'מעריב', לא התרגש יותר מדי מהסצנות האנטי-לאומיות שבו. 'עלי להודות', כתב תחילה, 'שלא הצלחתי לחדול מלהיות ישראלי - שקוע בתוך הישראליות הפורבינציאלית שלי - בשעה שראיתי איזה רעש מקימים (על הבמה) צעירים אמריקנים, למען מעשה הגבורה הגדול של שריפת צו-גיוס, או מעשה גבורה אחר, שעיקרו ביזוי הדגל הלאומי (ובאותו רגע לא היה איכפת לי של מי הוא הדגל)'. אך אחר כך הוא 'התרכך' וכתב: 'אכן, יש במחזמר הזה גם פרקים פיוטיים יפים של כמיהה אל עולם אחר, אוויר צח, ביטוי לאותן כמיהות, שכל אחד מאתנו נושא עמו אי-שם בסתרי לבו'.

מדוע אפוא היו המסרים הביקורתיים של 'שיער' 'דברים רחוקים ובלתי נתפסים' ומדוע עברה המחאה האנטי-מלחמתית שלו 'מעל לראשם של הישראלים'? מספר סיבות באות בחשבון. ראשית, המסרים של המחזמר תמימים מאוד, כמקובל בעולם הבידור האמריקני, שלא לומר מעט תמימים וילדותיים, בוודאי עמומים, ומכל מקום, מנגדים לאופי הדוגרי של הישראלים. שנית, תופעת 'ההיפיות' לא ממש נקלטה בארץ. 'אם לשפוט על פי דבריהם של עושי "שיער" הישראלי, נכתב ב'דבר', 'הדאגה הקשה ביותר שלהם, כאשר ניגשו להכין את המחזמר המסעיר וה"שעיר" היתה כי אין "היפיס" בישראל. פשוט, חסרים אנו את ממד השעירים-אוהב-השלום, הבטלה והבגדים הבלויים'. שלישית, העובדה שבמדינת ישראל, שלא כבארצות הברית, מעולם לא נוצר מתח וקונפליקט בין דורי ממשי הקהתה את עוקץ המחאה של 'שיער' בישראל. רביעית, מחאת 'שיער' התקבלה בארץ באדישות גם משום שההצגה התמקדה בתרבות האמריקנית ונגעה בנושאים רגשיים ורגשיים שהיו רחוקים מאוד מתודעת הישראלי המצוי דאז. כפי שכתבה אורית ירקוני (לימים הפובליציסטית אורית שוחט) ב'ידיעות אחרונות': "'שיער" הגיע לארץ בשקט, וסערות אמיתיות סביבו עדיין לא קמו. כי הרוב המכריע מסכים שהנושא הוא אמריקאי טהור, ואנחנו רק צופים מן הצד שצריכים, לכל היותר, להמתן מן המוזיקה'. באותה כתבה ריאיינה ירקוני את אחד השחקנים האמריקנים במחזמר שאמר: 'הישראלים לא צריכים להזדהות עם ביקורת על הגיוס האמריקאי. אסור להם, איש לא דורש שגם פה ישרפו צווי גיוס. צריך רק להבין את הרקע, ולספוג את האהבה'. יתרה מזו, במאי ההצגה המקומית, למוד ניסיון מ'מלכת האמבטיה', נשמר שלא להרגיז את הקהל הישראלי, אלא רק לגרות אותו. הוא נזהר מכל רמז שיכול היה לתת משמעות מקומית לנעשה על הבמה. 'העולם הזה' העיר על כך בלעג:

השבוע הוכח כי יש דמוקרטיה גם בישראל. אפשר לעמוד על במה בלב רמת גן ולקלל את הדגל (האמריקאי), להטיף נגד הגיוס לצבא (האמריקאי) וללעוג לצביעות החברה (האמריקאית). המחזמר 'שיער' הוא 'מלכת האמבטיה' כפול מאה - התקפה מוחצת על כל הקדוש למסד האמריקאי. בכך כוחו - ובכך גם מיגבלתו על במה ישראלית. [...] המחזה המבטא את ההתמרדות הגדולה של הנוער האמריקאי נגד המימסד של ארצו והמימסד העולמי כולו - הופך בצורה זו למחזה קופה בלבד. הבריונים שפוצצו את 'מלכת האמבטיה' לא יפוצצו את 'שיער'. הם יבואו ליהנות מן הגופות העירומים של שחקניותיו. [...] ואם כבר הזכרנו המילה מחאה. 'שיער' נכתב באמריקה ומוחה נגד המימסד האמריקאי. יש בו רק מעט מן הנוגע ישירות לקהל הישראלי. כדי להדהים ולזעזע ממש, צריך היה לעשות השלכה למציאות שלנו. אלא שאז, יש להניח, היתה חוזרת על עצמה פרשת 'מלכת האמבטיה', ואולי אף גרוע מזה.

אבל 'העולם הזה' שכח כלל סוציולוגי שהיה נטן אז ונכון גם היום: הישראלי כועס ו'מתקוטט' בדרך כלל על דברים השנויים במחלוקת בתוך המשפחה הישראלית ולא על אידיאלים מופשטים. לכן גם אם היו ב'שיער' דברים שהרגיזו, הם לא היו ישראליים דיים ולכן גם לא גירח את 'בלוטת הכאסח' הישראלית.

אך מעל לכול, מחאתו של 'שיער' לא הרגיזה את הישראלים ולא עוררה רגשי הזדהות משום שבכל זאת היה הבדל גדול בין מלחמת וייטנאם הפוליטית והרחוקה מהמולדת ובין מלחמת ההתשה של הישראלים שעמדו מול אויב בלתי מתפשר ואכזרי שחתר להשמידם. הטיב לנסח זאת חיים גמזו, מבקר התיאטרון של 'הארץ':

אם תשב ישראל ותחכה לבשורת-השלום של 'שיער' ותסמוך על היתריה ואיסוריה, אין צורך להיות נביא כדי לחזות מה עלול לקרות לנו כאן, בימי מלחמה כבימי שלום. מה המשמעות שבאקט סירוב-הגיוס ובטקס שריפת צו-ההתייצבות, בארץ כמו ישראל, הנאבקת ממש על קיומה הפיסי? [...] התנועה המוצאת לעצמה ביטוי ב'שיער' היא תוצר של חברה עשירה, מפונקת, שלמרות יוקרו של הז'מן באמריקה, יש לנושאי דגלה של תנועה זו עודף של פנאי... לנו 'אין פנאי' לדיוואגאציות של אוואנגארדיזם טרקליני, עלינו לעבוד, לשפר יום יום את חיינו ולשמור על ההישגים החומריים הצנועים שלנו, המאפשרים לנו יותר הישגים רוחניים; עלינו גם להאבק יום יום על חיינו, ולקורא יום יום בעתון שמות יקירינו הנעקדים

ולראות דיוקנותיהם בעתון ולקראו בעיניהם שהם רצו לחיות וליצור, לא פחות מאיתנו, אך הם נאלצו על ידי המסיבות הנוגות של חיינו להגן על קיומם הם ועל קיומנו אנו.

עם זאת, אפשר שבטווח הרחוק היתה ל'שיער' בכל זאת השפעה חשובה על תרבות המחאה הישראלית. אחת הסצנות במחזמר כללה את הדו-שיח הבא בין אחת השחקניות ל'שבט היפי' שעל הבמה:

שילה: מה אנחנו רוצים?

שבט: שלום.

שילה: מתי אנחנו רוצים?

שבט: עכשיו.

שילה: מה אנחנו רוצים?

שבט: חירות.

שילה: מתי אנחנו רוצים?

שבט: עכשיו. שלום עכשיו. חירות עכשיו. שלום עכשיו. חירות עכשיו.

האומנם היתה רק יד המקרה שתנועת השלום הגדולה ביותר בתולדות המדינה בחרה בשם 'שלום עכשיו'? מותר להניח שהיה מי מבין הגרעין המייסד של 'שלום עכשיו' שישב כנער בהצגת 'שיער' והמסר האנטי-מלחמתי (ואולי גם המושג 'שלום עכשיו') הופנם אצלו. מותר גם לשער ש'שיער' שלח מסר חשוב לזר הצעיר של האמנים הישראלים ויצר מודל של אמנות מחאה, שהתפתחה בארץ, כפי שכבר צוין לעיל, משנות השבעים ואילך. הנה כי כן, בביקורת על ההצגה כתב הסופר יורם קניוק, ממעצבי מחנה השמאל בישראל:

וטוב שיש עוד חברות בעולם המתירות לאמניהן לשחוט את פרותיהן הקדושות כדי לקדם את היקר להן ביותר. כלומר, לא ההרס והחזרה לפרימיטיבי חשובים לנו בסיפור הפשטני של 'שיער', אלא עצם העובדה שהרס רצחני ופראי זה מותר וחיוני לחברה הרוצה להתחדש כל הזמן. [...] חברה המתירה שחיתת כל הפרות הקדושות למען חזרה אל המקור, כדי להגיע אל האידיאל הראשון ולרוממו היא חברה חזקה ומעניינת וכל צדקיניו חייבים ללכת וללמוד לקח ממנה. נכון, שאין מצבה של ארה"ב דומה למצבנו, אך דומים מאוד בשני המקומות הצדקנים והפרות הקדושות.

ומה באשר לעירום ב'שיער' ולדרך שהתקבל? דומה שגם בתחום זה אפשר לאתר כמה ממאפייניה ההתנהגותיים של החברה הישראלית. 'עד להופעתו של 'שיער'', כתב עמנואל בר קדמא עם ירדתו של המחזמר מהבמה, 'היו בארץ הפקות תיאטרון מעטות בלבד, שיקלו להשתוות במטען השינוי שהן נושאות. [...] נראה שגם בארץ סייע 'שיער' - לצד גורמים אחרים - להביא את מושגי החברה המתירנית אל קרשיו השמרניים של התיאטרון הישראלי. היה לנו 'קפוף', יהיה לנו 'בכחאי' (מחזמר חדש שעמד לעלות על הבמה ע"א) ועוד היד נטויה'.

'שיער' היה מחזמר אחטי מאוד ושבר מוסכמות בתחום זה בכל המדינות שבהן הוצג. סצנות רבות באו לבטא משגלים ואורגיות המוניות. השחקנים לבושים בלבוש מינימלי, טופפו ברגליים יחפות, התפתלו זה על גבי זה, זחלו על הרצפה, מלטפים זה את זה, מנענעים את איברי גופם השונים בתנועות סקסואליות ומגיבים על המוזיקה באקסטזה מגולגלת עיניים. ברגר, אחת הדמויות הראשיות במחזה, היה מסיר את מכנסיו חמש דקות אחרי תחילת ההצגה, מוסר אותם לגברת בשורה הראשונה. אחרי רבע שעה הוא היה מבקש ממנה להחזיר אותם, פן יצנן את 'המה שמו'. בסצנה אחרת קלוד מסביר בפרטי-פרטים איך איבד את 'המכשיר' שלו הבוקר במקלחת. המחזמר כלל גם סצנה - לבושה - של משכב זכר, שנחשבה אז לנועזת במיוחד. בסצנה אחרת אחד השחקנים השחורים תקע לעצמו מוט ענקי במפשעה והכריז בעברית: 'זה יותר מדי גדול אפילו בשביל כושי'. באחד האלתורים התפתחה מעין סצנה שבה 'גולדה' באה במגע מיני עם 'נאצר' לקול צחוקו של הקהל. הארטיקה באה לידי ביטוי לא רק בדיאלוגים, בכוריאוגרפיה ובלבוש אלא גם במילות השירים:

משכב זכר/ פלאציו/ קנאלינגוס/ פדראסטיים/ למה/ ישן מילים/ ללא תפארת/?/ אל תפחד/ ממלאכת יד/ באו באו באו/ קמה-סטורה כל אחד'.

אנחנו אסירי הקצב/ שואגים ברב עמל/ קילומטרים של חוטים/ ואורגזמה של חשמל// זה מה שהולך פה/ זה מה שקורה.

במיטה ממתנים/ כסתות וסדינים/ שמיכה חשמלית/ אווירה מחושמלת/ מזרונים יש/ וסדינים יש/ אם אין אני לי/ גומאור לי// אנחות יש/ וגניחות יש/ משי וניילון/ וכתונת פסים// במיטה אפשר/ לעיין אפשר/ למיין אפשר/ לגוון אפשר// לגשש אפשר/ לחשש אפשר/ לעשן אפשר/ לישון אפשר/ להשיכב אפשר/ להרטיב אפשר// כי המטה היא מין דבר ש-/ היא מין דבר ש-/ לחטוא בו אי אפשר.

אך למרות מעוזות של 'שיער', המופעים בארץ עברו משום מה בשקט יחסי. למעט הפגנה קולנית אחת, אך לא אלימה, של נטורי קרתא בקולנוע 'אדיסון' בירושלים, לא היו הפגנות והפרעות. פרט פיקנטי הוא העובדה שבאחת ההצגות הצטרפו לריקודים שעל הבמה הרב המרקד שלמה קרליבך ולהקתו. 'דבר' דיווח ש'שירי' הפופ הפסקו לטובת ניגונים חסידיים סוחפים, ולקהל (אותו חלק שלא עלה לבמה) היתה הצגה נוספת חינם. יחד עם הרבי עלו על הבמה עשרות חסידים צעירים הנמנים על תושבי חצרו העליזה, והבעת הדבקות שעל פניהם השתלבה להפליא בתמונת ה'ביט' הכללית. לאחר רבע שעה של שלטון קלריקלי, בניצחון המוסיקאי המלהיב של שלמה קרליבך, ובעידוד התזמורת של 'שיער', נטל צביקה פיק (קלוד) את המיקרופון לידי והחזיר לבמה את קצב הפופ'.

העירום על הבמה היה כצפוי אחד מכוחות המשכיחה של המחזה. בסקר דעת הקהל, שהוזכר לעיל, נשאלו הנסקרים מה הניע אותם ללכת. הסיבות שניתנו היו: 'כי ההצגה חריגה ויוצאת דופן', 'מפני שדיברו בה רבות וחברים המליצו', 'בגלל הביקורות הטובות', 'מפני שדיברו בה רבות'. 'מעניין', כתב העיתונאי שפירסם את הנתונים הללו, 'כי איש לא ענה כי הלך להצגה בגלל תצוגת-העירום שבה, למרות שהמפיק אמר לי שהוא יכול להעיד כי היו רבים-רבים שביקשו לשבת בשורה הראשונה, כדי להבחין היטב בפרטים'.

חשוב לציין שהמתפשטים היו בעיקר מקרב השחקנים הזרים, והעירום היה למעשה רק להרף עין. העיתונאית מירית שם-אור דאגה לצנן את ההתלהבות כאשר כתבה: 'הסצינה העירונית במחזה נבלעת בתוך המתרחש על הבמה. זה שייך כל כך למחזה, עד שלא מבחינים בה כמעט בזמן התרחשותה. רק אחרי כמה דקות נזכרים ואומרים: רגע, בעצם זאת היתה סצינת העירום המפורסמת מ"שיער". לא שמתי לב. אין בסצינה הזאת מין. יותר מכל היא מזכירה אנשים הפושטים את בגדיהם לפני שהם לובשים את הפיג'מה והולכים לישון. השחקנים נראים כמו ילדים האומרים "לילה טוב" ביתי יותר מאשר כמו חברת משתתפים באורגיה'. מפיק 'שיער' גם הקפיד לנקוט אמצעים כדי למנוע מהצלמים לצלם את סצנת העירום ההמוני שסיימה את ההצגה.

אבל את עורך 'העולם הזה' זה לא עניין. אם יש כבר סוף כל סוף עירום בארץ הקודש אז מדוע לא לחץ לספר לחבר'ה? לצורך זה שלח השבועון צלם סמוי לאחת ההצגות כדי להביא לקוראים צילומים מהסצנות הנועזות. הצילומים, המטושטשים מאוד יש לומר, פורסמו באחד מגיליונות יוני 1970 של 'העולם הזה' תחת הכיתוב הבא: 'בשיא העלילה השחקנים פורצים ערומים לגמרי מתחת לבד שכיסה את כל הבמה. תמונות אלה צולמו בהיחבא - במכשירים מיוחדים - למרות השמירה הפוריטנית של המפיקים'.

המפיק משום מה לא תבע את העיתון על הפרת זכויות, אך שחקני המחזמר התרגזו והחליטו להשבית שמחה מישראל. ב-17 ביוני 1970 הופיעה ב'דיעות אחרונות' הידיעה הבאה:

אם הלכת בערבים האחרונים לחזות ב'שיער' בתקווה גלויה או כמוסה לחזות בנתח חביב של עירום, יש להניח שנחלתם אכזבה. השחקנים, פשוט, החליטו שלא להתפשט. וכל כך למה? - משום שמה שעשו ממערומיהם, אינו לרוחם. [...] השחקנים, לאחר מיספר הצגות, החלו חשים, כי ממסחרים את מערומיהם. תחילה, היו צילומי העירום שהופיעו ב'העולם הזה'. [...] סיבה שניה נעוצה בעובדה, שבהפסקה מקרינים באולם 'אואזיס' (שהוא אולם קולנוע במקורו) שיקופיות פירסומת, כמחאה על שיקופיות הפרסומת - לא רק שאין הם מתפשטים, אלא גם מבליים את כל ההפסקה, יושבים דמומים על הבמה, כשהם נושאים כרזות גדולות משלהם, המוחות במפורש על הפירסומת המוקרנת מאחורי גבם. בינתיים הקהל מרגיש את עצמו מרומה, ובמידה ידועה של צדק.

אחד הצופים המאוכזבים אף פירסם ב'מעריב' מכתב מחאה:

ביום ב' 8.5.1970 בקרתי בהצגת 'שיער'. עם תום ההצגה עלה אחד השחקנים על הבמה והודיע לקהל כי עקב פרסום צלומי העירום הוסרה הסצינה [...] בלי להתייחס לעצם הסצינה ולאופייה, ברצוני לשאול את השחקנים ושאר האנשים הקשורים למופע: האם אינכם חושבים שהטעתם את הציבור, שכן לא קיבל תמורה מלאה עבור כספו.

המחזמר 'שיער' אכן בישר את ראשיתה של מגמת הליברליזציה המינית בחברה הישראלית, אבל מבחינת הסקסואליזציה של עולם התיאטרון הרפרטוארי בישראל לא היתה לו השפעה מרחיקת לכת. המחזאי היחיד שהפנים את מהפכת ילדי הפרחים, ויחד מקום בולט לסקסואליות האנושית במחזותיו, היה חנוך לוין. התאווה למין, ובדרך כלל ה'חרמנות' הגברית הוולגרית שאינה יודעת שובע, היתה אחת התשוקות האנושיות הפתטיות שעליהן הירבה לוין ללעוג בכישרון כה גדול ובשפה בטה חסרת רסן. ב'סולומון גריפ', אחד ממחזותיו הראשונים שהועלה בתיאטרון הפתוח' במאי 1969 (בבימויו של הלל נאמן), מתרחש הדיאלוג הבא:

סולומון: מה אתה מדבר? קודם דברתי כמו ילד, עכשיו אני מציע לך הצעה ממשית ואתה צריך לחשוב עליה ברצינות. תאר לך בדמיון איך אנחנו עושים מפרציפולכא סמרטוטה גמורה.

יהושע: ואנחנו גם...

סולומון: גם מה?

יהושע: אנחנו גם מפשיטים אותה?

סולומון: איזו שאלה! אני שמח שהעלית את הנקודה הזאת. אנחנו אונסים אותה על ימין ועל שמאל, מתי שרק מתחשק לנו. היא מתכופפת להרים מזלג מתחת לשולחן ו...הופ! היא עולה על השרפרף לנקות את החלונות ו...הופ! אחר כך, כשאנחנו עייפים, היא שוכבת ערומה על הרצפה, ושיניו יושבים בכורסאות בנחת ומשחקים עם הרגליים בשדיים שלה. ככה יושבים לנו ומשחקים עם הרגליים בשדיים שלה. הרגשת פעם פטמה מדגדגת לך את כף הרגל, מה אתה אומר? יהושע: לא ידעתי שגם לך יש ראש מלוכלך.

המחזה 'פופר', שהועלה לראשונה בבמה 2 של התיאטרון העירוני בחיפה ביוני 1976, נפתח בסצנת חרמנות מצחיקה עד דמעות, המשקפת במידה רבה את היחס הפתוח והאירוני למין במחזותיו של לוין:

שורץ: שורציסקה. שורציסקה. לבבון שלי. אצבעון שלי.

[מנשק אותה על אוזנה, צוארה, כתפה, מנסה לקחת גם את היד שבה חיטטה זה עתה באף, אך היא מסתירה אותה מאחורי גבה]

שורציסקה: נו, די, די.

שורץ: לא. את היד. את האצבע.

שורציסקה: די, שורץ.

שורץ: לנשק את האצבע. את אצבע.

שורציסקה: את האצבע לא.

שורץ: את האצבע כן.

שורציסקה: נשק את הכתפיים.

שורץ: נישקתי.

שורציסקה: את הצוואר.

שורץ: ליקקתי. אני רוצה את האצבע.

שורציסקה: קח את החזה. מה עוד אפשר לדרוש? הנה החזה.

שורץ: רק את האצבע. האצבע.

שורציסקה: לא.

שורץ: האצבע.

שורציסקה: לא.

שורץ: האצבע, האצבע, האצבע.

[מנסה למשוך את ידה. היא הודפת אותו מעליה]

שורציסקה: אמרתי די!

[שורץ מרפה ממנה, עצוב]

שורץ: אני רציתי דווקא את האצבע. את האצבע הקטנה. קמתי בבוקר ואמרתי לעצמי: 'שורץ, כבר נישקת הכל, הרים ומפלים של בשר-שורציסקה. כמה עוד תוכל להכניס בין השפתיים? לא, עכשיו נחוצה גישה חדשה, רעננה ומעודנת. אתה תקום, תיגש על בהונות הרגליים ותנשק לה את האצבע הקטנה. תרצה עוד? יתחשק לך עד להתפקע? לא תקבל. תתפוצץ ולא תקבל. עם נגיעה קלה של קצה האצבע הקטנה על השפתיים תלך לעבודה ותגנע את הברכיים במתח כל היום. ובערב, כשתשוב, בערב... כן, שורציסקה, זו היתה התכנית שלי. למה הרסת לי את התכנית שתוכננה עם כל החום האפשרי שבלב, אני לא יודע. אולי אם האושר שלי לא היה כל כך גדול, אולי גם לא היה לי עכשיו כזה חורבן.

במחזות של ליון גם הופיעו השחקנים לא אחת בעירום. למשל, במחזה 'סוריו איוב' שעלה על בימת 'הקאמרי' ב-1980 וזכה להצלחה רבה, הופיעה אחת השחקניות בעירום מלא. ליון היה חריג במסורת התיאטרון הישראלי הרפרטוארי והניסיוני. המחזות והמופעים שעלו על הבמה הקלה, לעומת זאת, היו מתירנים יותר והצליחו להחדיר את הסקס טיפין טיפין, בעיקר בחסות ההומור. למעשה, כבר בראשית שנות השישים עלו על הבמה קומץ קומדיות קאמריות מקוריות שעסקו ביחסים שבינו לבינה ונגעו בזוהר רבה ולחוב במרחמז גם בהיבטים הסקסואליים של הזוגיות. למשל, הקומדיה של יואל זילברג 'אני, בעלי והמיטה המתקפלת' (1961); אוסף המערכונים המבדחים 'במעגל הנישואין' (1962) שכתב וביים אפרים קישון עבור שושיק ואריק לביא; קומדיית האהבים והבידוח 'ארלקינו' (1964) שכתב וביים ניסים אלוני; והצגתם של פנינה גרי ומוסקו אלקלעי 'אפריון הכלולות' (1964), קומדיה על המתרחש עשרות שנים בחדר המיטות של זוג נשוי.

פה ושם תורגמו לעברית ועובדו כמה מקומדיות הבמה הרפרטואריות הקלסיות שעסקו ביחסים שבינו לבינה. למשל, 'שורש כל הרע' (1962) של מקיאווילי (בעיבודם של יורם מטמור, חיים חפר ודן בן אמוץ); 'עסקי נישואים' (1964) של אנטון צ'כוב ו'יתוש בראש' (1967) משל ז'ורז' פיידו. בשנות השבעים כבר היתה קומדיית הכלולות והנישואים לז'אנר חשוב בבמה הקלה, והסקס, בעיקר מוטיב הבידוח והניאופים, היה לנושא גלוי ומרכזי יותר במחזות ובמופעי הבידור (מערכונים).

משנות השמונים ואילך, כאשר הטאבו על השיח המיני נחלש והכלכלה הישראלית אימצה לעצמה קודים קפיטליסטיים יותר, נהפכה הזוגיות לאחד הנשאים הפופולריים בתיאטרון הבידור המסחרי, ועל הבמה עלו בזה אחר זה קומדיות וערבי מערכונים ופזמונים שבהם לא היה הסקס עוד נספח או תבלין אלא הנושא עצמו. פופולרי במיוחד בתחום הבמה הקלה היה, לפחות עד מחצית שנות התשעים, ז'אנר ערבי שירים, בדיחות ומערכונים גסים. חלוץ הז'אנר הזה הוא ישראל גוריון בתוכניתו 'עומד לי על קצה הלשון' (1976) וממשיכיו העיקריים בשנות השמונים והתשעים היו דני בן ישראל, שהגיש ערבי שירי גסויות משעשעות במועדון 'הבקתה' בפארק הירקון בתל אביב, יואל שר ('רק למבוגרים', 1981), מנחם זילברמן ('ערב בלי אשתי', 1987), חנה לסלאו ('סקס שקרים וחנה לסלאו', 1990); 'החיים על פי לסלאו', 1993) וציפי שביט ('למבוגרים בלבד', 1993).

ה'תועבה' שהכול מתאווים לה

פורנוגרפיה, כמו הפעילות המינית עצמה, איננה תופעה חדשה בתולדות העמים. במקום שקיים יצר מיני, טבעי שיופיעו גם ביטויים מילוליים וזוואליים שלו. על הגדרת המושג 'פורנוגרפיה' נכתבו תלי תלים של מאמרים, וברור שההבחנה בינה לבין 'ארוטיקה' היא תלוית זמן ומקום. אני נמנע מלהיכנס לסבך הזה ונוקט כאן את מושג במשמעותו המצמצמת ביותר.

ייצוגים של עירום ושל פעילות מינית נראים בתמונות, פסלים, על כדים, עמודים וקירות שנקברו מתחת לחורבות הערים של יוון העתיקה ושל רומי. המוכרים ביותר הם ציורי הקיר שנמצאו בחפירות בעיר פומפיי. מובן שפורנוגרפיה לא היתה נחלתה של הציביליזציה המערבית בלבד. הודו, למשל, הביאה לעולם את מדריך ה'קמא סוטרא' הנדע ואת תמונות המשגלים על קירות מקדשי קז'וראו. גם לתרבויות אחרות - הסינית, המזרח אסיאתית, האינדיאנית והאפריקנית - יש מסורות עתיקות ועשירות של דימויים חושניים.

לאורך ההיסטוריה של הציביליזציות הקדומות הופיעו הביטויים הארוטיים בצורות שונות, לעתים בגלוי ובהיתר חברתי ולעתים בחשאי ובהסתר. הממסדים הדתיים שיחקו תפקיד כפול בהיסטוריה של הארוטיקה. מצד אחד, הן הולידו אין ספור חוקים, עונשים, מיתוסים ודעות קדומות שנועדו לדכא את מינותו של האדם, והיו הצנזור הגדול ביותר של הביטוי הארוטי. מצד אחר, בחסות הכנסייה נוצר כמה מהפסלים והציורים הארוטיים הגדולים והעסיים ביותר בהיסטוריה האנושית. מקצת מחוקרי הפורנוגרפיה סבורים שהאמנות הדתית (בעיקר זו הנוצרית) סיפקה בעצם מעין כסות של מהוגנות למסרים פורנוגרפיים. יותר משהיא נועדה לפאר ולחומם את גופם המושלם של המלאכים והקדושים היא באה לספק את יצר המציצנות של אנשי הכמורה ושל ציבור המתפללים. השניות הזאת ביחסה של הכנסייה לעירום הולידה מאבק חשמיים בני מאות שנים על ההבחנה בין עירום לגיטימי לעירום פורנוגרפי טמא - מאבק המלווה את האנושות עד עצם היום הזה. עריצותה של הכנסייה הנוצרית בתחום המיניות הקשתה על הפצתם של הדימויים המיניים, אך גם תרמה במידה מסוימת לאטרקטיביות שלהם, כיוון שהיא הוסיפה להם 'קסם אפל', בבחינת 'מים גנבים ימתקו'. לא יפלא אפוא שהמשיכה למוצרי פורנו ירדה בארצות סקנדינביה כאשר הפצתם בשנות השבעים של המאה העשרים היתה לחוקית ונעשתה עניין בנאלי.

ההיסטוריונים של הפורנוגרפיה מצינים את המאה השמונה עשרה כקו פרשת מים ראשון בהתפתחות הפורנוגרפיה. בשנים שאחרי המהפכה הצרפתית התפתחה אופנה של 'ספרים אסורים' בתחום הפוליטי (רוסו, וולטר, דידרו) ובתחום הארטי - שני שטחי התעניינות גברית שמאז ומעולם היו כרוכים זה בזה. תהליך האורבניזציה והתפשטות האוריינות (ידיעת קרוא וכתוב) הכשירו את הקרקע להופעת רומנים חושניים פופולריים, שהיו בהדרגה לתת-ז'אנר בתרבות הנבלה האירופית.

הופעתם של דימויים מיינים בספרות הצמיחה את החשש מפני פגיעתו הרעה של הסקס ובעיקר השחתת נפשו של הילד. הזיקה בין העלייה בתפוצת הפורנו בצורתו השונת, הצומחת כתוצאה מהתפתחויות טכנולוגיות, מדעיות ואינטלקטואליות, ובין תגובת הנגד המבוהלת המתבטאת בהרתעה, ענישה וצנזורה של הממסד הדתי-חינוכי-פוליטי, מלווה מאז ועד היום את התפתחות הפורנוגרפיה ומשקפת את יחסה המורכב של החברה האנושית לאחס ולחירות.

בעידן הוויקטוריאני (1837-1901), שבו צמחה גם המהפכה התעשייתית, עירום, בעיקר עירום נשי, נחשב מסוכן למוסר הציבורי. אולם באופן פרדוקסלי, בתקופה זו של צנזורה מחמירה, ואולי דווקא בתקופה זו, חלה פריחה של ציורי עירום, בעיקר בז'אנר הציורים הקלסיים שעסקו בדמויות מהתקופה היוונית והרומית.

המהפכה התעשייתית הביאה לעולם שתי המצאות בעלות חשיבות עצומה להתפתחות תעשיית הפורנו. הראשונה היתה מכונת הדפוס שהולידה את העיתונים היומיים ואת המגזינים. בתי הדפוס הממוכנים איפשרו את הפצתם של טקסטים ואיורים ארטיים (למשל חוברות מצוירות שהפכו באותה עת ללהיט) בקרב פשוטי העם והצמיחו עשרות אספנים שאגרו ומכרו במחירת 'תמונות מלוכלכות'. ההמצאה השנייה היתה המצלמה, שיצקה משמעות נוספת למילה 'חשיפה' (exposure). טכנולוגיית הצילום, שהתפתחה בשליש הראשון של המאה התשעה עשרה הולידה למעשה את תעשיית הפורנו, לא רק משום שהתצלום נאמן למציאות מהצורה, וגם קל ומהיר יותר להפקה, אלא משום שניתן היה להפיק חומר פורנוגרפי לשם הפורנוגרפיה, ללא צורך להסתייע במסווה האמנותי. המצלמה איפשרה למעשה לבני אדם ל'נעוץ מבטים' באנשים עירומים, משהו שעד אז הם אפילו לא העזו לעשות בחברת אהובים/אהובותם. התצלום הראשון של דוגמנית עירום צולם ככל הנראה בצרפת בשנות הארבעים של המאה התשעה עשרה לצרכים אמנותיים או מדעיים. במחצית המאה כבר הופקו תצלומים פורנוגרפיים של ממש, כלומר כאלה שכללו הצגה של אברים אינטימיים (בעיקר של נשים) ופעילות מינית. מקצת התמונות צולמו בטכנולוגיה סטריאוסקופית שאיפשרה מבט תלת-ממדי והולידה למעשה את ה-peepshow הראשון. ההערכה היא שבשנת 1899 בלבד הופקו בגרמניה 88 מיליון גלויות ארטיטיות (erotic postcards). בבריטניה הגדולה הופקו 14 מיליון גלויות ובבלגיה 12 מיליון. צרפת, שהיתה אז היצרנית והצרכנית הגדולה ביותר של פורנוגרפיה באירופה, העסיקה ב-1900 כ-30,000 איש בתעשיית הגלויות הארטיטיות.

תפוצתם העולה של תמונות וטקסטים ארטיים הובילה לראשונה לחקיקה אזרחית במדינות כמו צרפת, אנגליה וארצות הברית כנגד מה שנתפס אז כ'מעשים מגונים' ו'דברי תועבה' (obscene באנגלית ו-lewd בצרפתית). הפורנוגרפיה הוגדרה על ידי פוליטיקאים, מורים ואנשי דת כאיוב מסוכן שיש לאסור עליו מלחמת חורמה, ובדרשות סוף השבוע בכנסיות הוזרחו המאמינים שלא להיכנע לפיתוי 'הטמא'. אך גלגלי תעשיית הפורנו הוסיפו לנוע במסלולם וגם הצדקנים והחוסדים למיניהם לא עמדו בפיתוי וחטאו לא אחת בהצעות ב'חומר האסור'.

תמורה נוספת בהתפתחות הפורנו, וחשובה לא פחות מקודמותיה, התחוללה עם המצאת הראינוע - התמונה הנועה. כבר בשלהי המאה התשעה עשרה עמדו אנשים בתור לצפות ב'תמונות חיות' של נשים חשופות חזה וירכיים ארוכות בקניימטוגרף שנישא על ידי בעליו מירד ליריד. קטעים מוסרטים של עירום ופעילות מינית הופיעו כמעט בד בבד עם הופעת המסרטה הקולנועית, תחילה כסרטוני 35 מילימטר מחתרתיים (הם הוקרנו במקומות שנועדו לגברים בלבד, כגון שירותים ציבוריים לגברים) ואחר כך בסרטים משוכללים קצת יותר שכוננו 'סרטי גברים' (Stag films). זו היתה הפעם הראשונה בהיסטוריה האנושית שהתאפשר לאנשים (שהיו מתי מעט באותה עת) לחזות לא רק בעירום אלא בפעילות המינית של זולתם - מציצנות שכידוע גורמת לריגוש מיני למרבית בני אנוש (אגב, עד שנים מאוחרות מאוד היו בחדר המיטות של נשוי שתי מיטות נפרדות לבעל ולאישה, כך שגם הגוף העירום של בן/בת הזוג לא היה זמין לבחינה יומיומית קרובה).

בשנות העשרים התפתחה בניו יורק, לונדון ופריז אמנות הצילום, אשר לצילומי העירום היה בה מקום חשוב. תמונות הסטילס המסוגנות נעשו נעזות יותר ויותר והעימות עם שומרי המוסר הציבורי נעשה חזיתי וחרף בהתאם. בתעשיית הקולנוע ההוליוודית, שעשתה אז את צעדיה הראשונים, הצנזורה היתה מחמירה במיוחד וכללה איסורים על הצגתו של כל מה שנחשב לבלתי מהוגן, ובכלל זה על שימוש במילים 'גסות', כדוגמת 'בית שימוש', 'לעזאזל', ו'בדאי' 'התעללות'. גבולות בחרים נקבעו אפילו באשר לאורך הנשיקה הנראית על הבד ונאסר לצלם זוג במיטה. אולם אנשי תעשיית הסרטים איתרו עד מהרה את התחום האפור, שבו אפשר להפיץ פורנו רך. הם עשו זאת באמצעות סרטים שהושוו כסיפורי מוסר, למשל, הפקת סרט בנושא 'כיצד לא להידרדר לזנות' שבו הראו זונות 'בעבודתן'.

בשנות החמישים צעד הפורנו בעולם המערבי את צעדיו הראשונים בדרך מן המחותרת הבלתי חוקית ל'מיין סטרים' התרבותי. הדבר התאפשר בעקבות מספר פסקי דין תקדימיים של בית המשפט העליון האמריקני שקישרו בין לגיטימציה להפצת חומר ארוטי ובין חופש הביטוי. ב-1954 הבחין השופט ברנאן בפסק דין המפורסם בין מין לתועבה. 'חומר תועבה', קבע, 'הוא חומר העוסק במין בצורה המעוררת תאוות בשרים טמאה [appealing to prurient interest]'. 'תיאור של מין', לעומת זאת, 'כמו באמנות, ספרות ומדע, אין בו, כשלעצמו, כדי לשלול מהחומר את הגנות חופש הדיבור והעיתונות'. בפסק דין אחר מאותה שנה, ב'פרשת היקלן', הדגיש השופט בסיכומו לפני חבר המושבעים כי המושגים בתחום המין והארוטיקה השתנו, והם משמשים נושא לויכוח לגיטימי גלוי וחופשי. גם הדאגה לנוער, הדגיש השופט, אינה יכולה להצר את הספרות למה שנאה לנוער בת 14. באנגליה, באוסטרליה ובקנדה התקבלו באותה עת פסקי דין דומים, שהרחיבו את הגדרתו של 'חומר תועבה' הגורם להשחתת בני אדם. כך, למשל, ב-1959 פסק בית המשפט העליון בקנדה בעניין הוצאה חדשה ובלתי מצנזרת של ספרו הנודע של ד"ר לורנס 'מאהבה של לידי צ'רטלי'. הוא קבע כי ערכו הספרותי של הספר ועקרון חופש הביטוי עולים במשקלם על השיקול שתוכנו הוא ארוטי ומשחית. כעבור חמש שנים

נספחות (ב-1964) עמד הספר 'פאני היל' לדיון בבית המשפט של אונטריו ופרסומו הותר (בערכאת הערעור).

אולם את התפנית המשמעותית ביותר במעמדה של הפורנוגרפיה בתרבות הפופולרית לא חוללה הפסיקה אלא יו הפנר (Hugh Hefner). הפנר ייסד בארצות הברית מגזין פורנו ראשון ונתן לו שם שוביניסטי אך קולע: 'פלייבוי' - נער שעשועים. עד להופעתו של 'פלייבוי' ניתן היה לרכוש תמונות פורנוגרפיות רק באמצעות הזמנה בדואר. המודעות על האפשרות לרכוש את התמונות הללו התפרסמו בדרך כלל בחלק האחורי של 'מגזיני גברים'. הפנר הוציא את הסקס מן המחבוא, שם אותו במקום מטובד בדוכנים, ובזכותו נהפך הסקס ל"מוצר צריכה היגיני". הגיליון הראשון של המגזין המיתולוגי יצא לשוק ב-1953 וכלל תצלום עירום של מרילין מונרו (לפני שנעשתה כוכבת) שעבורו שלם לה הפנר 500 דולר. המחיר היה כדאי, שכן הגיליון הסנסציוני הזה נמכר בדוכני העיתונים ב-50,000 עותקים, ומכאן 'הכול היסטוריה' והיסטוריה. כעבור שנתיים הגיעו מכירתיו של 'פלייבוי', שכלל לצד כתבות רציניות על פוליטיקה ופנאי, תמונות של נשים עירומות בתנוחות מפתות, ל-400,000 עותקים בשנה אחת והפנר היה בדרך להיות אחד מעשירי המדינה. ב-1971 הוערך הונן הפרטי ב-168 מיליון דולר. 'בעזרת המגזין', סיפר הפנר לימים, 'ניסיתי לומר שסקס זה בסדר, שסקס הוא חלק טבעי מהחיים, המסר של נערת האמצע היה שגם בחורות טובות אוהבות סקס. זה כמובן היה מהפכני'. ואכן השינוי היה דרמטי. במחצית שנות השישים הופיעו ב'פלייבוי' לא רק תמונות עירום של דוגמניות אנונימיות אלא גם תמונותיהן של כוכבות קולנוע פופולריות כמו ג'ין פונדה, שירלי מקליין ואליזבת טיילור. אלה העניקו למגזין השובב, ובמשתמע לתרבות הפורנו כולה, חותמת נוספת של מהגות.

ההצלחה של 'פלייבוי' הולידה חיקויים רבים, שמקצתם, דוגמת המגזינים הפורנוגרפיים רבי-התפוצה Hustler ו-Penthouse, הלכו צעד נוסף בנועזותם. הם הרחיבו את מעטפת הלגיטימציה החברתית לתמונות ולטקסטים פורנוגרפיים ובה בעת עיצבו את הרוח השוביניסטית הגברית המאפיינת עד היום את תעשיית הפורנוגרפיה בעולם כולו.

פירוני פורנו להמוני הרעבים

בארץ ישראל תחת שלטון המנדט לא נמכרו מוצרי פורנו בשל הנורמות הפורטניות שנהגו באותה עת ובשל האיסורים שקבעה הממשלה הבריטית במספר חוקים: פקודת בתי הדואר אסרה לשלוח או להעביר באמצעות הדואר משלוח המכיל חומר לא צנוע או מגונה בצורה מודפסת, מצולמת וכו'; פקודת המכס אסרה לייבא ספרים, תמונות או פרסומים המכילים חומר לא צנוע או מגונה וכו'; ומעל לכול, סעיף 179 של החוק הפלילי משנת 1936 אסר על 'כל אדם אשר מוכר, מחזיק לשם מכירה והפצה כל חומר תועבה [obscene] בין בדפוס ובין בכתב או תמונות תועבה, צילום, שרטוט או דוגמה או כל חומר אחר העשוי לגרום להשחתת המוסר'. כל העובר על החוק היה צפוי לעונש מאסר של שלושה חודשים או מאה לירות קנס או שני העונשים גם יחד.

באותה עת לא היו ניסיונות ממשיים בארץ להפר את החוק. פה ושם היה אפשר למצוא בכמה קיוסקים בערים הגדולות מגזינים ארוטיים מיובאים שיועדו לתצרוכתו של חיל המצב הבריטי, בעיקר המגזין Man Only, או מגזיני פנאי אמריקניים (למשל Look), שבהם היה אפשר לראות לכל היותר תמונות של שחקנית הקולנוע הסקסית אסתר ויליאמס בחלוק, אך אלה לא היו פורנוגרפיה ממש.

ביוני 1952 חתמה ישראל הסכם עם ארצות הברית ליבוא ספרות ועיתונות אמריקנית מסובסדת. בעקבות הסכם זה שטף את הארץ גל של ספרות עממית וכתבי עת פופולריים באנגלית. 'פלייבוי' ודומיו לא הותרו להפצה בישראל, בהתאם לסעיף 179 של החוק הפלילי ה"ל, אך בגל האמריקני החדש הסתננו לדוכני הקיוסקים בערים הגדולות גם מגזינים ספורים, כדוגמת 'אסקווייר' ו'קונפידנשל', שבהם שובצו תמונות ארוטיות. במושגים של היום קשה להגדיר את התמונות הללו 'פורנוגרפיה', אך באותה תקופת יובש 'גם קוץ במדבר לפרח נחשב'.

חומר קצת יותר מעז היה אפשר לקנות באותם ימים בדוכנים של סחורה מוברחת (רובה בידי ימאי צי הסוחר) ברחוב העצמאות בחיפה, ברחוב אלנבי בתל אביב ובשוקים שונים ברחבי הארץ. כמו במקומות אחרים בעולם שנחשפו לראשונה לפורנוגרפיה, גם בישראל היו שנזעקו מפני ה'תועבה' העומדת להשחית את נפש הנער, אך זעקות ה'געוואלד' היו בבחינת 'הכלבים נובחים והשיירה עוברת'. אפרים קישון פירסם בראשית שנות החמישים פליטון בשם 'במאבק נגד הפורנוגרפיה', שבו לעג בדרכו האירונית לצביעותם של השמרנים, אשר פיהם מגנה את 'הפורנו המשחית' אך ידם מדפדפת בשקיקה בתמונות הנועזות:

אמש התכנסה אצל אריה החבריה שלנו - חמשה גברים בני טובים כולם כאחד. [...] השיחה נסבה עד מהרה לבעיות המנסרות בחללנו. איתמר טפל על ארצות הברית כי הן משתמשות לרעה בנדיבות לבה של ישראל אשר פתחה את שעריה לרווחה לפני ייבוא מוצרי הדפוס האמריקנים חנינם אין-כסף, והם, האמריקנים, מציפים את שוקנו בחומר-קריאה ירוד ביותר.

— לאן שלא תביט, שבעונים אמריקנים זולים צועקים אליך - העיר ארבינקא - הם משפיעים בשפע צבעיהם כמו רעל ממש. בפרט הנוער מופקד להם...

— זה בגלל התזונה חסרת-הוויטאמינים - אמרתי - הגוף התשוש אינו יכול לגלות התנגדות ממושכת לצבעים טבעיים... [...]

— אין דבר כזה? - גער בנו מידד - הבריות ממש זוללים את הפורנוגרפיה שבעתונים' אלה! לא אחד ממכרי קונה את השבועון 'אסקווייר' רק משום שבכל טופס נמצאת תמונת הנמרצת של איזו יפהיפה ערומה-למחצה, או כפי שהם אומרים 'פין-אפ-גירל'...

— זהו - ציין אריה - אבל מה אמרת, איך קוראים לשבועון זה?

— 'אסקווייר' - מסר מידד - אני עצמי מרגיש בחילה ממש בכל יום חמישי כשאני קונה את הלכלוך הזה...

דעתנו היתה כדעת מידד. הוצאנו מכיסנו כמה עיתונים מסוג עלוב זה והחלפנו אותם זה עם זה בבזבז גובר והולך וחוזר ועובר כל גבול. כולנו הטעמנו, מה מגוחך הדבר, כי תמונות שקופות-מגמה שכאלו מושכות את תשומת לבם של אנשים אינטליגנטיים אף לרגע קט...

ארוטיקה בשער האחורי

הנרות שהאירו במקצת את אפלת הארוטיקה העברית של שנות החמישים היו המגזינים 'חיי שעה', 'עולם הקולנוע' ו'לאשה', שכללו לראשונה

בתולדות העיתונות העברית מערכת סימנים מילוליים וחזותיים סקסואליים וחשפו לפני הנער החילוני את תפיסות העולם המתירניות, במושגי התקופה. בשבועון 'לאשה', שהיה החשוב ביותר בשל תפוצתו הגדולה, פורסמו חומרים ארוטיים בהמשכים שכללו תיאורי מין מרומז. השבועון גם היה חלוץ בתחום הצילום הארוטי כאשר הדפיס - בעיקר משנות השישים ואילך - תמונות של דוגמניות בתנוחות מפתות ובגדים חושפניים. הצילומים הנעזים סימנו תקופה שבה החלו הגבולות החברתיים בתחום המיניות להתרחב במעט. דוגמה לפתיחות של 'לאשה' אפשר למצוא בכתבות על זיוה שפיר חדן. ב-1957 הצטלמה היפהיפה הישראלית נטולת העכבות לשבועון האמריקני 'פיפל' בלבש מינימלי. 'העולם הזה' ו'לאשה' בלבד דיווחו לקוראיהם על החדשה 'המסעירה' בנימה לא צדקנית, ולא היססו להציג את תצלומה הנעז של 'השפנפה' הצברית החדשה. שפיר נראית חשופת חזה אך מסתירה את שדיה מאחורי זרועה. 'העולם הזה' ציין כי 'מערכת השבועון האמריקאי 'אישים בחדשות' (פיפל) מגלה כי קוראים שראו את זיוה במדי צה"ל על שער אותו שבועון, דרשו לראותה שוב. הפעם הראו להם אותה ללא מדים. מערכת העיתון צירפה שאלה לתמונה: האם יכולה אשה, שהפעילה מיקלע בישראל, למצוא אושר בעיר הקטנה הולידת? 'לאשה' ציין כי אמה של שפיר אומרת: 'זיוה הגונה גם כשהיא ערומה'.

ה'אייל נגח' המשמעותי ביותר שפרץ את חומת הפורטניות המינית של העיתונות העברית היה 'העולם הזה'. מסוף שנות החמישים ואילך החל השבועון העצמאי לטפס בגיליונותיו תמונות שחור לבן של עלמות חן בלבוש חושפני, בדרך כלל בשער האחורי. כמו כן עטר את כתבות הרכילות שהופיעו בו בתצלומי מלכות יופי, נערות זוהר ומלכות מים בלבוש מגרה. בכך הפר, לתדהמתם ולחזגם של השמרנים, מוסכמה עיתונאית ישראלית והקדים בשנים רבות את זמנו.

בשנות השישים גדל מינון הסקס ב'העולם הזה' ונכללו בו כתבות ודיווחים רבים יותר שנגעו בדרך זו או אחרת בנושא המיניות. כך, למשל, בימאר 1963 הופיעו בשבועון שתי כתבות (שבוע אחר שבוע) בנושא בגיזות: 'מה לעשות כשהבעל בגד' ו'היא בוגדת!'. מעניין שסימן הקריאה הופיע רק כאשר דובר באישה הבוגדת. בכתבות נכללו 'משאלי בזק' בין נשות החברה הישראלית, בעליהן וידוענים אחרים בסוגיה המסקרנת. בין הנשאלים נמנו בין השאר: 'תמר ישראל, אשת האדריכל יצחק ישראל, לאה פלטר, מנהלת מכן לטיפול החן והנימוסים, אסתר ראובן, אשת הצייר ראובן, לאה לאונר, אשת ראש עיריית ראשון לציון, אלן בן אמוץ, אשת העיתונאי, הארכיטקטית פרדריקה סגל, אנטה ליבוביץ-נייבירט, בעלת סלון ליופי, הפסל יגאל תומרקין, העיתונאי שייקה בן פורת, הסופר מאיר ליון, ושמואל שי, איש יחסי הציבור. כמו כן הובאו דעותיהם המלומדות של הפסיכולוג ד"ר צבי חודי ושל הפסיכיאטר ד"ר מרדכי גלעד'.

'העולם הזה' היה העיתון הראשון שסיקר בהרחבה את 'עולם הזה', המדומה ביסודו, בתל אביב, ושיבץ פה ושם ויניטות על אורגיות ומסיבות חשק, שהיו בדרך כלל פרי הדמיון של כתביו ועורכיו. כמו כן פוסמו בו פרקי הזיכרונות של לילי אבידן, אשתו של דוד אבידן, שבהם תיארה בהומור שנון את חייה לצדו של המשורר האקסצנטרי. את הזיכרונות קישטו תצלומי עירום שלה. דוד אבידן, שעקב אחרי 'ההגדה לבית אבידן' של לילי, יזם, אחרי פרסום הפרק השלישי, ריאיון שבו התכסחו השניים על חייהם המשותפים.

יש להדגיש שרוב הכתבות שנגעו בסקס היו בדרך כלל 'חלבויות' מאוד ולא גלשו לתחום הפורנוגרפי של פרטים ויזואליים. אך באותם ימים הן נחשבו לנעזות מאוד והיו למקדם מכירות חשוב של השבועון. למעשה, 'העולם הזה' עסק בתשוקה מינית ולא דווקא בסקס וניסה בכל מאודו לייצר 'פטה מורגנה' של סקס חדשותי בתוך השממה הארוטית. זה נעשה לרוב באמצעות ניפוח שמועה או רסיס רכילות לממדים חסרי פחפורציות, המעלים היום חיוך. כך, למשל, בכתבה שהוכתרה בכותרת 'הן אנסו אותנו!':

בארץ מופיעות ארבע תזמורות איטלקיות. ובכולן היתה אותה תופעה מדהימה: עשרות נערות נטפלו לחבריה, חיכו להם, התעלפו איתם - מבלי שיוכלו לדבר איתם אפילו מילה אחת באיטלקית. [...] כשנשאלו, סרבו האיטלקים לדבר על כך. לבסוף הסכימו חברי תזמורת טוני פיקולו לספר - לפני שעזבו את הארץ. סיפוריהם אושרו על ידי תמונות, פתקים ומכתבים: [...] 'כשבאנו לירושלים, הזהירו אותנו שזאת עיר משעממת ומסוגרת. אך הנערה הראשונה התלבשה עלינו כבר אחרי ארבע דקות. ברגע שירדנו לבריכת המלון, היא התיישבה לידנו. אחרי כמה דקות שאלה את פינו איך הנוף מהחדר שלו. 'הזמנתי אותה לעלות', מציין פינו, 'אבל באמת לא חשבתי על כלום. התחלתי להסביר לה מה רואים מהחלון, ופתאום היא פונה אלי ואומרת: אני רוצה אותך! חשבתי שאני לא שומע טוב או לא מבין. בדרך כלל זה לוקח לי חודשים עד שאני מתעסק עם בחורה. חשבתי שהיא משוגעת או משהו'. [...] הם ממשיכים לספר. קרויזים, סתם סיפורים, עשרות סיפורים. על בחורות שהמתינו לפני החדר חצי לילה. על בחורה שחיקתה ערומה בתוך חדר. על נשים משואות. [...] 'היום אנחנו יודעים למה זה', הם אומרים. 'בהתחלה חשבנו שהנשים לא בסדר. אבל אחרי שדיברנו בינינו, החלטנו שכנראה להיפך - משהו עם הגברים בארץ לא בסדר'.

הפעילות הסקסואלית שתוארה בה'עולם הזה' היתה בדרך כלל חלק בלתי נפרד מהמיתולוגיה המלאכותית שהשבועון בנה סביב חוג הבוהמה התל אביבית. היא נועדה לשוות לחוג זה אופי מופקר וליברלי, ולכן גם מסקרן. לכן סיפורי המין השכיחים ביותר בעיתון היו על מסיבות תל אביביות 'מופקרות' ועל 'אורגיות' בקרב ה'מי ומי', שרובם היו כאמור מנופחים או מפוברקים. להלן דוגמה:

בערבים מבדרים הקארוסולים [כנראה להקת זמר - ע"א] את הקהל. בלילות, הם מבליים בעצמם. ביום רביעי שעבר התקיימה מסיבת קארוסולים בדירתה של דולי הכוכבת שלהם. הדירה היא חדר קטן וצר, בחצר, בשדרות קרן-קיימת בתל אביב. היא שכרה אותו לתקופת שהותה בארץ. המסיבה לא היתה בעצם מסיבה, אלא אורגיה. השתתפו בה חמישה קארוסולים, שני אמריקאים, אחד גבר, אחת אשה בלונדינית יפה, וישראלי אחד. גבר. כל המשתתפים התפשטו, שנים מהם היכו אחד את השני בשוט, שנים ניסו לברר מה מינו המדויק של האחר, וכל השאר הסתובבו סביב דולי, שהיה פעם גבר ועכשיו, הינה אשה. האורגיה נמשכה עד שש בבוקר.

אם המתירנות של 'לאשה' היתה חלק מהגישה השיווקית המפותחת של המו"ל ('ידעות אחרונות') הרי שאצל 'העולם הזה' התלווה למוטיבציה השיווקית גם מרכיב פוליטי-אידיאולוגי: התרת הצנזורה על הסקס היתה מבחינת עורכי 'העולם הזה' לא רק מקדם מכירות חשוב אלא גם מלחמה בצנזורה הרעיונית של שומרי החומות החברתיים ובעיקר מתקפה על מה שהם החשיבו כטוהר המזויף של שלטון מפא"י. למשל, כאשר השבועון

דיווח על משחקי 'המכביה' שנערכו באוגוסט 1957, הכתבה זכתה למותרת הסרקסטית: 'שיאי החתיכות וחתיכות השיא'. לצד תמונות של התחרויות הוצגו תמונות של הנשים בבגדי ים, שכמו לעגו בנוכחותן לפתוס הלאומי שליווה את האירועים הללו.

דוגמה אחרת, הממחישה את הזיקה שנוצרה ב'העולם הזה' (כמו במגזינים אנטי-ממסדיים אחרים ברחבי העולם) בין סקס לביקורת הממסד, היא כתבת אמצע כפולת עמודים שפירסם העיתון ב-1967, סמוך לפרוץ מלחמת ששת הימים. הכתבה עסקה בדוגמנית עדה אברמוביץ' וכתרתה היתה 'ישראל הגלויה' (מתוך רמיזה לקיבוץ גלילות). הטקסט נכתב ממבט איחוני על התעמולה הישראלית ששיווקה את המפעל הציוני. תחת הכותרת 'נערת הגלילות המפורסמת ביותר מציעה סוג חדש של גלילות תעמולה לישראל', נכתב בין השאר:

השנה אין תיירות. כל התיירים שנסעו פעם לישראל נוסעים עכשיו ליוון, לאיטליה ולקפריסין. [...] עד עכשיו שכנעו אותם בכמה שיטות בלתי מוצלחות. לקחו, למשל, נערה יפיפיה, הליבשו אותה בבגדי הקרן הקיימת, לקחו אותה לפרדסי הסוכנות, צילמו אותה כשהיא קוטפת תפוז מהעץ, ושלחו אותה על גלויה לחוץ לארץ, כדי להראות לתיירים שיש בארץ תפוזים [...] בסוף נחלצה לעזרת העם עדה אברמוביץ', שהיא בחורת הגלילות הכי מפורסמת בארץ, וגם הכי גלויה [...] אבל אחרי שמאות הגלילות שבכיכובה שנמכרו לתיירים עדיין לא שיפרו את מצב התיירות עלה בדעתה שבכל זה אשמים הבגדים: אילו היו מפיצים אותה בתוך כל אתרי התיירות הללו, כשהיא עירומה, התיירים היו משתכנעים הרבה יותר מהר. לכן היא עברה ממשטע למטע, מפרדס לפרדס, מחוץ לחוף, והנציחה אותם, בגופה העירום. שעכשיו ינהרו התיירים לראות את החופים, הפרדסים והמטעים.

לצד הטקסט בכתבה זו הופיעו תמונות ארוטיות של עדה אברמוביץ' שלוו בכיתוב פאחדי על פרסומי התעמולה של משרד ההסברה הישראלי: 'Visit Beautiful Israel', 'Israel, Land of Milk and Honey', 'Follow the Sun to Israel'.

'בול' פגיעה

לאחר ש'העולם הזה' הוכיח שארוטיקה היא מקדם מכירות חשוב, ניסו יזמים מקומיים בעולם המו"לות הישראלי להוביל את 'המהפכה הכחולה' צעד אחד קדימה. הניסיון הראשון והצנוע היה הוצאת הירחון המצויר 'גמד' (1963), חוברת קטנה שכללה קריקטורות 'גסות' ובדיחות מין, שהועברו מיד ליד בין נערים מתבגרים. הניסיון השני וגם המשמעותי יותר היה הוצאת השבועון 'בול', שבועון המין הראשון והיחיד בישראל מאז ועד היום, שגיליון הראשון יצא לשוק ביולי 1965. 'בול', שנדפס בשחור-לבן, אימץ למעשה את הנוסחה של 'העולם הזה': סקופים פוליטיים וביקורת נוקבת על הממסד, לצד מחזרי פנאי וחברה, כתבות פשע וריכלות. אך שלא כ'העולם הזה', שרק 'קישט' עצמו פה ושם בדיעות, כתבות ותצלומים ארוטיים, 'בול' הדגיש את נושא הסקס. התמונות בירחון לא היו חושפניות יותר מאלה שפורסמו ב'העולם הזה' (השיא היה נשים חשופות חזה) אך השפה היתה ישירה ו'עסיטית' יותר והכתורות קצת יותר צהובות ו'רעשניות'. בדומה לצהובונים אחרים במערב, רוב הסיפורים הולבשו בלבוש סנסציוני מלאכותי. הסנסציה הושגה באמצעות הדיווח החדשותי עצמו, כלומר סיפורים, כנראה 'מנפחים' ומן הסתם גם מפורקים, שעל פי רוב עסקו בהתנהגות מינית 'שלוחת רסן' (במונחי אותה תקופה) של חוגים שונים (לרוב 'החברה הגבוהה' התל אביבית), או בעבירות מין. אמצעי נוסף היה שפת הגזמה והדרמה, בנוסח 'אני בובה לגברים!', 'זנות על סף ביתך' או 'את אוהבת טרמפ'. להלן שלוש כותרות וכותרות משנה (תקציר הכתבה) וקטע קצר מגוף הטקסט של אחת הכתבות, המדגימים את תוכנו וסגנונו של 'בול':

כותרת: החיים המתוקים

כותרת משנה: לבושה מדים של דיילת היא סמל האדיבות, הקורקטיות והזהור - אולם ברגע שהיא מסירה את המדים הופכת נערת דור הסילון לשוחרת תענוגות המחפשת פורקן בכל עיר נמל אוויר. כתבי 'בול' מסירים את הלוט מעל המתרחש בחברה הסגורה של דיילי האוויר. זה סיפור של מפגשים חטופים, אורגיות של שעות ספורות וחיים מתוחים.

כותרת: אני הסטודנטית

כותרת משנה: 'היא שידלה אותי לדבר עבירה', טען מפקח המשטרה. 'הוא ביקש לבוא עמי ביחסים מיניים. כשסרבת טפל עלי עליה', השיבה הסטודנטית. מערכת 'בול', שעלתה על הסיפור הסנסציוני שעות אחדות לפני שהועמדה ציפורה גל-ים - קוסטקובסקי בפני השופט, מביא לך סיפור אכסלוסיבי. כתבי 'בול' ראינו את רוב הגיבורים, גילו כי מאחורי סיפור הסטודנטים והקציין מסתתרת פרשה מסעירה הרבה יותר. פרשתה של כריסטין קילר ישראלית.

כותרת: מכת הזוגות המתחלפים.

כותרת משנה: הם עושים זאת בבתים משותפים, באורגיות פרועות בפרברי-השפיע ובטילים מאורגנים לחו"ל - בפעם הראשונה בישראל, מפרסם 'בול' דו"ח מלא על מכת חברת השפע.

גוף הכתבה: שיטת חילופי הזוגות, הנהוגה בישראל, הודגמה לאחרונה, בהצלחה מלאה, באחת משכונות היוקרה התל אביביות. יש המזכירים בהקשר זה את סביון. [...] ערב לוהט אחד של חודש אוגוסט התכנסו הארבעה בחברת נשותיהם של שלושת הגברים. הפטיפון ניגן מן הטרקלין, מנגינות טוויסט סהרוריות. בחוץ, על הדשא המבודד מבתי הסביבה, על יד קיר גבוה ישבו הנסובים על כורסאות נוח, שתו משקאות חריפים עם גבישי קרח גדולים. [...] כל אחד מן הגברים, וגם היא עצמה, הטילו על הדשא מפתחות דירותיהם הפרטיות. אחר כך התנפלו נשותיהם של שלושת הגברים על המפתחות, חטפו, כל אחת, מפתח זר. שתיים מן המאושרות פרשו עם בעליהן של השכנות לבתים הסמוכים, להתענג בצוותא.

הגם שהארוטיקה של 'בול' היתה 'חלבית' מאוד בשנת 1967 הוגשה תביעה פלילית נגד המוציאים לאור של השבועון. תביעה זו הופסקה לפני סיומה בבית המשפט עקב חקיקת חוק החנינה, תשכ"ז-1967. אך כעבור זמן קצר הוגשה תביעה נוספת נגד המוציאים לאור וזו הסתיימה כעבור שנה בהרשעתם והענשתם בקנסות ומאסרים על תנאי. נקודה מעניינת היא שבפסק הדין הזה היה השופט נחרץ בדעתו שהתמונות והטקסט שהופיעו ב'בול' הם 'פרסומי תעבה' וסירב לשמוע עדי הגנה שבאו לחוות דעת על תוכן הפרסומים. השופט קבע בתקיפות כי שאלה זו אינה שאלה למומחים, אלא לבית המשפט עצמו.

בראשית שנות החמישים חל ריכוך ביחסו של הממסד המערבי לעירום באמנות ובבידור, ובבירות המערב נפתחו חבצי האורות האדומים עם מועדוני חשפנות ופיפ שאו' זונות בקרנות רחוב. הערים הישראליות לעומת זאת היו באותה עת עדיין קטנות ועמוסות מהגרים חדשים עם בעיות דור ופרנסה ולאנשים לא היה זמן וכסף לשיחות סקס. עם זאת, בישראל היה תמיד הד מסוים, ולו קלוש, לתהליכים שהתרחשו במערב, ובשלהי שנות החמישים החלו מספר בעלי ברים ברחוב הירקון בתל אביב וביפו לשלב בתוכנית הערב מופעי חשפנות. חרמני הפרובינציה מיהרו להידחס במועדונים הזעירים כדי לצפות בדדיה המוצקים של בלונדינית מחומצנת שיובאה לישראל בדרך לא דרך. ב-1960 פירסם ה'ג'רוזלם פוסט' ידיעה שדובר משרד הפנים הצהיר שמופעי חשפנות צריכים לעבור את אישור הצנזורה של סרטים ומחזות. עוד נמסר בעיתון שמר גרינשפן, יו"ר ועדת הצנזורה, ביקש מראש מטה המשטרה בתל אביב לנקוט צעדים לעצור את כל מופעי החשפנות הבלתי חוקיים, שהחלו לפני מספר חודשים. המשטרה אכן ניסתה להילחם בתופעה. למשל, ב-3 באוגוסט 1962, בעקבות איסור על מופעי חשפנות שהטילה המועצה לביקורת סרטים ומחזות, פרצו שוטרים למופע כזה במועדון לילה בתל אביב, הפסיקו אותו בעיצומו, הליבשו את החשפניות בבגדים ועצרו את בעלי המועדון. אולם, כמו במקומות אחרים בעולם, אלה היו ניסיונות סרק לעצור את הגברים ובעלי העסקים בדישם. עם הזמן התמסדה החשפנות כחלק בלתי נפרד מעולם המועדונים של תל אביב-יפו (המובילים והפופולריים היו 'כליף', 'קרונ' ו'נובמבר' ביפו) והיתה למרכיב סטנדרטי במופעי הערב שכללו בדרך כלל גם זמר, בדרן, קוסם, אקרובטים, להקת רקדנים ותזמורת מלווה. בשלהי שנות השישים וראשית שנות השבעים כבר לא היה צורך להצניע את קיומו של מופע החשפנות והוא נכלל במודעת הפרסום של המועדונים בעיתונות היומית. כך, למשל, במודעה שהופיעה ב'מעריב' בפברואר 1970:

זורבה - מועדון לילה. ערב ערב פרט ליום א', ישר מפריס:

- 'בלט ורוניק' בין 6 יפהפיות וגבר.

- חופני - זמר בדרן

- סלמה - רקדנית בטן

- דואו במופע נועז

- מוצי - גיטריסט זמר ומנגן בוזוקי

- תזמורת ריקודים

המופע הקברטי המשולב, שכלל גם רכיב סקסואלי, התפתח במחצית שנות השמונים לז'אנר חשוב בתרבות הבידור הישראלית: מופעי 'זוגות זוגות'. מדובר במופע בידורי שמשולבים בו בדיחות גסות, 'דאחקות' ומשחקי חברה אחטיים. המלך הבלתי מעורער של הז'אנר הזה היה מאיר רמז. הוא הפליא לספר בדיחות עדתיות גסות, ירד על הקהל שלו בחן עממי, ופיתה מתנדבים ומתנדבות להתפשט עד לתחתונים ולשתף את הקהל בסודות מחיי המיטה שלהם. כל זאת בשם החברמניות ('לא לצאת נקיני'), הפחד להישאר 'פראיר' ותאווה הבצע (להרוויח סוסטר או מיקסר או כרטיס כניסה להצגת בידור) של הישראלים. בכתבה רטרוספקטיבית על התופעה כתב גיל ריבה:

דימויו של רמז כ'מפשיט הלאומי' נבנה בעיקר מהליכה על הגבול הדק שבין גיחוי מצני-פורנוגרפי לחברמניות מבודחת. רמז הלך עד קצה גבול הטעם הפחוע, עד שבשלב מסוים אנשים הפסיקו להתנדב למשחקים. כדי לרכך את המבוכה הוא ריכך את השפה: במקום 'זין' הוא אמר 'מספר', במקום 'כוס' - 'מנוע', במקום 'זין' - 'מנאלה'. הקהל הגיב בחיוב למילים האלה.

מלחמתו של הצנזור ב'סרטים השוודיים'

עד לשלהי שנות החמישים היו סרטי הקולנוע שהופקו באירופה ובארצות הברית כמעט נטולי עירום, המין בהם היה מרוזם בלבד, ו'נשיקה צרפתית' (מפה לפה) נחשבה לשיא המתירנות. מפיקים ובמאים שניסו לחרוג מגבולות המקובל ולשלב סצנות ארסיות מפורשות יותר נתקלו בצנזורה קשוחה, שגבתה בחוקים פורטניים בלתי מתפשרים.

אולם טיפין טיפין החלו איסורי הטאבו המיניים בקולנוע להיחלש ועל המסך הופיעו סרטים שכללו סצנות של חשיפה קצרה של איברים אינטימיים, בדרך אישה שחשפה שד או ישבן למצלמה. גם התשוקה בין המינים נעשתה קצת יותר גלויה ומפורשת. את בשורת המתירנות בקולנוע הביאו לעולם הארצות הסקנדינביות (בעיקר שוודיה ודנמרק), הידועות בפלורליזם התרבותי שלהן. הגל החדש לא פסח על ישראל, ולראשונה נראו בבתי הקולנוע בארץ סרטים שעסקו בנושאים הקשורים באופן ישיר או עקיף בהתנהגות מינית ואשר מקצתם כללו סצנות של התעללות בעירום חלקי. כך, למשל, הסרטים 'לפתע בקיץ האחרון', 'רק בימי חול', 'חסיס אסורים', 'מעין הבתולים' ו'זר דופק בדלת'.

בשל המקור הסקנדינבי של חלק גדול מהסרטים הללו, דבק בהם בארץ הכינוי 'סרטים שוודיים', שנהפך לשם נרדף לסרט שיש בו סצנות ארסיות. ביולי 1963 פירסם 'העולם הזה' כתבה על מה שתואר על ידו כ'גל של סרטי עירום סקנדינביים חדשים, המציף את העולם, ועומד לפלוש לישראל':

בשטח אחד לפחות לא סבל המאזן המסחרי של ישראל מגרעון: בתחום העירום הקולנועי. הייצוא הישראלי בשטח זה, בדמותן של כוכבות קולנוע כמו דליה לביא, חיה הררית וזיווה רודן, שהתפשטו בסרטים בכל רחבי העולם, האפילו בשנים האחרונות לגמרי על 'בוא העירום. חומת מכס, בצורת מספרי הצנזור, דאגה גם שסעיף זה במאזן לא יגלה גרעון. בזמן הקרוב, כך מסתבר, עומד לחול שינוי קיצוני. הייבוא לא רק יתאזן עם הייצוא, אלא ששווי המשקל יופר לגמרי. מה שגרם לכך אינו דווקא הסכם בשטח זה עם השוק האירופי המשותף, אלא זרם תעשייתי חדש, שנכנס בזמן האחרון למלוא הייצור: תעשיית העירום הקולנועית הסקאנדינבית. [...] שיטת הייצור של המוצר החדש היא פשוטה והמונית. נוטלים רומן אהבים מלודרמטי, מעמידים במרכזו נערה יפה וצעירה, ויוצרים עבורה מקסימום אפשרויות להתפשט. היא עושה זאת כמעט תמיד באותם המקומות ובאותן הנסיבות: רחצה בים או בנהר, או התעללות באהבים. [...] סנונית ראשונה מסוג זה בארץ היה סרט שבדי שהוצג תחת הכותרת 'השבדי והאהבה' [...] בקרוב יוצג בארץ סרט סקאנדינבי נוסף תחת הכותרת 'פסגת התאווה'. [...] סרט זה עומד לבשר גל קור

שיצף הקיץ את צופי הקולנוע בארץ. לפחות עוד חצי תריסר סרטים מסוג דומה, כולם מוצרים סקאנדינאביים, המבכים את גורלן של נערות אומללות וערומות, מוכנים להסתערות במחסני מפיצי הסרטים בארץ. [...] המעניין הוא שאפילו הצנזורה הישראלית הפסיקה להתרגש מכך. הצנזורים מן המועצה לביקורת סרטים ומחזות שוב אינם מקפידים ביותר, כבימים עברו, על תופעות טבע מסוג זה. לכל היותר הם מקצצים מטר או שניים, במקרה שנדמה להם, שהצופים הישראלים לא יבינו רמזים מסויימים נכונה.

בפעול, מדיניות הצנזורה בישראל היתה רחוקה מאוד מלהיות ליברלית כפי שתיאר זאת 'העולם הזה' בדרכו הגזמאית. 'המועצה לביקורת סרטים ומחזות', גוף ממשלתי-ציבורי שהוקם ב-1927 (על פי פקודת ההצגות הציבוריות ופקודות סרטי הקולנוע של ממשלת המנדט), צנזרה רבים (אולי אפילו את רוב) הקטעים הארטיים שהופיעו בסרטים המיובאים, ובמקרים רבים פסלה להקרנה את הסרט כולו. למשל, מסרטו של אינגמר ברגמן 'הקיץ של מוניקה' (1953) קוצצו רוב הסצנות הארטייות והתפרים חוברו מחדש בצורה רשלנית. מסרטו של הבמאי השוודי לארס לינדגן (Lindgren), 'ג'ון היקר' (1964), צנזר הקטע שבו חושף הגיבור את איבר מינו, המכונה בסרט 'תומס'. ואילו שני סרטיו של וילגוט סיומן (Vilgot Sjöman) 'אני סקרנית - כחול' (1967) ו'אני סקרנית - צהוב' (1968) נפסלו להקרנה מא' ועד ת'.

רמז ליחוד הקלה של הצנזורה על המספרים באותה עת ולאשראי הבלתי מוגבל שניתן לו אפשר למצוא בנתונים המופיעים בשנתוני הממשלה: בתש"ך הוגבלו 88 סרטים 'למבוגרים בלבד' (מגיל 16), 46 בגלל 'מין ואירוטיקה' והשאר בגלל 'פשע אלימות זוועות ופחדים'. מ-7 סרטים הוצאו קטעים. בתשכ"ה הוגבלו 110 'סרטים למבוגרים בלבד', ותמונת מסוימות ב-21 סרטים נאסרו להקרנה. בתשכ"ט הוגבלו 136 סרטים 'למבוגרים בלבד' והוצאו תמונות מ-8 סרטים.

האשראי הממשלתי והציבורי שניתן באותה עת למועצה לביקורת סרטים ומחזות, לפסול ולצנזר סצנות מין כראות עיניה וללא צורך בהצגת נימוקים כבדי משקל, נבע לא רק מן החשש הכבד שסקס עשוי להשחית את הנוער, אלא בשל התפיסה הפטרונית מאוד של הממסד, ששלט אז בכיפה בכל דבר ועניין. המפיצים שסרטיהם נפסלו על ידי הצנזורה מיעטו לעתור לבג"ץ בשל הטרחה וההוצאה הכספית שהיו כרוכות בכך ומשום שבג"ץ סירב לפסוק לטובת העותרים כאשר הובאה לפניו בפעם הראשונה עתירה כזאת. בשלהי 1959 חרג אחד ממפיצי הסרטים מהנורמה ועתר לבג"ץ, בעקבות ביטול הרשיון שהעניקה לו המועצה להקרנת הסרט 'הבקנטיות היפות', לאחר שהוקרן שבועות אחדים בבתי קולנוע שונים בתל אביב. הסרט נפסל להקרנה בטענה המוזרה (בימינו) ש'נתקבלו תגובות שליליות מהציבור בהיותו גס וחסר תרבות'. בג"ץ, בהרכב השופטים זילברג, ברנזון וויתקון, התחמק למעשה מלדון בתוך הסרט ודחה את העתירה בטענה הטכנית שעל פי פקודת סרטי הראינוע, המועצה רשאית 'לא רק לסרב את מתן הרשיון אלא גם לבטל אותו לאחר שניתן על ידה - מאחר שהחוק אינו מפרט את הנימוקים אשר בגללם רשאית המועצה לבטל את הרשיון'. עוד הוסיפו השופטים וכתבו: 'אין, איפוא, כל ספק בדבר, כי פסילת סרט בשל היותו גס וחסר תרבות, הוא תוך ד' האמות של השיקולים המותרים. [...] אין אנו מחוים בזה את דעתנו אנו על הסרט ההוא. די לו בזה שהמועצה, בעלת הסמכות, מצאה אותו בלתי ראוי להצגה.

האם זה בכלל פורנוגרפיה?

נושא הפורנוגרפיה עלה לדיון כבר בכנסת הראשונה. הראשון שהעלה אותו היה ישראל בר יהודה (מפ"ם), חבר כנסת חילוני, שפנה אל שר החינוך והתרבות דאז בן ציון דינור בשאלתה מדוע מרשים הפצת חוברות פורנוגרפיות, 'המציפות את השוק ומרעילות נפש בחרות ונוער'. בתשובת השר נאמר בין השאר: 'ספרות פורנוגרפית היא עבירה [...] אלא יש להבחין בין ספרות פורנוגרפית לבין ספרות זולה. לא תמיד אפשר לתבוע לדין על סמך החוק'. בכנסת השלישית, שנבחרה ב-1955, העלה את הנושא קלמן כהנא, מראשי פועלי אגודת ישראל, אחיו של נשיא בית המשפט העליון השישי במניין, יצחק כהן, שכתב לאסור באיסור מוחלט פרסומים המגרים יצרים. הוא שאל: 'שבועון מסויים פירסם צילומים ותמליל של קטעי סרטים שנפסלו על ידי הצנזורה. כלום יש איפה ואיפה בענייני מוסר? אם פוסלים "כל חומר תועבה העשוי לגרום להשחתת המוסר", כנאמר בחוק, הרי בדין למנוע פירסומו הן בסרט והן בעתון'.

במחצית שנות השישים התחזק כוחן הפוליטי של המפלגות הדתיות, והדבר הוביל אותן לאמץ קו תקיף יותר בתביעותיהן לעצב את אורח החיים של הרחוב הישראלי. הדבר מצא את ביטויו גם בתביעה חדשה לצנזורה מחמירה יותר על סרטים ארטיים שמספרם בקולנוע גדל, ובשאלות רבות יותר בנושא הזה בכנסת שהופנו לשר החינוך. כיוון שרוב הציבור החילוני לא הלך לראות את הסרטים האלה וכיוון שהשיח על סקס בעיתונות נחשב באותה עת מחוץ לתחום, תביעתם של הדתיים לא יצרה עימות חזיתי דתי-חילוני ולא עוררה פולמוס ציבורי. היחיד ש'פתח את הפה' היה הירחון 'בל' שפירסם ביולי 1965 כתבת ביקורת שבה נכתב:

מה עושה הישראלי הממוצע בערביו הפנויים? התשובה: הוא הולך לקולנוע. כך, מכל מקום, היה עד עכשיו. בעתיד עלול המצב להשתנות. בהשפעתן של המפלגות הדתיות, הפוקחות עין חרדית על כל מעשיך, עשוי הביקור בקולנוע ליהפך לאירוע משעמם, שדוק ומוענה. אם ישיגו הדתיים את מטרותם, 'עדיף הישראלי הממוצע לבלות את הערב עם חותנתו מאשר ללכת לקולנוע. בחברתה ישתעמם פחות, מאשר מול מסך-הכסף בגירסתו החדשה. בשולי חוק-השבת, שאימתו נפלה על הארץ, מכין משרד-הפנים, הנתון בידי הדתיים, התקפת-מוסר גדולה על סרטי הקולנוע. לחץ כבד מופעל על 18 חברי המועצה הישראלית לביקורת סרטים ומחזות. המטרה: לאלצם לחבוש לראש המועצה כיפה, להכין תקנון מחמיר, שינפה את הסרטים המובאים ארצה, מכל אותם דברים, המסוגלים - בעיני מנהיגי המפלגות הדתיות להוות קוץ בעיני הבוחר הדתי. על פרטי התקנון נוש עתה המאבק בין חברי המועצה. אמר אחד מאנשי המועצה בשיחה פרטית: 'אם יעבירו את דרישותיהם, נוכל לאשר בעתיד רק סרטים מצויירים על צפורים ודבורים' [...]. איש אינו יודע מה הניע את הצנזור להתייחס אליך משך זמן מה כאל מבוגר, ומה גרם להידוק המחודש של חגורת הצניעות. חברי המועצה לביקורת שליד משרד הפנים אינם נוהגים לגלות את שיקוליהם לקהל. הם מאשרים - או פוסלים - וזהו זה. על כל פנים, בשנה האחרונה הורגשה שוב שיבה אל מסורת העבר של קיצוץ ופסילה ללא רחם. לעומת תשעת הסרטים שנפסלו להקרנה לפני שנה, נפסלו השנה 24. [...] אנשי המועצה מתגוננים בכל תוקף נגד ההאשמה של פורטאניות מופרות. לא רמת המוסר שלנו היא שעלתה, טוענים 18 הצנזורים של מדינת ישראל - קצין מבחן, קצין משטרה, סופר, דיקן אוניברסיטה, מבקר סרטים, מורים, מחנכים, פקידים בכירים ושאר אנשים נכבדים - רמת הסרטים היא שירדה. אנו מוצפים בפסולות ואמצעי ההגנה היחיד נגדה היא הפסילה.

אולם, כאמור, קולו של 'בול' היה קול בודד באפלה. מלחמתם של הדתיים ב'תמונת התועבה' היתה קלה יחסית, לא רק בשל אדישותו של רוב הציבור הישראלי, אלא גם משום שרוב החברים במועצה לביקורת סרטים ומחזות היו בעלי עמדות שמרניות ביחס למין.

בשנת 1966 קיבלה הכנסת תיקון לסעיף 179 שבפקודת החוק הפלילי משנת 1936. התיקון הביא להחמרה משמעותית בעונש על הפצת 'דבר תועבה' (משלושה חודשים לשלוש שנים). הפעם נשמעו קולות קצת יותר תקיפים בקרב הציבור הליברלי נגד הצנזורה המינית, והנושא עלה מספר פעמים בכנסת. בשנת 1967 כינסה מערכת 'ספר השנה של העיתונאים' סימפוזיון בנושא 'פורנוגרפיה בעיתונות' ופירסמה את דבר המשתתפים: שבת דניאל עורך 'הצופה', יעקב נש, פרקליט מחוז תל אביב, ד"ר יוסף מכמן-מלקמן, ראש היחידה לתרבות במשרד החינוך, המשוררת דליה רביקוביץ, המשפטן והעיתונאי אמנון רבינשטיין, והסוציולוג אורי ראפ. הדיון, שעסק בהיבטים המוסריים הכלליים של הפורנוגרפיה ופחות בעיתונות, שיקף מגוון של דעות. השמחן והשליילי ביותר ביחסו לנושא היה מטבע הדברים שבת דניאל:

תרבות החיים של עם עתיק, שכיבוש היצר במרכזה כמבחן לגבורת הרצון טבעה מטבע ממצה: אלוקיה של אומה זו שונא זימה. מכאן קפידת הצניעות בלבוש, בדיבור, בכתב ובציוור. פעמיים במעת-לעת, בקריאת-שמע של שחרית ובקריאת-שמע של ערבית, יהודים בתפילתם אומרים: 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם'. [...] ונמצא הלב והעין נעשים באמצעות הפורנוגרפיה סרסורים פעילים לדבר עבירה. כותבי הפרסומים עורכיהם ומפיציהם, דינם דין חוטאים ומחטיאים שננעלו בפניהם שערי תשובה.

אמנון רבינשטיין, ליברל מטבעו, חלק בתקיפות ובאירוניה על דברי דניאל:

אני כופר באתיקה מינית המבוססת על ציווי דתי. בשביל אדם לא דתי, האיסורים הנובעים מהדת הם כמו צחוקו של החתול צ'שייר בעליסה בארץ הפלאות'. בשביל אדם לא דתי אתיקה מינית המבוססת על ציווי דתי היא כמו אותו חיוך של החתול שנשר באוויר, כפי שאומר ווילד יג בספרו 'ארוס שמשלל'. [...] האם המצב בעתונות הישראלית צריך לעורר דאגה? אני חושב שלא. העתונות היומית לא רק שאינה נגועה במכה של פורנוגרפיה, אלא נגועה לדעתי במכה אחרת, של פוריטניות איומה, כאשר בכלל הוציאה מכללה את הדיון בענייני מין. הטאבו בעתונות היומית על דיון בענייני מין עדיין קיים.

הסוציולוג אורי רפ הביע אף הוא עמדה ליברלית. הוא דיבר על 'המהפכה המינית הגדולה שאנו נתונים בה', וטען 'שברגע שאתה מתחיל לאסור פירסום מאיזה סוג שהוא, אינך יודע לאן אתה מגיע. לא הייתי נתון לשום אדם לקבוע לי מה מותר לי לקרוא. צרכים להיות גבולות אבל לא מטעם החוק'. בסיכום דבריו אמר: 'אין לי יסוּח עם אנשים דתיים על כך שהם מצילים את נפשם. הויכוח הוא על כך שהם יורדים לנשמת, לחיי'.

ד"ר מלקמן, נציג משרד החינוך ומי שפיה גם כיו"ר 'הוועדה למניעת הפצת ספרות תועבה' במשרד הממשלתי, שיקף את עמדת הברגנות דאז שהתנדדה בין מתירות לשמרנות, בין הצצה פרטית בדברי תועבה' לגיטום בפומבי. הוא הסכים עם רבינשטיין 'שהעיתונות היומית היא אצלנו פוריטנית מאוד', אך חלק על דעתו ביחס לשבועונים, ואמר:

לצערי, קראתי הרבה גליונות של כתב העת 'בול', ואפילו אם אני משווה אותו ל'העולם הזה' זו חרפה למדינה שכתב-עת כזה מופיע, לא בגלל עבירות בטחוניות שאני לא דן בהן, אלא משום שיש כאן שידול לזנות. אין אני מדבר על התיאורים המשעממים. מי שקורא הרבה ספרות תועבה, יודע שזוהי ספרות משעממת. אני יכול להרשות כתבות כמו: 'מדוע אני מתרוממת', או 'דרוש לי גבר במיטה'. כל הכתבות האחרות פלוס הצילומים אשר אינם צילומי עירום אלא צילומי חצאי או רבעי עירום, זה יחד עם זה לדעתי הם ספרות תועבה. [...] אני טוען שכתב-העת 'בול' הוא ספרות תועבה בתור תועבה ואני חושב שצרכים לאסור את הופעתו.

יעקב נש, נציג החוק, הביע עמדה דומה שניתן לתמצתה כ'פלורליזם כן, אך לא בבית ספרנו'. 'אינני דתי ואינני פוריטני', העיד על עצמו, 'אינני בוש או חרד לדבר עם ילדי על בעיות מין ואף איני נרתע מלהיות שותף להסרת אות-הקלון מסטיות מיניות, אבל יש דברים שאינני רוצה לדבר עליהם, או שאני בוחל מלדבר עליהם, משום מה, עם ילדי - ויתכן שלא אדע למצוא לעמדתי זו הסבר הגיוני - כנראה שאלה הם דברים הנעוצים עמוק ברגשות. אבל, אותם הדברים שאני בוחל או נרתע מלדבר עליהם עם ילדי, אין אני רוצה שהם יקראו אותם. אין לי ספק שהגורם של "סכנה ברוחה ומוחשית" אמנם קיים בפרסומי אותם העתונים ועל כן אני מתנגד להופעתם'.

העמדה שהציגה המשוררת דליה רביקוביץ, שייצגה את אנשי האמנות, לא היתה שונה בהרבה בבורגניותה מעמדתם של נש ומלקמן. הטרידה אותה במיוחד השפעתם של פרסומי פורנוגרפיה, הכללים תיאורים של 'סאדיזם ואכזריות', על בני נוער. משום מה היא זיהתה פורנוגרפיה עם פחורטיות. לדבריה:

גם מי שסבור כמוני, שענייני מין, כשאין בהם כפיה ושעבוד, אינם שייכים כלל לתחום המוסר, לא תמיד הוא מתייחס בשיוון נפש למבול הפרסומים הפורנוגרפיים המודרכים על ידי כוונה צינית, לכבוש את השוק על ידי גירוי שאין הקורא הצעיר יכול לעמוד בו. גם אם נתעלם מהאספקט האסתטי, שהפורנוגרפיה השבועית מחבלת בו קשות, שכן היא מעמידה את המין על מישור אחד עם הברחת סמים, רציחות, זנות ועגבת, עדיין נותר האספקט המעשי, שלפיו ניתן לראות פרסומים אלה כשידול והסתה, שאינם פחות יעילים משידולן של גבירות מסוימות המטיילות על חוף הים, ושהוא אסור על פי החוק.

הדיון התיאורטי הזה, שביטא שינוי קל בתפיסת המין של האליטה הישראלית, לצד הגידול במינון הארוטיקה בשוק והשפעתן של תפיסות ליברליות חדשות שהתפתחו במערב, היו מהגורמים שהביאו את שר המשפטים למנות ועדה ב-11 בינואר 1968, שתפקידה הוגדר 'לבדוק את הוראות החוק בדבר פרסומים פורנוגרפיים ואת דרכי הפעלתן של הוראות אלו, הלכה למעשה, ולהגיש לשר כל המלצה שתיראה לה בנושאים אלה או בקשר אליהם'. יו"ר הוועדה היה שופט בית המשפט העליון ד"ר אלפרד ויתקון והיו חברים בה העיתונאית ל"ב דור, ראש החוג לסוציולוגיה באוניברסיטה העברית ד"ר רבקה בר יוסף, הסופרים מרדכי טביב ואהרון מגד (מגד התפטר מהוועדה ובמקומה נתמנה הסופר עמוס עוז), המרצים לפסיכולוגיה מהאוניברסיטה העברית ד"ר מ' מוזס וד"ר עוזר שילד, מנכ"ל משרד הפנים עו"ד מ' סילברסטון, פרופ' שלמה שוהם ראש המכון

לקרימינולוגיה מאוניברסיטת תל אביב, ד"ר מ' עליאש, ע"ד ומומחה למדע המדינה וד"ר אליעזר שמואל, ראש מינהל החינוך העל יסודי במשרד החינוך והתרבות.

הוועדה, שהגישה את הד"ח ביולי 1969, סקרה את המצב הקיים בארץ ובעולם בתחום הפצת הפורנוגרפיה. בין השאר הובאה לידיעתה (ובעקבות פרסום הד"ח גם לידיעת הציבור) העובדה שדנמרק החליטה לא מכבר לבטל את הוראת העונשין לגבי פרסום מלל פורנוגרפי (לא תמונות), בעקבות המלצתה של ועדה פנימית שקבעה שאין קשר סיבתי בין פרסום חומר תועבה ובין התנהגותם של בני אדם. הוועדה הדנית גם קבעה שלא זו בלבד שאין להבחין בהשפעה שלילית, אלא לא מן הנמנע הוא שמי שנזקק לחומר כזה ימצא בו פורקן לתאוותיו החורגות מהמידה. מכאן, לדעת הוועדה, שהגדרתו של חומר תועבה כדבר העלול להשחית או לקלקל מוסר, בנויה על כרעי תרנגולת, ושיש לתת עדיפות לשיקול של חופש הביטוי. ואכן, מומחים דנים שבדקו את ההשפעה של ביטול הוראת העונשין מ-1967 דיווחו שהדבר לא גרם לעלייה במספר העבירות בתחום זה; 'נהפוך הוא, הירידה שחלה כבר קודם לכן, נמשכה בצורה מוגברת, ובעקבות זאת ביטלה דנמרק את השתייכותה לאמנה הבין-לאומית בענין פרסומי תועבה'.

כדי לגבש את עמדתה הזמינה הוועדה חוות דעת מדעית (פסיכולוגית, פסיכיאטרית וסוציולוגית) שתשיב על השאלה 'האם אמנם בידי הפורנוגרפיה להשחית את המידות ולגרום להתנהגות סוטה', וכמו כן זימנה לעדות שורה של מומחים שיש להם נגיעה למשא. חוות הדעת שנתנו שלושה מדעני החברה מחברי הוועדה (בר יוסף, מוזס ושילד) היתה ליברלית במהותה והציגה את הפנים השונות של הסוגיה. המדענים הודו אמנם שטרם 'נערך אותו מחקר מקיף אשר יכול היה להשיב תשובות מפורטות ומהימנות', אך בה בעת ציינו כי 'היה זה נאיבי להניח כאילו קריאה על פעילות מינית סוטה דיה כדי להוציא את הקורא לרחוב על מנת לבצע פעולה דומה'. החלק החשוב והליברלי בחוות הדעת הזאת נגע להיבט החיובי של הפורנוגרפיה, שעד אז לא הובע בפורומים ציבוריים בארץ:

חלק ניכר מהניתוחים הפסיכיאטריים והפסיכו-אנליטיים על השפעות פורנוגרפיה מבליטים דווקא את התפקיד החיובי של ספרות זו, במתן פורקן לדחפים, שאחרת היו יכולים לגרום פעילות סוטה ואפילו פלילית. [...] אין בכך לשלול את הטענה שהפורנוגרפיה גם עלולה לשמש כמגביר של אימפולסים [...] הגברה זו יכולה מבחינה תיאורטית, גם להביא יחידים מסוימים להתגבר על מעצורים מקובלים, ועל ידי כך תעלה את ההסתברות שיחידים אלה יבצעו פעולות סוטות. [אולם] לא נוכל לסתור טענה שעד היום לא נמצאה כל ראייה שלספרות הפורנוגרפית השפעה שלילית מעין זו.

עמדותיהם של מרבית העדים שהופיעו לפני הוועדה, כפי שהן מצוטטות בד"ח, שיקפו את השניות והמבכה בשאלת השפעתה של הפורנוגרפיה, ובעיקר את חוסר היכולת להגדיר גבולות בחרים בין הארטי לפורנוגרפי. נציגי המשטרה העידו בכנות כי בעיית הפורנוגרפיה אינה 'מהבעיות המדאיות ביותר בארצנו', וכי אין כל ממצא הקושר בין הפצתה לעבריינות. המשטרה אף טענה שלפי המצב המשפטי הקיים אין אנשיה מסוגלים לקבוע מה יחשב בעיני השופט לחומר תועבה. השוטרים סיפחו שבאותם המקרים שבהם הוגשו כתבי אישום לבית משפט השלום, נסחב הדיון עד שאיבד את טעמו. לכן המעיטה המשטרה בהגשת תביעות. לשם דוגמה הזכירו השוטרים את התערוכה 'ארוטיקה', שהתקיימה בתל אביב בשעת דיוניה של הוועדה. אף שהיא 'עוררה', כדבריהם, 'את כעסם של כמה גורמים', לא הוגשו כנגד המארגנים כל כתבי אישום.

נציגי פרקליטות המדינה היו שותפים לחוות הדעת של השוטרים וגרסו שהחוק הקיים עמום ואינו מאפשר להגדיר במדויק מהי פורנוגרפיה, בעיקר בכל הנוגע ליצירות אמנות וספרות וחומר מדעי. נציגי המו"לים שללו אמנם פרסום של 'חומר תועבה' מכל וכל וכמעט ללא סייג, אך לא סיפקו לוועדה דעה בחרה באשר לגבול בין המותר והאסור. ד"ר י' מכן-מלקמן, שהיה גם יו"ר הוועדה 'לבדיקת חומר ספרותי' (כלומר למניעת הפצת ספרות תועבה), טען לעומת זאת כי ניתן 'להבחין גם בלי הגדרה ומבחינים מדויקים' בחומר תועבה, אך הוסיף וציין שאינו רואה בהגדרה שבחוק 'הגדרה מועילה ושימושית, מכיוון שאין הוכחה להשפעתה המשחיתה של ספרות קלוקלת'. באותה נשימה הוא טען כי 'פרסומי תועבה', כמו אלה שמופיעים ב'בול' וב'העולם הזה', עלולים 'לחנך את הקורא, וישלען כן הכרחי הוא להרחיק מהקורא הצעיר חינוך כזה'.

לוי גרי, יו"ר המועצה לביקורת סרטים, דיווח שמכ-450 סרטים שהובאו לבדיקת המועצה בשנת 1967/68 נאסרו כחמישה עשר: סרט אחד בשל סיבות של אכזריות, אלימות או זוועה, ושלושה בשל סיבות של ארוטיקה. מחמישה-שישה סרטים הוצאו קטעים, ומאה וחמישים הוגבלו למבוגרים. גרי טען כי 'אינו רואה בפעולת המועצה פתרון אידיאלי של הבעיה'. עם זאת, הוא היה סבור כי 'אלמלא הצנזורה היינו מגיעים למצב של הצפת השוק בסרטים פורנוגרפיים ושהיא שומרת על רמה נאה של טעם טוב'. גולת הכותרת של דבריו היתה הודאה כי 'מושגי החברה על המותר והאסור בתחום המוסר משתנים תוך זמן קצר ביותר. תיאורים איחטיים או סתם חשיפת גופו של אדם, שעד לפני שנים מעטות היו נראים כנועזים ביותר, מתקבלים לאחר זמן כמעט כדבר שבשיגרה. כמו בעיני האופנה, נראה שאף כאן יש תהליך של התרגלות'.

אפילו הרב שזמן להעיד (הרב מן-ההר, מורה ומחנך בסמינר למורים בחינוך הממלכתי-דתי) הביע עמדה בלתי החלטית ולמעשה גם פשרנית ביחס לחוק. מצד אחד, הוא גרס שאין לדברים של אהבה ומין מקום אלא במסגרת חיי הנישואין ויש 'למנוע איפוא כל דבר המערער התרגשות על רקע זה ומגביר את היצר'. מצד אחר, הוא הבחין בין הרצוי למצוי: 'אין טעם לדרוש מהחוק שיאסור כל פרסום בעל תוכן ארוטי, שהחברה המודרנית מוצאת בו ערך אמנותי, ספרותי או אחר'.

היחידים שהיו החלטיים בעמדתם ביחס לנשוא איסור פרסום הפורנוגרפיה היו העיתונאים שהוזמנו להעיד לפני הוועדה: חנה זמר, י' קרני, ט' לוריה ואורי אבנרי. זמר, קרני ולוריה שללו כל ניסיון למנוע פרסומי תועבה בדרך החוק, ולא כל שכן בדרך של צנזורה, וטענו 'שצעדים משפטיים נגד מפרסומי תועבה אינם אלא מוסיפים להם פרסומת ומגדילים את ההפצה'. אבנרי סבר כי 'אין מקום לנקוט צעדים נגד פורנוגרפיה, הן מכיוון שכל צעד כזה נגד את עקרונ חופש הפרט, העתונות והביטוי, והן מכיוון שלפי הדעה השולטת היום אצל פסיכולוגים למיניהם אין לפורנוגרפיה השפעה שלילית ומזיקה על חיי המין של החברה או על התנהגות הנער בתחום זה'.

חוות הדעת והעדויות שהובאו לפני הוועדה וצוטטו בדו"ח רמזו אפוא על הבקיעים שהחלו להסתמן באותה עת בהשקפה השמרנית על מהותם של המוצרים הפורנוגרפיים ועל הדרך שהחברה צריכה לנקוט ביחס לפרסומם. העדויות וחוות הדעת הליברליות אמנם לא עודדו את הוועדה להמליץ על שינוי משמעותי של הסטטוס-קוו שיצר החוק (למעשה, הסיכום הוא 'מימי' באופיו, מנסה ללכת בין הטיפות), אך אפשר למצוא בדו"ח יותר מרמז שיש מקום לרכך את הגישה השמרנית. בסיכום ההמלצות נכתב: 'יש להגדיר את העבירה של פרסום חומר תועבה כך שלא יפלו לגדר האיסור פרסומים בעלי ערך ספרותי, אמנותי, מדעי או סוציאלי אחר'.

ראוי לציין שלדו"ח הסופי צורפו שתי הסתייגות. הראשונה היתה של חברי הוועדה הדתיים, מנכ"ל משרד הפנים מ' סילברסטון וד"ר מ' עליאש, שהנימה הליברלית של הדו"ח ושל מסקנותיה היתה לצנינים בעיניהם. בין השאר כתבו: 'אין כל ספק כי תמונות עירום פורנוגרפיות וספרות פורנוגרפית מהיום בזיון לכל ערך אנושי, ומבוססים על יחס של זלזול באדם והתעלמות מערכם הרגשי העמוק והטהור של יחסי אנוש. [...] כל פורנוגרפיה אינה אלא נצול מסחרי של יצר הרע. יתרה מזו, אינה באה אלא ללבות את יצר הרע'. ההסתייגות השנייה היתה של הסופר עמוס עוז שסבר שהדו"ח שמרני מדי ומהסס לשנות את מה שדרוש לשנות בחוק. בין השאר כתב: 'יש ספק חמור בצידוקה של חקיקה הבאה להגן אך ורק על רגשותיו של חלק בלתי-ניתן-למדידה מתוך הציבור, מה עוד שהפרסומים הפורנוגרפיים אינם נכפים על איש, על כל פנים - לא יותר מכפי שמכירת המשקאות האלכוהוליים והפירסומת למכירתם נכפות על אזרחים מוסלמיים אדוקים, ובדואי לא יותר מכפי שחצאיות-מיני "נכפות" על מי שרגשותיו נפגעים ע"י נכחותו של מלבוש זה ברשות הרבים'.

בשלב זה לא היתה החברה הישראלית בשלה לקבל עמדה ליברלית כמו זו של עמוס עוז, ומיד לאחר פרסום דו"ח הוועדה נמשכה כסדרה מלאכת הצנזורה של המועצה לביקורת סרטים ומחזות, ללא מחאה ציבורית ממשית. סרטו של קלוד ברי 'בוטיק המין' (1970) נפסל לחלוטין להקרנה, ומסרטו החשוב של מרקו פרי 'האשה האבודה' (1970) נפסלה הסצנה הקשה (אך החשובה להבנת התוכן) שבה הגיבור חותך את איבר מינו. גם 'סאלו' (1976) של פייר פאולו פזוליני ו'אימפריית החושים' (1976) של נגיסה אושימה נחתכו באכזריות.

הראשון שהחליט לקרוא תיגר על 'השיטה' ולערער על האשראי הבלתי מוגבל שניתן למועצה היה המשורר דוד אבידן. בשנת 1970 הפיק אבידן סרט קצר בשם 'מין' שהתבסס על שיר בשם זה שכתב. בקשותיו מהמועצה להתיר את הצגת הסרט נעמו בשלילה והוא הגיש עתירה לבג"ץ. בעתירתו טען אבידן שסרטו הפולה לרעה לעומת סרטים אחרים, הן מתוצרת ישראל והן מתוצרת חוץ, שגם בהם הופיעו קטעי משגל וסצנות עירום. עוד טען שלא הובאה בחשבון העובדה ש'הסרט מיועד להצגה בפני קהל נבחר בלבד' ו'בשל אופיו הפיוטי והפילוסופי לא יוכלו להציג בבתי קולנוע המוניים'. באפריל 1974 ניתן פסק הדין בעניינו. בחב קולות דחו שופטי בג"ץ (צ' ברנזון, א' ויתקון וש' אשר) את העתירה, בציינם שאין זה מתפקידו של בית המשפט לשפוט את הסרט לשבט או לחסד. זהו תפקידה של המועצה לביקורת סרטים ומחזות ואנו לא נוכל לבא במקומה':

מבין חברי המועצה שחזו בסרט לא נמצא אף מליץ יושר אחד שינקוט עמדה חיובית וימליץ על הצגת הסרט כמו שהוא. הרוב המכריע היה בעד איסור. רק שניים היו מוכנים להתיר הצגת הסרט, אבל בהגבלת גיל ולאחר השמטת קטעים ארוטיים ופוגעים בדת. בפרוטוקול המועצה נרשם: 'כולם היו בדעה כי הסרט הוא פרי טרוף הדעת. הוא פוגע בעיקרי המוסר והדת, כשם שהוא עלבון לשלל הישר והטעם הטוב. על כן אין להתיר הצגתו בציבור'. מאז לא פסק אבידן להטריד את המועצה בפניות חוזרות ונשנות לדון מחדש בבקשתו תוך המצאת חומר נוסף מפעם לפעם. בחומר הזה נכללו חוות דעת של אישים שונים מתחום האמנות, הספרות והקולנוע בארץ, אשר הביעו בדרך כלל דעה חיובית על הסרט ושללו במידה זו או אחרת כמה מנימוקי המועצה לפסילתו.

אך חרף הדחייה, פסק הדין שכתב השופט ברנזון יותר מרומז על אי שביעות הרצון של בית המשפט מן הסטטוס-קוו ועל הצורך לשנותו ברוח הזמן:

דעתי האישית איפוא על הסרט אינה חשובה. כל מה שאני מוכן להסתכן ולומר הוא שלא התרשמתי ביותר ממה שהעותר מכנה הרוח הפיוטית והפילוסופית המאפיינת אותו. הסצנות המיניות - עירום, התעלסות ומשגל - הן כה רבות ונועזות עד שהן מאפילות על כל השאר, ובמידה רבה מוסחת הדעת ממנו. יש ללא ספק בסרט חדשנות והעזה רבה בהשוואה לסרטים המופקים בישראל. אך כלום זה מחייב את המועצה להתיר את הצגתו, ואותו - לחייבה לכך, כשהיא שוללת זאת? [...] רחוק אני מלהיות חסיד של צנזורה כלשהי, מלבד מטעמי בטחון, הסדר הציבורי, ואולי גם השמירה על יחסי חוץ של המדינה. לא תמיד חשים הצנזורים למיניהם את רוח הזמן, בייחוד של הדור הצעיר, המתפרץ לעלות ולתפוס את המקום הראוי לו בחברה ולהטביע את חותמו עליה. כל יצירה בתחום התרבות והאומנות, כל עוד שאינה פוגעת בבטחון המדינה ואינה מטיפה להפיכת הסדר החברתי והמשטר המדיני בכוח ובאלימות, ראוי היה לתת לה שעת כושר להוכיח את עצמה. תישא חן בעיני הציבור וימצא בה ענין, ינהר אליה. לא ימצא בה ענין ממילא תרד חיש מהר מהפרק ותשקע בתהום הנשיה. אולם, ביטול הצנזורה על סרטים או צמצום תחומיה הם ענין למחוקק ולא לבתי המשפט, שבדרך כלל הם רק מפרשים ומוציאים לפועל את כוונותיו והוראותיו. אם אינני טועה, החליט לא מכבר שר החינוך והתרבות להמליץ על ביטול הביקורת על מחזות. בדור המתירני שלנו, כדאי לחשוב על אותו דבר גם לגבי סרטים.

השטף של הארוטיקה הקולנועית שהגיעה מחו"ל במינן הולך וגדל הקשה על הצנזורה והביא לגידול במספר הסרטים והסצנות הארוטיות שנראו על מסכי הקולנוע הישראליים. ומכיוון שהמוח הישראלי מורגל במציאת 'קומבינות', המאפשרות לעקוף 'באלגנטיות' תקנות ואיסורים תוך קריצת שובבות, אפילו מקצת הסרטים המצונזרים מצאו את דרכם לאולמות ההקרנה. ה'קומבינה' הזאת נמצאה במחצית שנות השבעים כאשר החלה הנהלת הסינמטק בתל אביב לקיים אחת לחודש ערבים לחברי המועדון, שבהם הוקרנו סרטים שנפסלו להקרנה או שהוצאו מתוכם קטעים, במתנתם המקורית. ההקרנה 'המחתרתית-פומבית' התאפשרה בשל פירצה בחוק שקבעה שהצנזורה תחול רק במקומות ציבוריים שבהם הקהל משלם מכספו כדי לצפות בסרט. למעשה, הראשון שיישם את ה'טריק' הזה היה דוד אבידן. הוא הקרין את סרטו 'מין' (1970) בקולנוע 'תכלת' תחת האיצטלה של 'ערב הרצאה'. הממסד לא רק הסכים בשתיקה להסדר הזה, אלא שלמרבה האבסורד אף שיתף פעולה: במקצת הסרטים הזמן האינקוויזיטור בכבוד ובעצמו (יו"ר המועצה לביקורת סרטים ומחזות) להסביר לקהל המשועשע את מניע הצנזורה של המועצה שבראשותו.

חוסר הפורמליזם המאפיין את החברה הישראלית הפך גם את הקטגוריה 'מבוגרים בלבד', שנעדה מלכתחילה לא רק להגן על קטינים אלא ליצר מעין מרחב 'אפור' של לגיטימציה לסקס ויזואלי, לחסרת תוכן ממש. בעלי בתי הקולנוע העלימו במקרים רבים עין ואיפשרו לבני תשחורת 'להתפלח' לבתי הקולנוע שהקרינו את סרטי המבוגרים ולחזות בעיניים פוערות בסצנת התעלסות או בחזה חשוף. את הסרט 'זורבה היווני', למשל, שנכלל בזמנו בקטגוריה 'מבוגרים בלבד' (בשל סצנת התעלסות רכות), ראו בזמנו צעירים רבים מתחת לגיל שהותר במודעה (16).

עם הזמן השתנה גם הרכב המועצה לביקורת סרטים ומחזות ואת חבריה השמרנים החליפו בהדרגה חברים צעירים ופתוחים יותר. גם האווירה התרבותית בחוץ, שנעשתה ליברלית יותר, השפיעה על שיקולי הצנזורה. וכך הלך וגדל מספרן של סצנות העיחום והסקס שהוקרנו בארץ וגם מספרם של הסרטים 'למבוגרים בלבד'. בה בעת החריף הלחץ שהפעיל הציבור, בעידודם של מבקרי הקולנוע, על הצנזורה והביא לצמצום הולך וגדל של האשראי שניתן למועצה לפסול סרטים בשם המוסר. ב-1986 קיבל תהליך צמצום האשראי של הצנזורה גושפנקה חוקית כאשר פסק בג"ץ כי לא תופעל סמכותה של המועצה לפסול מחזה או סרט אלא אם כן יש 'ודאות קרובה כי הצגת המחזה תביא לפגיעה קשה וחמורה בשלום הציבור'. השופט מלץ אף כתב:

המבחנים הנוקשים הנ"ל [מבחן הוודאות הקרובה שמדובר בסכנה לשלום הציבור ע.א] עושים את כל ענין הצנזורה על מחזות (וסרטים) לחוכא ואטלולא. זוהי צנזורה שבפועל קיימת על הנייר בלבד. בתנאים כאלה ובהצבת מבחנים כאלה טוב לה לצנזורה שתבוטל כליל.

ב-1989 בוטלו כליל סמכויותיה של הצנזורה לפסול סרטים ומחזות בשם הטעם הציבורי, הצנעה והחינוך, ו'כיום היא פוסלת בעיקר סרטים וקטעי סרטים שיש בהם גילויים קיצוניים של יחסי מין, סדיזם, זוועה, פגיעה בכבוד האדם, פגיעה בעם היהודי או בעם אחר, ופגיעה בבטיחון המדינה. רבים תוהים אם יש בכלל טעם והיגיון בהמשך קיומה בעידן של טלוויזיה רבת ערוצים והאינטרנט'.

נוסטלגיה חרמנית בקולנוע הישראלי

תהליך ההתבגרות המינית של הקולנוע המערבי, בעיקר האירופי, פסח במידה רבה על הקולנוע הישראלי, שנשאר שנים רבות (ויש הטוענים עד היום) עצור במידה רבה ביחסו למין. יתר על כן, גם קטעי המיניות הנדירים בו מצטיינים בגישה שוביניסטית ורבים מהם נראים גסים ואינפנטיליים, כמו משחזרים תפיסות לא בוגרות של נערים מיוחמים. המצלמה בסצנות המין הישראליות מתמקדת בדרך כלל בגיבור, המפשיט את בת זוגו ובעל אותה ללא עדינות, ללא התחשבות ולעתים תוך ניצולה ובדרך כוחנית שהמרחק בינה לבין אונס קטן. קשה לדעת אם תופעה זו משקפת משהו עמוק יותר בתפיסתם המינית של הגברים הישראלים, שרבים מהם חאים באישה בעיקר אובייקט לסיפוק הדחף הגברי, משהו ש'דופקים', 'מזיינים', 'משיכים', 'מרימים', או שפשוט מדובר בלידה קולנועית טראומתית' שעיוותה וסירסה את ההתפתחות כולה בתחום זה.

הגישה הראשונה בתחום הסקס בקולנוע הישראלי החלו בראשית שנות השישים, בהשפעת הקולנוע המערבי. חיים טופול ואילנה חבינא התגפפו בסרטו של פיטר פריי 'איי לייק מייק' (1961) בצורה שהיתה מוכרת עד אז רק בסרטים צרפתיים. שלמה סוריאנו הציג ביקיני בסרטו 'יני' (1963). באותה שנה השתתפה גילה אלמגור בסצנת מיטה נועזת בסרטו הראשון של מנחם גולן 'אלוזרוד'. הסצנה שצולמה לחוף הכנרת נפסלה בידי המועצה לביקורת סרטים ומחזות. גולן, שהירבה לשלב סצנות מין בסרטיו, בים ב-1964 את הסרט 'דליה והמלחים', שבו שולבה השחקנית הצרפתייה וחניק ונדל, שצולמה בעירום חלקי בסצנת מקלחת. נשמעו מחאות אך הפעם הסרט לא צנזר. אורי זוהר הירבה אף הוא לשלב סצנות של מין מפורש ומחומז בסרטיו. הפעם הראשונה שעשה זאת היתה ב-1967 כאשר עודד קוטלר ויהודית סולה הופיעו בסצנת מין נועזת (במונחי התקופה) בסרטו של זוהר 'שלושה ימים וילד' (התסריט על פי סיפור של א"ב יהושע).

משלהי שנות השישים ואילך גדל בהתמדה מספר המחשופים וסצנות המיטה בסרטים הישראליים, ועד לשלהי שנות השבעים הופקו בישראל לפחות 15 סרטים שכללו סצנות מין ועירום בדרגות שונות של נועזות. הידוע והחשוב בקבוצה הזאת מבחינה סוציולוגית הוא הסרט 'אסקימו לימון' (הפקה מנחם גולן ויורם גלבוס; בימוי ותסריט בועז דוידסון עם אלי תבור). 'אסקימו לימון' (1978), שהוא הסרט המקורי שזכה להצלחה הקופתית הגדולה ביותר בתולדות הקולנוע בישראל מאז ועד היום (כ-1,350,000 צופים) נוצר בהשראת 'אמריקן גרפיטי' של ג'ורג' לוקס האמריקני (1973). הוא עוסק בתקופת ההתבגרות 'ההורמונלית' של צברים תל אביבים ממעמד הביניים האשכנזי בסוף שנות החמישים.

שלושה חברים טובים, תלמידי הגימנסיה, המייצגים שלושה טיפוסים אופייניים של צברים מאותה תקופה, עוסקים באופן קדחתני, כמקובל בקרב בני טיפס עשרה, בפנטזיות מיניות ובדרכים למימושן. להלן שיחה טיפוסית בין שלושת גיבורי הסרט בגלידריה: בנצי (יפתח קצור) 'היורם' הצנום, הביישן והמצפוני, מומו (יונתן סגל) 'הפושטק' החתיך, האקסצנטרי, האגואיסט והשחצן, ויודל'ה (צחי נוי) השמן טוב הלב, והחבר'מן הנגרר. שיחה זו, כמו שיחות אחרות בסרט, הן שחזור אמין של 'שפת הזיונים' הנערית, ועיבודה לקולנוע נחשב באותה תקופה לפרוץ מוסכמות בנוף התרבות והקולנוע הישראלי:

מומו: תגיד, אתה מכיר את שתי האלה שמה?

בנצי: איזה?

מומו: שתי אלה, נו.

בנצי: שתי העקומות האלה שיושבות לבד?

מומו: יודל'ה אומר שאפשר להכניס להן בקלות.

בנצי: מאיפה אתה יודע?

יודל'ה: אני אומר לכם, סימן שאני יודע, אח של רמי סיפר לי שהוא דפק ת'בלונדינית בין הרגליים. חוץ מזה ראינו איך שהן הולכות, פתוחות על בטוח, נכון מומו?

מומו: זאת עם השיער הקצר פתוחה על בטוח!

יודל'ה: מזל שהבאתי איתי קופסת קונדומים ספייר.

בנצי: תכניס את זה לכיס, טמבל. אותי תשאירו מחוץ לזה, אני הולך הביתה.
מומו: אתה לא הולך לשום מקום, עכשיו מתחיל כל הכיף. יודל"ה, נראה אותך מביא את שתיהן.
יודל"ה: אין בעיות.

[יודל"ה הולך לכיוון הבנות ומסרק את שערו. מומו ובנצי משקיפים ברקע]
בנצי: די נמאס לי, אני הולך.

מומו: או, אל תהיה פראירי, אתה לא רוצה לדפוק כבר פעם בחיים שלך?
בנצי: רוצה אבל לא כאלה.

מומו: מה רע באלה?

בנצי: לא מכיר אותן, לא יכול לדפוק מישהי שאני לא מכיר.

מומו: אם יודל"ה יכול, אז גם אתה יכול.

בנצי: או, בחיך, אתה יודע ש"יודל"ה עושה הצגות, הוא בחיים שלו לא דפק.

[למעשה, יודל"ה הצליח להביא את הבנות, ובסופו של דבר בנצי ומומו ברחו לו אתן]

השלושה מאבדים את בתוליהם בחיקה של זונה, שמשאירה להם 'מזכרת' טורדנית בדמות 'מנדבשקס' (כינים בשער הערוה). לקח הזונה נלמד, אך החרמנות אינה פוסקת, והסיכוי לפרקן בקרב הצבריות, חברותיהם למחזור, שאף לאפס. הישועה מתגלה אצל אישה בשלה, חושנית ובודדה, הנכונה להגשים את חלומם הרטוב של שלושת הצעירים המיוחמים. הקטע שבו השלושה פוקדים את ביתה של 'סטלה הרומניה' היה נעז לזמנו והוא אחד המזוהים ביותר עם הסרט:

מומו: תגיד אתה בטוח שהיא גרה לבד?

בנצי: בטוח, בוא בוא.

[שלושתם עולים במדרגות ביתה של סטלה, מומו מסתרק ויודל"ה מצית סיגרייה. מצלצלים בדלת הכניסה]

סטלה: מי שם?

בנצי: זה אני, הייתי פה היום בבוקר עם הקרח.

סטלה: תיכנס בבקשה.

בנצי: באתי עם החברים שלי, עברנו אז נכנסנו.

סטלה: אה זה אתה בובל"ה שלי תיכנס בבקשה. אתם החברים של בובל"ה. בבקשה תיכנסו (הם מהססים לרגע ואז נכנסים) לא מתביישת מתוק

תיכנס, שבו בבקשה (מחייכת) כבר חוזרת.

מומו (פונה אל בנצי): שמע, פצצה לא נורמלית.

יודל"ה: אתה בטוח שלא לוקחת כסף לא חובבת?

[סטלה חוזרת לבושה בבגד מינימלי]

סטלה [מחפשת משקה בבר]: תמיד אפשר למצוא משהו, את זה הביא ג'וני החבר שלי, הוא עובד בים. אתם לשתות זה עושה שמח [מוזגת

לכולם משקה]. לחיים שלכם, ילדים.

כולם: לחיים, גברת סטלה.

סטלה: מה אתם חושבים ככה כאן זה לא בית ספר, אנחנו מעשה שמח אה?

[היא מניחה תקליט ורוקדת לצלילי השיר 'צ'או צ'או במבינה'. השלושה מסתכלים בה ולא מאמינים. הם היו רגילים לערות שבקושי הסכימו

להתנשק וכאן...]

בנצי ויודל"ה: מומו, לך אתה, נו אתה לא רואה שמצאת חן בעיניה.

בשלב זה סטלה נכנסת לחדר עם מומו. בנצי ויודל"ה ממתינים בחוץ, לבושים בתחונני אתא לבנים, מנצלים את ההמתנה להצצה מבעד לחור

המנעול. המצלמה מציצה אתם, חושפת זוג ערום מקיים יחסים. בזמן שנשמעות ברקע גניחותיה של סטלה, 'סטלה מגמרת, מותק, אני כבר

מגמרת' (משפט זה הפך עם השנים לתו ההכר של הסרט), שב במפתיע חברה המלח. השלושה בורחים על נפשם, ערומים ומבישים.

ציד החרמנים מסתיים כאשר בנצי מתאהב בצברית היפה והברה, נילי (ענת עצמון), אך היא מעדיפה את מומו. בנצי מתייסר ומאבד את תיאבון -

סיבה לדאגה לאמו הפלנייה. נילי מתפתה ומקיימת עם מומו יחסי מין ונכנסת להיריון. מומו חסר המצפון נוטש אותה וזוהי שעת הכושר של בנצי

להתקרב. הוא תומך בנילי במאקתה ומסייע לה לבצע הפלה.

גולת הכותרת של 'אסקימו לימון' היא ללא ספק מלאכת השחזור של ימי שנות החמישים (אף כי חייבים לציין שלא בכל הדברים היה הבמאי נאמן

להיסטוריה): החל בחציאות קפלים, חגוחות אלסטיות עם אבזם ונעלי 'סירה' וכלה בצנצנת ה'לבן' או בקבוקי ה'תסס' של אותם ימים. שחזור פזמוני

התקופה בפס הקול של הסרט (שהופק על ידי אורי אלוני) עלה למפיקו מיליון לירות (שליש מהתקציב הכולל), ששולמו לבעלי הזכויות האמריקנים.

הוא כלל את מיטב הלהיטים של מצעד הפזמונים האמריקנים בביצועיהם המוכרים של אלילי שנות החמישים: פול אנקה, בוני וינטון, דוריס דיי,

'ארבעת האחים', ריקי גלסון, ריצ'רד הקטן ועוד רבים אחרים. הלהיטים הללו, שהגיעו בשנות החמישים לאוזניהם של ישראלים רבים (דרך תקליטים

ורדיו) ונשמרו בזיכרוןם כחלק מטעם בחרותם, משמשים אור מוזיקלי למצבם הפסיכולוגי של הגיבורים המתבגרים בסרט, ורקע אסוציאטיבי של

התקופה כולה, שעמדה בסימן התמימות.

הסרט אמנם נעשה בסימן של נוסטלגיה, אך אין הוא סרט נוסטלגי במובן הציני המקובל, ולמעשה הוא ניכר בשלושה מסומנים חתרניים: ראשית,

הפנטזיה המינית מנוגדת לפנטזיה המסורתית האידיאליסטית מבית מדרשה של תנועת הנוער הציונית (להקים גרעין התיישבות ולהילחם למען

המולדת); שנית, השימוש בפזמונים אמריקניים (ולא בשירי ארץ ישראל, כמקובל בשדה הנוסטלגיה הישראלית), ובסמנים אחרים של תרבות נעורים אמריקנית (התגודדות בגלדירות, הצטופפות במסיבות ריקודים, הליכה בחבורה ובזוגות לקולנוע, אופנת לבוש ותספורות בסגנון שנות החמישים האמריקניות ועוד) כמו חומים שמקוחת ההשפעה שעיצבו את אישיותם של היוצרים ובני דורם – הדור השני של ילידי הארץ - אינם רק ארץ-ישראליים ואף לא רק ציונים, אלא גם חוץ ישראליים. במילים אחרות: כאשר מדברים על נוסטלגיה ישראלית, חומים לם יוצרי הסרט, ראוי לכלול בתוכה לא רק את 'הקוקו והסרפן', הטוריה והשירייה' אלא גם את ג'יימס דין, אלביס פרסלי וג'ורג' טרבוט אמריקאים אחרים, שהשפיעו על דור שלם. ושלישית, הסרט יוצר הקבלה מחממת בין חוסר הבגרות, הבתוליות וחוסר הניסיון המיני של הגיבורים לחוסר הבגרות של ישראל הצעירה דאז, בבחינת ראו איזה תמימים ומצחיקים היינו (אחת הסצנות בסרט המסמלת את ההגבלה הזאת היא התחרות שהשלושה מארגנים בין חבריהם לכיתה על מידות הפין).

ההצלחה של הסרט ובעיקר ההתרגשות שנוצרה סביב סצנות המין בו הבהירה למפיקים מהו ה'טיזר' החשוב בקולנוע הישראלי. הם החליטו לנצל את המומנטום המסחרי והפיקו כמה סרטי המשך ל'אסקימו לימון', שבהם הגדילו את מספר סצנות המין, את הנועזות וגם את הוולגריות שלהן. לשם כך אף נשכרו שחקניות גרמניות. למעשה, בעקבות ההצלחה הפנומנלית של 'אסקימו לימון' הפך הז'אנר של 'סרטי התבגרות והתפוצצות הורמונים', כהגדרתו של מאיר שניצר, לאחד הז'אנרים המובילים בקולנוע של שנות השמונים: 'יוצאים קבוע' (1979), 'שפשוף נעים' (1981), 'ספינס' (1982), 'סבבה' (1983), 'הפנימיה' (1983), 'רומן זעיר' (1983), 'הרימו עוג' (1985), 'ואהבה צעירה' (1987).

מגמת הסקסואליזציה של הקולנוע הישראלי הושפעה בין השאר ממגמה דומה בפרסומות, שהוקרנו בבתי הקולנוע לפני הקרנת הסרט והחליפו את יומני 'כרמל' הוותיקים. למשל, בסרטון פרסומת של 'אמריקן קנו' (1977), שנועד לקדם את המכרות של כלי מיטה צבעוניים, הופיעו שני גברים ואישה אחת במיטה שהיתה מכוסה בסדין כחול. חברת המשקאות 'שוופס' הפיקה באותה שנה סרטון פרסומת שבו הופיע בקבוק מתוצרתה שהתחמם והתנפח מול עיני הצופים. כאשר הוא הגיע לזקיפות, הופיעה יד אישה מטופחת והחליקה על פיו ומיד התפרץ מהבקבוק נוזל לבן ותוסס.

יותר כחול מלבן

בשלהי שנות השישים, עם התבגרותו של דור ה-Baby Boomers בארצות הברית (הדור שנולד אחרי מלחמת העולם השנייה וגדל באווירה מתירנית יותר מהוריו), החלה תעשיית הפורנוגרפיה בעולם לעבור תהליכי גליליזציה ומיסוד. בבירות המערב צמחו חבועי מין שבהם מספר לא מבוטל של מועדוני חשפנות, דלפקי 'פיפ שאו', שירותי זנות וחניות לממכר ז'ורנלים פורנוגרפיים ואביזרי מין.

ההתפתחות החשובה ביותר באותה תקופה התרחשה בתחום סרטי הפורנו. דנמרק הפכה לבירת הפורנו העולמית והיתה המדינה הראשונה שהתפתחה בה תיירות סקס שנבנתה סביב בתי הקולנוע לסרטים פורנוגרפיים (Danish Pornokino). כעבור זמן לא רב נפתחו גם במקומות אחרים באירופה ובארצות הברית בתי קולנוע מיוחדים להקרנת סרטים פורנוגרפיים, שנשלטו על ידי משפחות הפשע המאורגן, חבן ממוצא איטלקי.

בראשית שנות השבעים נעשתה הפקתם של 'הסרטים הכחולים' מקצועית יותר, ובמקום הפורמט החובבני של סרטים קצרים (8 מילמטר) הופקו סרטי עלילה באורך מלא. בכל הסרטים האלה היתה מסגרת עלילתית שגרית: שרברב שנכנס לתקן את הסתימה 'מדליק' את בעלת הבית; מדרך הטניס ממשיך את ההדרכה גם בחדר המיטות; דיילת אוויר יפהייה, חייכנית ומופקרת מעניקה את חסדיה ללקוחות חברת התעופה וכיוצא באלה. המסגרת העלילתית היתה חשובה להתפתחות הז'אנר כיוון שהיא נטעה בצופה את התחושה ש'זה יכול לקרות גם לי'.

חב חוקרי הפורנוגרפיה רואים בסרט 'גרונ עמוק' (Deep Throat), בכיכובה של לינדה לאבלייס, נקודת מפנה בתולדות הקולנוע הפורנוגרפי. הסרט עלה לאקרנים ב-1972, השנה שהותר בה לראשונה בארצות הברית באופן חוקי פרסום 'תמונות מפורשות' (explicit material). 'גרונ עמוק' היה אחד הסרטים הפורנוגרפיים הראשונים באורך מלא ועלילתו משעשעת למדי. הוא גם היה הסרט הראשון שהוקרן בבתי הקולנוע 'המהוגנים', ציון דרך חשוב בדרך לגיטימציה של הפורנו, וזכה בקהל צופים עצום (גם בארץ צפו בו רבים). מסופר שאחת ממשפחות המאפיה האיטלקית בארצות הברית שהפיקה את הסרט הזה השקיעה בו 22 אלף דולר והרוויחה 100 מיליון דולר. אחרי 'גרונ עמוק' הופיעו להיטים נוספים כמו 'מאחורי הדלת היחקה' (Behind the Green Door), 'השטן במיסי ג'ונס' (The Devil in Miss Jones) והסדרה 'עמנואל' (Emanuel) שביססו את הקולנוע הפורנוגרפי כתת ז'אנר בתעשיית הקולנוע העולמית.

השינוי שהתרחש בתעשיית הפורנו העולמית לא פסח על ישראל. עד מחצית שנות השבעים הופצו הסרטים הפורנוגרפיים לצריכה פרטית במחותרת: בעיקר בקומץ חניות ברח' אלנבי ובסמטת בית השואבה בתל אביב. בחניות אלו החזיקו מלאי של סרטי פורנו למקרנות ביתיות של 8 מ"מ לצד סרטי לורל והרדי, צ'רלי צ'פלין, בסטר קיטון והאחים מרקס. באותה תקופה החלו כמה בתי קולנוע בתל אביב ('מתמיד', 'מרכז', 'תמר' ו'זמיר') ובחיפה ('אוריון' ו'עצמון') לעבור הסבה לפורנו. מעבר כזה היה כרוך בשינוי תדמית ולפיכך גם באיבוד הלגיטימציה להקרנת סרטים רגילים.

האור הירוק שניתן להקרנת סרטי פורנו בבתי קולנוע ייעדיים לא שינה את תדמיתם המלוכלכת והזולה, והצפייה בהם - הצופים היו בדרך כלל מתבגרים ומבוגרים קשי יום - נתפסה אצל חב הציבור כמקבילה להליכה לפרחצה. סרטי הפורנו בבתי הקולנוע הללו נעמדו כומום ל'מבוגרים בלבד' אך בעלי בתי הקולנוע העלימו לא אחת עין ואיפשרו למאות נערים מיוחמים, שברחו לעתים מבית הספר, לאונן בצוותא על הכיסאות הדביקים. בגלל הדימוי הזנוני של בתי הקולנוע 'הכחולים', שהיו מזהמים ולכן בלתי נעימים לצפייה, לא נעשו סרטי הפורנו מוצר זמין ופופולרי ולא איפשרו לאוכלוסייה ה'מהוגנת' והמבוגרת יותר, ובעיקר לנשים (שמעולם לא פקדו את בתי הקולנוע הללו), לצפות בהם.

כל זה השתנה במחצית שנות השמונים. המצאת הווידאו הביתי הזניקה את צריכת סרטי הפורנו בכל העולם לממדים של מגפה, ולמעשה הולידה את עידן הפורנו. בבת אחת נעשו הסרטים למבוגרים מוצר נגיש וזול, בעיקר בשל אפשרות השכפול הקלה, והאפשרות לעקוף את מחסום הבושה

שהיה כרוך בעבר בצפייה בסרטים פורנוגרפיים בציבור. עתה ניתן היה לצפות ב'סרטים כחולים' באופן דיסקרטי בחדר השינה או בכל מקום אחר, ללא צורך לפקוד בית קולנוע אפל בשולי העיר.

בישראל חדר הפורנו לבתים, תחילה באמצעות ערוצי הכבלים הפיראטיים, ששידרו 'סרטים כחולים' למינים השמונתיים, ואחר כך באמצעות הפצה מסחרית רגילה: חנויות לאביזרי מין, דוכנים פיראטיים של סחורה מוברחת, חנויות להשכרת וידאו, וידיאומטים ויבוא אישי מחו"ל. כאשר כוכבת הפורנו האיטלקייה צ'צ'ילינה, לימים חברת הפרלמנט האיטלקי, באה לביקור בארץ בשלהי שנות השמונים, רבים כבר הכירו את שמה ואת נקודות הציון במפת גופה, והתקשורת הישראלית קיבלה אותה כסלבריטאית.

הפסיכולוג עזי ברק פירסם ב-1990 מאמר בכתב העת 'פוליטיקה' שעסק במסרים הסותרים שמעבירה החברה הישראלית למתבגרים בתחום המיניות. 'ההתפתחות הטכנולוגית של העשור האחרון', כתב, 'הביאה לכך שסרטי פורנוגרפיה, שהיו מעטים, באיכות יחודה ונגישים פחות בגרסה של ה-8 מ"מ שלהם - נפוצים היום במרבית חנויות סרטי הווידאו ובחנויות המין, והגישה אליהם כמעט בלתי מוגבלת. סקרים שונים שנערכו בארץ מלמדים על כך שכ-60%-50% מתלמידי תיכון צופים בסרטים פורנוגרפיים בתדירות זו או אחרת - אחוז גבוה בהרבה של בנים מאשר של בנות'. ברק גם סוקר את המסרים הבעייתיים שהנערים סופגים דרך החשיפה לסרטים הללו, אך פתרון מעשי לבעיה לא הוא ולא אחרים הציגו.

השינוי בדפוסי הצריכה של סרטי הפורנו לוותה בשינוי בתוכנם הארוטי. העלילה נעשתה חסרת חשיבות ודלת תוכן והיצולמים מפורשים ופולשניים יותר, כולל צילומי תקריב 'גינקולוגיים'. בשנות השישים והשבעים דמתה הצפייה בסרטים הארוטיים להצצה חפופה מבעד לחור המנטל, ואילו בשנות השמונים דלת חדר השינה נפתחה לרווחה ואחרי הדלת נפתחו גם הירכיים והלחישות הפכו לנאקות עונג מלאכותיות מלוות במוסיקת פופ קצבית. בשנות התשעים ויתרו כבר על הפסידו-רומנטיקה והציגו אורגיה פרועה וחסרת מעצורים, והסרטים נראים כקליפים של משגלים קצרים, סיטונאיים ונטולי רגשות.

הופעת הטלוויזיה בכבלים סימנה שלב נוסף בגל הפורנו ששטף את ישראל. חברת הכבלים ניצלה פירצה בחוק ושידרה סרטים ארוטיים שאינם כפופים לצנזורה. בפעם הראשונה גם הוגבל ערוץ ארוטי, ערוץ RTL הגרמני-לונדונבארי, שהקרין בכל יום שישי בלילה פורנו רך. בראותם כי טוב החלו חברות הכבלים להקרין בערוצי הקולנוע סרטים ארוטיים ובהם סצנות שלא היו משודרות בערוצים הישראליים המקומיים - והפורנו בטלוויזיה הישראלית נהפך לעובדה.

כאשר הוקמה הטלוויזיה בלוויין כבר לא היה צורך להגניב את הסקס בדלת האחורית. חברת 'ס', מפעילת הטלוויזיה הלוויינית בארץ, הציעה ללקוחותיה החדשים חבילה ארוטית שכללה ערוץ 'פלייבוי' עם 'פורנו רך' וערוץ 'בלו' עם פורנו קשה שכלל סצנות לא מצונזרות ולא מוחכות, המכונות בז'רגון המקצועי 'הארד קור'. הביקוש העצום היה מקדם מכירות אדיר, וחברות הטלוויזיה בכבלים נאלצו ליישר קו במהירות. ביוני 2001 הן החלו לשווק במרץ חבילה 'כחולה' משלהן וביוני אותה שנה דיווח 'ידיעות אחרונות' כי קצב ההתחברות של הצופים לחבילות 'הכחולות' של הכבלים הוא 3,000 ביום וכ-100,000 בחודש. 'בחדש הבא', נכתב בדיווח, 'צפוי מספר המנייים להגיע ל-200 אלף'. 'הארץ' דיווח כי 30%-50% ממניי החברות השונות רכשו את חבילות הערוצים שכללה שני ערוצים פורנוגרפיים. לפי נתוני חברות הכבלים והלוויין, 20% מהצופים בערוצי הפורנוגרפיה נחשבים 'צרכנים כבדים', כלומר צרכנים הצופים בערוצים אלה יותר משליש הערבים בחודש.

בשלב מסוים פקעה סבלנותם של הדתיים והם דרשו בתוקף לסגור את הסכר הפרוץ. 'ערוצי הפורנוגרפיה הם הגורם לגל תאונות הדרכים', אמר סגן שר הפנים יצחק וקנין מש"ס לכתב 'ידיעות אחרונות'. 'אני לא חוצה להזכיר מה קרה לסדום ועמורה, אבל הדבר הזה ימיט אסון וחורבן על מדינת ישראל'. קואליציה מוזרה ובלתי צפויה לכאורה בין נציגי הדתיים והחרדים בכנסת לכמה חברות כנסת שביקשו לבטל את שידורי הפורנו, בשל מה שהן הגדירו כניצול נערוות בתעשיית הפורנו והצגת האישה בסרטים כאובייקט מיני, הביאה תחילה לשינוי סעיפי הפורנוגרפיה בחוק הבזק, החוק המסדיר את שוק התקשורת בארץ וקובע את כללי התחרות, את היקף ההפקות המקוריות ואת ההגנה על הצרכן. על פי התיקון החדש נקבע שהצרכן לא יוכל לקנות שימוש בלתי מוגבל בערוצים הפורנוגרפיים אלא יאלץ לקנות (באמצעות הטלפון) כל סרט בנפרד. בעיתונות דווח כי חברי הכנסת יגאל ביבי (מפד"ל) ויצחק וקנין (ש"ס) צהלו עם הוצאתם של הערוצים משידורי הלוויין והכבלים. ביבי אמר: 'יש אלהים, סילקנו את הזוהמה. בן אדם לא יחזור עוד הביתה, יישב בסלון ויתחיל לזפזף, בין שלושת ערוצי הסקס'. ויצחק וקנין הוסיף: 'עם ישראל ניצל. מי שרוצה את התועבה - שיתקשר ויזמין על חשבון'.

כעבור שנה, ב-9 ביולי 2002, נחלו הדתיים הצלחה גדולה עוד יותר במלחמתם ב'תועבה', כאשר הצליחו להעביר בכנסת בקריאה שנייה ושלישית הצעת חוק של ח"כ יגאל ביבי, האוסרת באופן מוחלט על חברות הכבלים והלוויין לשדר קטעים פורנוגרפיים. בהצעה זו נקבע כי העובר על החוק צפוי לעונש של עד שלוש שנות מאסר. 44 ח"כים, חברי הסיעות החרדיות והדתיות, הערביות, האיחוד הלאומי ושלוש חברות כנסת (תמר גוז'נסקי מחד"ש, נחמה חוץ ממפלגת המרכז ומרינה סולודקין מישראל בעלייה) תמכו באישור החוק, 20 התנגדו וח"כית אחת נמנעה. רוב חברי העבודה והליכוד נעדרו מההצבעה.

אולם דומה כי צהלתם של הדתיים ושל הפמיניסטיות הקיצוניות היתה מוקדמת, והשמועות על מות סרטי הפורנו בטלוויזיה המסחרית היו מוגזמות. השינוי הוא כמעט קוסמי ואינו משנה בהרבה את הסטטוס-קוו בתחום החשיפה והזמינות של הסקס. צרכני הסקס אינם זקוקים כלל היום לערוצי הטלוויזיה והם ניזונים משוק קלטות פתוח וגדול. כאשר נפתחה ב-1969 בתל אביב חנות המין הראשונה בארץ, 'ארוס', היא התקשתה להתקיים. חוגים קיצוניים מבין החרדים הציתו אותה פעם אחר פעם, ורוב האוכלוסייה התביישה לבקר בחנויות מסוג זה או להזמין מהן מוצרים בטלפון. שלושים שנה אחרי, ב-1999, 'לארוס' היו בארץ לא פחות מ-11 סניפים, רובם בזכרון, והזמינות של אביזרי מין וקלטות פורנו היו לעניין שבשגרה. היום חנויות המין כבר אינן מתחבאות בסימטאות אפלות ואפשר למצוא אותן אפילו בקניונים עם ויטרונות מעוצבות, רצפת פרקט ושילטי ניון מוצצים. בעליהן אינם מהססים להציג את מרכולתם המגוונת בעיתונות הארצית ולהפיץ קטלוגים לכל דורש ודורשת. בשנת 2000 כבר פעלו ברחבי הארץ 50 סניפים של חנויות סקס, שמכרו מגוון עצום של מוצרים (בעיקר קלטות 'כחולות'), לא רק ללקוחות שהגיעו לחנויות אלא באמצעות הדואר, הטלפון, הווידאומטים והאינטרנט. הרשתות העיקריות הפועלות בארץ הן 'רד פוינט', 'אמסטרדם', 'סקס סטייל', 'ארוס', 'ארוטיקה' ו'קופידון'. רשת 'רד פוינט',

שהחלה לפעול ב-1980, היא הרשת הגדולה ביותר, ובשנת 2001 היו לה 20 סניפים ברחבי הארץ, חובם בזכיינות.

הגידול הזה משקף את מה שמתרחש בעולם המערבי כולו. הפורום נהפך בעשור האחרון למוצר זמין שאפשר ליהנות ממנו ללא רגשי אשמה ובושה - חלק מתרבות הפנאי. תעשיית סרטי הפורום בעולם מגלגלת מיליארדי דולרים בשנה. ההערכה היא שבכל שנה מופקות כ-8000 קלטות וידיאו 'כחולות', כמעט 22 קלטות בכל יום. עוד מעריכים שיותר מ-500 מיליון קלטות וידיאו פורנוגרפיות, X-rated Videotypes, מושכרות כל שנה בעולם. תעשיית הסרטים הפורנוגרפיים התמסדה ויש לה היום כוכבים משלה, אגודות, ירדים, פרסומים ומדריכים, בדומה לתעשיית הקולנוע הרגילה.

בישראל, כבארצות המערב האחרות, השתנו הזמנים ובמודעות המפרסמות את רשתות הסקס בעיתונות הארצית והמקומית כמעט אין צנזורה לשונית. כך, למשל, במודעה של רשת 'סקס סטייל', שפורסמה ב-8.2.2002 במקומו החיפני 'דיעות חיפה', בעמוד עיתון שלם, מציעה הרשת מגוון גדול של מוצרי סקס: ויברטורים מסוגים וגדלים שונים, משחות ל'זקפה והגדלה'. בקטגוריה 'עולם הוידאו' מוצעת ללקוחות טבלה של 'להיטי השבע' ובה תקציר של הסרטים השונים. לצד התקציר מופיעה תמונה בעירום חלקי של 'כוכבת' הסרט המדובר. להלן מספר דוגמאות מן הטבלה. הדברים מובאים כלשון המודעה, המנסחת באופן שובינסטי מאוד, האופייני עדיין לתעשייה הזאת:

4491 - 'דולס': עם בלונדיניות ואוריינטליות צעירות. חלקן שדיים גדולים המתענגות על זרעים וזרעים הנדחפים בהן תלת כיוונית.

4493 - 'טייגר': קליניקה ההשפכות. רופאים/אחיות בשפע טיפולים רב כיוונים לגברים מיוחמים ונשים לוחטות.

4495 - 'גלז': מופקות ללא גבול, חובבות אנאליות צעירות שלא עושות חשבון, מלאות שדיים גדולים המשגעות מבוגרים וצעירים לשגלן קבוצתית.

ומה באשר לפורנו 'תוצרת כחול לבן'? עד כה לא צמחה תעשייה משמעותית מסוג זה בישראל. הניסיונות הספורים להוציא לאור מגזין פורנו בישראל נכשלו עד היום כישלון מסחרי חרוץ. 'סקס': מגזין מין נועז לגבר המודרני, שיצא לאור ב-1972, שרד חודשים ספורים בלבד. הניסיון הראשון והיומרי ביותר להוצאת מגזין פורנו רך בעברית היה ב-1989. היוזמת היתה גליה אלבין, שרכשה את הבעלות הבלעדית על 'מוניטין' במרס אותה שנה. מיד אחר כך השיגה אלבין זיכיון מחברת 'פנטהאוז' העולמית, והבטיחה להסב את 'מוניטין' ל'מוניטין-פנטהאוז', מוצר משולב שיכלול יפהפיות ישראליות במערומיהן, תרגום של כתבות מ'פנטהאוז' האמריקני, וכתבות מקומיות. הגיליון הראשון של 'מוניטין-פנטהאוז' הופיע ביולי אותה שנה והתקבל ברעש תקשורתי גדול. אלבין חיינה בכל כלי תקשורת אפשרי והפכה בן לילה לגיבורת תרבות. לרגל האיחוד המתקשר בא לישראל בוב גוצ'וניה, המו"ל והעורך של 'פנטהאוז', שהביא אתו את לין ג'ונסון, 'נערת ה-20 של פנטהאוז'. אלבין ניסתה להרגיע את הפמיניסטיות שהרימו קול זעקה, והכריזה שהמגזין לא יהיה 'כחול' מדי: 'אנחנו לא נראה חצוצות. זה אצל הגינקולוגים'. אך זה לא ממש הרגיע אותן, וביקורו של גוצ'וניה התקבל בהפגנות מחאה של פמיניסטיות שתרמו כצפוי לחשיפה התקשורתית של המותג הפורנוגרפי הוותיק בלבשו הישראלי החדש.

לשמחת הפמיניסטיות המאבק ב'מוניטין-פנטהאוז' לא התארך. המגזין, שהופיע בקול ענת גבורה, עבר מן העולם כעבור שמונה חודשים בלבד בקול ענת חלושה. הגיליון הראשון נמכר אמנם ב-42 אלף עותקים, אבל מאז חלה ירידה תלולה במכירות. אלבין הסבירה לימים את כישלונה של 'מוניטין-פנטהאוז' בכך ש'החומר המתורגם לא עניין את הקורא הישראלי, ואילו הפמיניסטיות והחרדים לחצו על המפרסמים במידה לא מבטלת של הצלחה'. אבל את עיקר האשמה תלתה באופיו הפסיבי של הגבר הישראלי: 'הגבר הישראלי סקרן אבל לא קונה שום דבר, אפילו לא מגזין, בלי אישור של אשתו'. במרס 1990, בדיוק שנה אחרי שקנתה אלבין את 'מוניטין', נותק הקשר בין 'פנטהאוז' ל'מוניטין', והירחון הישראלי שב להופיע בגרסתו הקודמת.

אך דומה שנסף על הסיבות שאלבין מציינת יש סיבות תרבותיות עמוקות יותר לכישלון תעשיית פורנו, המצריכות מחקר נפרד. רמז לאחת הסיבות העיקריות לכישלון המסחרי של הפורנו תוצרת בית במשך שנים רבות סיפק כבר ב-1967 צלם דוגמניות שחאין 'ל'עולם הזה': 'בארץ העניין של צילומי הסקס הוא קשה מאד. כאן כל אחד מכיר את כל אחת, ולכל אחד יש גם אבא ואמא יהודיים וכל אחת מפחדת מה יגידו האחרים ומה יגידו האבא והאמא'.

הרוב המכריע של מוצרי הפורנוגרפיה הנמכרים בארץ הם עדיין מיובאים. מופעי החשפנות אמנם הולכים ומתרבים במועדונים שבפאתי הערים הגדולות, אך גם כאן רוב החשפניות אינן צבריות. דומה שמצב זה עומד להשתנות בקרוב. באוגוסט 2000 דיווח 'דיעות אחרונות' בהבלטה על סרט הפורנו הישראלי שיצולם בקרוב. 'למרבה הצער', נכתב בכתבה, 'השחקן שלוהק לתפקיד של מר ג'ונס הוא לא משלם. אבל המפיק יהודה פריד מבטיח שלצוות השחקנים יצטרפו גם שחקן ושחקנית מקומיים, אמנם לא בתפקיד מפתח, אבל גם זה משהו בשביל התחלה'. לא עברו שנתיים מיום פרסום הכתבה הזאת ונראה שהוסר גם הטאב על תעשיית סרטי פורנו בישראל. במסגרת קלטות וידיאו ותקליטורים הופיע תקליטור חדש שנכתב עליו: 'כחול לבן כחול' הפקות גאה להציג לכם את הסרט הישראלי הפורנוגרפי הראשון מסוגו ואיכותו שצולם כולו בישראל. סרט זה הינו הראשון מתוך סדרת סרטי פורנו ישראליים. כעבור שנה נוספת, ביולי 2003, פורסמה כתבה במדור החדשות של הפורטל 'וואלה' שבה דווח על שתי הפקות מקור ישראליות מז'אנר הסרטים הכחולים. 'זוהי כבר סיבה למסיבה', כתב מחבר הכתבה, בסגנון דוגרי-בוטה-מאצ'ואי ישראלי טיפוסי, 'אם חשבנו שהמקסימום זונים שאליהם אפשר להגיע בסרט ישראלי מסתכמים בגרוזינים של "חתונה מאוחרת", הרי ששני סרטי הפורנו המה-זה-לוהטים האלה מוכיחים שלא רק שכבר לא צריך להסתפק בציצים המקומיים והחמודים של דליה שימקו, אלא שסוף-סוף נשברה ההיסטוריה של מיתוס "ומה יקרה אם משה השק שלי מיתה א' יזהה אותי?". עוד דווח בכתבה על במאי ומפיק ישראלי של סרטי פורנו שהספיק להפיק ולביים עד היום יותר מעשרה סרטים כחולים שבהם שחקן שחקנים מקומיים בלבד. סרטיו נשאו כותרות בנוסח: 'גברים ברוק', 'השמנה הלהטת', 'השפריץ ברוח', 'מעבר לחריץ' ו'הלליה עם השפיר'.

המקור החשוב ביותר לשינוי המסתמן בתחום היחס לפורנו מקומי בישראל, ואני נמנע מלהביע עמדה שיפוטית בנושא, הוא האינטרנט. עליית נפח הגלישה באינטרנט והתפתחות הפורטלים העבריים ברשת האיצה את התפתחות תעשיית שירותי הסקס ואת מצבור הגירויים הקשורים בה. בכל שנה גדל מספרם של אתרי הסקס הישראליים ומבקרים בהם מאות אלפי גולשים. 'הפורטל הכחול' הישראלי מאגד 17 אתרי סקס כחול-לבן (ב-)

(2002) ומאפשר גישה לאינספור שירותי סקס. יש בו גלריות של תמונות, מחולקות לפי קטגוריות - 'חזה גדול', 'סקס ישראלי', 'כהי עור', 'אסיאתיות', 'בי סקסואלים', 'גייד', 'לסביות', 'סאדו', 'קוקסינלים', 'ביזאר', 'מבוגרות', 'שמנות' ושאר ירקות. הוא כולל גם חדשות מין, מידע על שירותי מין וצ'טים מיניים. כמעט בכל האתרים קיימת פלטפורמה להצגת 'תמונות הגולשים' ובה מפרסמים עשרות ישראלים תמונות פורנוגרפיות 'תוצרת בית'. זו עדיין תופעה זעירה בהיקפה, אך בישראל, כידוע, מה שמתחיל כטפטוף נהפך עד מהרה למטר סוחף.

יש סימנים רבים שלא ירחק היום והמושג 'פורנוגרפיה' (על משמעויותיו המסורתיות השליליות) יהיה לא רלוונטי בעולם המערבי, כפי שהמושגים 'מגונה' ו'תועבה' נעלמו זה כבר מהשיח הציבורי. בעבר גודרה הפורנוגרפיה בנישה חברתית משלה, ואילו היום קשה יותר למתוח את הקו בין הארוטי לפורנוגרפי ובין 'המסבד' ל'המוני'. בחנויות הספרים בקניונים נמכרים היום עשרות ספרים עם צילומי עירום וטקסטים ארוטיים שנקנים כספרי מתנה, החל בתרגומים חדשים של אפולונו ואוסקר ווילד וכלה בספריהם המאוירים של אמי חבינגר ('ספר הזיונים הגדול') ושל עמרי בר-לב ('ם, אז כמה סטרא').

גם אופנת הלבוש נעשית ארוטית משנה לשנה, וקשה היום להגדיר מה הקו המפריד בין גילוי לכיסוי. בפרסומות ובתוכניות טלוויזיה מופיעים מאות דוגמנים ודוגמניות בלבוש מינימליסטי, והשפעתם על בני נוער היא עצומה. נשים צעירות מתהלכות באופן חושפני מאוד, תוך הבלטה מודעת של מיניותן ללא שמץ של בושה ומבוכה: בגדי ים זעירים המכסים פחות מטפח ומגלים יותר מטפחיים, מכנסיים בקו נמוך מאוד, טייטס צמודים, חולצות בטן עם פופיק חשוף, עקבים גבוהים, שמלות שקופות ואיפור כבד. גם לבושם של הגברים נעשה ארוטי וחושפני משנה לשנה. ככלל, לבוש שנחשב בעבר להמוני, זנתי, חושפני או מבך נחשב היום לאופנתי, 'קולי' וסקסי.

סדרת הקומיקס 'זבנג', שהיתה אהובה כל כך על בני נוער, היא דוגמה מעניינת לסקסואליזציה של התרבות. היא גדושה גסויות והמין הוא אחד הנושאים המרכזיים בה. למשל, הניסיונות הנואשים של גל (אחד הגיבורים) לקיים יחסי מין עם חברתו סיגל, שלעולם אינם מסתיימים בהצלחה, או 'גברת תשוקתי' המורה לספחות 'שנותנת גם שיעורים פרטיים בפיסוק'. אורי פינק, מחבר הסדרה, אף פירסם מגזין קומיקס מחתרתי בשם 'סטיות של פינגוונים' שבו הופיעו תיאורים על גבול הפורנוגרפיה.

גם בקולנוע ובתיאטרון הישראלי העירום נכח וטבעי יותר בשנים האחרונות, ובכלל זה עירום גברי שהיה בעבר מחוץ לתחום, למשל בסרטיו של עמוס גוטמן 'סוד מופלא', 'בר' ו'נגוע'. האמנות הפלסטית אימצה אף היא בשנים האחרונות את השיח המיני והיא מסייעת 'לבית' את העירום. אחד האמנים הראשונים שעשה זאת היה דני חתן, שאצר ב-1985, בגלריה 'תתרמה' בתל אביב, תערוכה שהוצגו בה עבודות שנכללו בהן בין השאר צילומי אשכים וזקפת בוקר. במרס 1994 נפתחה במוזיאון תל אביב תערוכת ציורה של פמלה לוי. במאמרה של אורלי לובין, שנכלל בקטלוג התערוכה נכתב: 'היא מתארת ארבע תמונות המכילות לדבריה "בו בזמן מרכיבים של הסיטואציה הפורנוגרפית - והיפוכם". במקום רגליים פשוטות שחושפות איבר מין נשי שב-בזמן מבטיח תענוג והיבלעות באינסופיות, מופיעים רגליים פשוטות גבריות ואיבר מין גברי'. סמוך למועד התערוכה של לוי הוצגה במוזיאון תל אביב תערוכת צילום של חברט מייפלדורף, שהוצגו בה תמונות רבות של עירום גברי, ולצדה תערוכה של סינדי שרמן שהוצגו בה בובות עירומות בתנוחות פורנוגרפיות.

במרס 2001 התפרסמה במוסף סוף השבוע של 'ידיעות אחרונות' כתבה על אמן הווידאו-ארט, גיא בן נר, מלווה בתצלומים מסרטיו. למשל, תקריב של איבר מין רופס, שמדובקים עליו עיניים ופה פער, השר באנגלית 'שפתון על הצוארון שלך'. בכותרת המשנה של הכתבה נכתב: 'גיא בן-נר מדדג את המוסר המקובל בשני סרטים ביתיים: "האי של ברקלי" ו"מובי דיק"'. הוא שר קריוקי דרך הזין, עושה כיבו צפי בו זמני של שני נרות. בובה במקום אוננות, בדיחה במקום מיניות. בן-נר מצלם את בתו הקטנה מתקלחת. הצופה מדמיין מראות אסורים'.

גם באמנות המחול נעשה העירום בן בית. למשל, במופע 'אינתה עומרי' של להקתם של ניר בן גל וליאת דחר, שעלה על במת מרכז 'סוזן דלל' במרס 1994, נראים לפרקים כמה מהרקדנים בעירום מלא ותגובת הקהל היו חיוביות מאוד. במופעיו של הרקדן המוכשר עידו תדמור, שהוצגו ב-2002, משולבים גם כן קטעי עירום.

השירה אף היא נעשתה ארוטית יותר. משוררים רבים הולכים היום בדרכם של יונה וולך ושל דוד אבידן (בעיקר בספרו 'שירי אהבה ומין', 1976). הם משלבים בשיריהם דימויים ארוטיים וכותבים על מין ומיניות בשפה שאינה משתמעת לשני פנים. במופע 'שירה, חיה רעה', שירה פורנוגרפית וארוטית (בימוי דן תורן, ביצוע: אורי הוכמן ורמי שולר), שעלה לבמה באוגוסט 2000, נכלל פזמון על גבר שחותך לעצמו את האשכים כדי להתנקם באהובתו שבגדה בו, וטקסט ששמו 'איך לא לעצב דגדגים'. דומה שהנועז מקרב המשוררים הוא אהרן שבתאי. למשל בספרו 'זיוה', שנכתב סולו בסיומן מיניותה של זוגתו לחיים באותם ימים: 'אני עבד של הקוס שלך/ כמו מישהו שהוצב נטול כתונת/ בשולי הגן לחפור בור לקומפוסט/ אבל המכוש שלי הוא הזין/ המעמיק בסדק ומתחת/ ואני מתפלל שהעבודה לא תגמר/ ושמה שהמכוש נתקל בסלע ומתיז גצים'.

בנקודה זו רצוני להעיר שאיני מתעלם מהנזק הממשי והפוטנציאלי של מגמת האקסהיביציוניזם הגופני, בעיקר של התפתחות תעשיית הפורנו בעולם ובישראל, אך הדיון בסוגיה מורכבת זו היא מעבר ליריעה של ספר זה. היום כבר בחר שעל ההפצה החופשית של הפורנו משלמת החברה המערבית בבנליזציה של הארוטי, בחשיפה מוקדמת מדי של ילדים לסקס, שעלול להסב נזקים נפשיים קשים, בלגיטימציה עקיפה לניצול מיני של קטינים ונשים, בשימור מודלים שוביניסטיים ואלימים של התנהגות מינית, וביצירת התמכרות לצריכת סקס והפצתו של חומר פורנוגרפי אלים, משחית, בלתי חוקי ולא מוסרי, כמו רציחות, התעללות, ניצול קטינים. מנגד קשה להתעלם מהיתרונות החברתיים של הפורנו הזמין, למשל: פירוק מתחים, שיפורם וגיוונם של חיי המין, נורמליזציה של צורות מגוונות של יחסי מין והסרת התווית הסטייתית המסורתית מעליהן (למשל על מין אוראלי או אנאלי). ומעל לכל, לגטימציה לאוננות. האם החברה האנושית, ובכללה החברה הישראלית, תוכל למצוא את האיזון בין היתרונות לחסרונות? ימים יגידו.

פעם היו לנו 'מלוות שיירות', היום יש לנו 'נערות ליווי'

בישראל, בדומה למערב, החל הסקס לעבור תהליך של תיעוש שמשמעותו מעבר מדפוס של סיפוק צרכים לדפוס של יצירת צרכים - שינוי שהסוציולוגים מגדירים אותו 'מעבר מייצור לצריכה'. בשנים האחרונות תעשיית שירותי המין עלה כפורחת בישראל והיא פועלת בגלוי, כמעט ללא הפרעה. מגוון השירותים המיניים המוצעים ללקוח הישראלי הוא כמעט בלתי מוגבל: האזנה לשיחות טלפון ארוטיות, חברות במועדוני חילופי זוגות וצפייה במופעי 'לייב שואו' ועוד. התעשייה הענפה הזאת מגיעה היום גם אל סביבת המגורים ואפילו לתוך הבית. כך, למשל, הזמנה של חשפן או חשפנית למסיבות רווקות, יום הולדת וחנותת הכסף, ולמסיבות בכלל, היא כבר עניין שבשגרה, ומסיבות של החלפת זוגות כבר אינן חיזיון כה נדיר במחוזותינו. נכחותו של הסקס נעשתה כה טבעית בהווה הישראלית עד שפסטיבל הסקס הראשון שנערך ב-1999 בנמל תל אביב הישן, בחסות הירחון 'אגס' לגבר הישראלי, התקבל בתקשורת כמעט באדישות. הפרסומות הודיעו על 'כוכבות פורנו בינלאומיות', 'פיפ שואו', 'זכני בירה, הופעות חוק, מופעי חשפנות מרהיבים, זכני קלטות וידיאו, אביזרי מין, הלבשה תחתונה, כאילו מדובר בפסטיבל של מאכלי ים'.

מהפכה של ממש התרחשה בשנים האחרונות בשירותי הזנות בארץ. זנות היתה קיימת במדינת ישראל כבר בימיה הראשונים ולמעשה גם בתקופת היישוב ('למעשה תופעת הזנות והסחר הבינלאומי בנשים, שהייתה אחת המכות החברתיות הקשות ביותר בחברות המערביות החל מסוף המאה ה-19 - לא פסחה גם על החברה היהודית במזרח אירופה'). לביאליק נהג לייחס אימרה שבה טען שעבריינות זנות במדינה החדשה היא אחד הסימנים ל'מרמליזציה'.

בינואר 1955 פירסם 'העולם הזה' סדרת דו"חות על 'תעשיית האהבה בע"מ', שהתבססה על סקר שערך העיתון בקרב 170 נערות שעסקו בזנות. השבועון דיווח על דו"ח סודי של משרד הסעד, שהוגש לארגון החינוך והמדע של האומות המאוחדות ולא פורסם עד אז במלואו. על פי הדו"ח היו אז בישראל 500-2000 זונות. מספר זה עלה בהתמדה עם השנים, אך הזנות נשארה תמיד תופעת שוליים, רחוקה מעין.

בראשית שנות התשעים חל מהפך בתעשיית הזנות בארץ. מתופעה צדדית, בלתי לגיטימית, המתקיימת בעיקר בגנים ציבוריים, בחוף הים ובחדרי מדרגות אפלים, היא נהפכה לתעשיית שירותי סקס גלויה, לגיטימית ורבת אנפין, המגלגלת לפי הערכות של ארגון 'אמנסטי' יותר כחצי מיליארד דולר. על פי דיווחי המשטרה, את התעשייה הזאת מנהלים סינדיקטים של פשע מאורגן והיא מפעילה יותר מ-700 'מכוני עיסוי' (כ-250 בתל אביב), בתי בושת, דירות ליווי ומשרדי ליווי. עוד מעריכה המשטרה כי ב-2001 הועסקו בישראל בזנות 3000-4000 נשים זרות.

לצמיחתה ולהתמסדותה של תעשיית הזנות בישראל שלושה גורמים: ראשית, תהליך הקפיטליזציה של ישראל שהביא להתמקצעותם של כל הענפים, ובכללם 'המקצוע העתיק בעולם'. שנית, לעלייה הגדולה והבוחה מברית המועצות הסתננו גורמים פליליים המפעילים שיטות מתחכמות להברחה ולסחר בלתי חוקי בנשים. הגורמים הללו מנצלים את המצוקה הכלכלית הגדולה במדינות חבר העמים ומפתים נשים נואשות לעשות כסף בזמן קצר. במקרים רבים זוהי הבטחת שווא המסתיימת בניצול ובאונס. מקצתן אף נסחרות בניגוד לרצונן, לאחר שהובאו ארצה בכחש. ושלישית, קהילת העובדים הזרים התרחבה מאוד בשנים האחרונות (מספרם נאמד ביותר מ-200 אלף), רבים מהם גברים השהים בישראל פרקי זמן ארוכים ללא נשותיהם והם זקוקים לשירותי מין.

שירותי הזנות זה מכבר אינם משווקים בלחש, אלא מוצעים לכל דורש, בדומה למסעדות ולחבילות נפש, במודעות ענק בעיתונות ואפילו בבתי מלון מהוגנים. באזור התיירות באילת, אחד האזורים שבהם פועלת תעשייה משגשת של שירותי מין, מופצים, בידיעה ובהסכמה של המלונות, מדריכים ופרוספקטים מהודרים של שירותי זנות. כך, למשל, למוסף הבילוי והפנאי 'ערב ערב באילת', שהופץ במאי 2002, צורף מוסף צבעוני ומהודר שנקרא 'מוסף למבוגרים בלבד! The Escort Service Guide, Adult Only'. הופיע בו מודעות פרסום גדולות, מעוצבות היטב בנוסח 'זינזאנה, סטריפטז, הגיעו כושיות חדשות, כדאי לנסות, השיחות והבנות הכי יפות!'; 'פינוקית - הפינוק המושלם בדרך אלך! שיחת ליווי 24 שעות ביממה, דיסקרטי ביותר, מיקום מפואר'.

המושג 'נערות ליווי', שהחליף בעשור האחרון את המילה 'זנות' או פרוצות, הוא חלק מן שינוי הזה. הוא נועד לאותת ללקוחות הפוטנציאליים שאין מדובר בזנות מוזנחות, חולות ומכוערות 'מהרחוב', אלא במעין פילגשות אירופיות להשכרה, המעניקות ללקוח שירות דה לוקס בתנאים היגיינים ודיסקרטיים. המילה 'דיסקרטי' שכיחה במודעות הפרסום, והמושג 'ליווי' מלבין את הזנות ומוכר אותה כמוצר פנאי לגיטימי. התדמית השיווקית הזאת, המסתירה את הצד האפל והפלילי של התעשייה, באה לידי ביטוי גם בלשון המודעות ובשמות חברות הסרסורים (שנשמעים כמו סוכנות לדחגנות) המוכרות את השיחות הללו. להלן דוגמה מאחד הברושרים שהופצו באילת:

סגנון - שירותי ליווי ברמה גבוהה, מבחר לטעמך. ביתך/מלון 24 שעות; פרטי!! אירוח מרוסיה צעירה מהממת באוירה מכובדת; Help - יפיפות מגיל 18; דוגמנית בת 19 בפטנהאוז מפואר; אני אתה והיא!!!; לפינוק הדדי וסולני מדו מיניות ביחד ולחוד + אנאלי + סרטים כחולים; ללא מעצורים זוג 24/34 מזמין אותך הגבר/זוגות למופע סקס חי נועז ומשוחחר בדירתם (בעבור תמיכה); לרציניים, אירוח מרוסיה מטריפה בדירה בדיסקרטיביות; Judy - מבחר לטעמך, שירותי ליווי ברמה גבוהה.

'הנורמליזציה' של שירותי הסקס בתרבות הישראלית, לצד הלחץ הכלכלי המופעל על צעירים בחברת השפע, והמושג 'המלבין' 'נערות ליווי', העניקו הכשר גם לצעירות ישראליות 'מבית טוב' לעסוק בזנות, החאות בכך עבודה זמנית לגיטימית. אמנם מספק אינו יודע לרשויות, אך כנראה מדובר במאות. באפריל 2002 פורסמה כתבה בשבועון 'הקיבוץ', ובה ריאיון נרחב עם 'סטודנטית (ספרות ולשון עברית) מקיבוץ בדרום הצריכה לממן את הלימודים איכשהו ולכן "היא עושה את זה" עם אורחים מחו"ל ("רק פעם-פעמיים בשבוע")'. 'תשמע', אמרה לכתב, 'אתה יודע כמה המצב קשה: צרכים לממן את הלימודים איכשהו, אבל איפה מוצאים עבודה, ועוד חלקית? מלצרות לא בא בחשבון מבחינתי. כמה חודשים עשיתי ביי-סיטר אצל משפחה באפעל, כתבתי עבודות-גמר לכמה חברות, אבל זה נגמר באיזשהו שלב, ואז עלתה האופציה הזאת'. פרסום הכתבה הזאת בכתב עת של התנועה הקיבוצית, ובעיקר הנימה האננת והבלתי ביקורתית שבה נכתבה, מעלה הרהורים נגים על הדרך הארוכה שעשתה התנועה הזו,

סיכום השפעת מהפכת הסקס על תמורות בתרבות הציונית

ההומוגניות האידיאולוגית שאיפיינה את החברה הישראלית הושגתה בין השאר על דפוסים של צנזורה על מידע ביטחוני, פוליטי או היסטורי. הסקס הוא שדה חשוב שבו נערך מאבק איתנים בכל העולם בין צנזורה לפתיחות, ולכן חשיבותו מתרחבת מעבר לגבולות ההתנהגות המינית. ההישגים שהושגו בארץ בתחום החלשת הצנזורה המינית השפיעו בעקיפין על החלשת מנגנון הצנזורה הציוני ותרמו בכך לערעור הדוגמיות האידיאולוגית של הישראלים. זאת ועוד, במתירנות המינית יש יסוד פרוכובקטיבי מובהק, והפחובקציה היא תמצית הפעילות האופוזיציונרית. היחס למין נתפס בקרב 'ספרים' רבים כסימן וכסמל להתחסדות, לצביעות ולכפייה של 'הכנסייה הציונית'. לכן מתקפה על הפורטניות היתה והשתמעה בעקיפין כמתקפה על התרבות הציונית כולה. אין זה מקרה שדן בן אמוץ, מחשובי ה'מחלנים' של קודשי הציונות, עשה שימוש מניפסטי חשוב בסקס. גם אין זה מקרה ששבועון המין הראשון בישראל 'בול' היה אמצעי התקשורת הראשון שקרא תגר על היחסים ההרמוניים ששררו בין הממסד הפוליטי ובין ועדת העורכים של העיתונים היומיים. עורכי העיתון אף ישבו בכלא מעשיהו עקב עבירת צנזורה והאשמתם בפגיעה בביטחון המדינה. החלוציות של 'העולם הזה' כמתקפה על הממסד הציוני עולה גם היא בקנה אחד עם חלוציותו בתחום הפורנוגרפיה בעיתונות. אפשר לומר בהכללה כי השחרור המיני הוא חלק מתהליך סולל של שחרור מכבלים חברתיים ולכן הוא אנטי-ציוני במהותו. המשורר משה דור נתן לזיקה זו ביטוי מטפורי בשיח 'אם אשכחך', שנכתב כפרפרזה צינית על אחד מהימנוני הציונות - שיח של שאול טשרניחובסקי 'האדם אינו אלא תבנית נוף מולדת':

ההפקר שבין עגבותיך ושמאלי, משוטטת/ באין מפריע לאורך נקי-הגבול המפולש/ בין שדיך, וכי בחפרי - ארכיאולוג/ עיקש, צרוב שמש ורוחות - בנקבתך, סופי/ להגיע לשכבה שבה טמונה תבנית/ הדבש של נוף מולדתי.

מאחר שהפורטניות היתה מרכיב חשוב בתרבות הציונית, הכנעתה על ידי המתירנות המינית הובילה לשינוי האקלים התרבותי בארץ. תרבות הגירוי והפורקן של היום, אשר למין יש תפקיד חשוב בה, היא ממש הפכית לתרבות הריסון והצמצום העצמי שהשליטה הציונית. זאת ועוד, הפתיחות החדשה לסקס חשפה מערכת מורכבת של הדחקות, מצוקות ודיכויים שלא היו ידועים לאנשות, ובכלל זה לחברה הישראלית, קודם לכן. לפתיחות המינית היה ועדיין יש אפוא תפקיד חשוב ביצירת אקלים של כנות, גילוי לב ואי-הדחקה. בהיותה חברה משימתית ותמימה היתה החברה הציונית בנויה על הדחקה. אקלים הפתיחות שנוצר בה - בין השאר בזכות אתוס הזוגיות והמיניות - חשף אותה לאמיתות טאבות והרס את 'בתוליותה' התמימה. ככלל, השיח הפתוח על מין הוא סימן ומטפורה לתרבות שאיבדה את תמימותה, ואפשר שזה גם מסביר מדוע הישראלים עברו מקיצוניות אחת לקיצוניות אחרת ביחסם למין. הארטיקה והפורנוגרפיה הבולטים היום בהווה הישראלית הם מבחינה זו סוג של מרד נערים תרבותי וחלק מתהליך של 'איבוד בתולים' אידיאולוגי.

[לדף המאמר באתר <<](#)